

Felipe Arrese Beitia

**AMA EUSKERIAREN
LIBURU KANTARIA**

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria: *Ama euskeriaren liburu kantaria*, Felipe Arrese
Beitia. José Astuy, 1900

<http://klasikoak.armiarma.com>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/?i=278>

EUSKALDUN NEURE ADISKIDE ONAI

Jaungoikoa ta Legezarra izentzat ipiñita zeuen banderea eregi eta gora goratan jasoten dozuen neure anaia maiteak, zuei eskeinten deusuedaz emeretzi urte onetan argitaratu dodazan kantu errikoiak, eta gañera beste neuk ipiniriko kantu pillotik aterata ezarri deusuedazanak bere bai, non deritxat kantetan dodazala iduri eta asmaziño askoren artean egiak bere asko, geure Euskalerra maitearen onerako.

LIBURU ONERI

Neure eretxi asko dituzun
Liburu kantalaria,
Izango zara askorentzako
Benturaz poztugarria:

Ta bear bada ez gitxirentzat
Garratza zelan ozpiña,
Au da, batzuen gozoa eta
Bestientzako samiña.

Guztai naia beteta arren
Egiñagatik alegiñ,
Ezin neioladan danai emon
Bakit gaur zugaz atsegiñ;

Ta iñok ezin leiken gauzarik
Eskatuterik ez dot nai,
Baña barruko ene eretxiak
Kantau garbiro zугan bai.

KANTU ERRIKOTIAK

AMA EUSKERIARI AZKEN AGURRAK!

Saritua izan zan 1879an Elizondon

Neure biotzeko Amatxo zarra,
Aintxiñako ama Euskera,
Seme leial bat oraiñ datortzu
Azken agurra emotera;
Ainbeste gerra goitu ezinda
Danori atsotu zara,
Zaurien zauriz galdu galduta
Amatxo zuaz iltera!

Zori gaiztoan negargarrita
Dot sentimentu andia,
Geure lur maite dakustadalako
Gaztelatuta jarria;
Bestela erdu erdu ikustera
Tubal euskeralaria,
Baña, ez dozu ezagutuko
Oraiñ zure jatorria.

Nundira bada zure semiak
Foru ta euskera zaliak?
Nundira bada Tubal gure aita,
Zure ondorengo garbiak?
Nun dira bada, zure ume zintzo
Eta leialen legiak?
Nun dira orain negarrak
Nun dira nire begiak?

Agur illun bat egin deuskue
Guraso zarren legiak,
Umezurtz batzuk gelditu gara
Billoxik foru bagiak;
Izan bagiña eurak legetxe
Euskeriaren zaliak,
Oso ta garbi gordeko ziran
Oitura aiñ miragarriak.

Errazoigaz esango dabe
Gure urrengo umiak,
Izan giñala duda bagarik
Ero ta zoro garbiak;
Jakingo dabez euskeriagaz
Genduzan eskubidiak.
Erdera zale giñalako egiñ
Galdu zirala guztiak.

Zorioneko arkaitzak eta
Zorionekko mendiak,
Orañ artian zuek zare izan
Foruen gordelariak;
Zuek goietan beti euskeldun
Ez alan beian erriak,
Orra zer gero ekarri deuskun
Azkenian erderiak.

Beietan iya ez dot ikusten
Tubalen ume zintzorik.
Ez dalako gaur emen entzuten
Erderaz baño besterik;
Onexek dauka nire biotza
Naibagez erdibiturik,
Ez dodalako gure euskera
Osatuko dan usterik.

Euskeriari gorrito eta
Gozau nai bere foruak,
Dirala uste dot barru barrutik
Auterestia zoruak;
Izan leiteke ori alan baña,
Niri ezetz dinost goguak,
Baldin euskera bizitzen ezpada
Illtzat daukadaz foruak.

Geure erruz bada, ekarri dogu
Eriotzako unera,
Berbeta eder gozo ta leun au
Beste munduko atera;
Nor bait ezpada laster minduten
Osasuna emotera,
Mundutik laster juan bear dau
Ama euskerak bestera.

Ainbeste seme emon zituzan
Itxasorako zoliak,
Liorrerako ez gitxiago
Gerrari bildurgarriak;
Liburuetan ta izkuntzetan
Ugari miragarriak,
Ill ziran danak, ta oraiñ ill biar
Euskera maitegarriak.

Or, Gernikako arbolaren
Oñian dago etziñik,
Estu ta larri iya illian
Arnasaz bete eziñik;
Au ikusita ez ete deutsa
Iñok artuko errukirik,
Ez ete datoz bere semiak
Osagarriak arturik?

Ai! neure Ama gaurko semiak
Deritxat dagoz aztuta,
Estura onetan lagundutera
Iñor ez da agertuta;
Ill zaite bada bakar ta soillik
Paradisuko izketa,
Sei milla urtian ainbeste damu
Garratz mingots iruntsita.

Zer aldaiketzut Ama bakarrik
Agonia estu orretan?
Zotin, zizpuru, megarrez urtu
Etziñik zure oñetan;
Parka eskatu seme danentzat
Biotzez bene benetan,
Zure arimia lagun ipinten
Jainkoaren eskuetan.

Zuaz mundutik orban bagarik,
Zuaz mundutik garbia,
Zuaz mundutik adarau бага
Ez idi eta beia;
Beti gorrotau, beti zapaldu
Zenduan idolatria,
Ta oraiñ zagoz Jaunari emoten
Fedian zintzo bizia.

Ill da Euskera! ill da Euskera.
Betiko itxi dauz begiak!
Negar Arabak! negar Gipuzkoak!
Negar egin bei Bizkaiak!
Negar arkaitzak! negar mendiak!
Agortu arte iturriak,
Ainbeste geixo, ainbeste gatxen
Osasun emongarriak.

Negar Naparrak geure anaiak,
Ta euskaldun Frantziakuak!
Neugaz batera danok urratu
Sentimenduz soñekuak,
Aztu istoria edo kondairak
Emengo antxiñakuak,
Ta euren lekuan asi barriak
Aurrera erderazkuak.

Eta nun dozuz zeruko arbola
Zuk bere jantzi berdiak?
Zure erramok billox dakustaz
Igar ta ezkur bagiak;
Ai mingarria! Gaztelako arrak
Jandeutsuz sustrai guztiak,
Baita biotza, baita barruak,
Azala itxita bestiak.

Zagoze oraindik zutik arkaitzak?
Dollortu baga mendiak?
Samur emoten Somorrostrogaz
Zeuen ondasuntegiak?
Errotak klanklan, taun taunka olak,
Eta pillpill iturriak,
Biziro errekek baita itxasuak
Opaka arraintza ugariak?

Geiegi da ta ausi arkaitzak,
Onegi ez izan mendiak,
Lurpetuteko Euskera illa ta
Bere ondasun biziak;
Bera tontorrak, bete arruak,
Erdue Gaztel-lau igarrak,
Agortu errekek. lurtu itxasuak,
Agur, euskeldun ibarrak.

Geure Erria gizaldi danak
Zugaz dira gomutauko,
Ez dabelako beste erri bat
Zu duiñ garbi aurkituko;
Etsai batzuek alper alperrik
Zure izena zikinduko,
Zeure Jaungoiko egi bakarrak
Dau oso garbi gordeko.

BIZI DA AMA EUSKERA

Saritua izan zan 1880an Mauleonen

Iru gaubela Amari egiñaz
Neguan arbolapian,
Neure begiak ilortu ezinda
Bere buruko zapian;
Jaunak ez baleust gorde bizia
Ainbeste miñen erdian,
Bakezko lotan arimiai ta
Gorputza neukan obian.

Eguzki ederrak ikuste ez arren
Negargarri au lurrian,
Odei illun bat ipini eban
Arpegiaren aurrian;
Baltzez jantzirik agertu oi zan
Damuz goixian goixian,
Gorde illargia. lotsaz izarrak
Gabaz azaltzen etziran.

Ni gisajo au, Amari munka
Bekoki ta begietan,
Sur, ezpan, okotz matralla biai,
Esku eta oñ otzetan,
Erdeldun askok ikusi arren
Estura samin orretan,
Ezer ez utsa bazan legetxe
Aurrera euren bidietan.

Irugarrengo gau erdirako
Eztarri an sarratu zan.
Begiak agor, pultsuak geldi.
Ozta-ozta bizi nintzan;
Gizon argitsu bizi eder bat
Nun dakustan zeruetan,
Zuriz jantzita odei gain baten
Lauburuagaz eskuetan.

Ule luze ta bizar urdiñez
Agura itzaltsu bat zan,
Odei gañian puzkatzen geldi
Ikusi neian egon zan;
Asi zanian baña beruntza
Ez dakit nola ez zelan,
Oñaztarri bat baño lenago
Jausten jat albuhan bertan.

Justuri batek alako otsik
Ez dau iñoz atera,
Mendiak dar-dar, itzak lokaka
Euskel-erria ikara,
Arri bat legez ni otz ta gogor
Iya zentzun asko baga,
Otso gozo batek bertati diñost
Jaunak gorde zagitzala.

Bakia zugaz, baita anaiakaz
Natortzu iragartera,
Tubal aita naz, zerutik nator
Amatxo osatutera,
Atsegin eta pozez beterik
Zerutar danak batera,
Kantetan dabe: izketa artian
Garbiena da euskera.

Omen artian baña nituzan
Entzun nik zure negarrak,
Aitu nituzan zerurañoko
Zure dei eta deadarrak;
Beian itxirik illargia ta
Eguzkia zein izarrak,
Oraindik gora igoten eben
Amodio orren sugarrak.

Baña nasaitu, atseden zaite,
Seme maite, ez da ill, Ama,
Ume gaiztuen atsekabiak
Geixotu dabe orrela;
Orain guztiak negar dabe egin
Ezaguturik okerra,
Ill dalakuan beti betiko,
Euskera Ama laztana.

Negar dabe egin Bizkaiak eta
Araba ta Gipuzkoak,
Negar dabe egin Naparrak eta
Euskeldun Frantziakuak;
Oraiñ arteko uts egitiak
Daukazuez parkatuak,
Baldin bazare aurrera izaten
Anaiok alkar artuak.

Auxe esanda, putz egin eutsan
Ama geixuari aotik,
Eta bertati gazte bat legez
Oñen gañera zan zutik;
Eta dirautsa: Ama jatsi naz
Zeruetatik zugaitik,
Seme leial au ill zinñala ta
Neukalako otsez lurretik.

Biziko zara baña zu emen.
Munduak dirauan arte,
Lur onetara etorri ziñan
Neugaz oraiñ lau milla urte,
Etsai gaiztuak gerra miñ asko
Ta zauri egin deutsue,
Baña oraindik Ama bizkorrik
Ikusi bear zaitue.

Agur zerura banua; eta
Geiago etzan ikusi,
Ama bakarrik neuri begira
Eta ni barriz berari,
Zabal-zabalik bere besuak
Eustazan laster ezarri,
Sotil ta umil entzun neutsazan
Berba samurrok berari:

Pasiño latza irago dot; ai!
Juan diran egunetan,
Neure arimau neukan ala ez
Ez dakit gorputz onetan;
Indar barri ta bizi bat
Biotzian dot sometan,
Odol gaztia darabildala
Uste dot neure zanetan.

Seme guztiai esan eiezu
Bizirik nazala emen,
Ta datozela txar eta onaK
Danak ikusi nagien;
Mundua mundu arbolapian
Bizirik euki naizuen
Berbeta gozo eder onetan
Saiatu danok egiten.

Egia da bai, ume-zurtz gagoz
Foru baga lotsrian,
Baña emongo arbola onek dauz
Orriak udabarriak;
Negu gogor ta ekatx andiak
Artu gaitue erdian,
Ainbeste gatxez ez gara egon
Lneago Euskel-errian.

Baña begira, neure semia,
Arbola oni an goian,
Nun antxiñako Lauburu zarra
Zelan daukan agirian;
Esan egizu lotsarik baga
Ta arrokeria andian,
Beste gauzarik ez dala adarau
Sekula Euskel-errian.

Zuaz, barriro dirautsut eta
Neure bedeinkaziñuaz,
Zuaz, anaiak argitutera
Emen ikusi dozunaz;
Baña ez arren geiago nastu
Erdeldunen oiturakaz,
Neugaz bakarrik biziko zare
Munduan atsegiñakaz.

Irakatsiok entzun neutsazan
Malkuak gorde eziñik,
Aldendu nintzan, esku-oñetan
Laztan gozoz mun egiñik,
Neure erriari iragartera
Ez dala ez ill Amarik,
Eta anaiok gaitiala izan
Euskeldun garbi bakarrik.

Neure anaiak, bat izan beti
Euskeldun siniskeretan,
Bat izan geure uste, eretxi,
Gogo eta asmuetan;
Fede bizi bat baldin badogu
Biotz eta arimetan,
Bakez oraindik biziko gara
Mendi, atx eta ibarretan.

ARBOLA BAT

Donkitua izan zan Bilboko

Euskalerrriako Alkartadeari 1881an

Arbola bat zan Paradisoan
Jaunak apropos jarria,
Mundu guztiak artu egion
Lotsa ta itzal andia,
Bere azpian bizitzea zan
Aita Adanen gloria,
Andik kanpora zer topau eban
Ezpada negargarria?

Arbola santu aren azpian
Bizi zan, Zeruan legez,
Eukazalako atsegin danak
Eta nekerik baperez:
Ai begiratu baleutsa beti
Lotsa on eta itzalez!
Mundua etzan gaur aurkituko
Onenbeste atsekabez.

Arbola bat zan Bizkaian bere,
Neure anaia laztanak,
Zeiñen azpian, pozez beterik
Egoten ziran asabak,
Kerizpe zabala artan jarririk
Eginda euren Batzarrak,
Buztarri baga, nasai ta libre,
Bizi ziran bizkaitarrak.

Bere azpian umildu ziran
Errege Gaztelakoak,
Eta lekurik ez eben izan
Sekula barriz moroak;
Atzera gura badogu izan
Libre len giñan lakoak,
Itxi daiguzan erdaldunentzat
Erdaldun diran kontuak.

Aztu daiguzan geure artean
Izan diran aserreak,
Izan gaitean anaia eta
Euskaldun zintzo garbiak:
Betor guraso zarren fedea,
Betoz asaben legeak,
Bere negarrak leortu daizan
Ni jaio nintzan Erriak.

O neure Erri maite maitea!
Zakustaz triste negarrez,
Zure alabak euren buruak
Baltzez estaldu dituez,
Trentza mardoak tiraka atera
Ta sutara bota dabez,
Gaur euskaldunak dirala orrek
Ezin ezagutu leikez.

Ixildu ziran neskatxen kankak,
Mututu artzaiñ-txistuak,
Zelai zabal ta jolas-lekuak
Gaur dira basamortuak:
Arroak beera itxasoruntza
Doiazan errekatxoak,
Gau eta egun txilioz dagoz:
Ai gara Gaztelakoak!

Bakarrik daust pozgarritxo bat,
Euskaldun amen fedea,
Benturaz onek bigundu leike
Jaungoikozko aserrea,
Eta zerutik jatsi barrero
Galdu zan libertadea,
Mundua mundu bizi dakigun
Gernikako Arbolea.

ZORTZIKO BAT

Euskaldun jaio nintzan,
Euskalduna azi,
Euskara utsik amak
Eustan irakatsi;
Euskara maite maite
Zabiltz neugaz beti,
Euskara ill ezkerro
Ez dot gura bizi.

NEGUKO GAU IZUGARRI BAT

1880an

*Euskeldun seme leiala mendi andi baten
galduta aurkituten zala,
gaba egiten geratu zan
bertan koba zulo baten, eta an gau artan
Erriari kantau eutsazan bertsuak.*

Neguko egun laburrian bein
Galdurik mendi artian,
Nai ez nebala aurkitu nintzan
Itxasuaren aurrian;
Ezkutau jatan Eguzkia ta
Nun neguan ez nekian,
Gaba egiten geratu nintzan
Bertan atx zulo batian.

Illunen andiz gau erdiruntza
Ez nekusan lur sorua,
Begiak gora jaso nituzan
Eta ain gitxi zerua;
Larritu nintzan nire Errian
Jarri etezan Linbua,
Edo gelditu neu ete nintzan
Begietatik itsua.

Eta alanbere gorputzak nai lo
Baña ez aspirituak,
Gogora etorri jatazalako
Neurerriko kontuak;
Ez neban uste iñoiz zirala
Atxak aiñ errukitsuak,
Zeintzuk lagundu eusten kantetan
Negarrez sentimenduak.

Bakar bakarra nintzan gizonik
Berba soñuak ugari,
Nire aotik urteten zana
Atxak erantzun bertati;
Nozik nozera goix arteraño
Lagunduagaz alkarri,
Kantau geuntsazan koplak samurrok
Asaba zarren lur oni.

Nun gorde ziñan ederra?
Nun ezkutau Eguzkia?
Nun desagertu zaree izarrak?
Nun ostendu Illargia?
Eta azkenez nun estaldu zu
Ni jaio nintzan Erria,
Zuri begira zoratzen zana
Lenago mundu guztia?

Nun dozu lengo argi ederra
Iñok ezlako gloria?
Ai ene! dana galdu zenduan
Zakustaz illun jarria!
Galdu zenduzan eskubidiak,
Galdu zenduan legia,
Galdu dozu ya berbetia ta
Asaba zarren ondria.

Gozotasunik iñun ez dakust,
Dana dot garratzagrria,
Gabau irago artian emen
Nago estu ta larria,
Negi baltz onek izango aldau
Ondoren uda-barria,
Ikusi daidan neure Erria
Barrero loraz jantzia.

Oi! neure Erri aukeratua
Millaka errien artian,
Doe askogaz jantzia zara
Ariman ta gorputzian,
Adimentuan zur ta argia
Bizi ta zailla lanian,
Alperkeria ez dau lekurik
Ez beintzat zure lurrian.

Geiso txar batek baña zinduzan
Iya antxiña zu artu,
Urtiak asko juanagaitik
Gatxak aurrera jarraitu;
Osatuko ete zarian bere
Sarritan nozu bildurtu,
Unetaraño sartu jatzula
Gatx ori neban sinistu.

Jira egizu Mundu-bolia
Pozezko egunak erdue,
Zatozte ari egun argiak
Etortekuak bazare,
Nire begiok leusotu ziran
Ezer ikusten ezdabe,
Baldin aguro ez bazatoze
Illa aurkituko nozue.

Erdue arin ez diralako
Jausi atx eta mendiak,
Ez dira gortu errekak eta
Ez mututu iturriak,
Ain gitxi olak eta errotak
Isildu gabi ta arriak,
Negu danetan jasoten dabez
Tontorrek buru zuriak.

Zatoze bada isildu ziran
Ontzen garaitz-diadarrak,
Ia aspaldain ez dira entzuten
Gautxori ta saguzarrak,
Ez dakit nora ezkutau ziran
Ipurtargi uts zantarrak;
Izarrak baño arruago len
Emen argitzen ziranak.

Ene!... Zerua izarratu jat,
Agertu da Illargia,
Itxas ederra isildu da ta
Dirudi landa zelaia,
Ipar aisia gozo mee dator
Gaztelaratu egoia,
Mundua jiran ara badakar
Nik gura neban garaia.

Ollarrak orra kukurrukuka
Balira legez zoratu,
Goizeko izarra bein bere baño
Argiago jat agertu;
Oraiñ benetan egun ederra
Datorkula dot sinistu,
Illuntasunak iges-bidia
Deritxat dabela artu.

Nire begiak argitu dira.
Poza sartu jat barrura,
Ez alda atzera bart lako gaurik
Ez etorriko Mundura.
Ordu aiñ larri eta illunai
Betiko agur eginda,
Ego bi baldin auki banituz
Igoko neban zerura.

Ezagutzen dot denporak txandan
Txar eta onak dirala,
Gure Munduak burpillak legez
Jira egiten dabela,
Gabak urrengo dakar eguna,
Neguak uda barria,
Onek atzetik uda loratsu
Eder eta zoragarria.

Neure Erria itxaron bada
Itxaron egizu poza,
Jaunak Zeruan lur onarentzat
Gorderik daukan garaitza;
Jaraitu beti goiz eta arrats
Egiñaz zeure otoitza,
Eleisatxo bat begitanduten
Niri jat zure ezkaratza.

Keiagaz nasi bertatik dakust
Gora doian erregua,
Zure biotza dagoalako
Fedian ixiotua;
Gero zerurik inontz gozuaz
Zara zu bedeinkatua,
Orrexegaitik nik deitu neutsun
O! Erri aukeratua!

Eunda ogeita zazpigarren da
Dabiden Salmo artian,
Erri maitia kanta samur au
Gorde egizu biotzian,
Zure siniste ta oiturentzat
Dator au bete betian,
Igarla Santu Erregiagaz
Kantauko deusut batian.

Doatsu dira gizon guztiak
Bizi diranak lurrian,
Jaungoikuaren bildur santu ta
Bere lege ta bidian;
O! zu justua zuk jango dozu
Neke ta lanen atzian,
Euren frutua bakian eta
Bedeinkaziño artian.

Zure emazte leial garbi ta
Etxian gorde zaliak,
Mats parra batek legez emongo
Ugari dituz umiak,
Oliboaren pipit ederrok
Maian inguru jarriak,
Eukiko dozuz bedeinkaziñoz
Diralako etorriak.

Sion gañetik isuri beizuz
Jaunak zoriontasunak,
Erabiliko dozuz goguan
Jerusalengo ondasunak,
Gozau egizuz bizi guztian
Eta ikusi lurrian,
Zure semien semiak eta
Baita Israel bakian.

NEGUKO GOIX ZORAGARRI BAT

Gaba orduko eguna eldurik
Mendi gañean nintzan ni bere igorik
Alde guztietara begira jarririk
Erri on bat nekusan jantzita bakarrik
Eta beste guztiak billos mutildurik.

Negua izan arren zerua garbia,
Udan lgetxe au zan goix bat añ argia
Mendiak bardin atxak o ze miraria!
Eguzkiak ezarri orduko begia
Guztai asten jaken barrez arpegia.

Zer egin neikean nik ezpada samurtu,
Belauniko jarrita Jainkoa agurtu,
Biotz onen barrutik eskerrak agertu,
Neure Erriarentzat gloriak eskatu,
Damu ta pozez artean kantau abiatu.

Negu ta uda badagoz kanpoak berdiak,
Etorteko onaren dira señaikiak,
Soñeko orregaz jantzi beti dan Erriak,
Goitik itxaroten dauz egun pozagrriak,
Entzutean zeruak bere eskariak.

O! Erri jaungoikozko ta atxurlaria,
Atxai burruka kentzen deutzazu ogia,
Botiaz bekoizko zeure izerdia,
Samurtzen dituzula lur zall zeñ arria,
Emoten bearturik lan orren saria.

Lau mill urte onetan Euskaldun garbia,
Jaunari izateko zara eskiña,
Mendi atxen artean gorderik bizia,
Orbandu baga iñoz zeure jatorria,
Oituren izan zedin irakaslaria.

Alan iraun zenduan gizaldi askotan,
Iñoren bear baga ziñan gobernetan,
Baña aurkitzen zara egun batzuetan
Biziera barri ata neketsu latzetan,
Zure gatxaz pozturik txarrak auzoetan.

Arek zuri ikasi egin bearrean
Ipini zinduezan euren bardiñean
Sortu arren plan asko gaurko egunean
Zu baña nausi zara mundu zabalean
Lege onak asmetan errein artean.

A! Ebroz onuntzako Israel barria,
Mundu osoak atzo eutsun inbidia;
Zelan baña zakust gaur katigu jarria?
Nundik etorri jatzu orren gatx aundia
Erdeldunak lotzeko euren buztarria?

Eretxi ezbardiñak gauza batzuetan
Ipiñi zinduezan emen burruketan,
Oker asko zenduzan egin bitzuetan
Kastiguz orañ Jaunak zaitu garbietan
Zeure gaizki egiñen negar malkoetan.

Fedez oraindik baña zu zara nausia,
Esperantzan daukazu iraupen aundia.
Karidadez añ bero sutsu ta gorria
Jaungoikoa dalako beti zure naia,
Agatik entzungo dau gaurko eskaria.

Amar justo badira Jauna zure Errian
Noz arte bear dogu egon lotsarian
Frantziako anaiak lengo gizaldian
Gero Naparroan ta gaur nire alderdian,
Oso menderatuta iñoren azpian?

Librau egizu Jauna librau zure Erria,
Zuregana dlako zuzendu guztia,
Urrin baña urrindu beraren etsaia,
Artu dau Israelek betiko garbaia,
Euskeldun izateko gaur erabagia.

Goratu daian zure izen añ santua,
Amaren titiagaz iruntsitakua,
Gure lenengo Aitak beti ondratua,
Eta bere semeak zintzo ezautua,
Euskeraz adoretan dogun Jaungoikua.

Joko dituguz gero gure zortzikuak,
Aterako kantu ta musika gozuak,
Garaitzak iragarten danbolin txistuak,
Aratuko dituez kale ta auzuak
Urietan piesta iñoz ez lakuak.

Neskatxen atanborak, mutilen tutunak,
Alboka txilibitu, gañera dultzainak,
Artzaiñen dantza salto ta uju ujuak,
Alegerauko dabez mendi ta basuak
Ikusirik oitura zarrak biurtuak.

Buruak zutituta itxaroten zoli
Mendi-atxak egongo jakoz egunari
Sortaldera begira ete dan agiri
Agur bat egiteko goix Eguzkiari
Gure Foru ederren maitetzalleari.

Argiz bat dira asiko txori kanta otsak,
Beor ardi ta beiak orroeka pozak,
Akitian beoka txal eta bildotsak
Bizar eta adarrak armatuta auntzak
Txuntxurretan beeka zuri eta baltzak.

Geisoak zelan gura daben osasuna
Atsegin billa dabil atsekabeduna
Itsua argitzean dauka poztasuna
Izate onek bere euskelduntasuna
Kantauko dau elduten danean eguna.

Eleiz jarriko doguz apañduak
Argi urre damazkoz danak estalduak,
Jaunari eskinteko opari dontsuak
Artzaiñak ekarriko dituez autuak
Bildots zuri otzan ta orban bagakuak.

Eskintek egiñaz abade santuak,
Korutik erantzunaz soñuz organuak,
Otseztituko dabez kantiko gozuak,
Alabantza gloria esker onezkuak
Orañ esango dodan baten erakuak.

«Pozetan zoraturik gora daigun Jauna
Erri fededunaren salbatzalle dana
Samur eta errukiz Erri onengana
Begiratzuz jaso dau jausi egoana
Oitura zarretara biurturik dana.

»Beragan eukalako uste os-osua
Orañ egiaztu da itz Jaungoikozkua,
Tubal gure Aitari eukan agindua,
Lur au zala izango añ berarizkua
Deitu eioen danak zorionekua.

»Erakutsi dau Jaunak beso indartsua.
Gizon txarraren asmoa itxi ondatua,
Lurrera zelai bota Erri anditsua,
Goratu ta eregi umill beratua,
Gozau dagian bere lege euskerazkua.

»Gloria, bai Aitari, bardin Semeari,
Gloria Espiritu guztiz Santuari,
Baita gloria bere Euskel erriari
Oitura garbientzat ispillu danari.
Mundua dan artean alan izan bedi».

LIBERTADEA BAÑA GERNIKAKO ARBOLAPEKOA

1882an

Zeruok beti dakustaz dollor,
Odei bat bere bagarik,
Iya sei urte onetan emen
Ez dabe opa euririk;
Eguzkiaren berotasunak
Gauzak añ baltzizkaturik,
Nok esango dau ez gagozala
Azalez gaztelarturik?

Negu danetan leiaz dakustaz
Errerik solo ta larrak,
Uda danetan kiskorrik oso
Bedar, ota ta arbolak;
Lorarik iñon ezta agiri
Girtenak dagoz igarrak,
Ura bakarrik dau itxasoan
Egarriz illten dagoanak.

Baldin entzungo ezpaneu emen
Gure berbeta ederra,
Entzungo ezpaneu barriro diñot
Paradisuko Euskera,
Eta zutinik ezpanekust gaur
Gernikako Aretx laztana
Esango neuke Gaztelan nago!
Bapere dudarik baga.

Baña orañdik zarden zakustaz
Zorioneko Arbola,
Orañdik zuzen ikusten zaitut
Abe adarrez zabala,
Bedeinkatua zaugatz guztien
Artean zu bai zu zara,
Libertadeko bandera zu
Zarealako bakarra.

Libertadea! Libertadea!
Nun nai dantzudan soñua,
Zure azpian au bizi zan ta
Ill egin dabe gaixua,
Zeñ libertadek kenduko deusku
Daukagun sentimentua?
Ez beintzat gaurko libertadeak
Dalakp erderazkua.

Au ez da bada Libertadea,
Au da buztarri astuna,
Au da izenez osasuna ta
Izatez geixotasuna;
Au da kaiola estu-estu bat
Bere txoria da Usua,
Nok ezin daben egan aratu
Lenago legez zerua.

O! Libertade katoliko ta
Euskeldun benetakua!
Or aretx-pean milla urtean
Asabak gozarikua;
O! Libertade mundu guztian
Zarata egindakua,
Zelan zakustaz zeure Erritik
Orrelan desagertua?

Erdel erritik sartu jakun bai,
Suge bat zorigaiztuan,
Bere berba leun gaztelarrakaz
Danok engañau ginduan,
Suge zikiñ au buruan jo ta
Ill bagendu lenenguan,
Euskel-erriko libertadea
Gaur biziko zan munduan.

Gaur biziko zan libertade au
Bakarrik egiazkua,
Zeñegaz gure lur onek eban
Irudi Paradisua
Ai! ez bagendu jan suge aren
Sagar politikakua!
Mundua mundu ementxe geunkan
Zerutxo benetakua.

Beti ta beti biziko giñan,
Asaben libertadean,
Lan jan, eta lo egingo euskuen
Umeak beti etxean;
Eta mirurik iñoz betorren
Arrapetako ustean,
Aitorren -seme jagiko giñan
Ill edo goitu artean.

Etzaitez baña ill atsekabez
Laztan zaitudan Erria,
Bizi dalako oraiñdik emen
Zuretzat Salbagarria,
Zeure Arbola gañean orra
Libertadeko Eguzkia,
Asaba aundi Jaun Zuriaren
Kurutz adoragarria.

Libertadeak kurutza orrek,
Bakarrik daike ekarri,
Zugatz orretan guraso zarrak
Agaitik euskuen jarri;
Ez dakigula ez arren bada
Bere gañetik erori,
Euskal-erriak Libertadea
Zor deutsalako berorri.

Berorregaitik emon zenduan
Zuk bai, arbola santua,
Milla urtetan ezkurra ugari
Gozo ta osasuntsua,
Osterantzean nun izango zan
Lur au paregabekua?
Zelan gozauko eban beronek
Libertade egiazkua?

Beti librea, beti nasaia,
Zan emengo bizitea,
Bere ondasun danen guztien
Erri au oi zan jaubea,
Ez eban iñoz ez onek egin
Gaztelar borondatea,
Baldin ezpazan euskal oiturai
Ondo etorken gauzea.

Orra baña gaur Gaztelan legez
Nekezka jaten ogia,
Urte askoko leorteagaz
Zeririntz eske euria;
Gure Arbola añ dontsuari
Urten dakion orria,
Gozadu daigun bere azpiko
Kerizpe maitegarria.

Erdue bada lengo justuri
Ekatzak, eta indriskak,
Erdue edur, erdue euri
Urojola ta zaparradak,
Erdue arin ezkotutera,
Mendi basook ta larrak,
Soñeko berde euskaldunakaz
Jantzi daitezán dandanak.

Urten dakizun bai, zuri bere
Orria eta ezkurra,
Gazte gazterik Jarri zaitean
Gure Arbola kutuna,
Mundu guztitik egin daizuen
Iñok ez lako agurra,
Umeak dabe itxaroten bai
Laster orlako eguna.

LAUBURUAGAZ LAURAK BAT

*Saritua izan zan 1883an
Euskalerrriako Alkartadeak*

Esan daiala Eguzki orrek
Esango ezpaneu ondo nik
Ondra aundian lau Ama Aizta
Beti euskeldun izanik,
Ea ibilli diran sekula
Lotsaz begiak baturik,
Ta alargun triste batzuen gisan
Buruak baltzez jantzirik.

Gaur arte joan bajakez bere
Asko gizaldi luziak,
Millaka aldiz uda eder ta
Negu ekatxez betiak,
Badakiz bere Eguzki orrek,
Oneen gertaldi guztiak,
Esan bekigu gaur noz izan diran
Onelako añ tristiak.

Baña badakit gaur bestekorik
Ez dituala ikusi,
Ez diralako lau Ama aitzok
Sekula onelan bizi;
Ez diralako jaio ezkerro
Iñoz aurkitu añ gaizki,
Ez dabelako erbestekorik
Emen ezautu nagusi.

Etxeko-andra bazter onetan
Eurok beti izan zirean,
Aginpiderik ez eutselako
Bestek arrapau etxean;
Munduan ziran lau Aitzok bizi
Laurok bakarrik zorioneko
Zirala diñot lurrean.

Laurok bakarrik ziran doatsu
Egiaz mundu onetan
Baña orra gaur otseiñak legez
Erdeldunei serbietan
Onen lege ta erabagiai
Indarrez obedietan
O zorigatxa! semeak barriz
Soldadu deutsez tratetan.

Edan eziñda garratzasunok,
Urratu dabez zapiak,
Beti buruan ekarrezanak
Edurra legez zuriak,
Mundu guztian baziran bere
Aiztok ezagungarriak,
Nok esango dau gaur direala
Euskaldun garbi garbiak?

Nok esango dau leenak dirala
Gipuzkoa ta Bizkaia?
Nok esango dau lengoak eurak
Nabarroa ta Araba?
Nok baña ez daki, Euskera Amaren
Alaba ederrak dirala,
Ta euren ondrea illunduteko
Baliau dala indarra?

Orregatiño zail eta gogor
Dagoz euskeldun fedean,
Laurok begiak josirik daukez
Zintzo Lauburu zarrean:
Laurok biotzak loturik barriz
Sendo korapill batean,
Juramentaurik ez banatzeko
Lurak dirauan artean.

Errazoerik aundienagaz
Laurak-bat oi jake deitu,
Fede bat zaintzen direalako
Beti biziro saiatu;
Lauburugaz zaill laurak batera
Ekiñik ill edo goitu,
Areriorik indartsuenak
Egin zituen apurtu.

Alperrik eben etsai arroak
Pentsetan zirala artzak,
Euskal-erriko semeak gaitik
Barriz zirala bildotsak;
Ustelak baña urten jakezan
Asmo, eretxi, ta amesak,
Euren odolaz egiñik emen
Jan ziralako buskentzak.

Zergaitik beti sartzen zirean
Gure asabak batera,
Euren bandera jatorik gora
Aerioen artera,
Aukeran ezin biziko ziran
Erri onetan bestela
Izan balitza euren odola
Gurea legez epela.

Ez dago bada beste biderik
Ezpada euren bandera,
Ez dago beste salbagarririk
Utsik Lauburu ederra;
Baldin badogu auxe jasoten
Neure anaiak batera,
Orañdik emen lenago legez
Doatsu izango gera.

Baña bestelan bildur bearko
Dogu anaia neuriak,
Lauburu dogu euskeldun utsa
Erdeldun dira bestiak;
Dirala erdeldun guretzat diñot
Enparau guzti guztiak,
Ez ebelako besterik jaso
Iñoz asaba maitiak.

Bandera auxe agaitik dakust
Emen ainbeste tokitan,
Mendi, atx, txuntxur kanpantorre ta
Jauregi zar gallurretan;
Bandera auxe ondra aundian
Gorde dabe lur onetan,
Lau Ama aitzok jaio ezker
Dingilizka bularretan.

Bandera oni eusten badeuste
Aurreruntz bene benetan,
Bandera auxe jarten badeutse
Erdeldunai begietan;
Bandera auxe guk bere danok
Badabilgu biotzetan,
Zapi zuriak laster jantziko
Amok dabez buruetan.

Bandera auxe dakust azkenez
Gure Arbola gañean,
Arren euskeldun dan danok batu
Gakiozan gaur oñean;
Eta kantasu danok batera
Geure berbeta ederrean
Entzun daiguen ikaratuaz
Mundu guztian danean.

Gora Bizkaia! gora Gipuzkoa!
Nabarroa ta Araba!
Laurok genduzan eskubideen
Besteren eske ez gara;
Eta azkenez gora Lauburu!
Euskel-erriko bandera,
Beragaz geure Foru maiteak
Biztuko doguz atzera.

BIZKAITAR ZARRAK ETA ERROMATARRAK

Saritua izan zan 1883an Bilbon Diputaziñoak

Nundik ta nora izan zirean
Añ zall ta eutsiak,
Eta nungoak mundu batentzat
Bildurgarriak,
Emonik beti arerioai
Zurra larriak,
Izanagaitik oneek asko ta
Areek murriak?

Nun eta nortzuk ziran Jaun batek
Lotu eziñak,
Leor ta itxasoz ezarri arren
Sare ez erkiñak,
Laster zulatzen etsezala oni
Besteen agiñak,
Naiz da sareak burdiñaz izan
Gogor egiñak?

Eta azkenez nungoak ziran
Beti libreak,
Egundo bere iñok buztartu
Egin bageak,
Beti ta beti gorderik zintzo
Zarren legeak,
Zorion eta dontsutasunez
Bete-beteak?

Idigi bitez kontaeradun
Liburu zarrak,
Idigi bitez milla garaipen
Dakarrezanak,
Eta astiro irakurririk
Zearo danak,
An ikusiko doguz zer ziran
Bizkaitar zarrak.

An ikusiko doguz zer ziran
Gure asabak,
Oraiñ bi milla urte munduan
Bizi ziranak,
Antxe begira ete zirean
Gu duiñ koldarrak,
Urjolak-legez etozanean
Erromatarrak.

O! berbadunak balira barriz
Gure mendiak,
Orrek esango leuskiguez bai,
Gauza aundiak,
Eurok esango leuskiguez añ
Egi garbiak,
Olloturik gaur gagozanentzat
Lotsagarriak.

Lauburu zar bat beti ebela
Euren bandera
Lauburu agaz bizi zirala
Beti batera,
Lauburu agaz beti sarturik
Etsai artera,
Lauburuagaz bai danetan ondo
Zirala atera.

Berba egizue baña gaur zuek
Iturritxoak,
Berba egiñik itzi gaizuez
Gu lotsatuak,
Berba eiguzue esa-iguzuez
Emen jazuak,
Azaña aundi bizkaitar zarrak
Egiñikuak.

Berba egizue gure itxaso
Orroetsuak,
Berba artega zabiltzazanok
Amorratuak,
Erromatarrak zireanean
Azpiratuak:
Etzare zuek odol errekek
Edanikuak?

Berba egizue jotorriakaz
Mendi ta atxak,
Berba kontau ta esa-iguzuez
Emengo gauzak,
Berba egin ta adierazo
Zarren garaitzak,
Irabaziten iza ziranak
Gutzizko gatxak.

Baña eztot nai zuek bakarrik
Berba egitea,
Ez dot nik gura zuek soll-sollik
Gaur kantetea,
Ez dot pentsetan lagundu baga
Nik bere istea,
Ez dot ez uste lirau isillik
Ez kutetea.

Zuekaz-naste gura nitukez
Kantau gloriak,
Zuekaz-nasi kantau nai dodaz
Garaitza aundiak,
Zuen aurrean direalako
Irabaziak,
Lekobide ta bere martizdi
Ez ilgarriak.

Beti biziak, esango dot nik,
Orañ osterak,
Beti iraunkorrak, esango dot nik,
Baita atzera,
Ez, eutselako ezelanbere
Itxi igotera,
Arrano bati egan egiñaz,
Euren gañera.

Oktabiano agaitik etzan
Emen nausia,
Ez ebalako menpean artu
Euskal-Erria,
Alperrik euki eutsan betiro
Egarri aundia
Busti bagarik baña joan zan
Bere eztarria.

Gure itxasoa iruntsi eben

Aren ontziak,

Uste izanda etzireala

Añ ur gaziak,

Emonik baña guztiai laster

Tripalarriak

Aldendu ziran apalduagaz

Belarri andiak.

Aleperrik soldauz erein zituan

Landa zelaiak,

Zirudiela tontorretatik

Txindurridiyak,

Alperrik ziran lantza ta ezpataz

Ondo jantziak;

Bost urte barru izan jakezan

Zeatz ausiak.

Noz ta nun barriz artu zituen

Gure mendiak?

Noz jo zituen euren gañetan

Tronpet zoliak?

Noz iragarri mundu danari

Garaitza aundiak,

Menderaturik Lekobideren

Soldau biziak?

Noz joko eben, baldin biotzik
Ez beuken bada,
Azartuteko iñoz igoten
Mendietara,
Gureak sarri deituagaitik
Zantzoka ara,
Lauak isteko beti egozan
Bildur ikara?

Agaitik dabez Lekobidenak
Beti kantetan,
Garaitzak baso mendi tontor-ta
Atxen gañetan,
Ekutsezala erromatarrak
Zelan egozan
Lanetan urriñ, tripak janagaz
Arrabietan.

Iñoz sartuten bajakoezan
Barriz urrera,
Biurtzen ziran arturik laster
Tunda ederra,
Txingorra-legez zalako jausten
Euren gañera,
Atxen txuntxurra binbolaka
Or-emen bera.

Eta su ta gar, otos-otuan,
Milla aldiz milla
Jakezanean gure mutillak
Sartu erdira,
Ai!ango orduko negar, xilio,
Burdiñ-ots miña,
Infernuagaz bakarrik oi zan
Bardiñ bardiña.

Alan arturik ainbeste bidar
Zurra aiñ larriak,
Itxasoruntza zirala jasten
Urak igorriak,
Negargarriok, ikuste ez arren
Euren begiak,
Isten zituen erromatarren
Ontzi aundiak.

Diñot azkenez, baziran bere
Leorrekuak,
Soldau añ asko aiñ bioztsu ta
Ardoretsuak,
Geienak emen bizia itxirik
Enparaduak,
Probetxu бага doaz Bizkaitik
Gisaixotxuak.

USTE EZ NEBAN ORDU BAT

Saritua izan zan 1883an Ondarrabian

*Bizkaiko arma arriari
Josirik neure begiak
Kantauko dodaz Euskal-
-Erriaren gloriak.*

Itxas olatu irakiñetan
Ara ona jira bira,
Pilloto larri dabillan gisan
Ontzia salbau ezinda,
Nundik ta nora ez dakiala
Joten dan legetxe kaira,
Emen sortu naz uste bagean
Orañtxe zuri begira,
Itsu triste bat otos-otoan
Sartzen dan legez argira.

Leikarraldorik gogortuenak
Eguzkiagaz begiak,
Josi orduko badira asten
Negarrez urtzen guztiak,
Zer egin daike gaur nire biotz
Bigun ta argizagiak,
Ez dauz botako begietatik
Ugari malko goriak,
Zure pertsonan pozez kantaurik
Euskal-Erriko gloriak?

Nire mingañak ots egin begi
Trumoe baten soñuan,
Odei peleak oi daben legez
Sarritan egiñ zeruan,
Pentsamentuzko burruka asko
Ditudalako buruan,
Euren tximiztak urten begie
Zirt-zart kanpora beinguan,
Zu zelakoa izan ziñean
Jakin dagien munduan.

Zu zer ziñean mundu danari
Esanaz bildurrik baga,

Lurra guztia zuri begira
Beti len zurtu oi zala,
Soru danean zure antzeko
Lorarik iñon etzala,
Zure orria beti zalako
Mardo, eder ta zabala,
Zeure fedea beti zuria
Izan zalako bakarra.

Zuri begira gomutetan jat
Inbidiagaz onuntza,
Lorau ostzera etorri zala
Aldi askotan arrotza
Baña otso orreek dituen legez
Bakotxak bere bildotsa,
Alan iruntsi oi zenduala
Etsaien odol garratza,
Guda danetan irabazirik
Etozan danai garaitza.

Zergaitik beti zure zantzoa
Beti izan zan aurrera,
Erantzunagaz atxak bertatik
Aitu orduko berbera

Aurrera, aurrera, garaitu edo
Burruketan ill bestela,
Gora mutillak, eguro goazen,
Arrotz zikiñak illtera,
Geure euskaldun fede garbia
Datozalako galtzera.

Zu ikusirik gogoratzen jat
Beste denpora batean,
Zelakoxea ziñean izan
Padurako ibarrean,
Zu zelakoa zinean baita
Nabasen moro artean,
Bizarra agertu zendualako
Batean eta bestean,
Nungo azañak ez diran illgo
Lurrak dirauan artean.

Beti ta beti izan zara zu
Alako argikaria,
Iruditurik Ipar-aldeko
Izar distialaria,
Lañotxo batek bere ez deutsu
Iñoz zikindu arpegia,

Millaka urtetan zu zara bada
Errien migarria,
Danetan nausi, danetan leneen,
O! zu Euskaldun Erria!

Gloria,zuri españatarren
Artean utsik garbia,
Gloria zuri dierri onetan
Ereiñ ziñean azia,
Beste guztiak zikindu arren
Zuk dozulako grazia,
Oso gordetan odol oitura
Ta izket añ miragarria,
Armeniatik Aita Tubalek
Españara ekarria.

Gloria, zuri, Erri ugari,
Dozuna mendi naiz atxa,
Zure semak zerren sorreraz
Dakarren euroen antza,
Odeiez gora direalako
Eregiten zeruruntza,
Bat bada andi, beste da azkar,
Bat eta beste umanta,

Beste erriak badauke bana
Zuk dituzu gaur eundaka.

Gloria zerren zure umeak
Galant diran gorputzetan,
Leialtasunez bardin bageak
Biotz eta arimetan,
Zoliak euren adimentuan
Asko andiak letretan,
Biurtsariak eziñ geiago
Erderaz eta Euskeran,
Solfan, kantuz te gerretan nausi
Leorrez zein da uretan.

Geiago oraindik neure Erria
Gura zinduket goratu,
Zure umantak baña gaur banan
Ezingo dodaz zenbatu,
Zerren zakustan jardín bat legez
Añ aberats ta loratsu,
Eta mueta danetakoak
Zelan dozuzan zuk sortu,
Zire begiok or ezin dabe
Zeiñ dan onena ezautu.

Txikia zara lurrez, Erria,
Birtutez aundi gaurdaño,
Etsyak ezin iruntsi arren
Zu añakorik ez dago,
Beste Suiza zoragarririk
Españak ez dau zu baño,
Bera ikusi daben nai nori
Baldin itauntzen bajako,
Gloria ori zurea ez danik
Ez deusku iñok esango.

NERE ERRIKO UJOLA

1882an

Gipuzkoako euskeran

Jose Manterola jaunari

*Fuerorik gabe ezta zoriontasunik
gure Euskal-errian*

Ujola aundi izugarri bat
Izan zan mundu onetan,
Mendi ta aitzik goratsuenak
Ito ziraden uretan,
Gaizto guztiak ziran bukatu
Kastigu gogor latz artan,
Zeren justoak ziran orduan
Gitxi ikusten gizonetan,
Baña oiek ditu Jaungoikoaren
Arret aundiak zainketan.

Geroztik ere izandu dira
Euskal-errian ujolak,
Baña etziran urak egiñak
Baizikan beti odolak,
O! zenbat aldiz etorri ziran
Ujola antzera gizonak!
O! zenbat bider etsaiez ase
Ziraden emen sakonak!
Baña asnasa artu oi zuten
Beti naieran tontorrak.

Orretxegatik izandu ziñan
Iñoiz ondatu gabea,
Doatsu eta zorioneko
O! nere Erri maitea!
Beti uztargi ederrak zizun
Adierazi pakea,
Zeren añ sendo zeunkan egiña
Zure euskladun kutxea,
Idolatriak nun ezin zuen
Iñoiz iritsi sartzea.

Kutxa orrekin salbatu ziñan
Sendoki ujol danetan,

Gure ontzia beti azaltzen
Zalako uren gañetan,
Baña gaur emen zazpi urteko
Ujola gogor onetan,
Dabil txit estu iya itoan
Ordurik larrienetan,
Baga irakiñ, aize puztsu ta
Ekaitz indriska tartetan.

Kutxa onetan arkitzen gera
Elkartutako anaiak,
Beti erreguz zeruruntz zuzen
Jasorik gure bagiak,
Ai! ikusiko balizkigu gaur
Edozeñek arpegiak,
Esango luke dirudigula
Anima errukarriak,
Garbitegian aietxen gisa
Gaudelako emen itxiak.

Aiek bezela egiten degu
Beti ots eta garrasi,
Aien erara gure besook
Beti goruntza eraiki,

Aietxen gisa egin artean
Zeru gogorrok erdibi,
Ixilltzaka dei egingo degu
Erruki! erruki! erruki!
Kartzela illun onen atearak
Noiz bear dira idiki?

Aiek su garraz, gu negarrokiñ
Bearko gera garbitu,
Aien erara baña penau guk
Nai degu onean artu,
Aien modura zeren noizbaiten
Guk uste degun libratu,
Zeren Jaunari zorra egingo
Diogun aurki kitotu,
Ta orduan berak zarren gloria
Egingo digu biurtu.

* * *

Noiz gozatuko ditugu, Jauna,
Asaben eguraldiak?
Noiz eguzkitan arkaitzai farrez
Ikusiko arpegiak?

Noiz iturriak diruditela
Leiarki garbi biziak?
Gure erreka zillarkiturik,
Loretsuturik zelaiak
Noiz esnatuko gaituzte goiz goiz
Txorrotxioka txoriak?

Noiz entzungo da erromerian,
Euskaldunaren tuntuna?
Dultzaiña, alboka, txilibitu ta
Txistuzko soñu leguna?
Ogei urtetik ogeitalaura
Mutill anka arinduna,
Noiz ikusiko erakutsiten
Plazetan biguntasuna,
Pelotan beti erdaldun danai
Sartzen diela beldurra?

Fuerorik gabe ez da izango
Ikusgarri añ ederrik,
Fuerorik gabe ez dago zertan
Uste alako egunik,
Fuerorik gabe ez da guretzat
Mundu onetan gauz onik,

Fuero gaberik zeren guretzat
Ezdan Euskaldun-Erririk,
Euskal-erria gabe ez degu
Berriz zoriontasunik.

Bukatu bada O Jaungoikoa!
Gure erbeste luzea,
Beeratu Jauna, zuk gure kontra
Jaso dezun ezpatea,
Bigundu Jauna, guretzat dezun
Antziñako asarrea,
Birali Jauna zerorren uso
Pake adierazlea,
Ikus dezagun laster uztargi
Kolare ederrez betea.

Atoz usotxo zuri zuria,
Olibo adarraz mokuan,
Kanta dezagun gaur esperantza
Euskaldun kutxa barruan,
Gure begiok zu ikustean
Noek zinduzan moduan,
Esango degu atertu dala
Epe gitxiren buruan,

Oñak jarriko ditugula bai
Euskal-erriko soruan.

Gure belaunok bertan josirik
Gurasoen Jaungoikoa,
Adoratzeko eskañirikan
Antxumea ta usoa,
Aietxen bidez elkartade bat
Egiñ ez urratzekoa,
Aurrera beti euskaldun lege.
Santua gordetzekoa,
Dalako berau Jaunak Aitorri
Antziña emandakoa.

Dierri danak esan dezaten
Arri egiñaz batera,
Gure zaintzalle euskaldun zarren
Jainkoa dala berbera,
Ujola andi gogorrenetik
Ark gaituala atera,
Berak zuzendu mirari batez
Ararateko gañera,
Leorra oso agertu arte
Euskaldun zarren lurrera.

JAUNGOIKOA TA FUEROAK

1883an

Gauza bakotxak Jaunak emonik
Badauz doe bereziak,
Zar eta gazte, gizon zeñ andra
Dierri ta probintziak,
Dala arraiñak, dala txoriak,
Abereak zeñ pistiak,
Lege bategaz zelan leitekez
Bizi munduan guztiak?

Zer deutsa bada atera arren
Uren barrutik arraiñak?
Joan daitezen leorrez ariñ
Une badituez oiñak?
Egazti batek zer balio dau
Uretan barriz sartziak?
Zer baereak ego bagarik
Aidez igoten astiak?

Ezin leiteke leorrez bada
Arraiñik iñoz ibilli;
Ez egaztirik uren barrutik
Joan leiteke igari;
Ezin leiteke ez, abererik
Egan aidean eregi,
Eta aiñ gitxi Euskelerria
Erdeldun oso imiñi.

Beraz usoa egiña dago
Ibilli dedin aidean,
Ez abereak dabiltzan gisan
Beian emen lau oiñean;
Tiroz, ego bat eiztari batek
Baña austen deutsanean,
Zelan kontau leiz lengo erruak
Erreken aldamenean?

Deituko deutsut gaur zuri bere
Neure Erria, Usoa,
Ez legoia ta ez arranoa,
Ez belea, ez otsoa,
Izanik zu aiñ sotill, zuri ta
Otzan, leial ta gozoa,
Alan errenik nok jarri zaitu
Uso txo biotzekoa?

Nun dozuz oraiñ zuk antxiñako
Urrueta eztitsuak?
Millak urteetan ibar oneetan
Euskeraz kantaurikuak?
Ixilldu ziran Uso maitea
Zure euskeldun urruak,
Zure orde z gaur kantetan dabe
Bela baltz erbestekuak.

Zeiñ parebaga ziñan munduan
Beti zure Erregiña,
Zeiñ Ama ona barriz guretzat
Zeiñ eztitsu, zeñ biguna,
Zeiñ Uso bizkor, zeñ arranoak
Iñoz arrapau eziña,
Ai! baña orain legoiak deitsu
Jaurti atzamar samiña.

Zeiñ gozoa zan, barriro diñot,
Lenago zure urrua;
Zeiñ eztitsua ipar aixetan
Joten zenduan soñua;
Ozeñ zuria agertzen ziñan
Goixetan egan jasua,
Edur moltsua mendi gañean
Itxirik baltzizkatua.

Jaunak emonik zenduzalako
Zuk alakoxe egoak
Eskumakoa Jaungoikoa ta
Ezkerrekoa Fuegoak;
Ego biokaz orrexegaitik
Berrogei eunki osoak
Gozau zenduzan mundu onetan
Danak zorionekoak.

Baña gaur, ene, Uso maiteak,
O! Ama erri laztana!
Ume zurtz legez ikusten zaitut
Gure guraso ziñana;
Zeu ta umeok zorioneko
Iñoz izango bagara,
Zu osatuten bearko dogu
Saiatu dudarik baga.

Asaba zarren Jaungoiko ona
Arren eiguzu lagundu,
Erri oni gaur biguntasunez
Begira arren egiozu,
Zugan ustea jarri dabenik
Bein bere al da lotsatu?
Noz Erri onek zure izenik
Egin dau barriz ukatu?

Beronek beti, beti deitu dau
Jaungoiko euskerazkua,
Zeiñez egape artan nai daben
Billau osasun dontsua;
Zeiñegan daukan jaio ezkeru
Itxaropen os-osua,
Eta nok bestek osatu leio
Zauritutako egua?

Biurtu jauna, egiozu gaur
Len eukan al izatea,
Biurtu Jauna, zuk egiozu
Euskeldun bizierea,
Biurtu Jauna, arren eiozu
Euskeldun zarren bakea,
Biurtu Jauna nai dogulako
Gorde geuk euren fedea.

Zerren aixerik ez jakun emen
Geiago aserratuko,
Zerren burruka Itxasoetan
Bagarik ez dan jagiko;
Zerren erdeldun diran gauzetan
Ez garean gu sartuko,
Zerren guztiok geure ontzia
Salbetan goazalako.

Zerren bakigun bateu giñala
Ibilli oker begira,
Nun Iparrera bearren jo
Genduan Eguerdira;
Zerren nai dogun oraiñ guztiok
Biurtu lengo tokira,
Asaba zarrak libertadean
Biziten ziran Errira.

Euren Jainkoa gure Ipar da,
Nogan ditugun josiko,
Biotzetako gure orratzak
Gaur danik beti betiko;
Odei gaiñ baten Lauburu zelan
Gidari deuskun jarriko,
Bere ondoren oker bagarik
Kananen gara sartuko.

Bere ondoren joango gara
Aurrera basamortuan,
Aurrera, aurrera, leorrez legez
Bardin bardin itxasuan;
Aurrera, eta jaungoikoari
Euskeraz deitu orduan,
Uren erditik zabalduko da
Bide leor bat beinguan.

Alperrik dira Ejipton barriz
Suzko euriak jausiko,
Sodoma legez alperrik dira
Uriak auts biurtuko;
Alperrik trumoi tximistatsiak
Sorua dardaratuko,
Loten andreak legez atzeruntz
Ez dogu begiratuko.

Alperrik bere etorriko da
Faraon armaz jantzia,
Damuz beterik Israeleri
Libre joaten itxia;
Baña jaristen noz ondo daben
Itxaso erdi erdia,
Ur biak trilla eginda deutse
Illgo amorru guztia.

Dakialako Jaunak emoten
Danai euren alogera,
Erri leial ta baita mukerrai
Irabazita daukena,
Itxas erditik eroaten dauz
Onak baterik bestera,
Dongak botaten ondarreraño
Arraiñak gizendutera.

GERNIKAKO ARBOLEARI

Saritua izan zan 1886an Durangon

Ez dot kantauko gizonak nozbait dabela ezautzen
Ez dala emen biotzarentzat poz osorik,
Ez dot kantauko gazteen lora zororik bere
Begi txit baten dagozalako iragorik,
Ez dot kantauko barri onaren lekuan oraiñ
Aiseak egan dakartazala ots tristeak,
Ez ta aisea bera duiñ ariñ doatazala
Eni egunak, asteak, illak zein urteak.

Enoa bere jasotera gaur Euskal-erriko
Gizon andien doe argi ta birtuterik,
Gizaldioro dagoalako berau umantez,
Atx eta mendiz dagoan legez apaindurik.

Nok zeatz kontau zenbat gerrari leor ta urez?
Zenbat lumadun eskribatzalla aiñ entzunak?
Zenbat laugin on kantari eta musika zale
Edozetara nausi direan euskaldunak?

Ez dot bere nai begi biok gaur eukiagaitik
Atsekabeen atsekabakaz negar baga,
Ez dot joko euskeldun lirau sentimentuzko
Otsakaz triste iñor jarteko ustez bada;
Ez da ori ez lira onegaz egun onetan,
Eregiteko gogoan dodan jasogeia,
Gaur dot niretzat eregigarri Euskal-errian
Oraindik zutik ikusten dodan Arbolia;
Kantau nai deutzut; zuri bai zuri Abe bizia
Zugatz danetan zu zareala Erregea,
Kantau nai deutzut zu zareala Euskeldun lurra,
Apaintzen dozun gomutagarri eskergea.

Zarealako bazter onetan gorde dozuna,
Erri bat zure kerizpeagaz aiñ librea,
Zeure semeak mendi ta atxez or eutselako
Arerioari beti itxiten arratea,
Paradisuan egoan zugatz aren antzera,
Zuk dirudizu jakituria-dun Abea,
Zure barrutik or jatzulako goruntz urteten
Jakituria zerukoaren Arbolea.

Zugan zugatz bi ikusten ditut, or Abe baten,
O zugatz bikotx paregabeko Landerea!
Begitanduten zatxatazela bizi biziro,
Bata gorputza eta bestea arimea.

Gorputza zelan arima бага beti dan illa,
Autsa, errautsa, lur puska puskat bakartzorik,
O zugatz dontsu agurgarria! Lauburu бага,
Zer ziñateke erretako zur bat besterik?

Baña, Lauburuk ipinten zaitu orren eregi,
Lauburuagaitik asi natxatzu gaur kantuan,
Kristo baño len bere euskaldunak zirealako,
Fedeagaitik kantetan illten Lauburuan.

Lauburuetan emoten eben euren bizia,
Euren fedea eta legez zaintze arren,
Orrexegaitik Erromatarren Janok ez eban
Adoralairik bapere euki inoz emen.

Lau milla urte Euskalerrriak badaukaz bere,
Lauburuk bere beste ain beste bardin ditu,
Aretx santua, jaso izu jaso; Lauburu gora,
Lauburuduna beti Errian gorde egizu.

Zuregan dago euskeldun lur au personaturik,
Bere ispillu benetakoa dauka zugaz,
Zu zakustanak ikusi daike Euskal Erria
Paradisu bat dirudiala Arboleaz.

Zure frutuak ain dira bada osasuntsuak,
Arima eta gorputzerako adyutuak,
Aretx ezkurrok foru maiteak esan nai dabez,
Ta Jaungoikoa Lauburu orren lau besuak.

Nogaz bardindu ete zaikedaz zugatz bakarra?
Nogaz zeurorren antzekorik bat ezpadakust?
Nun topauko dot irudigei bat zuri deitzeko
Zeu bakartxurik Lauburuduna nik bazakust?

Nun topauko dot lurra guztia aratu arren?
Topau ezinda baldin banator gaur atzera?
Lauburu orrek gogoratuten deustazan deiak,
Noatzu Abe bardin bagea egitera.

Deituko deutzut zu zareala gure Erriko,
Apaingarria, poza, ondrea, ta gloria,
Armada andi bildurgarriai oi zeuntzelako,
Unetaraño zuk beti sartu ikaria.

Deituko deutzut zu zareala aukeratua,
Landara eta arbola guzti guztietan,
Zergatik, ez dan zure antzeko aberik iñon
Mundu osoan beste lekutan aurkietan.

Deituko deutzut gure anparua, gaur zareala,
Daroaguzan zorigatxeko egunetan,
Oneen ondoren baita dirautzut uste dodala
Nik kantetea gloriak zure kerizpetan.

Agur! agur bai, Arbola utsik bedeinkatua!
Sortu ziñean unetik zara beti zu or,
Agur dirautxut agur agur nik, barriro bere,
Jaunak zaitzala mundua mundu-zintzo, jagon.

Aretx maitea leiak errerik badozuz bere,
Zeure orriak igartuta gaur ez da ardura,
Noz aretxari igarra bada noz sartu jako?
Arrik, zerenik ta sitsik bere noz barrura?

Gabetan otz ta egunez bero egiñagaitik,
Bero zein otzen kontra egingo dizu gogor,
Euririk baga joanagaitik emen luzaro,
Aretx maitea, ez da izango beti agor,

Argaitik aretx laztana zugan aiñ sendo daukat
Itxaropena biotz guztitik nik jarria,
Lauburu zeugan dozun artean ez dala-illgo,
Eta fedean aiñ gitxi jausi gure Erria.

Lauburu ori ortik jausirik ikusi baño,
Naiago neuke atxok ikusi bera jausten,
Ene Jaungoiko euskaldunena, ez eizu itxi
Euskal-errian orrelakorik gertatuten.

Beti euskeraz zaitugulako emen adorau,
Gorde egizu euskeldun danen Arbolea,
Aretxa eta bere Lauburu direalako,
Naste bagako euskeldun utsen banderea,
Arren gaur bere egingo algaitu bedorrek batu,
Ama on batek umeak kegez besapean;
Zorionakaz bizi gaitezen zorioneko,
Arbola zutik emen daukagun bitartean.

GURE BATEZTASUNA TA ASABEN FEDEA

1883an

Zer zare zuek atx aiñ goitsuak,
Zer zare mendi txit zarrak,
Zer zare gure errekatxo ta
Zer zare zer ibai tzarrak?
Zer zare gure iturritxoak
Zer zare itxas zabalak?
Zer zaren zuek ez dakit baña
Zare euskaldun leialak!

Guztiok zare euskaldun beti,
Euskaldun bere izango,
Euskaldun dabe zuen izenak
Mundua mundu iraungo;
Eta berbetan bazenkie gaur
Zer zendukee esango?
Erdaldun izan baño guztiok
Ill gura dogu lenago.

Erdaldun izan baño lenago
Atxok nai dogu zelaitu,
Mendi tontorrok beera jausirik
Landa eginik geratu;
Ibai errekok agortue eta
Iturritxuok mututu,
Erdaldun izan baño lenago
Lur itxasuok biurtu.

Orrelakorik ez bedi gerta,
Oraindik bizi zaiteze,
Oraindik bada egun obeak
Guganuntz egingo dabe;
Orain etsi ta zuek orrelan
Baldin amaitzen bazare,
Galduak gara euskaldun danok
Gelditu baga bapere.

Ez da ardura sartuagaitik
Plaga bat zeuen lurrian
Nok ezin leian oso garaitu
Zuek zareen artian;
Fedea illten ezpada txito
Euskaldunaren biotzian,
Plaga ori da desagertuko
Laster lurraren azpian.

Plaga orrek dauz-ipiñi gaizki
Aberats eta pobriak,
Plaga orrexek geisotu ditu
Mirabe eta nausiak;
Plaga berorrek gatxez bete dauz
Otseiñ ta agintariak,
Bai, plaga orrek azlenez josi
Izurritz erri guztiak.

Plaga ori da nire ustean
Aiñ infernutar dongia,
Plaga ori da mundu danaren
Pozoi akabagarria;
Plaga orrexek gaur zelan daukan
Zabal-zabalik saria,
Sare orretan jausirik dakust
Neure lur maite maitia.

O! neure Erri katigatua,
Bateztasunen sarean,
Zeure indarrak uts biurturik
Zelan argaldu zarean;
Esanik dago: bateztasuna
Ereiñik bada errian,
Erri au laster jausiko dala
Erbestekoen azpian.

Erbestekoen azpian zakust
Danori makur makurrik,
Euren sokakaz zeure besoak
Dozuz errime loturik;
Noz erdaldunak? Noz jantzi deutsu
Alan zuri buztarririk,
Euren burdia ibilli zara
Inoz eroan eziñik?

Mintza zaiteze agura zarrak,
Aiton itzal aundikuak,
Izan ziñeen iñoz semeok
Garean lako olluak?
Nor zan azartu zuei austera
Ol santu euskerazkuak?
Nor botatera lurrera zelai
Batzarretako Tenpluak?

Jagi zaiteze, Asaba illak,
Bitzera gure fedea,
Urten zaiteze obietatik
Sartu dakigun lotsea;
Onelan bizi baño naiago
Zenduelako illtea;
Gorde zenduen Erri santu au
Garbi euskaldun librea.

Zuen fedea zaindu balitza
Gaur bagenduan indarra,
Etsai guztiai sartzeko izu,
Bildurra eta ikara;
Eta lenago botako ziran
Mendo ta atxok lurrera,
Lotsa gorrian ikusi baño
Erri libre au onela.

Neure Erria, gaur dirudie
Israeltar gisaixuak
Zure semeak, dabiltzalako
Asko egabanatuak;
Bildurrez nago ete gaukazan
Jaunak madarikatuak,
Ez orrenbeste; nai dogu izan
Kristiñau katolikuak.

Fede onegaz alkar arturik
Guztiok batzen bagara,
Bildur bagarik azartuko naz
Berba egiten onela,
Betoz orduan, naiz datozala
Mauruak gure lurrera,
Baña joango ez direala
Orriz jantzirik atzera.

Fedetik dator batasun ona,
Batsunetik indarra,
Indarrak barriz beragan dauka
Etsaientzako itzala;
Euskal-erria orregaitik zan
Oso libre ta bakarra,
Itzalaz beti eukazalako
Erdaldun danak ikara.

Arri pisuak egonagaitik
Lotan legetxe errotan,
Gabi astunak nagi nagi ta
Geldi geldirik oletan;
Iturri askok ibai egiñik
Baldin badeuste bultzetan,
Tximisten gisan ez dira asten
Ibillten ariñeketan?

Batasuna da indarra bada,
Alperrak dira ipuiak,
Ai! bagenduke ezaguturik
Anaia laztan maitiak!
Bat ez bagara diñot benetan,
Egin ebala guriak,
Baita igesi egin ebela
Guraso zarren legiak.

Guraso zarren fede zintzoan
Goazen bai batzandutera,
Txita gaixoak doazan legez
Ollaren egapera;
Goazen aguro, baña dan danok
Bandera onen itzalera,
Bana bagabiltz laster datorkuz
Miruak irentsitera.

GERNIKAKO EUSKAL-PIESTETARAKO AMALAUDUNA

1888an

Erabilli arren mundua guztia,
Leku aiñ on bat nun leike billatu?
Bene benetan da nire eretxia
Lur eskiñikoan nazala sartu.

Ementxe gozetan dodan kerizpea,
Aretx Arbola zar baten ondoan,
Ez dodala topau nai dot kantetea
Iñongo erritan Gaztelakoan.

Auxe, dogu, auxe, lur bedeinkatua,
Asabak batuten zirean lekua,
Auxe, barriz auxe, euren Arbola,

Euskaldunak jaso buruak gora,
Deadar egin daigun geure Gernikan:
«Beti Foru zale nai dogu izan».

GURE BANDERA

Saritua izan 1888an Gernikan

*Eta gero emienda batzuk eginda,
Euskalerrriako Alkartadeko lagunuen aurrean
Egilleak gure Aretxaren azpian
Irakurri eban 1895ko Garagarrillaren 21an*

Anboto dakust triste, bai triste
Negarrez Oiz-mendia
Eusakldun goiak danak diñoste
«Ilten da zarra guztia»;
Ill zan Lelo, ill Lekobide,
Ill zan ill zan Jaun Zuria,
Ill ziran gure gizon andiak,
Iya ill Euskal -erria,
Alan ezpada esan daiala,
Arbola orrek egia.

Aretx maitea, esam egizu
Euskeraz berba egiñik,
Iñoz aurkitu ete dan lur au
Taiu onetan geixorik.
Autortu zaite zeu bere egon
Bazara orren sikurik,
Bazara egon iñoz orrelan
Ezkurrik emon eziñik,
Urte askogaz ukatu eta
Bazengoz legez zarturik?

Autortu zaite lotsa bagarik,
Arbola entzutetsua,
Autortu zaite etzara zu zeu
Aretx danetan santua?
Esan egizu zeure gloria
Zelan jarri dan gautua,
Nondik ta nora gaur zu zagozan
Orrenbestean galdua,
Iñoz ez izan baziña ñegez
Arbola Gernikakua.

Gaur emeretzi urtetxo dira
Ill jatazala bai pozak,

Zerren buztartu ein ginduezan
Sekula ez da gu motzak,
Eta euren nausi gaztelar batek
Jaurtigi eutsun aiotzak
Zergaitik zuri eutsuzan bada
Besangok itxi billoixak,
Ordurik ona pozik ez dauka
Nik legez zure biotzak.

Ordurik ona negarrez zagoz
Aretx lenago dontsua,
Zergaitik jausi jatzun tximista
Sutsu bat donga gaiztua,
Orrexegaitik ikusten zaitut
Iya orririk bakua,
Agaitik zagoz lengo aldean
Ain asko aguratua
Zure azpia nok kantau daike
Dala Batzarren lekua?

Beti ikusi or kinduezan
Jakitun danak itzalez,
Zarealako zu Arbola bat
Zerutik jatsia legez,

Zure adarrok direalako
Irabaziak odolez,
Itxi bagarik iñoz ñoituten
Dongen fede txar zitalez,
O baiña miña! Gaur erdaldunak
Darabilguez dandarrez!

Eurok indarrez ebagi eta
Darabilguez lurrean,
Darabilguez lotsa bagarik
Sua egiteko ustean;
Antxinakoak erdaldunen bat
Balebe euren aurrean
Ikusi zure orri bat bere
Zapaltzen ostikopean,
Ill edo goitu egingo eben
Galtairu zorrotz-artean.

Ill edo goitu jaritxi ziran
Garaipen andi zarrenak,
Goitu eginda gorde zirean
Lege aiñ eder aurenak,
Goitu eginda egin zirean
Munduan ezagunenak,

Agaitik ziran kantetan non nai
Gloria euskaldunenak,
Zugaitik illda eukezalako
Libertaderik onenak.

Etzinduezan Aretx maitea,
Euriak utsik or azi,
Etzinduezan iñontz bigunak
Perlakaz bakarrik jantzi,
Ezpada milla gerretan gogor
Asabak einda esetsi,
Euren odola suster danetan
Egin zenduan iruntsi
Aixe erreak zeu igartzerik
Iñoz ez eien jaritsi.

Sarritan izan ziran benetan
Uda odeitsu tristiak,
Sarri bai sarri Gaztela-aldeko
Trumoi-ots bildurgarriak,
Zugana eldu ezin zirean;
Baña euren oñaztarriak,
Ta bai atzera biurtzen ziran
Erdal-errira guztiak,

Ipar-aixeak zirealako
Lur onetako nausiak.

Alperrak ziran euren asmoak,
Utsak gaztelar indarrak,
Zirealako bai euskaldunak
Beti izaten bat danak;
Erdaldunakaz nastu bagarik
Ziran zur biziten zarrak
Euskal-legeak gordetan zintzo
Izanik zolita zalak,
Bizkaian beti agindu eien
Bizkaitar garbi bakarrak.

Agurtzen zaitut orrexegaitik
Gure garaitzen bandera;
Agurtzen zaitut izar argizko
O! estardarte ederra!
Agurtzen zaitut iraun dagizun
Zedro tantaien antzera,
Bizi zaitean eurak legetxe
Millaka urteetan aurrera.
Zabaldu daizun zeure kerizpe
Barria euskal-lurrera.

Osatu zaite eta barriro
Jasoizu bekokiori,
Zerua bera jo arteraño
Lauburu zarra eregi,
Bere besuok izan bekiguz
Beti ta beti pozgarri,
Erakusteko zer dan Bizkaia
Oraindik mundu danari,
Ezeutsalako buztartzen itxi
Iñoz erromatarrari.

Bizkortu zaite aibat lasterren
Sendatu zeure zauria,
Indar barriak artu egizuz,
Algeretu begia,
Zabaldu begi Lauburu orrek
Bere zeruko argia,
Beti kristiñau izan dakigun
Gure Euskaldun Erria,
Eta bertatik aldendu dediñ
Libertade txar guztia.

Berorregaz guk egingo dogu

Arerio danen kontra,
Zure gañetik ez da ekatzik
Egingo deuskunik bota,
Zerren Bizkaia lenago txito
Ikusiko dan lur jota,
Gure odola errekek kegez
Itxasoagaz batuta,
Gure Aretx au ikusi baño
Lauburu zarra kenduta.

O euskaldunen Lauburu zarra!
Gatoz zu adoretara,
Gatoz o aretz illezgarria!
Zure kerizpe onetara,
Arerioak jakin dagien
Gatozan ona zertara,
Gatozalako euskaldun utsak
Ementxe batzera bada,
Ots egiteko bizi dedilla
Gure Arbola laztana.

JAUNGOIKUA ETA FORUAK

*Eskribidu zan 1896an
gure Aretxaren azpian irakurteko ustez,
Euskalerrriako Alkartadeko
lagunen aurrean Garagarrillean*

Zeruak nozbait urratutean
Gure katea lodia,
Lazotik librau egiñikoan
Zelan asten dan txoria;
Alantxe bardin abiauko da
Kantuz Euskaldun Erria,
Dirudiala pozaren pozaz
Beronek txantxangorria,
Ez Gaztelako kabelai ixill
Txori arrapalaria.

Ez dau barruan luzaro poza
Onek gordeko itorik,
Ezpada laster agertuko dau
Biotzak gañez egiñik;
Egon zalako ainbeste urtean
Kartzelan legez sarturik,
Ta ikustean zarratzen eben
Ormak lurrera botarik,
Zer jasoko dan egun areitan
Ez dakit orain ondo nik.

Oh guk orduan zelako kantuz
Dogun Zerua alabauko!
Gure Jaungoiko euskaldunena
Oh zelan dogu ondrauko!
Zelan ditugun berak eindako
Mesede danak kontauko!
Zergaitik diran gaurko negarrok
Jarriko siku betiko,
Uste doguzan egun ederrak
Diralako elduko.

Ze naigabea baña gaur dago
Euskaldun zintzo danetan!

Zeintzuk dituen biotzak triste
Sarritan gorantz altzetan,
Dakuselako Arbola zarra
Igarrik suster danetan,
Bere bizian jazo ez dana
Jazorik Erri onetan,
Non egun onak irago eta
Bizi garean dongetan.

Triste bai, triste dabiltz benetan,
Gaur gure nekazariak,
Mendietako artzaiñak mutu,
Gorderik txistu zoliak,
Ixil ixillik basoetako
Burdi irrintzalariak,
Itxasoetan bela baltzakaz
Arrantzalien ontziak;
Poza guztia galdu bagarik
Utsik dakustaz mendiak!

Berdez jantzirik eurok kantetan
Deuskue esperantzea,
Eurok ez dabe oraindik galdu
Antxiña euken legea,

Lenago legez bardin gaur bere
Nai dabe jarraitutea,
Euren euskaldun izen ederrak
Sekula bere ez galtzea,
Eta geixoak euren urakaz
Urtero osatutea!

Orrexegaitik nik bere ditut
Negarrak daridazala,
Goix guztietan zuzentzen gorantz
Begiok mendietara,
Jakin gurarik errekatxoak
Ete dakarren nigana,
Barri onen bat poztu dakidan
Biotz gaur triste dodana;
Ogei urtean gagozalako
Niniben katigu ala!

Eta txarkuok beti diñoste:
Zutik badagoz mendiak,
Uren bearrak ez dituala
Illgo euskaldun erriak;
Atxok zuzenik bere badaukez
Euren buru zar zuriak,

Aiñ gitxi erre Gaztelan legez
Eguzki sutsu goriak,
Eurok izango jakuzalako
Kerizpe egiñlariak.

Erri onetan gaur arte beti
Mendi eta atx altuak,
Izan zirean gure gaztelu
Jagola guztiz senduak,
Eurak buruak daukezalako
Iya zeruan sartuak,
Augaitik ziran kanpotarrentzat
Jaritxi ezindakuak,
Agaitik emen ez eben artu
Orporik kasta gaiztuak.

Ai! Baña Erri libre eder au
Lotuta dabe gaur jarri!
Ai! orain deutse buztarritzar bat
Samatik estu berari!
Beragaz naste baita gañera
Burdi astun bat ezarri,
Erdaldun oso gaur onek dala
Egingo luke irudi,

Baldin deituko ezpaleuskio
Euskaraz Jaungoikoari.

Euskaraz deutsa berari dei ta
Eskatzen ordu danetan,
Arren begiak jarri daizala
Errukiz Erri onetan,
Egin badogu lenago utsik
Damu sogula benetan,
Oraiñ nekatu gura dogula
Utsik euskaldun gauzetan,
Sartu bagarik barrien barri
Geiago erdaldunetan.

Bakar bakarrik guk gura dogu
Guraso zarren legea,
Geure euskaldun Jaungoikoagaz
Foruen libertadea;
Ortik kanpora guratzat beti
Beste dana zan dongea,
Ekarrelako beti nastea,
Burruka ta ezdabaidea,
Zeñen frutuak aor zelan jarri
Deuskun Aretx zar maitea.

Gu erdaldundu giñealako
Arbola, zara igartu,
Motzakin nastau garealako
Orri bagarik geratu,
Maketoakin batzeagaitik
Guk geuk zaitugu amatitu;
Baña gaur zelan oker egiña
Garbiro dogun ezautu,
Arbola gazte zure semea
Nai dogu obeto maitetu.

Zu zara bada gure pozgarri
Aretx Arbola semea!
Zugaz nai dgou aurrera zaindu
Obeto zarren legea,
Zelan zarean aiñ Aita zar ta
Euskaldunaren umea,
Bere lekuan guretzat izan
Zaitzezan ortxe ordea,
Deituko deutsut zu zareala
Euskaldun Esperantzea.

Deituko deutsut Euskalerriko

Goixeko izar barria,
Zatorkuzana gure zerua
Jartera oso garbia;
Desagerturik iluntzen daben
Laño baltz astun guztia,
Udan uda ta, neguan negu,
Egiñik eguraldia,
Eldu dakigun ainbat lasterren
Justiziaren aldia.

Ondo dakit nik Iratargia
Eguzkiaren eskean,
Ibilten dala aren argiaz
Zuzendu gaizan gabeen,
Jakitun onak gura badabe
Lege onik jarri lurrean
Zugana eldu bearko dabe
Ikaslarien antzean,
Lauburu zarra dakartzulako
Lege guztien gañean.

Orrexegaitik zure Ait-orren
Azpiko erabagiak,
Len beti ziran gu zuzentzeko

Zuzi gartsu ta biziak,
Itxas gizonai oi deutsen legez
Portuko farol argiak.
Orren legeak gu argiturik
Geunkazan bide garbiak,
Baña gaur doguz illunak eta
Aldats zorrotzez josiak.

Au ez bada bide zelaia,
Ezpada latz ta pikea,
Au egunerik egunero da
Osasun ona galtzea
Au da Uso bat apurka apurka
Zepotzar baten sartzea,
Gura dalako luma bagarik
Gero bertantxe istea,
Jaritxi dedin egunen baten
Egoak ebagitea.

Orrexegaitik miñaren miñaz
Atzo Arbola zar oni,
Oiz gañera nekez igota
Begira nintxakon jarri,
Ta gomutaurik gura erruak

Zelan deuskuen ipiñi,
Neure biotz au damuen damuz
Egiñik bertan erdi bi,
Oinēn gañean egon ezinda
Lurrera nintzan jausi ni!

Baña edurra lako egazti
Zuri bat urreraturik,
Ak esan eutsan gu salbetako
Dala ontzi bat bakarrik,
Jaungoikoa ta Foruak utsik,
Bertako belan jarririk,
Anaia adnok arka orretan
Sartzen bagiñan baturik,
Noek legetxe guk genduala
Urten go sano bizirik.

Ontzi orregaz jo daikegula
Oraindik euskal-portura,
Aretx gazte au osasunagaz
Bizi leiteken lekura,
Egazti aren berbak ain sartu
Zelan jatazan barrura,
Anaia danai iragartea

Etorri jatan burura
Alan kontu au esan baño len
Eneban bada ill gura!

Auxe ementxe esate arren
Oh! Aretx gazte zardena!
Onaxe nator neure anaiai
Kontu au azaldutera,
Danai deiturik bai, datozala
Ontzi onetan sartzera,
Ez gaitezela maketoakin
Geiago nastau aurrera,
Nai badabe eurak jarri daiela
Legea gura antzera.

Oh! Esperantza gura zarean
Aretx samur ta laztana!
Orra or datoz Bizkaia legez
Gipuzkoa ta Araba,
Orra or dator oneen antzera
Bai, Nafarroa azkarra,
Baita Frantzian beste anaiak
Diño e elduko dirala,
Zazpirok egin daigun Erri bat

Deritxakona *Euskara*.

Bai, Eguzkia, markau egizak
Eske gagozan orduak,
Baita argitu guretzat izan
Diranak areriuak,
Ainabat lasterren kontuan jausi
Daitezana euren buruak,
Ezaguturik gure legeak
Dirala Jaungoikozkuak,
Ots egin daien bear dirala
Biziti euskaldoruak.

GURE ARBOLA GAZTEARI

*Eskribidu zan irakurteko ustez
gure Aretxaren azpian 1897ko Garagarrilean*

Itxasoaren erditik iñoz
Farolen bati begira,
Pilloto larri ibilli dana,
Ontzia salbau ezinda; Nekez da larri
Zelan eltzen dan
Nai eban portu ta errira,
Modu berean ni bere nator
Arbola onen azpira,
Basamortutik gabaz ementxe
Ikusten neban argira.

Leiak gogortu arren goietan
Iñoz edurtza andiak,
Urtzen basitu ikutuagaz
Eguzkiaren begiak;
Zer egin daike gaur nire biotz
Bigun ta argizagiak,
Ikututean aurrean dodan
Euskaldun izar biziak,
Agertu baño neure barruko
Sentimendu zar guztiaK?

Arantza min bat dot biotzean,
Odei astunak buruan,
Neure eztarii moteltxo onek
Trumoe baten moduan,
Adierazo daian nai neuke
Tximistazoka munduan,
Zelan oraintxe sartu garean
Arbolearen ortuan,
Edo obeto esan dagidan
Euskaldun Paradisuan.

Jaikin begie gaur Aretx onen
Azpira batu gerala,

Euskaldun zarren seme zintzoak
Erdaldun bildurrik baga;
Maketo batek emendik bota
Egiñikoak bagara,
Gura dogula urtero batu
Dei egitera bertara,
Egin euskuna egin ebala
Nausi zalako indarra.

Jakin begie bere ezpata
Gaur bada biar eztala,
Jakin begie sekula baña
Ez dala illgo Euskara;
Arbola zarra ill bazan bere
Seme bat emen badala,
Eta zelan dan berau orritsu
Eta besangaz zabala,
Bere azpian zarren Batzarrak
Oraindik eingo dirala.

GURE ARETXAREN KERIZPEA

*Eskribidu zan irakurteko ustez
gure Aretxaren azpian 1897ko Garagarrillean*

Egiñagaitik Mundu
Guztia aratu,
Au lako kerizperik
Baña non billatu?
Nik beintzat nai ta nai ez
Bear dot autortu,
Kana euskaldunean
Gaur nazala sartu,
Eta biotz au zelan
Aiñ jatan zatitu,
Ez dakit bizitzeaz
Zelan dan gelditu.

Ez dot iñon zapaldu
Lur bat aiñ dontsurik,
Paradisua ren antz
Geiago dabenik,
Bertan daukagulako
Aretx bat zutunik,
Mundu danak Arbola
Santua deiturik,
Osterantzean, non da
Beste Gernikarik
Arboleaz ainbeste
Entzute daukanik?

Bere azpian barriz
Zeinbat gizalditan,
Batu ziran asabak
Euren legegintzan;
Eta nik gaurkoagaz
Egon naiz birritan
Deitzera euren seme
Nai dogula izan,
Eta aurrera bere
Urtero bai bertan
Gura neuke anaiok
Alkartu gaitezan.

EUSKALERRIREN NAPARRIA

AMALAUDUNA

1898an

Ur gasa danak iruntsi nairik bere barruan,
Beti gazirik itxaso da aurkituten;
Kolorez baltza jaiotzaz dana bere narruan,
Eguzkiaren argiak ez dau zurituten;
Ezaiña danik, edergarriak bere buruan
Ipiñi arren, noz ikusi da edertuten?
Atxak zutunik dirauen legez euren lekuan,
Orreik ez dabe lengo aririk urratuten.

Bardin odolez garbia danak mundu onetan,
Gurasoz badau osasuntsua aragia;
Ze esan daiket Euskalerrria danak zanetan
Erdaldundurik orain badakar arpegia?
Itz min zorrotzok baño besterik ez dot topetan,
Maketoena dala dakarren Naparria.

GORATASUNEZKO KANTUAK

ANTONIO OKENDO UMANT DONOSTIARRAREN ALABANTZAK

Kantauritarrak asko dira ospetsuak,
Gerrarietan barriz inor ez lakuak,
Naiz dala liorreko, zeñ itxasokuak,
Guztirik izan dira biotz andikuak,
Etsaiak itxiteko beti birrinduak.

Nun aurkitu leiteke beste bat bardiñik
Antonio Okendo zarian lakorik?
Kondairak aztertuko dituguz alperrik,
Ez da antxiñako ta aiñ gitxi gaurkorik,
Bigarren Okendorik billau leitekenik.

Milla bosteun ta irurogeita amazazpi
Garren urtian ziñan mundura etorri,
Zure izen ta otsa euskeldun danari,
Biotzian sartuta nai neuskio itxi,
Alabau zagiezan umant andiori.

Amasei urte bete noz jatzuzan zuri
Erregerentzat ziñan sartu serbitzari,
Zure doaiak aiñ laster egin eben argi,
Erriak zoraturik zinduzan ikusi,
Ziñalako beretzat seme ondragarri.

Denpora gitxi barru jadtixi zenduan
Ibiltia armadan itxaso barruan,
Gaztia izan arren oraindik munduan,
Ogeita zazpi urte zeunkan inguruan
Korsario bat goitu zenduan beinguan.

Mallak igoaz laster zinoiazan gora,
Olandarrai biziro egiñagaz gerra,
Zeintzuk etorri ziran gure kosta aldera
Al ebezan ontziak erre ta galtzera,
Ez bazenduz zuk arin bialdu atzera.

Ene euskeldun anaiak zeln neikez esan
Okendoren jazarrak noz eta nun ziran?
Eundik gora zirala dago kondairetan,
Arritzeko ezpada, ain burruka askotan
Ontzi bat galdu baga urten zan danetan.

Baña oraindik gero egin zituzan bi,
Lengo danen artian diranak azkarri,
Entzun bagarik nori burura etorri?
Ondra bi, baña aundiok, zor jakoz berari,
Antonio Okendo Donostiarrari.

Milla seireun ogeita amaikako urtean
Estu ziran plaza bi Brasilgo partian,
Eskuadra etsai bat ebilkuen jiran,
Erri areek bildurrez alan bizi ziran,
Antonio Okendok nasaitu artian.

Etsaiaren buru zan Adrian Hanspater,
Okendo juakola jakitun zan laster,
Amasei ontzigaz an jako aurkeztuten,
Berak beste ainbeste orduan dauz artzen,
Ontzidi bardiñagaz burruketa arren.

Gure Kapitainari dua jo artian,
Artzen dau trabesera brankiaz azpian,
Nai nok esango eban au an ikustian,
Izango zala nausi burrukan Adrian,
Baldin urten baleutsa alan azkenian.

Zer uste dok Adrian. Olandar arrua,
Okendo itxitia alan lotsatua?
Itxok, itxok puskaten, ez dok ain mamua,
Eldu dok eguna ta badatok ordua,
Ikusiko doguna gaur nor dan goitua.

Zortziretan abiau ta laurak artian
Ezpatia Okendok erabillan goian,
Siatu zan bakotxa al eban bestian,
Bazan estutasuna, bazan larria an,
Zeiñ urtengo ete zan nausi azkenian.

Urik etzan agiri, ezpada odola,
Itxasuak aiñ gorri iñoz egon ez da,
Ikaragarria da an bota zan illa,
Guriak seireun urta, ya areek bi milla,
Milla aingerua! ez da desbardin txikiña.

Azkenez bere orra, zer jaken gertatu,
Gure tiro-tako bat jaken bada sartu,
Santa Barbaratik, ta ontziak sua artu,
Beraz naste nun ziran soldau asko ondatu
Adrian bere guraz itota geratu.

Nai izan baleu onek umildu burua
Okendok laster eutsan amongo eskua,
Baña jarte ez arren alan lotsatua,
O! zer gatx txarra dan izatia arrua!
Etsi ta bota eban uretan burua.

Beste ontzidi dana igesika dua,
Ikusi ebanian burua galdua,
Euren bandera bere guriak artua,
Orra, bada Adrian betiko goitua,
Eta Okendo barriz oso goratua.

Baña beste garaitz bat inoz ez lakua
Kantauko dodana da danen gañekua,
Milla seireun ogeita emeretzikua,
Noz itxi eban dana oso ikaratua,
Olandarren armada bildurgarrizkua.

Antonio guria Kadizen urten da,
Paises-bajosetan laguntzera dua,
Olandarrai barriro kontra egitera,
Eta eldu zanian Dunas ingurura,
Duakoz amazazpi ontzi ekitera.

Une artan Okendo artu eben soilla,
Lagunak zabaldurik ebiltzan bada,
Danai gogor eginik, nun arerioa,
Ontzi bat an galsuta, oso lotsatua,
Arratsalde erdian igesi badua.

Okendoren adore ta biotz andia,
Norbaitek esango dau zan zorakeria,
Baña zer zan besterik aren egarria
Ezpada goitutia olandar etsaia,
Kristau katolikuen gerrari bizia?

Ogei ta bat ontzitxo dau bere indarra
Eunda amalaugaz laster duako Olandarra,
Gure bakotxarentzat bost irago bada,
Zeñek esango leuke bertan beriala
Ez ebela goituko armada ain txikarra?

Ondotxo beben bere etsaiak pagadu,
Beinik bein ogei ontzi euskuezan goitu,
Bat ondatu ta beste batzuk preso artu,
Eta gañerakuak ziran eskumatu;
Kapitanaz Okendo soillik zan geratu.

Orduan bai daukala Olandarrak poza,
Usterik laster zala Okendo goituta,
O! mundu bat osua arritzeko gauza!
Eskuadra danari egiteko kontra,
Antoniok oraindik badauka biotza.

Dunasera guazen, bildurrez betia,
Batek, nai ezpadogu, dinotsa galtzia;
Nun erantzuten deutsa: Etsaiak atzia,
Iñoz ez dau jaitxi niri ikustia,
Ta zelan leiteke gaur ondrau loitutia?

Ez bildurtu mutillak, biziak galduten,
Lagun biozkatuai oska jake asten,
Geure fede santu ta Erriko ondriaren,
Ill biar bada bere danok ill gaitezen,
«Santiago ta eurai», mutillak zaiill emen.

Alperrik jarten dabe an inguratua,
Alperrik etsaia da eskuadra altsua,
Kapitanaz bakarrik Okendo gaixua,
Aurkitu arren, dau ak biotz ain sendua,
Beragaz baleu legez eskuadra osua.

Ogei ontzi ia ur oso ondaturik,
Etsai burua iges dua epel epelik,
Kapitana guria zapaldu bagarik,
Galdu ez zedin bera oso bildurturik,
Antonio itxita gloriaz beterik.

Estados-Unidose tan laster aurkeztu zan,
Barriak jakin arte jentia estu an,
Olandarren buruak nun autortu eban,
Okendo Kapitanarrealaz beguan,
Ez ebalá goituko ez inok munduan.

Orra berba gitxitan etsaien omena,
Iñok emon leionik da au andiena,
Jaso daigun guk bere erritar aiñ ona,
Dalako gauz onaren alde ebillena,
Antonio Okendo gerrari zaillena.

Gloria gaur Okendo gerrari andia,
Donostiaren ondra, umant eregia,
Gloria Kantauritar izar ain argia,
Kristiñau zintzo eta fededun bizia,
Munduak ta zeruak beizue saria.

KOSME DAMIAN TXURRUKA ITXAS-GIZON UMANTARI DAGOKION OÑ-ALKIA

Gipuzkoako euskeran

Saritua izan zan Donostian 1881an

Ez da egia gizaldi askok
Zura dutela usteltzen,
Ez da ziurra urteak ere
Gaztea dutela zartzen,
Ez da jakiña gure bizitza
Denborak duela aitutzen,
Eta umantak beti bizirik
Nola ditugu ikusten?

Gizon txikien egiñ guztiak
Kia bezelaxen berdiñ,
Eriotzak putz egiñ orduko
Oi ditu denak desegiñ;
Umant argien azaiñ aundirik
Denborak nun ta noiz du ill?
Noiz eriotzak burrukatzeko
Biotzik dauka oiekiñ?

Nola zanpatzen duten umantak
Oñ-alki galant ederra,
Beren azaiñak zanpatu zuten
Eriotz zital okerra;
Illunduko onek aixago luke
Egun setiko izarra,
Itzali baño gizon ospatsu
Eta umanten izena.

Umant andiak nola dituan
Ainbeste Euskal-erriak,
Gaur alabatu gura nituke
Baten bertute argiak;
Milla ta aundiak badira ere
Emengo aitz zeñ mendiak,
Dira geiago ta aundiagoak
Seme txit miragarriak.

Beraz, ez aite Arno i ere,
Ez aite izan aiñ arrua,
Ainbesterako altxaturikan
Lerden lerdetik burua;
Seme bat badek ire errian
Askozaz altuagoa,
Zeiñen oñ-alki, gaur ipintzeko
Ez aut billatzen naikoa.

Motrikok dauzakn mugen artean
I aiz txit errez barrutzen,
Kosme Txurrukak leku gaiego
Ordea ziguk eskatzen;
Erria ez ezik erresuma bat
Ez diat diña billatzen,
Bere izena nijoalako
Mundu guztian zabaltzen.

Apolo zure laguntasuna
Ederki letorkit emen,
Bial zadazu musa eder bat
Argitutzera gaur arren;
Baztar danetan nere kantua
Gozoro adi dezaten
Eta euskaldun umant batekiñ
Arri ta zurtu ditezen.

Zurtu ditezen txikiak oso,
Zurtu ditezen aundiak,
Zurtu ditezen gizon illunak,
Zurtu ditezen argiak;
Zurtu ditezen denak guztiak,
Enztunik bertute aundiak,
Gipuzkoako seme ernai baten
Guztizko miragarriak.

Miragarriak dirala guztiz
Esaten ez det lotsarik,
Probatzeko ere itztxo bi baño
Ez ditut bear besterik;
Mundu gztiak ikusi beza
Ote diodan gezurrik,
Ote diodan Txurrukagatik
Izan du ez dan gauzarik.

Nun da bestela itxas-gauzetan
Nun da onekin berdiña?
Nun da Txurrukak aiña lan aundi
Nun da beste bat egiña?
Nun armari ta buruzaririk?
Nun au lako mapagiña?
Nun izkribatzen, nun arkitzenda
Nun Kosme beziñ bikaiña?

Ez det billatzen liburuetan
Bat jartzekorik onduan,
Ez det billatzen ainbeste doaiz
Jantzirik onen moduan;
Ez det billatzen gaurkuan,
Ez det topatzen, ez det arkitzen
Iñortxo ere munduan.

Bakar bakarrik billatutzen det
Kosme Txurruka aundia,
Bakar bakarrik topatutzen det
Doai danakin jantzia,
Bakarrik nola izar danetan
Argien dan Eguzkia,
Kosme ere da itxas-gizonen
Umant danetan nausia.

Kondairak kanta beza nai badu
Ill zala gure umanta,
Irabazirik Trafalgarreko
Jazarran toki galanta;
Kantatuko det baña nik beti,
Ori orrela ez dala,
Koroi ederra gozatzera igo
Zuela zeruetara.

Kantatuko det bizi zaigula,
Gizon aiñ miragarria,
Kantatuko det bere bizia
Dala eziñ ilgarria;
Kantatuko det bizitza ori
Dala umanten saria,
Umant artean zeruan berriz
Dala Txurruka jarria.

Oh! Kosme, jaso albanizuke
Gaur nai nukean dorria!
Itxasoaren erdi erdian
Olimpo beziñ aundia!
Bere gañean ikuste arren
Altasunez zu jarria,
Zeradelako España baten
Seme aiñ onragarria.

Orrelakoxe jargoi eder bat
Zerorrek dezu merezi,
Arrigarrizko bertute oiekin
Dezulako irabatzi,
Mundu danari beatz onekin
Zatzaiodan erakutsi,
Oiuz esanaz ara an! Txurruka,
Nun jarri dedan ikusi.

NERE ADISKIDE LAZTAN

On Jose Manterola zanaren

Andre Eloisa alargun atsekabetuari

Gipuzkoako euskeran

Damuz gau eta egun, O gaur andre Eloisa!
Bizi zerala dakit, lutoz esatalirik,
Ez al dakizu bañan, denok bear degula,
Iges beste mundura noizbaiten emendik?

Ezagutzen det ongi, dela oso tristea,
Zu zeraden antzera alargundutzea,
Ezagutzen detala, diotsut berriz ere,
Zure senarra lako bat zer dan galtzea.

Ezagutzen det, a bai! dezula gai naikoa,
Dezula suerte bat bizitzeko triste,
Ezagutzen det zure senar onak adiñbat
Zerorren amak ere etzaitula maite.

Ezagutzen det iñork, ez dizula kenduko
Bizi zeran artean bere oroipena,
Dazaut biotz orretan daukazula zauri bat,
Ill arte gordinkiro iraungo dizuna.

Bakarrik al dezake pena ori arindu,
Bakarrik barren ori gauza batek poztu,
Bakarrik ark ditzake munduko lazeriak,
Bakarrik pena oiek ondoen gozotu,

Bakarrik esango det, bakarrik bera dala,
Bakarrik alargun ta ume zurtzen poza,
Bakarrik zeñek biotz estu estu dagona
Zizpuru egiñ arren jarten duen lasa.

Bakarrik degu bada, zuk dakizun bezela,
Pozgarririk onena daukagun Fedea,
Gañera berarekin batera biotzean
Zerura igotzeko daukagun ustea.

Bakarrik antxen bada. berriz bilduko gera,
Gure guraso, senar, seme alabakin,
Bakar bakarrik antxen, berriro ez illtzeko
Bizi egingo gera beti elkarrekin.

Bañan ara baño len, ementxen bear degu
Lendabiziko bian ementxen penatu,
Ementxen bear degu, emen emen kurrean,
Eriotza larria iretsi ta artu.

Santuak ere zuten malla onetatikan
Pasa ta egan egin Zeru ederrera,
Gure Jesus maiteak, bere Ama laztanak,
Orobat artu zuten tragua berbera.

Alaxen egunen bat izango da guretzat,
Etorriko zaiguna erio garratza,
Koraña zorrotzakin lapur bat bezelaxen
Kendutzera betiko bizi ta asnasa.

Bañan ez da ajola, betor nai duenean,
Betor, erasotzera amorru bizian,
Ez dio ez ardura, Jaunarekin bagaude
Garbi ta adiskide gu kozientzian.

Betor, eldu bezaigu, azpiratu gaitzala,
Bere atzapar zorrotz erpe luzeakin,
Bañan bere garaitza bakarrik izango da,
Soillik gure gorpuztxo erbal illkorra kin.

Zergaitikan anima, ezin dezakean ill,
Dalako ezillkor ta beti betikoa,
Nork ona baldin bada daukan zeru eder bat,
Eta antxen bizitza zorionekoa.

Eloisa! zure Pepe, ere ona zalako,
Igo zuen Zerura beraren animak
Aingeruak bezela araxe ega zuen,
Gozatzera betiko, o zer atsegiñak!

* * *

Kuraitu zaitez arren, kemen artu Eloisa!
Alaitu eta epe piskatxo bat artu,
Nekeetan oi ditugu, lorerik bikañenak,
Frutarik gozoenak Zerurako bildu.

Laster iragoko da, erbeste onetako
Denbora labur eta naigabez betea,
Etzuen Jaungoikoak guretzako ez egin
Orain arkitzen geran mundu añ tristea.

Beste toki bat degu guretzako egiña,
Nun ez dan iñoiz ere egunik illuntzen,
Beti negurik gabe, beti beti eguzkiz,
Beti uda berria antxen da arkitzen.

Beti soñu gozoa, beti aingeru-kantak,
Negarrak an ez dute zer ikusirikan,
Iñork ez daki zer dan pena ta naigabea,
Zeren an ezdagoan penen usairikan.

Eta atsegiñezko itxaso zabal artan,
Igarian ikusten det zure senarra,
Nundik aditzen dizun, nundik zuri entzuten,
Zotin zizpuru eta auen ta negarra.

Andikan, bai, Eloisa, lagun egiten dizu,
Jaunari esaktuaz dizula grazia,
Onez eramateko lurreko naigabeak,
Gero goza dezazun Zeruko gloria.

MANTEROLAREN ERIOTZEA

On Antonio Arzac jaunari

Jatsi zakidaz euskaldun musa gozo eztia,
Edo jaso neu oraiñ Parnaso alderontza,
Soñutu daidan Apolok emon eustan liria.
Negar egiñaz euskaldun baten eriotza.

Negar artean kantau dagidan bere bizia,
Kantau dagidan jeditxi eban garaipena,
Kantau dagidan, oraiñ gozetan daben gloria,
Kantau dagidan bere betiko oroipena.

Kantau dagidan, umantak bizi arren goietan,
Kantau dagidan, baita dirala beian bizi,
Kantau dagidan, naiz lurrean ta, naiz zeruetan
Toki bietan oi deuskuela egiñ argi.

Kantau dagidan, baten argia eldu jatala,
Baten errañu, saeta zorrotz bat lakua,
Osterantzean, zelan aurkitu nindeke bada,
Berez gogora datorkidala itz neurtua?

Egi egiaz isurten dabez ona ta ara,
Eguzkiaren antzeko tximist garrezkoak,
Baña ez dira iñok gordetan aren erara,
Iñoz ez ditu bere gu legez, artzen loak.

Areek dagoz zañ, beti zoli ta iratzarriak,
Beti gloriaz eta bertsozko kantuetan,
Beti otseztiz an bizi dira biursariak,
Etorkiaren Iturburua alabetan.

Ze pensamentu goratu eta Jaungoikozkuak
Antxe jakezan errez burura eratsitzen!
Ez dituanak sekula bere adimentuak
Beeko gauzetan orren arira billatuten.

Baña atarako bear da igo Olinpo baño
Askoz gorago dan mendi baten txuntxurrera,
Ezarriteko begiak ondo andik beerago,
Mundu, Illargi, izarrak eta Eguzkira.

Eta oraindik goruntza barriz begiraturik
Zeñ zurgarri dan euren Egilla dan Jehoba!
Nori aro ta eskuetako palmak etzunik,
Itzalez egin oi deutsezan txit umil opa.

Apolok baño lira obeak deutsez soñutzen,
Homerok baño bertso obeak bere bota,
Berba ederrez Zizeron dabe atzeratuten,
Jakituriaz Salomon izten zapalduta.

Zelako toki zoragarria egatu eban!
Usoa legez sotil izan zan arimeak,
Bere egoak astinduagaz uts-urdiñean,
Billatu arte atsegiñ, gozo, poz beteak.

Zelako pozik! a! elduko zan Iratargira!
Ta pozagorik andik urrengo Eguzkira,
Askoz pozago izar argiak beian itxita,
Argiago ta pozgarriago dan Tokira.

Baña gu emen deslai itxirik umezurtz gisan,
Ama gaixorik daukagunaren albotxuan,
Zergaitik bada gure burua orrelan ill zan?
Ez al ekian zelan jareiten gu ginduan?

Ez al ekian bizitzearen loran joiala
Gizonak daukan aldikadarik onenean?
Ez al ekian zeruraturik oraindik ala
Gaixorik Ama izten ebala gaur lurrean?

Ez al ekian zala argi ta zala izarra?
Zala maexu bat legez guretzat, ez ekian?
Errañuz zabal mundu guztira aurkitzen zala
Zergaitik largau ete ginduzan illunian?

Ez al ekian itxasgizona orratzik бага
Aurkitzen dala beti itsuan, beti larri?
Ez al ekian armadan nausi iñor ezpada,
Galdu oi dala burrukaldia guztiz sarri?

Baña. urakan gogorak oi dauz zugatzak ausi,
Eta alantxe esetsi eutsan gatx dongeak,
Aretx gaztea izanagaitik lurrera jausi,
Eragin eutsan urratuagaz suster meak.

Eriotzeak iruntsi eban, o barri miña!
Eta arrezkero gaixorik nago biotzian,
Azturik kantu poztugarriak daukat zotiña,
Daukat torapil, mingotz, estu bat eztarrian.

Ill zala bada, irakurten dot nik aspaldian,
Euskaldun neurtitz ta moldaera samurretan,
«Ill zan» diñoie eskribitzallak berba larrian,
«Ill zan» malkozko letrakaz dakust paperetan.

«Ill zan» baña, nor itanduten dot ill jakun bada?
Ill zala negar malko tantakaz ipinteko?
Ill bazan bere, ez ete dago ill egin zana
Ill ez danen bat bere utsunan betetako?

Ill zan, betiko gure Amaren osatzallea.
Ill zan Euskera gura ebana sendo jarri,
Ama osatu baño lenago eriotzea,
Etorri jako, o zorigatxa semeari!

Ill zalako gaur, orra tristerik gure sortitza!
Ill zan gorputza aurkietan da obipean,
Bere arimak zero goietan dauka bizitza,
Bere izenak euskaldun danen biotzean.

Illunik dago baltzez jantzirik Euskalerra,
Ill jaiolako semerik oneen Manterola!
Naibageturik gaur ikusten dot Ama maitia!
Ezin da poztu! ezin bizkortu au iñola!

O Manterola! deiez dagotzu Ama Euskera.
Eskatzen deutsu zero altura anparua,
Bialdu arren egiozu gaur ortik lurrera,
Osagarri bat egogi eta adjutua.

Bialdu-yozu ortik indar ta sendotasuna,
Onek lurrean munduak aña iraun daian,
Gorde daiogun guk bere zure semetasuna,
Maitatu daigun zure antzera beti leial.

ARTE NAGUSIKO NEURRIA

Gipuzkoako euskeran

*Euskal-festa onen asmatzalle eta gidari on
Jose Manterola zanari koroitzea*

Aita Jose Ignazio Aranakoari

Baten gloria gaur
Ongi kantatzeko
Nere musaren det
Putza sentitzen,
Onek gezurrezko
Alabarantzikan
Ez daiki iñori
Beñ ere ematen;
Eta bai gloria,
Onra ta alabantza
Merezi dutenai
Zintzo jasotzen,
Orisen berori,

Gizon andi bati
Orain egitera
Dijoa asten.

Izanagatikan
Bertsolari motza,
Nere laudaki au
Ez det saltzeko,
Baizik gure umant
Jakintsu zan bati
Zor diogun ota
Zabaldutzeko;
Mundu os-osoan
Aren izen ona
Leor ta itxasoz
Barreatzeko,
Euskal biotzetan
Bere oroipena
Beti beti bizi
Erazitzeko.

Asmo andikoa,
Ernai ta trebea,
Beti bearrean

Au zan saiatzen,
Zeñen lanak azkar
Moldizkiratuta
Arranoen gisa
Zuten egatzen;
Jose Manterola,
Argatik guk beziñ
Asko Amerikan
Zuten maitatzen,
Orra or noraño
Aren entzuteak
Bere Donosti au
Zuen onratzen.

Euskaldun arraza
Bizi zan tokitik
Artu oi zituen
Agurrak naiko,
Borondate on bat
Sortutzen zitzaien
Bere izkrisbuak
Letu orduko;
Argatik zitzaigun
Izar bat bezela

Gure Euskal-Erri
Laztanerako,
Zeñen onagatik
Irago oi zituen
Burua nekatzen
Gau ta egun asko.

Bere Probintziko
Gia egin zuen,
Moldatu euskaldun
Kanta-tegia,
Euskal-Erriaren
Izenaz asmatu
Gure errebista
Laudagarria,
Kalderoni jarri
Euskaldun-oroitza,
Irabazirikan
Garaisaria,
Ama Euskarari
Drama bat azkenez
Antolatu oso
Miragarria.

Eman zion bada
Febok jakindea,
Alde askotara
Aditutzeko,
Likon, Temisteo,
Naiz Akreonte,
Iñork ez bezela
Iduritzeko;
Argatik erakin
Oraiñ arkitzen da
Betikotasunez
Bizi izateko,
Gizon ospatsuen
Errañuz josirik
Pindoko menditik
Gu argitzeko.

Orra, or esan da
Zeñen trebea zan
Orra, Manterola
Paregabia,
Orra Zerutikan
Artu zituena
Asko grazia ta

Anitz doaia;
Orra guretzako,
Orra, or maisua
Orra, euskaldunok
Ispillu gaia,
Beroni jarraitzen
Arren izan bedi
Gure alegin ta
Danoen naia.

Ontziak igaro
Arren uretatik
Ez dute oñotsik
Uzten bidean,
Baña bai, zuk Pepe,
Utzi zenituen
Bizitz onetako
Itxas gañean;
Jarrai dizaiegun
Zintzo zuzenkiro
Zure arrastoai
Leialtadean,
Bizitu gaitezen
Oitura zarrakin

Zoriontasunez
Euskal-lurrean.

Koroi bat argatik
Ejo nai nizuke,
Zure buru ori
Apaindutzeko
Lorerik ederren,
Ostorik onenak
Batzuk ta besteak
Nabill biltzeko;
Ustai bat eginda,
Palma bat gañera
Dagokizun gisa
Eskñitzeko,
Baña bear diña
Enaiz gisajo au
Orrelako lan bat
Antolatzeko.

Azkenez fest'onen
Ziñan gidaria,
Beronek zor dizu
Oraiñ gloria,

Marmol zabalean
Urrezko letrakin
Zure izena or
Dauka jarria;
Zere oroipena
Nola izango dan
Gaur, geroz ta beti
Ezilgarriak,
Goratu nai zaitut!
Festa lagunokin
Uri onetako
Seme argia.

Goratu dezagun!
Anaia maiteak,
Goratu dezagun!
Oiedez gora,
Zeren beragatik
Leku urrunetan
Gaur duten onratzen
Gure Euskara;
Eta beragatik
Esan dan bezela
Euskerazko fest'au

Sortua bada,
Gloria berari!
Koroitu dezagun!
Gure zuzentzalle
Zan Manterola.

Koroitu dezagun!
Arrosa txit gorriz
Sugarraz zebana
Maite Erria,
Koroitu dezagun!
Lirio txit zuriz
Zalako euskaldun
Uts ta garbia!
Koroitu dezagun
Bioletaz ere
Zeren jakintsu ta
Zan umildia,
Koroitu dezagun!
Oraiñ Aritz ostoz
Ill arte zalako
Fuero-zalia.

ASTARLOA ASKO JAKIÑARI ALABANTZAK

Saritua izan zan Durangon 1886an

*Sinismen osorikan ezin artu oni,
Euskera ezagutzen ez debanak ongi,
Baña autortuko da gogoz eta garbi,
Bera ikasitzera nai debanak jarri.
(Iztuetak Gipuzkoako
kondairaren 10en planan)*

Ezin kantau nei ezelanbere
Astarloarik ill zala,
Ezpada txiki begitandurik
Mundu au itxi ebala;
Osterantzean odeiez gora
Begiratuten dodala
Zelan dakust an eder ederrik
Aingeru baten erara,
Izarrik izar iges egiñaz
Usobat dirudiala?

Nire bular au isiotzen deust
Berak alako modutan,
Adimentu au argitasunez
Ainbesteraño betetan;
Orren sarturik zerren daukadan
Astarloa nik burutan,
Enaz aurkitu zoro bat legez
Sekula modu onetan,
Gogoia ezin dodalako gaur
Ipini beste lekutan.

Bere gorputza lo euki arren
Eriotzeak besuan;
Suberte ori daukagulako
Jaiotakuok soruan;
Aren izena, zeñ obik baña
Ezkutau daike barruan?
Eriotzea badabilkio
Ikaraturik albuan,
Izen argi au bizi dalako
Ill-ezgarrien munduan.

Agaitik kantau daioguzan gaur
Garaitzak Astarloari,

Paradisuan sortutakotzat
Euskera daukan Jaunari,
Eta sinisten deusadalako
Bene benetan berari,
Gura neuskioz jo alabantzak
Euskeldun eguzkiari,
Ene eretxiz iñoz Illargi
Izango etxakunari.

Erdue bada gipuzkoatar
Menditar maite maiteak,
Erdue Araba zelaietako
Euskera zale zaliak,
Pirineo ta Ebro artetik
Erdue napar anaiak,
Erdue bere Bidasoatik
Beste aldeko aidiak,
Zuek eta guk garealako
Aita Tubalen semiak.

Zuen biotzak taupa bai taupa
Ez aldeutzue egiten?
Durangoruntza urreratzeko
Ez deutzue gaur esaten?

Ene anaiak otallu baten
Ingurura arin guazen,
Ots egitera Astarloaren
Izena galdu ez daiten,
Oin aulki baten deutzagula gaur
Irudi on bat jarriten.

Ekarrizuez al dituzuen
Lurrungei usaintzuenak,
Ekarrizuez aztu-bagarik
Palmarik dotoreenak,
Ekarrizuez ereñotzezko
Arorik albait onenak,
Baita bertsorik euskera gogoz
Ondoen moldatuenak
Eskiñiteko Astarloari
Doerik eregienak.

Jo, jo soñuak pozen, pozagaz
Orain musika zaleak,
Jo euskeldunen aire politak
Zortziko alegereak;
Jo soñu orrek direalako
Bakar bakarrik gureak,

Direalako gure Amari
Jaio jakozan umeak,
Erbestekoen soñuetatik
Izpirik artu bageak.

Etxapleruak bota aidera
Igo dagien zerura,
Gure kantuak jaso daiezan
Paulo dagoan tronura,
Eta begira zelan jausiten
Jakuzan lorak sorura;
Zuri gorriak, urdiñ oriak,
Ta argiak izar modura,
Bere irudi miragarria
Dagoan aulki ingurura.

Zelako gauza arrigarriak
Daukaguzan gaur Durangon?
Ikusitera etorri baga
Eneban gura nik egon,
Ene anaiak, alabau bada
Gizon andiren bat iñon,
Bear deutzaguz alabantz asko
Guk bere Paulori emon,

Etxakolako oraiñ artean
Zor geuntzan legez jaramon.

Jainko fama zabaltzaillea,
Etzaitez jardun orren ur,
Zoaz lurraren kabuetara
Joizu Nordea, joizu Sur,
Eguzkiaren ondoren gero
Zabiltz zoli ta zabiltz zur,
Mundu danari egiñaz jira
Atzera zakidaz biur,
Ereindakoan Astarloaren
Otsa tronpetaz ur ta lur.

Esan egizu Paulo gureak
Probau ta itxi ebala,
Izkuntzetatik antxinakoen
Zelan dan gure Euskera,
Esan egizu errazoiagaz,
Deituten jakola zarra,
Esan egizu onik aurrera
Deitzeko beroni Ama,
Leku urriñetan zitualako
Nozbaiten umeak laga.

Esan egizu Euskeraz dala
Asia zein da Asiria,
Irlanda legez Olanda berdin,
Dala euskera garbia,
Afrikan eta European bere
Badala euskal-sustraia,
Paulo andiak dirauskun legez
Barriz España guria,
Duda bagarik dago euskeldun
Izenez bete betia.

Esan egizu beroni arren
Emon daitzela gloria,
Larramendi ta errok zegaitik
Dauken erdia jarria,
Irurak andi badira bere
Au dala aiñ miragarria,
Dariolako iturri bati
Legetxe jakitura,
Agaitik eban jaso zerura
Euskera miragarria.

Irakurri bei bestelan nai nok

Euskeldun apologia,
Baita lenengo berbetearen
Gañeko errazoi-aldia,
An topauko dau zolia danak
Paulo ikastun andia,
An topauko dau aren buruak
Zelan dan arrigarria,
Zeñi ezin nik ipiñi neion
Noraño daukan neurria.

An ezagutu leike edonok,
Ez dala iñor ikusten,
Euskerearen susterrak ziatz
Pauloren gisan astertzen
Gure jakitun danetatik bat
Onegaz ez da bardintzen
Au da ain gora euren artetik
Bere buruaz urteten,
Pirineoak dituen legez
Gure mendiok apaltzen.

O! gizon andi eta illezkor
Durangon jaio ziñana!
Milla zazpireun berrogei eta

Amabiko urtea zala,
Paregabako Paulo azkarra
Euskaldunetan zu zara,
Jaio ziñandik eunda ogeta
Amairu urte dirala,
Kantau gurarik gloria zuri
Ni bere nator zugana.

Gloria zuri, o eleisgizon
Birtutez argi argia!
Gloria zuri fede jagola
Arima guztiz zalia!
Gloria zuri, euskeldun danen
Maisu ta irakaslia!
Gloria gabaz ziñana egoten
Goiz arte iratzarria!
Liburuetan zendualako
Biotza josi-josia.

Ai albaneizu emon gloria
Dagotzun legez guraiña!
Ai baneuka nik bizkorrago ta
Zoliagoa mingaiña!
Baña, ezin dot enazalako

Bertsolaritzat egiña.
Ezin dot ezin geiago añ naz
Kantari oso txikina
Jaso zaitzala zurrago batek
O! Paulo asko jakiña!

* * *

Jaso zaitzala zurrago batek
Nik baño taiu obian,
Ez dalako bat zu duiñ zolirik
Euskal zaleen artian.
Jaso zaitzala azkoz gorago
Zuri dagotzun aiñian,
Jaso zaitzala, jaso bai, jaso
Merezi dozun neurrian,
Jarririk paulo Astarloako
Euskaldun danen gaiñian.

ISRAELGO MIRARIAK

*Gure Aita Santu Leon XIIIgarrenari
bere urrezko ezteguetan*

«*Neu naz*».

(S. Joaneke 18, kap, V ber.)

Denporea da ausi jatala
Lira zolia,
Soñu artetik guztizko urrin
Gaur naiz bizi,
Basamortuan esbesteturik
Aurkietan naz,
Egun garratzak ditugulako
Ai, jadtixi.

Nire musatxo biotzekoa
Ez al dakizu
Bizi modu au jatala triste,
Eta samiñ;
Gura al dozu lira bagarik
Nagoalako,
Koldar bat legez kobaren baten
Gorde nadiñ?

Adore baga neguko txori
Mutu bat legez,
Otzak kikillik, txio bat bere
Egin baga,
Gura al dozu erneguren bat
Nik egitea,
Adietara emonaz etsi
Genduala?

Ixiltasun au ilteko betor
Lira barri bat,
Musa, ekatzuz gogoraziño
Eregiak,
Irudi onak, etorki gozo,
Itz egokiak,
Kantau daidazan gaur Israelgo
Mirariak.

Gaur Israelgo mirariak nik
Kantau nai ditut,
Jazoak legez jazotekoak
Iragarri,
Gure Jaungoiko mirarigiñak
Deutsazalako
Oraindik asko egingo bere
Erriari.

Onen mirariz beiñ itxasoa
Erdibitu zan,
Jordan atzeruntz beste beiñ asi
Igesika,
Mendiak salto ariak legez
Egiñ eben ta
Bildotsak legez mendiskak bere
Ikotika.

Onen mirariz mana jasten zan
Iñotzalegez,
Erri bateri izan ekion
Bizigeia,
Beronek nai ta, gizon on baten
Esan utsera
Geldi jarri zan, loturik legez,
Eguzkia.

Onek nai eta beste beiñ bere
Itxas-arroa,
Ez dok gomutan jarri intzala
Beeraturik,
Esan orduko ontzi batetik
Jaun altsu onek,
Geratu ari ixillik eta
Mututurik?

Jarraik jarraitu Jaun onek isten
Badeusk oraindik,
Baraust ta bitzok odeiez gora
Boteagaz,
Baña mukerra, baldiñ ez badok
Iñoiz garaitu,
Noz urten daikak beronen kontra
Garaitzagaz?

Badaroazak emeretzi bat
Gizaldi iya,
Adarka, adarka, eten bagarik
Ontzi orri;
Baña alan bere ez gaioazak
Gu oraindiño;
I gora bera deitutera Jaun
Altsu oni.

I gora bera ez gaioazak
Lorik galtzera,
Ez ta bildurrik egitera gaur
Erakutsi,
Etxuagu nai beste bein legez
Esan dagian,
Guk daukagula berorregana
Fede gitxi.

Balea legez baña baletok
Ur-mendiren bat,
Ago zabalaz iruntsi nairik
Sabelera,
Ontzitik salto egiñ baño len
Orduan bere,
Asiko gaituk modu onetan
Deitutera.

Salbau gagizuz, mirari barri
Bategaz Jesus,
Desegiguzu gaiztakeria
Truiutsua
Eguzkiaren begi zorrotzak
Laster desegiñ
Daroen legez aurrean dauken
Odeitxua.

Salbau gagizuz, ikusi daian
Itxas-zartadak,
Direan legez atxaren kontra
Birrinduten,
Gaiztakeria azartu onek
Zelan bereak
Pedroren kontra beti dabela
Ustel urten.

Salbau gagizuz, ikusi daian
Zure Eleixa,
Dala mendi bat Olinpo baño
Goragua,
Onek azpian artzen dituan
Legez ekatxak,
Zure mendiak dabela artzen
Infernua.

Salbau gagizuz, infernutarrok
Ikusi daien,
Pedro dagola atx bat duiñ gogor
Sinistean,
Dakialako beste ainbeste
Mirari, Jesus,
Daikezuzala aixe, ur, eta
Leorreatan.

Salbau gagizuz, salbau, bai, Jauna,
Ardi ta bildots,
Geure Artzaiñaz gagozan danok
Zuri deiez,
Eta uretan dabilozan bale
Izugarriok,
Otzan-otzanik gure sareetan
Jausi bitez.

Mundu guztira sare onexek
Bota nai doguz,
Arraiñ ta abere dan-danak artu
Dagiezan,
Arrantzale bat izan dakigun
Danoen buru,
Danok kristiñau egindakoan,
Gure Eleixan.

Leon amairu-garrena dogu
Arrantzale au,
Zergatik berak zuzentzen daben
Eleixea,
Leon amairu-garrena Artzaiñ,
Aita Santu ta
Leon amairu-garrena baita
Erregea.

O! Leon andi miragarria!
Nok leukekezan
Zu jasoteko berba duiñ, eta
Eregiak,
Mundu guztian dozuzalako
Zuk, zeuk bakarrik,
Zeruko atea zabalduteko
Giltza biak!

Zuri begira nago emendik
Zar itzaltsua,
Zakustaz gure Arbolearen
Irudian,
Ikusten zaitut au mutikdurik
Dakustan legez,
Modu berean zelan zagozan
Italian.

Ikusten dot nik ereñotzezko
Aroz jantzirik,
Gaiztakeria eskerga orren
Egillea;
Baña, ostarku barri bat laster
Jaioko jaku,
Zeiñ izango dan egun obeen
Señalea.

Neu naz, neu naz, bai, Jesusek laster
Esango dau, ta
Ikusiko da bere berbeak
Zer al daben,
Ikusiko da gaiztakeria
Armaz jantzia,
Zelai lurrera beti betiko
Dala jausten.

Ikusiko da egiaztuten
Aren berbea,
Baita betetan arek agindu
Ebazanak,
Ikusi geinkez zerutik jausten
Izarrak baña,
Ez uts emoten Pedrori
Esan autsazanak.

Ikusiko da irago zala
Txarren tandea,
Ikusiko da dongak ebela
Jo azpia,
Ikusiko da euren sutunpak
Eziñ ebela
Zelaitu Leon jasarriten dan
Jartokia.

Baña ikusi ezkerro preso
O! Artzaiñ ona!
Zeiñ ardi ez da zure okerraz
Saminduko?
Zeiñ bertsolari Erroman zugaz
Gertetan danaz
Ez da asarre santuzko suaz
Ixiotuko?

Bitzzen nozu bai, lira motel au
Zolituteko,
Sututen nozu zorrotuteko
Luma motza,
Garretan jartzen artzeko bere
Zure aldera,
Ezpata miñ bat zure naia gaur
Au balitza.

Odei burruken burrundaretan,
Ene Erregea,
Atxak badodaz dardar saltoka,
Ikusiten,
Zure etsaien sutunpen otsak
Entzun ta, ez da
Gure biotzik saltoz asiko
Irakiten?

Niri taupaka beintzat asi jat
Egon ezinda,
Gerrara diñost gura dabela
Urtetea,
Gerran, bai gerran, gerran zugatik
Milla bizitza
Baleukaz bere, gerran nai leukez
Emotea.

Parkatu Aita, berbaren baten
Erratu badot,
Askatuagaz ainbesteraño
Barrua nik.
Esku orregaz indazu arren
Bendeziñoa,
Auxe artzeko jarten natxatzu
Auspazturik.

AGUR UME

*Zerura joan naiago, osatu baño.
(Arreseko Maria Pilartxoren
azken egunetako berbak)*

Ez al nozue gogortzat arren iñok eukiko,
Ez nagizue, atxarrizkotzat iñok bota,
Ez nagiala zentzun bagakaz iñok bardindu,
Nire biotz au erdibiturik gaur dagota.

Ez deustazue ausaz malkorik gaur ikusiko,
Begiok malkoz dodazalako gorriturik,
Aiñ luzaroan nire biotzak eukan patiña,
Dalako oso iya gelditu agorturik.

Nok esan daike baña beraren kordel meietan
Amaitu dala soñututeko indar dana,
Iturritxo bat mututu oi dan erara bardin
Agorrillean sikatutean urik baga?

Nok esan daike berau aurkitzen dala galduta,
Basamortuan galtzen dan legez bidazia,
Laño artean dabillenean topau ezinda
Berak atsedean gure leukean baserria?

Bidetik alde baten bat legez orain bizi naz,
Ezin dot topau atzo nekusan goix-izarra,
Ezin dot jarrai zerren errendu bere egin nazan,
Eta aldatsok iragoteko nago zarra.

Orregaitiño agurtzen zaitut, Probidentzia,
Lurreratzen naz ezkutapenok adoretan,
Nire asmoak badira bere oker atera,
Zureak beintzat zearo dira gertaketan.

Parkatu, Jauna, parkatu, Jauna, baldin geiegi
Maite baneban eta ametan alabea,
Zerren eskini neutsun azkenez biotz guztiaz
Artu zengion zeuk besoetan arimea.

Zergaitik orren gazterik baña nai ete eban
Nire loratxo guri guriak amaitzea,
Galtzen ebela bere matrallak gorritasuna,
Ta bere begi izarrezkoak ikustea?

Larrien larriz, zergaitik aren estu jarri zan,
Goregi igoten danean legez txoritxua,
Bere biotza gelditzen zala taupada baga,
Isten eustala neure au baña taupatsua?

Oraindik zortzi urte bagarik, o mingarria!
Gorputza itxi arimak eutsan deslaurik,
Aita ta ama onen ondoan aurkitu giñan
Zer jazoten zan ezin ezelan barruntaurik.

Marmola bera zirudiala geratu jakun,
Len biziduna izan zan nire alabea,
Ez dakit zelan geratu nintzan neu biziagaz,
Zalako bera aitarentzako bizitzea.

Emon neutsazan laztanak asko berari baña,
Larrosatuten etxakon mosu zurbildua,
Ez eben bere ezpan politak zabaldu gura,
Geitu egidan ene aitatxo gogokua.

Egazti batek goix jagitean bere abia
Beti isten dau otzitu baga epeltxorik,
Modu berean gelditu arren aren aoa
Geratu jakon laster gerora otziturik.

Zerren etorri etxakon ari urten eutsana,
Egazitxoa datorren legez bere etxera,
Ezpada nire umeak eukan uso zuriak
Egatu eban ez biurtzeko ona atzera.

Ordurik ona agaitik nabill beti artega,
Damuz ezin dot iñon billatu atsedetik,
Biotz oneri eukan biotza ill jakolako,
Aitaren biotz onek nor eukan biozturik.

Itxas azalez dabillan ontzi polita zelan
Baga eskerga batek oi daben ondoratu,
Baletzar batek ao zabalaz ene umea,
Niri ostuta sabeleraño eban sartu.

Lora eder bat atzo zan eta gaur da zimela,
Atzo zan nire poza ta gaur jat naibagea,
Atzo zan nire etxean agaz uda barria,
Gaur bera baga au jat negu baltz illunpea.

Uste bagako aldakuntze au ikusitean,
Zer egin daiket, noruntz zuzendu nik begiak?
Zeruetaruntz eragitean biotzak diñost,
Araxe egan ebala nire alabeak.

Bizi ohea artu ebala fedeak diñost,
Bizi ohea artute arren egin jat ill,
Bizi ohea goian gozetan dagokit eta,
Ni barriz beian onen negarti, zelan nabill?

Arbola batek baña adar bat galdu ezkerro
Agertzen badau sentimentua dabela artu,
Aitaren biotz onek biotza galdurikoan,
Zelan damurik egingo ez dau gaur agertu?

Ez da mirari neure umea, zu gomutauta,
Aitau negarrez oraindik bere asitea,
Ez da mirari entzun neutsuzan berba andiak
Neure burutik oraindik ezin kendutea.

Zuri, zuri bai, alabatxoa entzun neutsun bai,
«Osatu baño zerura dot naiago»
Ez dakit nundik asmau zenduzan itz orrek baña
Niretzat gauza ezkuturen bat or badago.

Gauz ixillen bat sentietan dot or badagola,
Gauz ixillen bat batek bakarrik dakiena,
Ezin erantzun bestela alan zinaidan Pilar
Zarrago batek dalako ori al daikena.

Osatu baño joan naiago zenduan legez
Ontzat artua izan zan goian zure naia,
Osatu baño joan naiago zenduan legez
Egiastu zan euki zenduan erabaia.

Orrexegatik urten eutsuen bidera, Pilar,
Zeure nebatxo aingerutxoak laguntzera,
Euren erdian igo zinaian izarrez gora,
Eurakaz nasi kantu artean bizitzera.

Eurakaz naste errubageen artean zagoz,
Iñoz orbandu etzendulako arimea,
Edurrezkoak zure jantziak dirudie ta
Eguzkia duiñ argia dozu arpegia.

Ortze gozetan bizi zaitez bai, alabatxo,
Orban bagako Bildots otzana adoretan,
Erreguturik egunen baten zure aitamok
Igo daigula orraxe bera alabetan.

Orrexegaitik zuk ez daukazu damurik oraiñ,
Aita ta ama bakarrik emen itxitez,
Eriotzea irago eta zagozalako,
Atsegiñetan emendik orra igoteaz.

Zure gorputza badago bere lurperatuta,
Egunen baten aterako da ain ederrik,
Azuzena ta lirio zuri zuriak baño
Zuriago ta iñon orbantxo bat bagerik.

Agur, umetxo, ikusi arte ortxe zeruan,
Agur, agur bai, gelditzen gara gu lurrean,
Agur, biotzak zerren eroan zeuk deuskuzuzan,
Agur ume, guk pozik ez dogu emen bean.

HOMERO EUSKALDUNA

Gipuzkoako euskeran

Iparragirreri kanta

Ene adiskide on Federiko Baraibarkoari

Jaso nai nuke kantatzalle bat,
Mendiok baño gorago,
Jaso nai nuke albanezake
Odeiez ere arago,
Illargitikan Eguzkiraño
Andik izarretaraño,
Izarretara jaso dezadan
Almena baña, non dago,
Egorik gabe nere buru au
Jaso ezinda banago?

Izarretara jaso dezadan
Betor andikan almena,
Goragotikan grazia, etorki
Eta doairik onena;
Betor zerutik mingañ eztitsu,
Legun bat aingeruena,
Arek gaur artu dezan gloria
Irabazita duena,
Dalako bera euskaldunetan
Neretzat euskaldunena.

Euskaldunetan euskaldunena
Kantatuzeko lur oni,
Mundu bietan euskaldunena
Kantatzen Eukera Amari,
Orregatikan zorretan gaude
Euskaldun danok berari,
Koroi eder bat antolatzeko
Euskaldun umant zanari,
Urez anditik, zeñ da emendik
Ain ospatsua danari.

Guri konsejo onak ematen
Bera zan euskaldunena,

Ark esan zuen batzar danetan
Eiteko gure izkera;
Eta biziko gerala emen
Pakez, garbiro onela,
Ots egiñikan lotsagaberik
Bizi dedilla Euskera,
Nork uste zuen au dala Jaunak
Zerutik jetxi duena.

Nola berari onrau zor zaion
Abiatzen naiz onratzen,
Zeren gitarra zartxo batekin
Zuen poztu, naiz tristetzen,
Zeren estutu, zeren lasaitu,
Arek zekien egiten,
Itxasoko urak diran erara
Apaldu zeñ da jaikitzen,
Modu berean gure biotzak
Zituela ill ta piztutzen.

Argatik Jaunak zabaldu zion
Laster izena Frantzian,
Ingelaterran, Alemanian,
Orobat ere Italian,

Beldurra nola ipiñi zuen
Ementxe gure Españian,
Erbestu zan eragotzita
Bizitzen Euskal-errian,
Gero ogei bat urte egin zuen
Lurraren beste alderdian.

Ara baño len utzi zizkigun
Jarrita kantak ugari,
Beren artean samurrena bat
Adio Euskal-erriari,
Beste kanta bat eder ederra
Aizkibel jakintsuari,
Oraindik berriz ederrago bat
Jarria Aritz zarrari,
Zeñek emanten dion gloria
Andi bat Euskal-lurrari.

Au dat kanta bat, mundu guztian
Zabaldu dana nai nora,
Kanta aiñ bikaiñ, aiñ ospatsu au,
Etzaigu ilko iñola,
Zeruko argiz Joxe Mariri
Uste det jetxi zaiola,

Homerok ere etzuelako
Jasoko obeki arbola,
Apolok ere beste kanturik
Noiz altxatu du aiñ gora?

Kanta dezagun batzar danetan
Kanta aiñ paregabea,
Kanta dezagun adortuaz
Arbola santu gurea,
Kanta dezagun bera degula
Loirik gabeko lorea,
Gogoraturik itz orietan
Iparragirre trebea,
Zergatik berak kantatu zuen
Biztzeko gure fedea.

O! zeñ ederki biltzen gaituan
Aritz zarraren oñean,
Lau probintziok anaiaturik
Batzen an erramapean,
Irme ta sendo elkarturikan
Laurok korapill batean,
Laurokin lazo bat egiñikan
Fuerodun izan gaitean,

Goza ditzagun zorion danak
Guraso zarren legean.

O! zenbat bider Madrillen bertan
Entzun izan zan kant ori,
Euskal uriak adi zioten
Asmatzalle ez illkorrari,
Errietako konsejuetan
Askok ikasi berari,
Duda gaberik euskaldunetan
Kanturik onen dirudi,
Joseri baño nik enioke
Deituko errege iñori.

Orregatikan eo dezagun
Koroi bat artearekin,
Lau probintziok gaur dizaiogun
Jantzi burua berakin,
Molda dezagun, molda bertatik,
Molda alegin danakin,
Ez urre, ez perlaz, ez diamantez,
Ezpada obearekin,
Diña dalako, iñor bada diñ
Jazteko ostoarekin.

Aritz ostoz bai, jantzi dezagun
Euskaldun orren argia,
Arbola ostoz ornitu ari
Kopeta zabal garbia;
Utsik Arbola ostoz apaindu
Iparragirre andia,
Arbolarekin betiro bizi
Dakigun Jose Maria,
Arturikan gaur anaiok gandik
Ilko etzaion saria.

Bizi zaitea Iparragirre,
Ortxe Parnaso mendian,
Zergatik musen maitetzallea
Ziñan bizitzan zu beian,
Apolok zauzka euskal kantari
Danen guztien erdian,
Deitu dakizun zuri Homero
Zerorren jaioterrian,
Naikunde ori erabilli det
Iya aspaldi guztian.

Deitu bekizu, deitu euskaldun

Bertsolarien izarra,
Deitu bekizu ajola gabe
Maisua jotzen gitarra,
Zortziko soñu onak asmatzen
Zera danoen azkarra,
Kantatutzeko eztarririkan
Geien daukazu indarra,
Gañera zera eztitasunez
Erretxinola bakarra.

Beste Joserik ez dakust ez nik
Nere gidari zu zera,
Jaurtigi-dazu zure txinpart bat,
Jargoi ortatik lurrera,
Lagun zadazu Parnasotikan
Izaten zure antzera,
Jaso dezadan izkuntza zar au
Izkuntz berrien gañera,
Berau dalako geienen ama
Nere laztan dan Euskera.

ON ANTONIO TRUEBAKOAREN ERIoTZEARI AMALAUDUNA

Muturik daukaguz gaur koplakariak,
Ez ditut entzuten euren bersuak,
Ixillik artzaiñen alboka zoliak
Danbolin txistu ta txilibituak;
Nun dabez irrintzak bideko burdiak?
Nun dira gazteen bai, ujujuak?
Bide, baso, solo, kale ta etxaldiak
Orain badakustaz oso mutuak?

Errotak ez dabe otsik gaur egiten,
Ez dantzut oletan gabi soñurik,
Euskal-izatea, ai, jat iruditen,
Dagoala miñez naigabeturik,
Bere kantaria jakolako ilten,
Ez dauka penia baño besterik!

NOBIA SALZEDOKO ON PEDRORI KOROIA

Bera jaio zala eun urte bete diran egunean

Zergaitik biotzak ete deust
Barruan egiten salto...?
Zergaitik kantu bat egiñaz
Nai daben umant bat jaso...
Ai! Baña, nun daukat egogi
Miñ garbi leundu bat oso?
Nun daukat? nun daukat lira bat
Nun daukat? nun dot eroso?

Erzilla, nun daukat zuk legez,
Apolok ez badeust emon?
Nun daukat etorki gozoa,
Au alda aurkitzen nai non?
Obeto egingo ete dot
Ixillik zokoan egon,
Esanaz epelen antzera:
Nigaitik bedi or konpon?

Anyerusa Nerbiongoak,
Ezin nei gauz ori egin,
Umant bat eregi dagidan
Argitu naizue arin;
Zoakuz euskaldun famea,
Ego luzeokaz urrin;
Nobia Salzedo nor jakun
Munduan zabaldu dedin.

Umant aiñ onari gagokaz
Oraindik koroe zorrez,
Eta nik gaur gura neuskio
Ornidu lora ederrez;
Alako loratxo politak
Baña, nun billatu neikez,
Kanpoak osoro neguan
Erreta leiak badaukez?

Ez deutsa ardura lorarik
Neguak euki ez arren,
Ereñotz berdeak zergaitik
Ugari ditugun emen,
Gañera kantariak dabiltz
Erleak lorak lez batzen,
Nobiak eukazan onkaiak
Eurakaz alabau daien.

O! umant euskaldun argia!
Goratu zinduket nai ta,
Bizkaiko guraso legetxe
Benetan nik zaitut meitia;
Agaitik zeurorri koroi au,
Jantziko deusut gaur aita,
Obea balitza bere duiñ
Zergaitik zarean baita.

Duiñ zara Nobia, zergaitik
Zoliago zanik zaintzat,
Bizkaian ez dot nik billatzen
Arbola gurearentzat;
Alantxe bere orrizko dan
Aro baten zaukat duiñtzat,
Al-baneu onegaz orain nik
Jantziko zinduket beintzat.

Zelan etzinduket jantziko
Erriak aututa sarri,
Arbola azpian gorenen
Egiten baziñan jarri?
Zelan, o! zelan ez jantziko
Foruak egonik larri,
Madrillen bazeuntzen etsaiai
Miñean kandaua ezarri?

Ai! euki gaurdaño bagenduz,
Zu lako zaintzallak lumaz,
Zorigatx andiok etziran
Jazoko emen benturaz;
Zu ziñan jadtixi eziña
Gaztelar txoriak egaz,
Arbolak arrano bat eukan
Ilteko miruak zugaz.

Ea, bada, euskaldun onak,
Frantzes ta españar danak,
Atondu daiguzan eskribuz
Al diran kantuzko lanak;
Zergaitik merezi deuskuzan
Erritar onen bat zanak,
Gugandik gaur artu dagizan
Gloriak Nobia Jaunak.

Gloriau begie gañera
Bizkaiko trenak guztiak,
Boteaz odeiak jo arte
Ke baltz ta lurrun zuriak:
Entzunik eurai oskar eta
Txistuzko soñu zoliak,
Nobia tren zale zanari
Kantetan jarrai, mendiak.

Eta nik gura neuke barriz
Kalandriak legez igo,
Kantetan: gaur dira eun urte
Nobia jakula jaio;
Nobia, Nobia, Nobia,
Sekula etxaku ilgo,
Bitezar-tegiar jaztea
Zergaitik nai eban Bilbo.

Azkenez gloriau kantetan
Gaiarre izan nai neuke,
Zergaitik seme onak legez
Euskera euskun, bai, maite;
Beronen susterrak billatzen
Nor jakun nekau ainbeste?
Nok gaitu Ama onen argi
Errañuz aiñ asko bete?

Tallu bat eregi begio
Bizkaiak marmolki arriz,
Eregi daiola gure gañ
Oñ aulki eder ta andiz;
Edertu dakigun Bilboko
Plaza bat alako jantziz,
Ze poza geunkean lestertxo
Egun an elduko balitz!

Eun urte orain baditugu
Mundura au jaio zala,
Urrengo eunkiau obeto
Goratu egingo alda;
Emendik ordura nor jakun
Jakingo deuskue ala,
Gaur nor zan ez dakien askok
Gizon aiñ argia zana.

Umanten artean zakiguz
Nobia biztuten asi,
Izarrak legetxe kondairan
Egiñaz guretzat argi;
Ispillu ederra zaitugu
Daizugun zuri ikasi,
Zeu legez Aretxa zainduten
Ber-alde egiñik bizi.

GURE AITA SANTU XIIIE LEONI

*Erroman bagillaren 9an
aurten artu daben
sentimentuaren aringarritzat*

Lorea jaiotzen danean
Sasipe gordean umill,
Ikusgei gozo bat Zeruak
Niretzat oi dabe egiñ.

Ederra bere jat erexten
Laño bat doiala goian,
Eguzki begiak badabe
Artuten parean beian.

Txorien kantuak entzuten
Mendian ditudaz gogoz,
Aixe me bigunak jo eta
Orrien berbeta gozoz.

Erreka soñuen zale naz,
Basauntzak poztuten ditu,
Beltxargai atsegin emonta
Aratai bertara deitu.

Alargun jarri dan usoak
Damuzko urruak jota,
Biotzik zaillenai eragin
Oi deutsez malkoak bota.

Eta nik entzuten ditudaz
Ai, urru tristeak eltzen!
Biotz au urratu egin da
Deustenak mindurik isten!

Norenak ta nondik oraño
Datorkuz aiñ urru miñak?
Eskatzen laguntza gugana,
Eskatzen gaur bertso giñak.

Lireau artuta banoa,
Poztzeko gogoaz bera,
Baña gaur negarrak joteko
Eldu da bakarrik era.

Banoa dalako sotilla,
Usoan dan gisan berez,
Banoa zerren dan guraso,
Munduan nausia legez.

O! Leon Agura santua,
Krsitiñau arimen Aita,
Banator, banator zugana,
Arindu gurarik gatxa.

Alargun bat legez zakustaz,
Inguruz lagunik baga,
Zorra da niretzat Aitari
Lagundu daiodan ala.

Bakit zer nai dozun, o Jauna!
Zer dodan zer egin bear,
Malkoak isuri geratu
Artean begiok igar.

Erroma zugaitik oi bada
Errien burutzat jarten,
Ume zurtz badozu itxiten,
Ez daki zer doian galtzen.

Illetak gaur dozuz oi Aita,
Daukazun penea bere,
Bardiñik bagea dalako,
Nok ondo azaldu daike?

Obeto biziko zarean
Lekutxo batera zuaz,
Erroman atsegiñ garririk
Iñondik ez dozu zugaz.

Erroma gaur ez da zuretzat
Barrua poztzeko diña,
Erroma gaur jatzu garratza
Erroma gaur jatzu miña.

Erroman oi dozu zizpiru,
Or egun eta gau negar,
Erroman, ai, arri biziak,
Zerura oi dabe dedar.

Erroman errege aulkian
Bidez zu zinean jarten,
Burlatzat Erromak Barrabas
Koroiaz gaur deutsu jazten.

Ikusi au eta egodun
Galaiak, nun zare gorde?
Aiseak gartuta garrokaz
Errekak ein baga erre?

Nun zare aideko armadak
Gu jarri bagarik dar dar?
Tximistak besook lotuta
Dozue gaur egon bear?

Nun zara? nun zara Sodoma
Kiskaldu zenduan Jauna?
Nun zara gaur egin bagarik
Orduan zenduan lana?

Baña, nok, o Leon andia
Daukazun naibage tzarra,
Kentzeko billatu, nok leike
Pozgei bat jatzuna parra?

Nik beintzat poz pozik egingo
Neuke bai, al dodan dana,
Naiz emon eguna neketan,
Naiz latza irago gaba.

Ogirik zein urik, zein ezer,
Probau ez, zein egin barau,
Zein galdu ditudan ondasun,
Zein galdu osasun danau.

Naiz erre naiela garretan,
Naiz zurrau, naiz untzez josi,
Naiz bakez, naiz gerraz edo noz,
Zur-alde gura dot bizi.

Zugaitik edo noz mundu au
Prest nago dagidan itxi,
Iya alan zerutik pozen bat
Zuretzat albadait jatsi.

Nai neuke nik gastau nazan au,
Zugaitik desegin nik nai,
Nai neuke okerrak onduta,
Zugandu daitezana gaur bai.

Edo bai, izate guztia
Asarre jarriko balitz,
Itsuok argitu daitezana;
Gaixuok dongaro dabiltz.

Bildurtu daitezán betiko
Kantari guztiak ixí:
Txoriak emendik aurrera
Muturik zaíteze bizi.

Bildurtu daitezán betiko
Azkatu bekigu lur au;
Izarrak gabetan begiok
Osoro eizuez tapau.

Bildurtu daitezán betiko
Eguna biurtu linbo:
Goixetan Eguzki zolia
Ez al az esnatu eingo.

Zezenak, otsoak, legoiak,
Gaiztoai burrukan ekiñ;
Faraon gordiñak Israel,
Ezpadau librau nai egiñ.

EUSKAL-ERRIKO IZAR ZIREANAI AMALAUDUNA

Illaz, illaz doaz euskaldun izarrak,
Errañuak jakez askoi amaitu,
Enabe berotzen euren lengo garrak,
Zerren amataurik direan gautu.
Nun dira Truebak? nun dira Aranak?
Nun Billabasoak? nun Klaudio zu?
Nun dauz seme on ok gaur Ama Euskarak...
Eriotzak baldin badeutsaz ostu?

O! ze ezbearra! ez dabe geiago,
Euskaldun argirik ingo munduan;
Baña nik uste dot askoz argiago
Egingo dabela goian zeruan,
Kantaurik Gaiarrek, nik baño leunago
Euren ondrak gure berba gozuan.

JESUSEN TERESA SANTEARI AMODIOZKO KANTU BAT

Ene adiskide maite Iñarrako On Antoniori

Españatarra nazalako ni, nago zerura,
Neure biotz au ordu onetan jasoagaz;
Españatar dan santa bat zerren neukean gura,
Alabau gaurko kantuagaz.

Zabaltzen doa zerua egun pozez betea,
Alako santa arrigarria danarena;
Nok leukekean berberak eukan lako lumea!
Nok amodio Jesusena!

Bai, Karmeloko lirio zuri parebagea,
Kantau daizudan zure egun au jagitean;
Jarri nagizu beian itxirik soru tristea,
Siongo mendi ederrean.

Igoa zara Esposoaren abiara zu,
Uso sotilla, emengo bullai urrundurik,
Goian dozuzan urruetakaz gaur nadin batu,
Soñutai on bat, ai, baneu nik!

Ze pozik daben azuzenazko lora salletan,
Jaunak girotzen zu lako lora eskertsua;
Amodiozko aixe bigunaz zerren goietan,
Arnasegia dan gozua.

Ulle-kopeten albeni baten zenduan jarri,
Katigaturik Esposoaren arimea;
Zure begiak jakozalako ispillugarri,
Nun bera nai dan ikustea.

Lora lurrenez eztitutako urruetakaz,
Deitutean zuk Esposo laztangarriari;
Zentzuna galdu baleu legetxe iztxo leunakaz,
Asiten jatzu berbaz zeuri:

Autortu-idazu, norena zara neskatillea?
-Galai ederra, ni naiz Teresa Jesusena.
-O! Uso zuri neure ortuko loren lorea
Ni nozu Jesus Teresena.

-A! Sunamitis, itzuli-dazuz begi lau lauok,
Zizpuruz urtzen zagozan ene tortolea,
Zenbat anpulu geiago daben botaten eurok,
Naiago zaitut ikustea.

-Nire biotz au kutun laztana, zauritu dozu,
Begiratute zuk egiñiko aiñ samurraz,
Urre gorrizko ulle orrekaz zuk lotu nozu,
Preso naukazu asko guraz.

-Ai! Esposoa esku orregaz eidazu batu,
Nire esku au gaur deutsudana eskiñiten;
Ai ene bada! arimatxo au jat arikatu,
Zure amarez noa ilten.

Ain badantzute atsegintsu ta arimazkoan,
Enkantuz bertan Esposa zan lo geratu,
Zeiñ maitetzallek amodio aiñ garbiz besoan,
Iñor egiñ dau au lez batu?

Taupaka dagoz bien biotzak soñu batean,
Amodiozko besoz sendaro amarraurik;
Alako berbaz bien arimak euren artean,
Bat egiñago geraturik.

Batak diñotsa: eutsi urratu dozun biotz au,
Eutsi neure au, au da bestea diñotsana;
Zauritu-idazu zeure amorez geiago berau,
Zauri bat oso jarri Jauna.

Au ikustean uts urdinean jatsiaz bera,
Dator serafin ego zabal bat Teresana;
Nok jaurtigiten deutsan saeta bat biotzera,
Eta irago bereala.

Orduan jakoz amodiozko errekak asten,
Orduan eldu ill ez dakion Esposoak;
Orduantxe da lirio odol gorritan nasten,
Orduko penak, ze gozoak...!

Maitetzallea samurtuten da, bai eta jantzi,
Egiten deutsa larros ederdun giraldea;
Itxasoari lanbro gozoa eutsan erantzi,
Otzarotzeko Esposa.

Esmeraldazko laranja eta sagar zugatzak,
Azukarezko ale urtsu ta umaotuak;
Eskiñiteko euren besanga aiñ aberatsak,
Lurrera daukez makurtuak.

Lora guztiak inguruz dabe esitzen dana,
Dosel kerizpe-garri eder bat egiñagaz;
Esposearen arima eta gorputzagana,
Lengo zentzunak biurtuaz.

BIZI BEDI

A. LARRAMENDIREN

IZENA

AMALAUDUNA

Gipuzkoako euskeran

Nola ontziak ez duen uzten uren gañean,
Lorraztik nondik joan dan iñork igarteko,
Ala arranoak airetan egan dabillenean
Ez du markatzen non igaro zan ikusteko;
Siñalerikan lagatu gabe lengo astean,
Aitu zan oso *Igaz*, sekulan ez bizitzeko;
Baña illaz bat, *Aurten* zan jaio bere antzean,
Arrastorikan utzi gaberik bukatzeko.

Jaio denakiñ au; baña ez da beti gertatzen,
Umantik ilten, menturaz iñork du ikusi?
Beren oñatzik, non ikusi da noiz ezkututzen,
Beren egintzak argiz ez dira beti bizi?
O! Larramendi umant bat nola zeran benetan,
Zure izena, zeñek lezake ill erazi?

LARRAMENDIRI LORA BAT

AMALAUDUNA

Ur zelaietan doian ontziak ez dau bidean,
Lorrazik eiten nundik joan zan igarteko;
Ez arranoak aidetan zear dabillenean,
Ezaugarririk gure begiak ikusteko;
Beti betiko ill jakun *Igaz*, lengo egunean,
Bera legetxe *Aurten*, jaio da amaitzeko;
Urteak bere, doaz keriza doian antzean,
Ezer ezera danak guztiak biurtzeko.

Jaio danakaz baña; au ez da beti gertetan,
Umantak iraun oi dabe atxok legez zuti:
Euren gomuta mundua mundu ez da azketan,
Euren egintzak direalako beti bizi;
O! Larramendi, zarealako umant benetan,
Zure gloriai lorau nai deutset nik egotzi.

ZORTZIKO BATZUEK KRISTOBAL KOLON AUNDIARI

Gipuzkoako euskeran

Nor zaio bat munduan
Bere berdingarri,
Lur berriak billatzen
Jenobatarri?
Mundu bat gendukanok
Oraiñ ditugu bi,
Glori au zor diogu
Kristobal Koloni.

Kristobal, zaigu gizon
Aiñ miragarria,
Batez ere Indien
Beneragarria;
Zeren beronegatik
Gaur duten argia,
Jesukristok zerutik
Lurrera jetxia.

Zer zan beste gauzarik
Ezpada fedea,
Sututzeko Kolonen
Biotz aiñ noblea?
Kristau egite arren
Infiel jendea,
Arriskuan ipiñi
Zuen bizitzea.

Itxasoz iristean
Zijoan aldera,
Agertzen da legorra
Ark esan bezela;
Ontzitik bereala
Egiñik atera,
Inkatzen du lurrean
Kristoren bandera.

Len ezekian iñork
Zer zan Amerika,
Nondik ondasun asko
Degun ekarrita;
Kristobal-gatik gaude
Aberats jarrita,
Bere alabantzan jo
Dezagun musika.

Musikarekin nasi
Gañera kantatu,
Kristobal zeruraño
Dezagun altxatu;
Lareun urte luzeak
Naiz egin pasatu,
Aren azaiñ andiak
Ezin dira aztu.

Ezin litezke aztu
Kristobalen lanak,
Legortzen ezpadira
Itxaso zabalak;
Nola ziran atera
Ondo aren planak,
Esker asko zor dio
Kristandade danak.

Onra dezagun bada
Al dezagun añan,
Bakoitzak bere moduz
Norberen izkeran,
Gizaldi guztietan
Egiñik onelan,
Kristobal biziko da
Ill gabe sekulan.

Bizi zaite Kristobal
Gloriaz goietan,
Gizonik aundien bat
Zu zera benetan;
Eguzkia nola dan
Buru izarretan,
Zu zera argiena
Itxas-gizonetan.

Jantzi gaur nai nizuke
Alako koroia,
Erregiena baño
Askozaz obia;
Etzeralako erri
Batzuen jabia,
Baizikan mundu berri
Baten jaun andia.

NEURE AMA MAITE ZANARI

Ze izen samurra dan, Ama,
Euskaldun garbi garbia!
Gaur kantau dagidan, betorkit,
Lira bat ondo jarria;
Seme on batentzat dalako
Atsegiñ emongarria,
Dalako Amaren izena,
Gozoa, zelan eztia
Dalako Ama bizeitza
Zorion guztiz andia,
Agaitik negarrez bizi da
Ama ill bajako ume guztia.

Aditu bertsuok arduraz,
Egia dalako nik diñodana,
Izan bik bizia emonik
Mundura etorten gara;
Aitaren aldean maitetzen
Bakigu nor jakun Ama,
Bakigu txoriak umerik
Largetan ez dakiala,
Ta, nondik jakin legi Amak
Urrintzen ardura baga,
Itxirik etxean negarrez
Bere biotzeko biotz laztana?

Nozbaiten motel aurkituta,
Kumatik artutakuan,
Laztantxo samurrak emonaz
Arpegi larrosazkuan;
Ta irriz, ta barrez, barriro,
Umea asitakuan,
O! ze poz parebagakoa
Amatxok daukan orduan!
Bardiñik eziñ leikelako
Billatu iñok munduan;
Obea bearako jaritsi,
Ill eta, zerura igo-takuan.

Umeetan, Amaren kantuak,
Aiñ dira aiñ gogokuak,
Oraintxe gizaldi erdi bat
Nik bere antzunikuak;
Alperrik sortzen dauz indarrez
Itz onak nire buruak,
Bein bere ez dira Amaren
Berkakaz bardintzekuak,
Arenak zergaitik eurenez
Zirean urtenukuak;
Erraien errai ta erditik,
Errezto, eroso, erne-takuak.

Benetan, dontsua benetan,
Umeetan Ama dozuna,
O! zeñek leukeken lurrean
Aldi on zuk daukazuna!
Amatxo zurea dalako
Gabetan bere eguna,
Etxazu aren arpegia
Sekula zuri illuna,
Ez otza, ez motza, biotza
Apatza, malatsa ta bai, biguna,
Zergaitik zaituan bertako
Bizia odol ta frutu kutuna.

Ai! baña, nik galdu neban ta
Alako maitetzallea,
Gaur bere miñez gomutetan
Dot, o! dot, bere iltea!
Burutik ezin aldendu dot
Beraren agur tristea,
Lapur bat legetxe eldurik,
Agana Eriotzea,
Norgaitik gaur dauka oetzat
Lurpean arren etxea,
Ta arima benturaz penetan
Garbitu artean dago tristea.

Ezkutau egizu Jaungoiko
Zuzena ezpata mea,
Ezarri Garbilekurantza
Samurra begiraunea,
Ta bertan, garretan, erretan,
Badago Ama nirea,
Balio bekio, o! zure
Odola, Jesus maitea!
Nik bere gozadu dagidan
Zeruan zure bakea,
Amaren obira joan da
Errezau gura dot Aita-Gurea.

ANJELA

Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

Zorionekoak, Jaunagan ilten direan illak.

(Apokalipsian, XIV kaban, 13en bers)

Ez dot tintarik edo ur baltzik bapere bear,
Begietatik odola darit gaur naikoa;
Utsik bear dot paper illun ta baita luma bat,
Labañearen aldean ondo zorroztua.

Gutztiz biziro gaur eskrisbidu dagiztan berak
Garbiro nire barruan dana iragoten;
Nire damu au zelakoa dan mundu guztian,
Malko gorriaz ipiñi eta leidu daiten.

Sabel au daukat laba bat legez gori goritan,
Garrak kanpora urten nai eta eziñ urten,
Ok egiten deust eztarrian ta larriak legez,
Suzko boladak asi bearko dot botaten.

Urten zaiteze nire agotik suzko erreka,
Urten zaiteze estuen estuz enadin ill,
Urten zaiteze kolkoan zuek zaituedala,
Ito gura, ta ito eziñik, ai, gaur nabill!

Urten zaiteze zuen beroak zegaitik naukan,
Topin bat legez *gar-gar-gar* oso irakiten;
Alan basoan, zelan etxean, aiñ gitxi oian,
Atsedeen piskat gozetan bere ez deust isten.

Asteak doaz, asteak datoz; baña su onek,
Garren indarrik apurrik bere ez deust galtzen;
Iya mamiñok ezer ezta unetaraño,
Asirik daukat kiskaltzen naberen gar au sartzen.

O! amodio benetakoa ze desbardiñak,
Direan zure aiñ egitada zurgarriak!
Len postu eta, oraiñ tristetu egiten nozu,
Zelan al dozuz nigan kontrako gauza biak?

Gauza bi oneik eragiñ deustaz amodioak,
Azur usturik jarririk nauka igartua,
Jarririk nauka anka bakar bat oi dan erara,
Nai eta nai ez bear dodala makulua.

Jarririk nauka soldau eridu baten antzera,
Iñor bagarik leku urriñean non topauko
Ongillaren bat, eta dei triste oneik entzunda
Nortxo bait etxat errukiturik azalduko?

Iñondik bere ez sa izango nire zauri au,
Kurauko deustan biotz onen bat agertua?
Ai! ez ete jat norbait onuntza urreratuko,
Jagiko banaz luzatutera bere eskua?

Sorura zelai adore baga jausia nago,
Nire lagunak bakarrik dira naibageak;
Nire etxeko zurkuluetan ez da besterik,
Lenago berau zer izaten zan señaileak.

Non da an argi egiten eban izar bizia?
Gaurko argi-gei danen aldean eguzkia?
Ogei eta bat urtean pasau amatau baga,
Bere garragaz ni argitzeko zan zuzia?

Non da beraren arpegi eder errañutsua?
Non da ak niri egiten eustan abegia?
Non aren txera, ongi-etorri ta ago gozoa,
Eztia baño jausten etxakon iturria?

Non da gureko egazti zuri ego-zabala?
Txitatxo biak euren barruan gordetako?
Non ama samur, eta apatza bere aingeru,
Biak altzoan bere artean estutzeko?

Zer da gaur gure ezkaratz edo su ingurua?
Kantu barriak egiten ziran tokitxua?
Nora biurtu jaku kaiola euskerazko au?
Zelan jarri da aiñ basamortu mututua?

Non da bertako arbola eder besangatsua?
Kerizpetuten ebana bere etxadia?
Zeñek girotu egingo gaitu uda errean,
Garretan jagi egiten bada eguzkia?

Non da arako karidade dun andra andia?
Gazte pobre ta billox tristeak jantziteko?
Zelan itxi dauz gaur emen bere zatiak deslai,
Len besterenak izaten zanak jasoteko?

O! zeinbat ume zurtzek beragan euken ama bat!
Oraiñ bereak aurkitutean ama baga,
Zer diñozue zeru gogorrok, zer diñozue?
Alan saritu nai gaituzue, alan bada?

Au da ordaña, au da eskerra? au alogera?
Aingeru baten antzera bizi zanarentzat?
Nor izango da bere lekuan beste aingeru,
Gordetzalla bat bere ume zurtz gaixoentzat?

Bakit, Anjela zeruak nai ta zelan egiñ zan,
Jaio Aingeru Goardakoaren egunean;
Bakit, Abade Jaunak eutsala Aingeruaren,
Izenaz deitu, ura burura botatean.

Bakit, izen au loitu bagatik ebalako gorde,
Egitadakaz ebalako ak erakusten,
Alan ezpada itandu bedi auzo guztian,
Ea zer daben Anjelagaitik eranzuten.

Bera izan zan ume denporan pitxi-lora bat,
Lirio zuri niri eskua emotean;
Gero izan zan Aingeru-Goarda gure etxean,
Eriotzeak korañeagaz jo artean.

O! zein ederto ak bete eban Aingeru lan au!
Niretzako zan bere betiko ardurea;
Nik ezingo dot lumaz ipiñi norañoko zan,
Bere biotzak niretzat eukan amoreta.

Bera, izan zan gure etxeko ondragarria,
Bera izan zan ni gordetako gaztelua,
Bera izan zan ekatx mueta guztien kontra,
Buru gañean jarriten jatan ezkudua.

Bera, izan zan neu legez arte-eder zalea,
Bera liburu asko ebana irakurten;
Nire lumeak eskribietan ebazan letrak,
Berak zituzan borrau ta asko obetuten.

Bera, izan zan egia garbi, kantau nai badot,
Gauza askotan ni zuzentzeko irakasla;
Bera, izan zan tantai bat legez aretx motzetan,
Anjela, andra askotan buruz jaso zana.

Agaitik, zeñek osatu leiket bere faltea?
Zeñek ornidu alboan itxi eustan utsa?
Ze garratza dan edan bearra kalizatxo au.
Alako bagarik, ze miñ alarguntza!

Nok lagun egiñ leiket urteten troka aiñ zakon,
Sastraka baño besterik ez dan onetatik?
Zegaitik alan largau ninduan neure usoak
Iges egiñik moldau genduan abiatik?

O! ez bearra! odeiak kontra jagi jatazan,
Oñaztarri bat gure gelara jaurtigirik;
Negu otzeko gaberdi baten itxi ninduen,
Neure bizitza erdia zana ebagirik.

Itxi ninduen mendi zorrotzez inguraturik,
Itxi ninduen atx arte baten txito preso;
Itxi ninduen bide guztiak zarratu eta,
Txarrago dana begietatik itsu oso.

Itxi ninduen ontzia ausi ta orratz bagarik,
Itxas asarre amorratuan illunpetan;
Farol bat bere eziñ begiztau iñon nebala,
Ezelan bere Euskal-erriko portuetan.

Itxi ninduen narru gorrian lotsaz billoxik,
Itxi ninduen biotz bikotxau bakartua;
Narras, lurrean, lorrinka, larri, garrasi baten,
Eztarri danau jarri artean zarratua.

Goiai laguntza eskatutera beartu nintzan,
Baña len bigun jatazan atxok gogorturik;
Sortu, leortu, gortu, dollortu, danak egiñik,
Ai, batek bere ez eustan egin kausiñorik.

Izarrai gero poza eskatzen bildurtu nintzan,
Bat jausi eta bertan zapaldu enengian;
Bildurtu nintzan lurrak uts einda bear nebala,
Ondatu bere erraietako sutegian.

* * *

Jauna, enintzan neure Anjelaz betiko batu?
Jauna, eneutsan beretzat emon nik biotza?
Jauna, beragaz bat-bat nintzan ta batera illik
Zelan ez dogu bardin guk igo Zuganuntza?

Ausaz enintzan Jauna, ni jaio Anjela legez?
Zu gozetako beti betiko urtietan?
Jausiko naz ni agiñ kurrixken lekuetara...?
Ez ene Jauna, artu naizu zeuk besoetan.

Gorde naizu zeuk Jauna, betseiña oi dan erara,
Ezkutau naizu zuk, zeuk zeure beso zabalagaz;
Jarri naizu zuk, zeuk gura dozun orduren baten,
Goiko Errian gozau zaidazan Anjelagaz.

Ai! bitartean; baña baneki baso ixill bat,
Bertan egiñik txabola txiki barri baten:
Neure emazte, neure zatia, len zanagaitik;
Negar malkoak utsik edanaz bizi naiten.

Antxe bai, pozik emongo neukez ordu osoak
Gogoratuten nik Anjelaren birtuteak;
An bai, egunak emongo neukez irakurriaz,
Itxi eustazan gomutagarri aiñ luzeak!

An bai, beraren espirituak ninduke poztu,
Egingo gabaz lotan nagola amesetan;
Agertuagaz edurra baño zuriagorik,
Kontauko leuskit zelan bizi dan zeruetan!

ERIoTZEA

*Laburrak dira gizonaren egunak,
Zuk daukazu zenbaturik
bere illabeteen lumeroa.
(Job. XIV kap-an)*

Ikusiten dot, nik eguzkitan nabillanean,
Neugaz batera, doiala neure kerizea;
Nondik igaro, egiñ dan baña, keriza ori,
Ez da gertatu markarik iñoz ikustea.

Tximiniatik ikusi oi dot boladan keia,
Zelan lenengo indar aundiaz dan urteten;
Baña puska bat igo orduko ezer ezera,
Edo utsera dala guztia biurtuten.

Kandelatxo bat, bere dakust nik ixiotzean,
Gela bat zabal, izana gaitik argituten;
Eta arnasa batek zelan jo, beingo batean,
Kandela itsu, eta gelea illun jarten.

Eta azkenez, ontzia dakust uren gañetik,
Iragotean zelan arraia daben isten;
Baita bertatik, urak leunduta arraia ori,
Ezertxo izan ez balitz legez geldituten.

Modu berean edo antzera, ez da gertatzen,
Gure biziak ontzi bat legez ez dirudi?
Ill zan askoren markarik emen luzarorako,
Non ikusten da? non billatuten? non agiri?

Zer jazoten da gorputzak daukan al izateaz?
Ilten danean osoro ez da akabetan?
Kandelatxo bat aixe puskatek jotean legez,
Gatx txiki batek ez dau guztia amatetan?

Bestelan, zer da nire Anjelaz gertatu dana?
Bere oñatzak ez doaz desa-gertutera?
Ke moltsotxo bat, desegin oi dan legetxe bardin,
Ezer ezean ez doa dana geratzera?

Nire emazte izan zanagaz, badakit ondo,
Iya ez dala gaur battxo bere gomutetan;
Kerizearen antzera bardin, bere izatea,
Lur onetatik irago eta, bai, aztu zan!

Ni neu bakarrik, zuzenduten naz bere obira,
Neuri bakarrik, gogotik etxat aldenduten;
Nik neuk errezan egiñagaitik bere alboan,
Ai! arek baña, berbarik ez deust eranzuten.

Zer da gaur berak arturik daukan ixilltasuna?
Zergaitik ez dau mizti bat bere bada egiten?
Zergaitik dago ipiñi eben lekuan geldi,
Oetik zana goix guztietan len jagiten?

Ze sentimentu ete dau oraiñ artu nigaitik?
Zergaitik nire berbai ez deutse jaramoten?
Iñoz tristerik, eta muturik nengoanean,
Berba eustanak nai eta nai ez eragiten?

Zelako loa ete da bera artu dabena?
Iya ainbeste illabetetan irauteko?
Bederatzi ta egunak bere irago arren,
Esnatuteko señaile baga jarraitzeko?

O! ze gogor ta ze otso-biotz Eriotzea!
Azan, jarteko orrelan nire emaztea;
Zergaitik eutsan ik orri aren goixetik kendu,
Niretzat falta egiten eutsan bizitzea?

I, gaitik jagok taiu tristera gaur etorrita,
I, gaitik mamin guztiak iya usteldurik;
Azurrok bere denporaz igar jarriko dozak,
Gero austuta lurragaz danak bat egiñik.

Agura zital arriak baño arriagoa!
Abelegandik asi intzana gerra gintzan;
Noz aspertuta, gogait egiñik itxiko deutsak,
Eu noz illgo az, ill baga bizi gu gaitezan?

A! bajakiat i, ez azala sekula illgo,
Iñor bizirik munduan badok aurkietan;
Arboletatik orriak bera datoza legez,
Zelan jausiko garean ire sareetan.

Danok guztiok, bear juagu txiki ta andi,
Aita Santua, naiz Erregea izan arren;
Naiz jakituna, zein ezjakiña, eder ta ezaiñ,
Ire atzamar zorrotzetara danok emen.

Ez dago emen danoentzako, bide bat baño,
Ez da izan ta besterik bere ez izango;
Asmo barriak atera arren gizonak asko,
Illtetik zelan librau ez dabe aterako.

Asmau begie ibillitea uren barrutik;
Asmau begie zelan ibilli iya aidean;
Baña, ez dabe iñoz asmauko zelan bizia,
Gorde eragin gura dan arte gorputzean.

Jaiotea da utsik naikoa, eta guraiña,
Eriotzeak euki dagian laster nor ill;
Zuzi sutuak nai badau beti argiten bizi,
Itsu zoro ta buru bagea legez dabill.

Mendietako errekatxorik ez da gelditzen,
Itxasoaren kolkoan sartu arteraño;
Jaiorik bere ez da gelditu, ez geldituko,
Lurrera jausi egin bagarik egundaño.

Arriak beruntz egiten dabe garaietatik,
Lurrunak doaz zakonetatik zerurantz;
Eta gizonak sortuagaz bat abietan da,
Nai eta nai ez bere azken ta amairantz.

Eriotzea! eriotzea! danen azkena,
Eriotzeak, irunsten gaitu danak bardiñ;
Errazago da legoetzar bat birrindutea,
Eriotzatik librau baño, ta iges egiñ.

ILLETEA

Bedeinkatua izan dedilla, o! Jaun andia!

Zure eskuak nasaituten,
Nabelako gaur itxaropena bialduagaz,
Penau deustala gozatuten.

Zeñbat geiago nik dodan Jauna, zugan pentsetan

Añbat urrintzen jat mundua!
Eta arimau lurrean bizi ez balitz legez,
Zeruruntz daukat aldatua!

An billatuten ditut liburu baten legetxe,

Zure egintzak miragarri,
Bat irakurten asi orduko geratuten naz
Zur eta arri eginda ni!

Zelan ez dot nik egan emendik oraiño baña

Alako erri betikora?
Nondik daukadan arima maite naben bat deika,
Aldamenera noakola?

Berak igexi eustanik ona neure ondotik,
Ezin bete jat utsunea;
Urte bi datoz neure esposa ill jatala ta,
Bizirik daukat gomutea!

Bere gorputza datzan toki ixill ta mutu onek
Onaratu nau nai ta nai ez;
Aidez dabillan egazti triste egarritua,
Pozu gelditxo batek legez.

Eta emendik erdibiturik nire biotzak
Iñoz ez lako zotiñakaz;
Kantetan ditu atsekabezko bertso samurrak,
Bustirik negar malkoakaz.

Orri leidunai Eguzkiaren begiak jota,
Badeutse negar gaur erazo;
Damuak niri iturritxo bi begietatik
Ateratea, da millagro?

Ze millagro da beste alderdi danak itxita
Ipar aldera bai orratza?
Jausten dan legez, zuzendu arren nire biotz au
Emaztearen obirantza?

Nardietako arri libreak bilin bolaka

Ez dira jausten arrokkara?

Nire biotz au bere lurretik aldendu nairik

Ez dator zulo onetara?

Ontzi ausia urpera legez natorrenean

Emaztearen tokitxora,

Nire arimak egan daiala aren arimak

Daukan abia zerukora.

Ez dabelako Eriotzeak an aginduten,

Oi daben legez lur onetan,

Bizi dedin an, emen ain laztan ebanaz nasi,

Danoen Jauna alabetan.

GERNIKARI

*«Eman ta zabal zazu
munduan frutua».*

Iparragirrereren berbak
Gernikako Arbolaren kantuan.

Ez dakit berba egiñ,
Ala egon mutu,
Ainbeste jente argik
Egiñ nau bildurtu,
Eta, zer egin iya,
Atzera biurtu?
Ezer kantau bagarik
Bazter baten sartu?
Ez orrelangorik ez,
Naiz zerbait lotsatu,
Nai dot neure barrua
Ementxe askatu.

Emen autortu nai dot
Nazala euskalduna,
Gure berbetearen
Laztan ta kutuna,
Beti maitetu badot
Antxiñatasuna,
Eta gure Aretxak
Eukan osasuna,
Orain barriz Gernikan
Gertetan jakuna,
Ikustean gordeko
Dot ixilltasuna?

Ez, alabau naiz zaitut
Gernika gurea,
Zarealako ondra
Andiko Andrea,
Baña ondragarren
Dozu Arbolea,
Zeiñ dan Euskal-erriko
Gure banderea,
Agertzeko danai zer
Zan gure legea,
Libertadea baño
Lenago fedea.

O! Gernika ez daukat
Nik beintzat azturik,
Ez deusut gaur itxiko
Itandu bagarik,
Jarten zireanean
Zarrak etorririk
Zure Arbola-pean
Anaia egiñik,
Non zan beste lekutan
Aiñ toki librerik?
Paradisua deitu
Agaitik neutsun nik.

Iponako Obispo
Zanaren semiak
Agaitik emen dabez
Ase egarriak,
Erabillia gaitik
Enparau erriak,
Zugan dabez Gernika
Ipiñi begiak,
Zure doiak badira
Barriz aiñ andiak,
Zelan kantau gaur nire
Lira motz txikiak?

Ai! kantau albaneizu
Jatortzun gloria;
Ai! baneki zearo
Zure istoria!
Ai! baneuka gaur bear
Dan jakituria!
Baña, zelan enazan
Asko ikasia,
Parkatu egidazu
Biotz larregia,
Eukirik izan banaz
Azartuegia.

Parkatu egidazu,
Baña, nai dot kantau,
Kantetako dalako
Gaur jaio egun au,
Eguzkiak goixago
Ta argiago urten dau,
Berberak kantetako
Bizkortu bere nau,
Alan beste bertsotxo
Irubat edo lau,
Kantau baga amaitu
Ez dot gura lan au.

Kantauko deusut bada,
Gernika argia,
Egoki datorrela
Eskola barria,
Nok dakarren oliba
Berde pozgarria,
Baketzeko gu jaio
Giñean Erria,
Erantzita erderazko
Usaindun jantzia,
Salbau daigun euskaldun
Legien ontzia.

Kantauko dot gabetan
Legetxe zuzia,
Izango dala gure
Farola argia,
Kantauko dot izango
Dala mintegia,
Ereiñik osasuntsu
Beti dan azia,
Izan dedin Jesusen
Gero tantaiduia,
Ipinteko dar, dar, dar,
Infernu guztia.

Kantauko dot gañera
Dala iturria,
Zerutik dakarrena
Bere jatorria,
Kantauko dot oraindik
Bere edaria,
Izango dala gatzik
Baga ur garbia,
Iruntsiten dabena
Bertako euria,
Dala Aita Santuaren
Txabolako ardia.

Kantauko dot zan legez
Noeren arkea,
Berau izango dala
Barku bat gurea,
Berau gaur bildulgarri
Jakun urjolea,
Amaitu arte oso
Gure aldospa,
Non aterpetuko dan
Euskal-bizitzea,
Ito ez dedin guztiz
Gure lur maitea.

Kantauko dot izango
Dirala frutuak,
Etxe santu orrenak
Miragarrizkuak,
Egazti zuri batek
Legetxe eguak,
Zabalduta batuko
Ditu ollaskuak,
Berorrek zuriturik
Biotz nabartxuak,
Urtengo dabe danak
Usa biurtuak.

O! Landara barria
Zatxakuna sortu!
Ezin zaikedaz iya
Geiago goratu,
Buruaz zeruari
Zeuk arren ikutu,
Uri polit au daizun
Besazpian artu,
Bakit lurrik onena
Dozula billatu,
Gernika ebalako
Jaunak bedeinkatu.

Eleixako Artzaiñ bat
Ze ondra andia!
Etorri da jartera
Lenengo arria,
Lumen bat izango alda,
Ondo ebagia,
Ipinteko gaur emen
Jazo dan guztia,
Dalako Gernikaren
Alabagarria,
Zeiñek gaur alegere
Daukan arpegia.

Maiatzaren bosteko
O! egun kutuna!
Gernika aztu bear
Iñoz ez dozuna,
Niri beintzat galduten
Ezpajat zentzuna,
Naiz da milla urtean
Euki osasuna,
Milletan kantauko dot
Gaurko batasuna,
Dalako goiko Jaunak
Bialdu deuskuna.

Egun onetan beti
Euskal Jaungoikua,
Alabauko dot zure
Beso indartsua,
Aspalditxoan egon
Arren beratua,
Gernika ikusten dot
Oraiñ goratua,
Ez dozulako gura
Berau menpekua,
Ezpada izan dedin
Gure gurasua.

Izan zaite Gernika
Beti gure Ama,
Izan zaite aurrera
Gure Irakasla,
Ikastegi orregaz
Izan zaite bada,
Gure Ipar aldeko
Euskaldun izarra,
Ona gure semeak
Bialtzen dirala,
Eurak zuk argituta
Giau gaiezala.

Agur! bada, o! etxe
Jaioten asia,
Jausi bekizu goitik
Iñontzat grazia,
Agur! eguzki barri
Onuntz etorria,
Eldu da zuretzako
Gaur egun sentia,
Ipinteko ibar au
Urretan jantzia,
Izan dediñ ibarren
Erregiña andia.

Agur! Bizkaiko toki
Lur zoragarria!
Maitetu erne jatzun
Lirio zuria,
Eldu jatzula diño
Uda pozgarria,
Goisetan orregaitik
Ugari txoria,
Bertara pillatzen da
Ain banda andia,
Lora oni egiñaz
Ongi etorria.

Eta zuk, o! Gernika,
Urte luzietan,
Jarraitu lora onen
Gloriak kantetan,
Bizi dedin bai bizi,
Jauna serbietan,
Bere gloriarako
Direan lanetan,
Alan iraunikoan
Beko egunetan,
O! zelan alabauko
Daben zeruetan!!

LOPE OTXOA OROKOA MONDRAGOKO UMANTA

*Neure adiskide euskara-zale argi
On Juan Karlos Gerra jaunari*

Iragoriko denporetako gertakizunak,
Jakite arren begiraturik liburura;
Istoria bat gaur irakurri egin dot, eta,
Pentsamentu bat berak ekarri deust burura;
Birtute eder ta egiaren arerioak,
Zelan direan, gaiztakeria ta guzurra,
Orrexe gaitik ez da faltako mundu onetan,
Gerra, ikara, lorra, negarra ta bildurra.

Direalako, baña egia zaiñtzen dabenak,
Beti gizonik onen, zuzen ta argienak;
Euren izenak bear litzakez urrez ipiñi
Izan ditezen mundua mundu ezaunenak;
Eta nik zelan nai nitukean beti goratu,
Gloria andi gure euskaldun umantenak,
Ai, banituke neure miñean arako berba
Erzilla zoli bertsolariak zituenak!

Goratu daidan Mondragoeko familia bat,
Goratu ango seme argiak izenean;
Batzuk galtzairu giñik onenak legetxe zerren,
Ziran besteak gerran itxasoz ta lurrean;
Jaungoiko eta Erregegaitik areik baziran
Soldadu onak Flandesen legez Italian;
Errazoia sa alabau daidan gorenengoa,
Neure indarrak al daben añan ta neurrian.

Lope Otxoa Orokoa zan familia artan,
Izarrik geien agertu zana anaietan;
Nork dirudian tantai andi bat landara artean,
Ingurukoak arturik beso azpitan;
Beste anaiak izanagaitik bere andiak,
Bakotxak berak euki zituen lanbidetan;
Lope Otxoa, baña zentoi bat zentoi artean,
Zalako jarri gaur gura neuke izarretan.

Berrogei eta zortzi urtean beti gerrari
Izan zalako, eten bagarik armadetan,
Ozeanoko gerretan bazan leial ibili,
Galeresetan alperrik iñoz jardun etzan,
Baita armada lurrekoetan euki zituan,

Ardura asko, berak geroko urtietan,
Nun bere Lope, ispillu bat zan askorentzako,
Bere kontura, euki zituan bearretan.

Infanterian Idiakezen terzio zarren
Artean bere bera izan zan bat kapitan,
Erakusteko azkertasuna Milanen legez,
Paises Bajos ta Alemanian, guztietan;
Beti izan zan Aita Santua maite ebana,
Beti beraren alde ebana pelietan;
Beti gerrari katoliko on fedetsuen bat,
Ta batez bere kantetan noian burruketan.

Milla seireun da ogeta amalau garren urtean
Agor illaren bost garrena zan jaio egiñ,
Nordlinga uri guztiz zarraren muru aurrean,
Amaikarentzat azken eguna izan zedin;
Astera joian batallan nai ta, nai ez bear zan,
Askok artzea bala, lantza ta ezpataz miñ;
Orrexegaitik bako txak bere aldetik eutsan,
Pelearako prestetan zoli aurrez ekin.

Alde batetik Gustavo Horne eta Bernardo
Weimar, zirean euren martizdi andiakaz,

Zeintzuk pentsetan eben zirala katolikoan
Aldean nausi jaritsitako garaitzakaz;
Ez eben uste iñor zirala besteak iya,
Pelietako geiago euren soldauakaz,
Agaitik joten zituen arro tanbor tronpetak,
Ots eragiñik mendiai euren soñuakaz.

«Nun aurkitzen zan katolikoan jaungoikoa, nun?
(Ornek ziñoan), egiñ ditugun pelietan?
Guk zelan dogu garaipenakaz urteten beti,
Arei emonda zurrak batalla guztietan?
Juramentaurik ez al gagoz gu jarraituteko,
Zaill eta zintzo asi genduzan pausoetan?
Ikusiko da zein Jaungoiko dan gaur bere nausi
Emongo diran batalla garratz samiñetan».

Ungriatarren Erregea zan gurien buru,
Ta Españako kardenala zan Infantea;
Baita eurakaz bazan oraindik irugarrena,
Lorenatar bat Duke gerrari errimea:
Zeintzuk jasorik biotzak gora, eskatutean,
Batalletako Jaungoikoaren laguntzea,
Azkortu ziran esetsiteko protestanteai,
Garaitu edo emon artean bizitzea.

Batallearen joan etorri dana egoan,
Menditxo baten bat jarri, edo ez eitean;
Nundik azpian zirealako artzen guztiak,
Eta beragaz jabe gureak ein zirean;
Idiakezen terzio zarra ikusiaz bat,
Banderagaz bere gañ edo tontorrean,
Estutasuna, ikarea ta larri aldia,
Bazan ugari protestantien biotzean.

An ikusi zan katolikoan estandarte,
Orain zabaldu, orain aixeak kiribiltzen,
An eguzkiak gabaz begiak estaldu arren,
Katolikoak idigiago dabez jarten;
An dabil bere Aita Kamara injineroa,
Gastadoreai munak non egin erakusten,
Arrats batean trintxeraz josten dabe mendia,
Egunerako gaztelu dabe biurtuten.

Arerioak otsoak legez amorratuaz,
Egunari zaiñ aurkitzen ziran baña estu,
Besteak bildots mantsotxo batzuk ziralakoan,
Gois-gois sartuta trintxera on bat eutsen artu;
Baña, bildotsak legoeturik ekin eutsen ta

Egiñ zituen gaba baño len kanporatu,
Ez baña, danak; zergaitik zelai egotzietan,
Agoaz gora naikoa ill da zan geratu.

Alper-alperrik Gustavo Ornek asaltuakaz
Biamonean amabost bidar dau esesten,
Alper-alperrik izan zirean bere indarrak,
Jentea galdu baño besterik ez dau eiten;
Baita alperrik Weimar zelaian artilleriaz,
Dabil Duke Jaun Lorenarrari tiratuten;
Aren lekuan jo arren Lope, ez da ardura,
Zergaitk onek biotz geiago daben artzen.

An ikusi zan gure kapitan Mondragotar au,
Zelan gerrari egiazko bat zan benetan;
An kañoeko baleak beso eskumakoa
Eroan arren ezkerrekoaz balietan;
Antxe beragaz pikea altzaurik uluka asten da;
«Ea mutillak ez itxi armai amatetan,
Aurrera, aurrera, suan jarraitu, illa ala bizi,
Jaungoikoaren gloria-gaitik batalletan».

Arrituten da gure kardenal Infante zana,
Ikusitean euskaldunaren adorea,

Lope Otxoak agertu eban biotz andia
Dalako utsik umant andien balorea;
Zeñek aurrera bere sallean daben jarraitzen,
Azturik falta ebalá beso eskumea,
Jaritxi arte oso ta santu katolikoén
Garaipena ta arerioén desondrea.

Protestanteak antxe betiko lotsatu ziran,
Millaka illda millaka jausi sarietan,
Euren artean baita Gustavo preso jausirik,
An ikusten da nai eta nai ez umilletan;
Zergaitik euken gureak fede egiazkoa,
Eta Lope zan legoi bat legez au zainketan,
Bere izena mundua mundu agaitik bizi
Egingo jaku istoria ta kondairetan.

EUKALDUN MARTIRE SARATAR NESKATILLA LARRALDEKO MADALENARI

Saritua izan zan 1886an Mauleonen

Gura neuskizuz zuri gloriak
Kantau, neskatxa samurra,
Frantzian igo eben denporan
Gorriak Gobiernura;
Oiñperaturik ain gizon gaizto
Ifernutarren bildurra
Oraindik izan arren amabost
Urteko gazte biguna,
Pinet ta bere lagunak gaitik
Ez eutsalako ardura.

Alperrik eutsun, lotu zinduzan
Piketearen buruak,
Esan guzurraz estalduteko
Berako zure kontuak;
Jakin etzedin zetara emon
Zenduzan ara pausuak,
Ta gitxiago an zelan artu
Zenduzan sakramentuak,
Zeintzuek gatik pagau ez eian
Ondoko zure lepuak.

Orduan baña fedez sututa
Ain modu miragarrian,
Erantzun zendun: Naiz ill naiela
Ni illgo nabe Egian;
Jakin begie gura badabe
Agintariak Frantzian:
Zelan konfesau eta komulgau
Nazan Berako errian
Jauna iraindu baño len zerren
Ill gura dodan grazian.

Nor ez da arri egingo oso
Non nai zu ikusitean,

Mendi bat legez, gogor ta zutik,
Katolikoan fedean;
Ikara baga, egia beti
Autortzen era batean,
Naiz soldaduen, zein jeneralen,
Bardin juezen aurrean,
Jakiña gaitik epai gaizto bat
Zeunkala zeure gañean?

Baña, Jesus da egia, eta
Zu ziñan egi zalea,
Orretxe gaitik, o! Madalena!
Kristo zan zure maitea,
Nogaz zenduan zuk bizi gura,
Nogaitik bere illtea.
Nogaz guzurraz etzendulako
Txarto nai geratutea,
Bere etsaiak emon eutsuen
Kastiguz eriotzea.

O neskatilla Sarako gazte
Fedez bardiñik bagea!
Ill bear eta kantetan dozu
Birjiñ-Amaren Salbea,

Lirio guri ziñan denporan
Ikusgarrizko loria,
Gillotiniak gorriak zuri
Ebagi arren samia,
Orain zeruan gozetan dozu
Martiriaren koroia.

BITORIAKO URIA

Araba lauan, bizi zarean uri galanta,
Arakan leku gorenengoan naz jarri,
Ai, emen baneu euskal lira bat zu ondretako,
Soñu eragin orain daiodan nik berari.

Nor ez zoratu gañ onetatik zuri begira,
Odei bat бага gaur legez goia dagoenean,
Kanpo guztia galaz jantzirik dakusdan legez,
Urte danetan aurkitzen dala Bagillean?

Ze ikusteko arrigarria zarean bada!
Zure sorua aberasturik dot ikusten,
Gariak dagoz alez betetan mardo ta zarden,
Goseaz gaizki uri maitea ill etzaiten.

Ze zelai zabal landuz zagozan inguratua!
Ainbeste erritxo eleixa eta torredunez,
Dirudizula ollo ama bat erdi erdian,
Korro egiña txitatxo polit edo umez.

Erregiña bat begitanduten niri zatxataz,
Albo erriok eresten jataz menpekoak,
Agaitik dozuz zeatz gozetan bertan sortuten,
Direan eiza, esne, arrautza ta arraiñtxoak.

Zure kristalen islak izarrak dabez irudi,
Zure etxeok edurra legez dira zuri,
Eta Ebroruntz Gamarran zear doian Zadorrak,
Izarrentzako ispillu dala gaur dirudi.

Zure torreok ikusten dodaz zelan dabezan,
Euren buruak odeietara eregiten,
Danen artetik Santa maria baña, nik dakust,
Goren dalako zerutik urren aurkituten.

Arratsaldeko seirak jo ditu an erlojuak,
Gorbeia alderuntz urreratzen da Eguzkia,
Gebaran dago gaztelu zarra ari begira,
Eta nik barriz Bitoriaruntz dot begia.

O! Bitoria zeñbat direan zure umantak!
Ai! albaneizuz zearo kantau gaur gloriak!
Ai! albaneizuz gaur iragarri anditasunak!
Dituzulako ugari eta zurgarriak!

Baña, ezin nei kontu orixe ezelan egiñ,
Dituzulako aiñ asko eta aiñ ugari,
Gura dabenak billatuko dauz istorietan,
Dozuzalako antxe egiten danak jarri.

Deituko deutsut nik alanbere, seme askoren
Abia ederra; Euskal-erria ondretako,
Balio izan deuskuelako berbaz, lumaz ta
Armaz, asaben eskubideak gordetako.

Arteetan bere, ez dira azken zure semeak,
Industrietan aurrera doaz aspaldian,
Eleis-gizonak Araban dira gañgañekoak;
Sermolariak lenengokoak Bitorian.

Nik bere zuri zor deutsut dodan ofizioa,
Ikasi neutsun bizitzeko laiñ irabazten,
O! zenbat esker dot zor deustudazan gañera,
Santu-irudi asko deustazulako eragiten.

Artu egizu ordaingarritzat gaurko kantu au,
Naiz bertsolari motzak au izan ipiñia,
Obeago, ta zoliagoak zaizala jarri,
Dagotzun añan, dagotzun mallan eregia.

Agur betiko, azkenengoa begiraldi au,
Benturaz balitz, leku eregi onetatik,
Ni illda bere biziko al zara zorionakaz,
Zerren maitatzen zaitudan beti biotzetik.

MILLA BETIKO-LORAZ EGIÑIKO AROA CALDERON EZILLKORRARI

Nun da niretzat lira gozo bat?
Nun miñ bat leun ta zolia?
Ai baletorkit nundibaitetik
Musaren baten argia!
Neurez ez daukat idurimenik,
Laburra dot etorria,
Goratuteko gizon andi bat,
Ausaz naz biursaria?

Erdue musak lagundutera,
Nun zagoze irudiak?
An ete zaren jasoten dodaz
Zeruruntz neure begiak:
Nun ikusirik ainbeste izar
Ziargiz txito josiak,
Erraño batek zabaldu deustaz
Adimentuko begiak.

Egiaz areek argiak dira
Zeru zabal urdiñean;
Jakitun onak iñoz illunak
Ez dira gure artean:
Noz arteraño iraungo daben
Izarrak argiz gaiñean,
Ez dakit, baña bai gizon batek
Zeruan eta lurrean.

Gizalditxo bi uts aiña jakoz
Sekulakoa danari,
Beeko bizitz au ames bat baño
Ez jakon bati irudi:
Orrexegati, O Kalderon, gaur
Zatxataz alabagarri,
Zeru goietan zagozalako,
Argi egiñaz lur oni.

Izartxo batek ez dau itxiten
Gaba danean ederra,
Errañutxo bat bialdu baga
Ezpada bere lurrera:
Zureak gau ta egun dakustaz
Zabalik mundu guztira,
Zeruruntz barriz nire begiok
Eltzen ez diran tokira.

Urregorritzko luma eder bat
Eskuan dozu saritzat,
Bear andiak zenduzalako
Egiñda itxi guretzat;
Eskribu orreen artean ondo
Gogoan sarturik daukat,
Berba neurtuan, onen antzera
Jarri zenduan egi bat.

Amesa dala eukia, eta
Amesa bere ezeukia,
Amesa astea geituaz eta
Gurariz nekatutea,
Amesa iñor iraindutea,
Amesa mundu guztia,
Txikia onik andiena ta
Amesa bizi izatea.

Irakurrita au ezin ukatu
Neizun daukadan aroa,
Milla betiko lora ederrez
Zuretzako atondua:
Jantziko deusut beronegaz gaur,
Orren duiñ dozun burua,
Zuri begira, arritu dedin
Mundu bat oso osoa.

Noz gertatu da beste ainbeste
Gaztelar biursaria
Mundu guztian agertutea
Euskaldun loraz jantzia?
Ez dakit, au dan gizonen lana,
Ez dakit, dan miraria,
Ez dakit ezer; Baña badakit
Kalderon dala andia.

O españatar, biursarien
Artean gorenengoa!
Zu alabetan gaur euskaldun bat
Oso dago zoratua;
Gizon illkor bat nazan legetxe,
Ai banintza aingerua!
Kantau daizudan omen eder au,
Zurturik lurraz zerura.

Gloria bada zuri bietan
Eskribitzalla argia!
Gloria goian, gloria beean,
Kalderon miragarria:
Gizaldi bitan izan bazara
Zeru lurretan andia,
Eunki danetan izango zara
Gure gomutagarria.

IPUIÑAK

PERU ERRENA ETA MUTIL GAIZTO BAT

Erren on bati mutill txar batek,
Lotsa baga,
Egin ei eutsan alan burla:
Oĩnkada zelan bota bai ak,
Kontetan deutsa bestea *bat*;
Urrengokoan dinotsa *bi*,
Eta bestean barriz *iru*;
Laugarreanean, barre karkaxaz,
Errena da gure Peru.

Onek txit aserratua,
Jaurti eutsan makulua;
Nekez oĩn bakar gaiñean
Gelditurik bat batean
Peru tristeak dirautso:
«Egin ez daizta geiago
Burlarik niri
Tunda bat iri
Emon nai izateak ni
Oĩn baten najaukak larri».

OLLOA TA ARRAULTZAK

Aintxiña bein ollo bat ei zan aurkituten
Urrezko arrautzea ebana egiten,
Egunean bategaz jaubea ez asetzen,
Pillo bat topau nairik aberastu zeiten,
Arrautz sortutokia asi zan aztertzen.
Illten dau zaken arek alako olloa,
Baña topau ete eban arrautza pilloa?
Ez, ta bai zorigatxean itxi agortua,
Urrezko iturri on egunerokoa.

*Ai, zeinbat ete dagoz mundu zabalean,
Aberastu gureak egun bat batean,
Sarturik asmo barri tratu larregian,
Ondo bizi ziranak len euren tokian,
Geldituta billoxik ta zorren azpian?*

SU-GIZONA TA TXAKURRA

Su-gizon batek eukan txakur bat,
Ez ebana besterik egiten,
Ezpada jan ta jolas,
Ardurarik ez artu ezegaz.
Jagiten zan jaterako maira,
Pozkeri ta labankeriaz,
Joaten zala nagusiagana.
Palagu ta loseinkok,
Etziran bestetarako,
Azurrak ez eze mamiñak bere
Beraganduteko.
Dirautsa nausiak baten:
Bajakiat deitu baga atorrela jaten,
Sutegian sekula ez aut ikusten
Mallu zaratak ez due lorik galtzen,
Nire agiñ otsak barriz abe iratzarriten.
Kanpora alper jale ori ortik
Bazterretan ik esatea ondo ezjirudik
Nausi leloak artzen abela
Konde bat bezela.
Txakurrak orduan dirautso:

«Konde bat zer da geiago?
Alperrik bizitzeko jaiota ez nago?
Ez jaio inor asto, txakur baño».
Konde jauna kanpora-kanpora,
Ikusi egik beste etxeetan
Ea zelan aben tratetan.
Joan zan batera serbietan,
Nun euki eben gau ta egun jagola ateetan;
Beste etxe baten jarri eben itsu-aurreko,
Urrengoan sarturik tornu baten,
Okelea erretako jirak emoten,
Jaterik ez dabela itxaroten.
Ezagutu eban orduan astuentzat bakarrik
Ez dala lana,
Txakurrentzat bere bai, ona ezpada
Ugazaba.

ARTISTA BAT ETA LAURKA

Artista batek ei eban pintau
Aiñtxiña eun zabalean,
Legoe tzarra gizontxo batek
Eukala ostikopean;
Legoe bizi batek pinturau
Ikusirik erdi barrez,
Esan ei eban: «Ori dok lana
Egitea nai dan legez;
Baldin nik ori pintau banajok
Izango zuan aldrebes».

FORTUNEA

Ibai baten ertzean etzunik bedartzan,
Mutill erdi mamu bat egoala lotan
Fortuneak jonda dirautsa onelan,
«Etxakiat zelan lo or gelditu azan,
Esango leukeek gero, Fortuna gaiztoa,
Errekara jausi ta or baintza itoa,
Eta geienez oi dok gizonen errua,
Munduan eukitea okerren damua».

ASTOA TA TXARRIA

Astoak eziñ iruntsi eban
Txarri gizen baten ona,
Bere artean tripak janagaz
Esaten joian onela:
-«Lanik baperez lo eta jolas,
Zukoa naikoa janda,
Zorioneko mundu onetan
Bera legez bizi dana,
Niretzat barriz makillakadak,
Arree ta ostikadea;
Lastoa jaki ta eroateko,
Sendor aundi eskergea,
Alan negarrez doiala aurrera,
Dantzu txarri irrintzea,
Begiraturik aldamenera
Illten dabilte tristea».
Atzera diño asto ez gitxi jakiñak,
Onetara badatoz gero atsegiñak,
Betoz makillakadak naiz izan samiñak.

ERBIAK ETA UGARAXOAK

IPUIÑA

Tiro ots utsaz ziran bildurrez menditi
Bilinbolan beeraño milla erbi jatsi,
Arri arteetan asko zauriz oso josi,
Ta puska bategaitik beeko errekan jausi,
An bazan garrasi, negarrez ez gitxi,

Txarrak biraoz asi,
Zituenean gaizki buruak ikusi.
Baña on batek diño - «ez gara añ gaisuak,
Zergaitik alan bota birao añ gaiztoak?
Millaka orra txarrago or ugaraxoak,
Gure negar otsakaz danak bildurtuak,
Ibaira sartuak, estuen estuak,
Benturaz ituak,
Guk leorrik daukaguz orañdik buruak».

*Bere bizimoduaz ezdanak kontentu
Txarrago dagoanari beio begiratu.*

NEKAZARI ERNEGAU BAT

Mitxel nekazaria bizi zan erneguz,
Bere suerteagaz ez iñoz soseguz,
Ez eukalako arek beste egarririk,
Aberats izatea munduan bakarrik;
Beti ebillan nondik arto asko batu,
Al ebana auzoan egiñagaz ostu;
Ziñoan: «nik baneuka ondasun naikoa,
Munduan nintzateke zorionekoa».
Bardin egoanean oian bere lotan,
Nondik aberastuko ebillen pentsetan;
Itzain bere bazan ta, edo noz bidean,
Ebillan gau ta egun lana eukanean.

Burdi bat ikatzagaz bein joian olara,
Logureaz zabuka ezin joan zala;
Bildurturik etzin zan ikatzen gañean,
Idiak ez egien artu ankapean.

An bere laster lotan asten da amesetan,
Betiko aberastu zala bein benetan;
Bilbora etorrita ontzi bat eukala,

Beretzako india asko ekarzana;
Eta urtenda goix goix bere baserritik,
Gaberako atzera biurtzea gaitik;
Uste eban galopan joiala zaldian,
Aztu zan lo joiala olaruntz burdian:

Ta noz eban sinistu ontzien lekura;
Elduta sartutea dirudun barkura;
Jatsiten zalakoan lurrera zalditik,
Mitxel ameslaria jausi zan burditik;
Eta jausi ez eze arturik burdiak,
Erdibitu eutsazan berna azur biak;
Orduan dazau zelan zoriontasuna,
Gozetako bear dan lenen osasuna;
Eta konturaturik zala kastigua,
Izan eban suerte alako gaiztua;
Diño penaz beterik: «sano banengoke,
Ai pobre bizi arren kontentu nintzake!
Osorik daukazanak almen ta zentzunak,
Kantau lei daukazala aberastasunak».

GIZON KANPO EDERRA ETXEAN GERRA

-Zergaitik bada Txomin diñoen nigaiti,
Nazala gizon on kafietan beti?
-Zergaitik ori daben orrelan esango?
Ejenplo bat jarriko laster deusut Paulo,
Bisitatik dator ta, doa bizitara;
Andra aberats asko bizi oi da ala,
Kanpoan zelan beti direan ikusten,
Guztizko berba eder ta leunak esaten;
Gaztetatik zergaitik au daben ikasten,
Alako andrak ontzat ditugu eukiten;
Baña, itauntzen bada neskakhen artean,
Ea etxeakoandrea ona dan etxean;
Ez dabe danak Paulo, baietz erantzungo,
Dongak dirala batzui deusezu entzungo;
Etxean ikusiten dalako barrua,
Ikustean bakotxai bere jeniua;
Ondo ezaututeko zein dan zelakua,
Testigutzat nai leuke artu laratsua;
Azala euki arren ederra sagarrak,
Iñoz euki oi dabez biotzean arrak;

Badakit Paulo, zu zer zarean kalean,
Konbidau nozulako sarritan kafean;
Jokuan dozunean samur irabazten,
Dirua bere bardin deustazu emoten;
Baña zu zelakoa zarean etxean,
Andreak esan eustan lengo jai batean;
Dirurik iñoz ez da astean zurra bi,
Dakiala emoten Paulok andreari.

ESKATU-ESKINIA

Peruk aurkitzen zala oian miñez larri,
Deitu eutsan Josepe zulogillari,
Jakiteko zenbat zan lurpean sartzea,
Iruntsi ebalako lastertxo illtea.

Zulogilleak esan eutsan: «iru dukat,
Prezio au jarria aspaldian daukat».

-Ezin leike Josepe piskat merkeago?

-Zelan nai dozu Peru iru dukat baño?

-Egiñ nai ezpadozu Josepe batean,

Enaz ni bere illgo merkatu artean.

BLAS LAU OPIZIO

Blas ei zan ieltsero, argin ta arotz berez,
Guztietan arro, ta danetan baperez;
Pintetan bere zala bera lenengoa,
Sinisturik ekarren dotore burua;
Lonja zar bat erosi ak eban kalean,
Ta gogoratu jakon kafea jarrea an;
Zelan orretarako puntuan egoen,
Nai eban ipintea ainbat galantoen;
Au gaitik lagun bati ekarren asmoa,
Agertu ta eskatu eutsan kontsejua,
Diñotsa: «gura neuke kanpo eta barru,
Orma ta tabiketan ieltsoz luzidu;
Gero edurra legez ederto zuritu,
Azkenez pinturazko lorakaz politu;
Erakutsirik neure abilidadea,
Danak deitu dagiden Blas pintatzallea».
-Zer deritxazu lagun ditudan asmoai?
-Onak baño obeka deritxat dan danai;
Baña nola nai dozun kontsejua artu,
Emongo deusut eta Blas ez aserratu,
Zuk legez nik banekiz opizio asko,

Pinturaz aurrenengo neuke polituko;
Gero ieltsoagaz luzidu guztia,
Iñok tatxau ez daian ango pinturaia;
Zelan ez dozun bere leun leun luziduko,
Zuk eiña dala danak deutse igarriko;

Ieltsozko lan ori amaitzen danean,
Zurituizu karez edurra añean;
Baltz une bat bagarik dan danean bardin,
Dirudiala eun bat jarri dala egiñ;
Esan dagien: «Blasek gaur beintzat zuritzen,
Badaki jakin arren len utsik zikintzen».

*Opizio asko ta guztietan gaizki
Jakin baño obe da bat ondo ikasi.*

ANTON-DIRU

*Nere adiskide abade jaun eta euskera zale
dan On Jose Maria Bernaolakoari*

Anton diru izan zan prantzastean soldau,
Gero bere denpora ardizaiñ emon dau;
Zarrez, zerren larretan, sarri oi zan jausi,
Oraiñ alabeagaz kalean da bizi.

Neke geiagorako da begi bakarra,
Gatx ori dauka joan zalako gerrara;
Anton begi biduna prantzesak illtera
Urten arren, sartu zan bategaz etxera;
Baña beste gauza bat beragandu eban,
Zer zan iragartea atzo pensau neban,
Zergaitik Anton diru nor dan jakitea,
Ondo dan gauza dala nire ustea.

Egia da kontu au jakula ipuiña,
Ames baten antzera nik neurez egiña,
Alan donoso jarri ezpaneu egingo,
Aurrez irakurlea parka eske nago.

* * *

Zer zan bada Antonen gerrako saria?
Zer ete da aren gauza andik ekarria?
Ekarri ebana zan soldau kapotea,
Neguan berotzeko ona alajea,
Eta izanagaitik antxiña josia,
Zirudian kapote igaz eresia:
Añ zan bera oial bat, sendo eta fiña,
Kolorez alegere, guztizko urdiña,
Ta larogei negutan urtean, urtean,
Ekarri arren beti bere bizkarrean,
Aurten norbaitek zelan egiñ deutsan ostu,
Anton aurkituten da atsekabez estu...

O! ze triste dabillan, o! ze makurtua!
Sentimentuz darabill lurrean burua,
Abarka baga sarri, alkondara loirik,
Arpegia sekula garbitu bagarik;
Buruan geienetan ez dakar txapelik,
Eunezko praka zarrak, urratuz beterik
Surretarako bere, palta pañelua,
Zintz, eginda daroa albora eskua.

An ez dabelako nun, gorde aurkituten
Praka iztarrean dauz atzak igortziten;
Orregaitik soñean darabill koipea
Artu arren orio bagarik saldea.

* * *

Egia da daukala nunbaiten gorderik
Arran bat ontzaurrez guztia beterik;
Baña kapote on bat erosi baño len,
Itxiko leuke beste begia ateraten.

Oraindiño geiago iñoz tabernetan,
Ez dakust astegunez, aiñ gitxi jaietan;
Ardaurik ez dan nunbait edaten beretik,
Basokadea oi dau klink iñoz niretik.

Ez da barregarria gaur bere kontua,
Burlaz deituten deutse *Anton zoratua*;
Ezpadeutse biurtzen barrik kapotea,
Sekulako joan zan bere izatea.

* * *

Osterantzean Anton da ganorazkoa,
Kristiñau fededuna, baita debotoa,
Alan bearko zan ta, joan dan Domekan,
Osagillea zelan dakusan elexan,
Konsulta bat artzea jarririk gogoan,
Mezatic urten arte nasai ez egoan.

O! ze meza ederra izan zan benetan!
Oberik ez dot entzun aspaldi onetan,
Zelako kantariak! zelako soñoak!
Zeru bat zirudian niretzat koruak;
Baña Antonenentzako inpernu bizia,
Astiro joialako musikan guztia.

Beste gauza bat bere da esatekoa,
Sermolaria zelan zan puntarengoa;
Aitatzeko duiñ dira ak dituan doiak,
Iragarteko ondo euskeraz sermoiak.

Ikaragarria zan aren etorria,
Zerutik nik uste dot eukala grazia,
Kodizia ze txarra dan eban azaldu,
Zeñek egiten daben Anton beti galdu;

Oiturau esan eban zala aiñ zitala,
Eta kentzeko barriz erraza etzala,

«Zarrago ta txarrago dirala zekenak»
Oneek dirala berba jakitun danenak.
Baña Antonek mezan zelan sermoetan
Pentsamentua eukan josirik konsultan,
Pagu ederra emon beutsan mezeari
Ez eutsan txarragoa emon sermoiari.

* * *

Noz edo noz eldu zan, nai eban ordua,
Pasau zan Santusa, ta bai, Komoniñua,
Eta *Ite missa est* entzunaz batera,
Anton arrapataka doa eleixpera;
Nun osagillari egiñik itxaron,
Urten zanean berbaz laster asi jakon.

-Osagilla On Juan, zer bear dot egiñ?
Kapote bagarik gaur otzak nauka kikill;
Ostu egin deuste ta, kanpoan banabill,
Nai ta ez bear ko dot negu onetan ill.

-Ekatzu bada, Anton, ekatzu eskua,
Lenengo bear deutsut nik artu pultsua,
Errazoia daukazu; dozu aiñ ikara;
Eneban sinistuko aiñ txar zengozala;
Baña ez ikaratu, ez billdurtu Anton,
Len bere nire gauzak ez eutsun egiñ on?
Sangria bat ederra zendulako artu
Etziñean orduan bertatik osatu?

-Bai, Jauna, alantxe da, eskerrak berorri,
Osasuna ekarri eustalako niri;
Baña besotik sangrau oraiñ egiñ arren,
Egingo naz jaubetu ni kapotearen?

-Bai, zelan bere Anton, ez euki dudarik
Obeago batena egingo zaitut nik,
Sangretan bazaitudaz, baña ez besotik,
Ezpada ango orde, gaur patrikaratik,
Andik ateraten dan odolagaz dendan,
Zuretzat kapote bat emongo dabe an;
Eta zelan iraungo deutsun eun urtean,
Biziko zara berak dirauan artean.

-Ondo da ori jauna, o! ze konsultea!

Baña oraindik nai dot obeto artzea,
Zenbat kapote ori kostako ete da?

-Ontza bat urre Anton, gitxi gora bera.

-Ai ene galdua da gaur nire arrana,
Neure ontzurre gorri berreun daukazana,
Ene elstikoa eta bardin prakak,
Dira itsuak eta diru-toki bagak;
Eta arrana sangrau baña len On Juan,
Obeko dot mundutik negu onetan jua.

*Zenbat zekenek daben Antonen antzera,
Galtzen izen ona ta, osasuna bera,
Eta txarrago dana askok arimea,
Diruagaitik dana, o! ze lastimea!*

PEPA-ESPERANTZA

Pepak sartu dalako eun da bat urtean,
Negua irago dau gorderik etxean;
Uda barria zelan eldu jakun emen,
Amabost egunokaz kanpora dau urten;
Kalean dabillala nik dakust agaitik,
Bere llobea lagun dabela albotik;
Besotik obatuta onek eleixara,
Legez bardiñ daroa jaietan plazara;
Gure etxe aurretik pasetean atzo,
Pepak llobatxoari onelan dirautso:
-«Jaunak gura daiala Joxepa Antoni,
Zu atsotu artean bizi nadilla ni,
Zeuk orain niri legez lagundu daizudan,
Eunda bat urtekoa zarean denporan.
Sarituko aldeutsuz zeure amandriak,
Zugandik artutako mesede andiak,
Bai, ene llobatxoa entzun dot Parisen,
Dakiela atsoa umera biurtzen,
Araxe gura neuke udan joan aurten,
Zeu baño gazteago ipiñi nagien».
Barre karkaxada bat egiñik llobeak,

Entzun eban naibagez ori amandreak,
Eta nik esan neban neuronen barruan:
-«Esperantzak engañau oi gaitu munduan,
Zelan poztzen garean, danok esperantzan,
Negar egin bear ta asko gabiltz dantzan».

DIPUTAU-GEI BAT

*Txori danak eguak,
Batzuk obak kantuak.*

On *Kaixok*, zelan daben nai diputau izan,
Ikusi dogu emen pobre baten gisan;
Limosna bat legetxe botoak eskatzen,
Kapelea nai nori eutsala erazten;
Ibilli da etxalde, ta erririk erri,
Askok burla egiten eutsala berari;
Beste batzuk aurrean ondo esan arren,
Atzea emotean laster saltzen eben.

Auxe da bai, auxe da oraingo mundua,
Ezin leike nai nogaz bat egin burua;
Ez da besterik emen bakotxak berea,
Dana da andi-naia, dana da temea;
Txiki zalerik iñor ez dot aurkietan,
Danok igo-bideak gabiltzaz topetan;
Besteren faltak barriz dakarguz kanpuan,
Noberarenak ezkutau etxean barruan;
Umildadea nonbait egin dogu galdu,

Karidadea diru gitxigaitik saldu.

Politika dontsuak! zer ekarri deusku?

Babelera mundu au egin dau biurtu;

Gaurko gauzokaz, nok zer leike zuzen esan?

Alan bagoaz nora ez dakit goazan.

Baña gure on *Kaixok* batez bere nau ni,

Moldaerau zelanbait egitera jarri;

Ikaratuta nauka jaun onek sekula,

Alkate bere izan ez dabenak gura;

Zelan aurten sartu dan diputau tratuan,

Bere izen ederra galtzeko taiuan.

On *Kaixo* jaiotzatik da lotsor, otzana,

Ezdabaidetarako iñoz gauz ez dana;

Gañera da bildots bat legez baketsua,

Iñogaz asarrerik ez eukitekua;

Baita jakiñ dabena diru asko galtzen,

Auziari lekurik emote ez arren.

Oraindiño geiago, da praille antzera,

Nekez batu oi dana gizonen artera;

Bere familiagaz beti dot ikusi,

Erretiroan legez jakulako bizi;

Orrexegaitik nago oso sinistituta,
On *Kaixok* dakarrela burua galduta,
Botorik emongo nik beintzat eneuskio,
Zergaitik diputautzat ez daben balio.

Gizon guztiok bere, naiz izan personak,
Danak legegintzako doguz zentzun onak?
Txoriak bere izan arren egaztiak,
Kantetako al dira danak egokiak?
Asko ez dira gauza karioletarako,
On *Kaixo* ez dan legez kortietarako;
Ara joana gaitik ezpada kantari,
Esateko egia oso eta garbi,
Zer deutsa egiñ arren joan da etorri,
Erriaren onen bat ezpada ekarri?
Eta zelan goazen aurrera txarrago,
Igaz gaizki ta aurten, piskat okerrago;
Ez ditugu egingo kontuak atera,
Zer izango dan gugaz bagoaz onela?
Berau gaitik bear au agertu nai neban,
Itsu egozan asko argitzeko eran.

O! baña lastimea amaitu baño len,
Aurten boto eguna sartu jaku emen!

Alan bere balio daizkun urranguan,
Jentea jarri nai dot gaurdanik kontuan;
Augaitik puskatxo bat bear dot luzatu,
Kreiturik galdu baga on *Kaixo* salatu.

Irakurla maitea begiratu ondo,
Zelako gisajoa dan gure on *Kaixo*;
Porru errenteroa zerbait esatera,
Joan jakon goix baten berari etxera;
Dran dran atea jota dator neskatxea,
Diñotsa *Porruk*: nai dot nausia ikustea,
-Ezin ziñaike *Porru*, nausirik ikusi
Gau txarra pasau dau ta dago oso gaizki.
-Benturaz ere eban bart larregitxo jan?
-Ez, *Porru*, bategaz zan berotu disputan.
-Bategaitik ez al zan ainbeste berotu?
-Bai, *Porru*, iñoiz alan ikusi ez dogu.
-Zeinbat obeto eban ezetan ez nastau,
Bakean egiteko osasuna gozau!
Gisajoak urtetan badeusku diputau
Madrillen bearko dau askogaz diputau!

* * *

Gizonak zetan daukan berezko modua,
Atantxe bear leuke artu enpliuia;
Baña aiñ gatx da ori gatxik bada ezer,
Agaitik mundutxo au beti dabill oker.

MANU FORTUNA

Neure adiskide Marcelino Soroa jaunari

Denporak zelan aldiz

Zapataria zaldiz.

(Euskal esangia)

I

-Praisko, ez eizu egin alegin larregi,
Ainbeste neke baga aberastu naz ni;
Fortunarik ezin lei norberak ekarri,
Arek berak bear dau gugana etorri.

-Egia esan dozu Manu, lagun zarra,
Badakizu lanean nazala azkarra;
Bearra egiñ arren zu lako seik beste,
Beti aurkietan naz pobre ta arlote;
Baña, dakust munduan nagia ugari,
Diruzko errketan egiñaz igeri,
Zeu bere beti izan etzara zuria?

Sorra, zorriz ta zorrez, gañera josia?
Eta gaur ikusteak zaldun egiñik zu,
Burura darakartaz milla pentsamentu.
Mesedez esaidazu Manu, arren bada,
Nondik deabru alan aberastu zara?
Nondik arrano dozu orain sarra-sarra
Dirua, gastetako non nai firri-farra?
Zelan jaungoiko zaitu Fortuna orrek jo,
Ez ete da sekula gugana elduko?

* * *

-Ara Praisko jakizu Fortunea zer dan
Atarikoa zanik pentsetan eneban,
Emakumearena dauka antz guztia,
Eta persona batek legetxe bizia;
Dabill erririk erri, baterik bestera,
Joten daben guztia aberastutera;
Lastimaz iñok ez dau bera ezaututen!
Agaitik aberastu gitxi da egiten!
Bestelan balekie zer dan Fortunea,
Danak naiko leukie ari ikutzea;
Orduan elitzate uelga bearrik
Elitzatekelako bat bere pobrerik.

Orregaitik, baziña nozbait aurkituko,
Fortunea dabillan errian zu Praisko:
Besteai oi jakena gertau ez dakizun,
Ondo da bera nor dan gaur jakin dagizun.

* * *

A da emakume bat, aiñ ondo egiña,
Ez zabl, ez bedarra, garbosea baña;
Gañera zelan jazten, dan iñor ez legez,
Arri, perla, urre ta baita diamantez;
Prinzesa danak dira bere inguruan,
Arbi lorak legetxe larrosen onduan;
Jaungoikotxo bat dala, nai nok leuke esango,
Edo bai beste mundu baten zala jaio;
Alako bati gero, zer egingo jako?
Aberats zeñ pobreak, badakizu Praisko;
Munduko erregiña balitza legetxe,
Danak bidea larga, zabal eta libre;
Ez da millagro alan iñor ez jotea,
Eta mundu au pobre beti ikustea.

Orañ esango deusut neure istoria,
 Eta kenduko dozu dueda guztia,
 Ikusi daizunean zer gertatu jatan,
 Banan, banan, agaitik gura deusut esan.

Etzara gomutetan beiñ Donostiara
 Joan egin nintzala ni bañuetara?
 Orduan, bai, orduan, leku baten antxe,
 Fortuneagaz neban jo onetaraxe.

* * *

Ondo pentsau bagarik, dranga, dranga, edan,
 Bero andi bategaz zelan eiten neban;
Sagarduak ninduan *Moskorraz* ezkondu,
 Ibilten eninduan; baña asko ondu.

Donostian bideak, naiz izan zabalak
 Orduan danak ziran niretzat bedarrak,
 Alboruntza egiten neban bakoitzean
 Oi neban ertz batetik bestera artean;
 O! zenbat ume neban egun atan bota!
 Kastiguz bear neban kartzeleaz multa.

Praisko, etzan niretzat naikoa kalea,
Nasai ibilli nendin bear zan plazea;
Orregaitik egiten askok eustan barre,
Baibenka banenbillan, au jo, ta a tope,
Borondatez eneutsan iñori nik alde,
Ordia oi dan gisan, ez buru, ta anka,
Bata eta besteak nerabiltzan loka.
Auxe zan ene Praisko, anko komedia
Nekarrela atzetik Donosti erdia.

III

Entzun orain zelan zan nire suertea,
Kale baten betorren arro Fortunea;
Neure zintan ta neure alderuntza zuzen,
Eta ese giñan nik nolan niarduen,
Gura zeñ ez ebalá, tope eitean bera,
Dinost: Manu, jo dozu Fortuna ederra;
Aberatsa izango zu zara lurrean,
Nai ezpadozu bere bizitza danean.

Baña, berak ekarren garboari eutsi,

Ezinda, nekez zaildu egin nintzan zuti,
Obeto nai dot esan orduko golpea,
Dalako aitatzeko duiña dan gauzea;
Makilleak ez baleuts Praisko, lagun egiñ,
Oiñpeko arrietan artuko neban miñ:
Alan bere pipea, egin jatan ausi,
Txapel erdi jantzia, sekulako jausi;
Enintxalako bera jasoteko gauza,
Eleixatu egiñ zan niretzako plaza.

Bai!... Oraindiño bere gogoratutean!
Txapel arek miñ emon oi deust biotzean!
Ezetara ez arren txanpon bat balio,
Puskatxo bat geiago emongo neuskio;
Osabak eustalako Parisen erosi,
Eta ogei urtean nebalako jantzi,
Praisko, zer deritxazu ez eban merezi
Armaioan gordeta eukitea beti?
Iñok egingo baleust beñik beiñ, gaur billa,
Laster artuko leukez errealak milla.

Baña, sartu gaitez an lengo lanbidera,
Donostian jazo a noa amaitzera.
Zoro bat legez eta, gañera ordirik,

Alkandora ta prakak soñean bakarrik,
Txanka bietan oñak, abarketa baten,
Taiu lotsagarri bat zelan nik nekarren;
Mutiko zatar batek iya gaututean,
Arrikada bat emon eustan kokotean.

Orduantxe jo neban benetan nik lurra,
Aotik eridala bitsagaz adurra;
Larri ete ninduen eingo anka zabal,
Aurkitzen nintzan zelai, luze aña zabal.

Jentea egitean, baña etxeratu
Ta soillik nintzanean ni bere geratu
Loak egin ninduan kateakaz lotu,
Baita *Biaramonak* goisetik askatu:
Ze pozik makillea eskuaz arturik
Praisko ni jarri nintzan jagita zutunik!
Nonbaitera *Moskorrak* bere eustan alde,
Ez dot iñoz itandu bizi bada bere.

IV

Esan dot istoria Donostiakoa,
Amaikatzok entzunda barre egiñikoa;
Orain azaldu nai dot arrezkerokoa,
Dalako mundu dana arritutekoa.

* * *

Eneban sinistuko Praisko ezetara
Fortuneak esanik gertauko jatala;
Esan eta egiñ oso, ak eustan igarri,
Bestelan zeuk dakutsu zelan nazan jarri.
Ordurik ona dabill neugaz suertea,
Beti daukat artzea iñoz ez galtzea;
Egiñik adiskide batek testamentu,
Nondik enekiala nintzan aberastu;
Dirua dot ugari, baserria pranko;
Zorrak pagau nituan, euki arren asko,
Loterian sarturik, illean illean,
Milloe bat peseta geitzen dot etxean;
Agaitik deitzen deuste, gaur *Manu-Fortuna*,
Deitzen eusten guztiak, len *Manu-zorduna*.

Baña o inbidia madarikatua!
Deabruak munduan antxiña sartua!
A! badakizu Praisko ikusi eziñak,
Emoten deuskuzala tripetako miñak;
Paper barritsu batzuk gaur dabe zabaldu
Manuk bear dabela kiebran azaldu,
Geiegi direala ditudan gastuak,
Baña, ez dabez ondo atera kontuak;
A! balekiez ondo nire iturriak,
Zer dira edateko gureko euliak?
Amar ume ditudaz, otseiñak amabi,
Lau kotxe barri barri, amazazpi zaldi,
Madrillen jauregia, Parisen etxea,
Itxasorako bere bapor bat neurea.

Iñok esan bagarik, nik neuk dakit Praisko,
Jente askok zer deutsan gauzoi eretxiko;
Beintzat esango dabe ezjakin tontuak
Geiegi direala gureko kontuak;
Baña zuk legez orain balekiez ondo,
Beste modu batera, eleukie esango?
Zer da burrukan Praisko zezenez ardia?
Ibai bat agortzeko, nor? nor? txindurria?
Onek leortu leike pozu bat sekula?

Ta ibai bat irunsterik iñoz gertatu da?

Kontau beiez gazetak ipuiñak ugari,
Manuk edo nun dauka arpegia garbi;
Agaitik esan deusut Praisko, lenengoan,
Ain belu ikusirik atxurren soloan;
Fortunea egiten ezpada etorri,
Ez dogula egingo indarrez ekarri.

-Eskerrik asko Manu, mesedeagaitik
Atera nozulako duda danetatik,
Zorionean ziñan izan Donostian,
Guztiok ipinteko zure inbidian;
Neuk bere gura neuke, antxe bertan aurten,
Egun batzuk irago bañuak artuten,
Zure antzera egin daidan pruebea,
Tropezetan ete dan nigaz Fortunea.

Ai! alako bat balitz nik Manu gogoan,
Erabiliko neuke bizitza osoan!!!

MARTIN-ILLARGI ETA MARTA-MIMIMI

*Aizeriari joan arren ullea,
Antza berea.
(Esaera zarra)*

Martin-*Illargi* gizon illun ez noblea,
Burua baña argi eukan agurea;
Berrogei urterako zalako kalbotu,
Bizar zuri utsagaz egin da geratu,
Orregaitik andia zan bere famea,
Zalako gizakasta bardiñik bagea,
Agiñik bat ez eukan, begiak ezkelak,
Belarrietan ulle luzeak urtenak,
Ezpanak me sartuak biak barrunrantza,
Alboz eukan igitai agoaren antza;
Au gaitik asten bazan, zer edo zer jaten,
Okotz ta surpunteak eutsen alkar joten;
Bizakrra tontorduna biribil ederra,
Gorputza okertuten eutsana aurrera,
Egia da nik zarra ezagutu neban,
Larogei urtez bera eukiko ez eban,

Ordurako eukazan buru ta besuak,
Loka, ikaraz, eta anak astundunak;
Zergaitik ez dakien urteak parkatzen,
Eta bai, bakotxari berea emoten.

Sasoi artan gu zelan giñean gazteak,
Atso-agurari burla, egiten zaleak,
Zenbat aldiz kanean denpora pasatzen,
Genduan Martiñegaz, ta eskolea galtzen,
Zeñbat arñeketa, eragiten geuntsan,
Berak eukan falten bat deituten bageuntsan;
Kantoi batetik batek ots einda *Illargi*,
Eta asiten bazan jarraituten ari,
Besteak *Buruloka*, atzetik esaten,
Beutsan, burua laster eban biurtuten;
Tolietan genduan zezen baten gisan,
Ez mutiko zuzenak bagiña gu izan.

Ez da bada txantxea, baldresa zan oso,
Eta etzana jantzi sekula donoso,
Baita zelakoa zan bere oituretan,
Gura dot berba egiñ puska bat danetan;
Asi gaitezen bada irakurten emen,
Amaituko dot gero azkena nonbaiten.

Martin, meza nausitan, baita bezperetan,
Arpegi zikiñagaz nekusan jaietan,
Bizarra kentzen beban illean birritan,
Geienez izango zan, ez beintzat sarritan,
Txamarrea bekarren domeketakoa,
Alkondarea loia, astegunekoa;
Jairik andienetan bere bai, abarkak,
Bein bakarrik erosi ebazan zapatak,
Prakak ekarzan barriz iya beti batzuk,
Etzituzan eukiko guztira irutzuk,
Kolare bi bakarrik, neutsazan ikusten,
Zelakoak zirean etxataz aztuten,
Batzuk zirean pelpa, ta besteak mauna,
Urteak eukezanak berrogeta amarna,
Ezkongei zan denporan zirean josiak,
Txamarrak aiten aitak lenengo jantziak,
Da esatea Martiñ, eneban ganoraz,
Ikusi nik jantzita, beiñ bere soñeraz,
Ez eban azagutu sekula *Lotsea*,
Maitetzen ebalako larregi *Poltsea*.

Beraz esan daikegu, etzala pobrea,
Bazan bere seme ta, alaba bagea,

Tratuetan nok eban asko irabazi,
Esanda guzur asko, eta egi gitxi;
Ain zan tranposoa ze, eban engañauko,
Deabrua berbera etorri ballako,
Idi, bei, zezen, zekor, ta txakaliñ aurten,
Urrengoan txarridun, bardiñ zan agertzen,
Gero beor, beoka, txiko, zaldiakaz,
Mula, mando, mandako, ta asto ostuakaz;
Baita ardi, auntz, ari, aker armatuak,
Legez ekarzan ollo, zeinda ollaskuak;
Zeinzuk zireanean, auzoan artuak,
Zarratu oi zituzan bertatik tratuak;
Salduten *Barrabasak* maliziaz urriñ,
Zituan lapurretan ebazanek egiñ.
A baño oberen bat, Kartzeletan bada,
Illgo zan onezkero arratoiak janda!

Martiñ prueba danak, zan egiñikoa,
Etzan bere denporan burutik mankoa;
Eragiña askori bai, gogotik negar;
Orretarako zoli egiñ eban bear;
Ganau paltadun asko nundik nora saldu,
Onaren prezioa ze modutan artu;
Gorputzez bazan bere baldres ta traskilla,

Ziriak sartzen beti izan zan abilla;
Engañetan ikasi aiñ eban ederto,
Lanean baño artan ekian obeto;
Diru txarretan zeñbat, emon eban barriz,
Jaungoikoak bakarrik zireanak dakiz;
Beti nondik ostuko bizi zan lurrean,
Ez dakit zelan bizi gaur oi dan bestean;
Jaritxiko al eban bai, parkaziñoa,
Osterantzean etzan arentzat zerua.
Oneik baziran bere kanpoko kontuak,
Zelan ete zirean etxe barrukuak?

Ezkondu eta laster, jarri zan poltseru,
Andreaz ebalako konfiantza galdu;
Oso zan berekorra, temoso pestea,
Ez bapere ohea bere emaztea,
Zalako atso zimel, baltz, igar, mailtsiña,
Begi gorri, guzurti, prestuez, zikiña;
Noren miña, zan beti, meia ta zorrotza,
Zeñegazko abarka eztena da motza;
Obeto esateko, bazan benetan bat,
Errian kontetan zan txarretan txarrentzat;
Alakoxea zan bai, atso maletea,
Trago baten edana ardau azunbrea;

Au agirian eta gañera ixillik,
Zenbat irunsten eban ez dakit ziur nik:
Bakit moskor galantak ebazala artzen,
Atarako artoa non ta zelan saltzen,
Laborea ugari egiñ arren batu,
Gabon ingururako oi eban ondatu.

Orra Martiñ ta Martak eroien bizitza,
Umore on bat baga gerra baten gisa,
Arek gastau nai gitxi, ta asko aurratu,
Onek dana bestera, tripan gura sartu;
Batau bazan katua, bestea txakurra,
Ango bizimodua, aiñ zan ze makurra,
Zalako azkenean indarra nagusi,
Martiñek errazoia euki zeñ ez euki,
Ogeitxo bat makilla, ainbeste urtean,
Gitxienez eutsazan, bringau bizkarrean,
Pagaurik beti ondo Martaren saietsak,
Asten zireanean ezetz, ta baietzak.
Bai, zartada bategaz laster saiestxo bi,
Beiñ eutsazan ausi ta, beste beiñ biterdi,
Gañera egiñiko tontor-baltzituak,
Zelan ez daukadazan, zeatz adituak,
Erratu ez dagidan, gura dot ixilldu,

Guzurraz ez daiodan, nik kreiturik galdu,
Ai! Ango laratzuak, berbetan baleki,
Ak bai, esango leukez kontuok ederki!

Baña Martiñ legetxe, zeñ Marta kalbotu,
Jeniorik etxaken bapere obetu,
Zeinbat eta zarrago joiazan txarrago,
Bestelan gertaerau, entzun baño ez dago;
Nori gogoak emon artu burduntzia,
Tau sartuta galduko eutsala begia,
Agura berenoak bere andreari,
Irurogeta amar urtetxodunari?
Gabon-apari baten, txakur eta katu,
Abiaurik nai ez da, alkarri parkatu?
O! baño arritzeko jakun gauzea da,
Oraiñ iru berbatan esango dodana,
Begi gorri bategaz naiz Marta geratu,
Suerte barriagaz jarri zan kontentu,
Pentsetan ebalako Martiñ ondu zala,
Edo mundutik laster bestera joiala.

Ondo, ondo, eun dukat Martiñ-*Illargiri*,
Kosta jako begi bat galdutea niri;
Jardun bei kalboari arrabioz azka,

Tiraka ekiteko ullerik ez dauka;
Alperrik dabill baña, burua urratzen,
Medikuak ez duutsa iñori parkatzen,
Bisitak amaika ta, bost duro bakotxa,
Martiñ-*Illargirentzat* sumau da mingotxa;
Ez al dago andrea tratau baño gaizki?
Egur bagarik jaunak, kastigetan daki;
Alan badoa barriz, sentimentuz garbi.
Martiñ egingo da ta, Marta libre jarri,
Orduan iragoko ditudaz *Gabonak*,
Edanaz arda gozo, kafe eta erronak;
Ez Martiñ-*Illargigaz* legez ardau baga,
Porru ta gaztañakaz metalura edanda;
Zelan jarriko ete zan, agura dollorra,
Benturaz artu baneu, ardauez moskorra?
Apari pobreagaz kejeateagaitik,
Ipiñi baninduan tuerta bertatik?
Illgo al da agura, baldres ta trkua!
Bizkarraz ganbelua, belarriz astua,
Nok irago bear dauz *Gabon* ta *Pazkoak*,
Beti guk iragoten ditugun lakoak?
Nik gura dodana da, urtean bein *Gabon*,
Errazoia dan legez, pasau eiñaz *bonbon*,
Sabelari eginda, nai dabena emon,

Martiñ-*Illargi* barriz, dedilla or konpon.

Onelantxe ekarren Martak bere miña,
Martiñentzat ez gozo, eta bai samiña;
Nok, nun edo nun laster, kontu au jakiñik,
Joatean gau baten, etxera suturik,
Diñotsa: «orra Marta, berreun dukat garbi
Eta pagau bertatik, mediku jaunari».
-Zoratuta al zatoz, zer diñostazu zer?
Kontuak ateraten Martiñ dozuz oker.
Zergaitik birritan eun, nai deutzazuz eman?
Ez dakizu eun dukat, baño zelan ez dan?
Ez daukazu gomutan paperean garbi,
Medikuak bere eskuz zelan eban jarri?
Eta zeuk bere sumau zenduan kontua,
Ala iñozentetu gaur jatzu burua?
-Enaz iñozentetu atso me sorgiña,
Zuk aña zentzun badot, aiñ txarra ez miña,
Eun dukat da kontua bai, Marta-*Mimimi*;
Baña zuk zelan euki dituzun begi bi,
Urrengo *Gabonetan* seguru atzera,
Aserratuko gara eta bigarrena
Iñolabere zelan, deutsudan galduko,
Ardurea kentzea nai dot ordurako.

*Ai esakune zarrak, dira geienezan,
Jarri leitekezanak fedeaz urrean,
Joan arren aizeri zarrari ullea,
Baña aizeri antza ak beti berea.*

PATXI AGUAZILLA

Daukazun enplioan, bizi baga kejaz,
Irabazten dozula mantentzeko eskas;
Aguazill baño patxi, obeto etzeunke,
Askok gura zaitu ta jartea alkate?

-Mitxel, ez aldakizu entzunda sarritan,
Alkatetzan jornalik ez oi dala izan?
Biziko bada bere, Patxi pobre gisan,
Onezkero jarraitu nai dau aguazilltzan.
Ikusi ditut sarri langillen etxeak,
Lurra jo eragiñik alkate izateak,
Pobreak obeto dau umill bizitea,
Ez aberatsen lanak errian artzea.

-Ori da errazoia, ori ori Patxi,
Uste dot ez dozula buruausten gaizki,
Baña, ez al dakizu nun etxerik etxe
Ibilli diran pobre asko boto eske?

-Sobra bere badakit zelan boto billa,
Ibilli oi direan ni lakoak milla;

Sarturik bai amaika kanako alkondaran,
Al balebe jarriko litzakez altaran.
Orrelan dabiltz gero, gauzak errietan,
Legoak maisu jartzen direan danetan;
Zeiñtzuk bear leukien lenengo ikasi,
Euren umeak zelan bear legez azi;
Eta gurasotzako danak alan alan,
Ze buru egingo dau kontzejuko salan?
Aurtengoa da baña, danen azkarria,
Irakurri dodana baldin bada egia;
Iru alkate geigaz jarri dabe lista,
Lorik bere ezin dot gauzok ikusita,
Bata *Tripon* da, eta bestea *Ordillon*,
Irugarrena euren lagun bat *Kiebron*,
Orra ze gatzizenak direan eurenak,
Besterik ez dakie errian geienak;
Oneikaz beti deitu oi deutse kafean,
Abadeak jarriaz bein berez kalean;
Emendik ezautzen da ze kasta direan,
Bestelan prueba egiñ tabernan gabeen;
Antxe batu oi dira egunero beti,
Zer diran igarriko jake berbetati;
Ai! euretatik nai nok badeusku urteten,
Zorrez bete bear dau erri onek aurten!

Baña, gauz au eukizu Mitxel ixillean,
Enpleaduok gagoz arri labanean,
Txar, on, ta erdikoaz, bear dogu bizi,
Edozeñ alkateri txapelak erantzi;
Ezin euki izanda gaur pazientzia,
Kontetara beartu natxatzu egia;
Ez da bada ziertu dala miseria
Nai nok nai izatea gobernau erria?
Mixel, oneixek dira ditugun legeak,
Obe litzakez jarri barriak obeak;
Buruak gura doguz guztiok gaur egiñ,
Pobreak izan arren aberatsaz bardiñ;
Beronek dakar gero galdurik mundua,
Aixetu jakelako amaikai burua;
Baña begira eta ikusi ardiak,
Ez dagoz baltzak eta, ez dagoz zuriak?
Naiz ama bategandik euki jatorria,
Ez dauke desbardiña antz eta neurria?
Nai ta ez batzuk goian, beste batzuk beian,
Bardiñ eziñ gindekez gu bizi lurrian.
Jaungoikoak lege au jarririk badauka,
Zeiñ gizonek al leike ipiñi jirauta?
Fede bagako askok begie alegiñ,

Bizi diran arteko badauke zeregiñ.

* * *

Mitxel, naikoa dot ta, egizu mesede,
Berkok zeure barruan egitea gorde,
Baña banandu baño lenago deusut nai,
Esan alkate barri nor bear geunken bai,
Aspalditxoan daukat botarik begia,
Neure kontzientzian dauka merezia,
Dalako katoliko, oituretan ona,
Aberatsa zelan dan astia daukana;
Au lako bat da, bear dogun personea,
Ez besten azpikoa ezpada librea;
Alderdi nastuetan sartuten ez dana
Gauzak zuzen ipinten bakarrik ezpada;
Aberatsa legetxe amaurik pobrea,
Guztientzat bardiña daukana legea;
Eta erri onetan badaukagu jauna,
Kontau dodazan doiak, danak dituana;
Mitzel, duda bagarik, Don Juan zalduna
Alkatetzat errian da bear doguna.
Ez ni lako arlote buru arrodunik,
Okotzean bizarra dauskana bakarrik.

*Txepetx jaio ta Miru nai daben gizonak
Praken lekuan jantzi obe leukez gonak.*

BASERRI BATEN TRANPOSO BI

*Guzurra esan neban mendian,
Ni baño lenago zan errian.
(Esaera zarra)*

Baserri bat nik dakit kaletik urrean,
Abia bikoduna tellape batean;
Nun ditudan ezautzen bost urte onetan,
Familia bi bizi dirala euretan,
Zarra ezkerrean ta gaztea eskuman,
Bietatik txarrena ez dakit zeñetan;
Aññ dira bada asko, bitzuen kontuak,
Zeiñtzuk jarteko bear dira liburuak:
Zelan ez diran barriz, bat bere santuak,
Obe da itxitea lurpean sartuak.
Alan bere gura dot, bat eskribitzea,
Bizi dedin betiko bere gomutea,
Nun nai jakiñik gizon, ze kasta direan,
Besterik ez dagien engañau lurean;
Bizi direalako beti guzurretan,
Urrin, ur, uri, erri, leku guztietan.

Entzun bada gauza bat, gertatua biai,
Ondrarik geitu baña, ez eutsena eurai;
Baldin batak egiña bazan gauza txarra,
Besteak egin eutsan bereala parra;
Errazoiagaz da bat deitzen Txomiñ *Tranpa*,
Joakin *guzur*, bestea, biak dauke antza;

Ara zelan zan bada, orduko kontua,
Barre legetxe negar eragitekua;
Irakurri dedilla ementxe bestela,
Ipiñi dodalako jazo zan bezela:
Zuzendurik gaztea zarraren etxera,
Asi ei jakon berba leunez esatera.

Mesedez gura neuke astoa gaur Txomin,
Errotara bear dot biaje bat egiñ;
Gure asto amea egiñ ei dabe ill,
Astakumea barriz kanpoetan dabill;
Gañera bizkarrean neuk zelan dodan miñ,
Bakizu kargarako zelan enazan duiñ.

Poz pozik serbiduko zindukedaz Joakin,
Gure astoa baña, nun dan zeñek jakiñ?
Atzo basoan billa naiz luzaro ekin,

Alperra egitea izan zan alegin,
Ona, emen zeu legez etortirik Krispiñ,
Baña, batorri bere gusto emon eziñ;
Bestelan gure astoak bioen kargakiñ,
Errotarañokoa egingo eban bardiñ;
Eta aulki bategaz lagun bi nik ariñ,
Serbiduko nituan arturik atsegiñ.

* * *

Guzurra zelan artzen erraz dan geienez,
Bizkorrak errendua oi dabena legez;
Txomin bere bertatik zepoan jausi zan,
Uste uste bagarik alako modutan;
Astoa abiaurik kortatik arrantzaz,
Guzurtau zan bertantxe gorriturik lotsaz;
Baña, au da andia, etzan mudau Joakin,
Naiz esetsi bereak andiagoakin;
Ta bere ondorean jardunik umeak,
Ikaratu zituzan auzoko jenteak;
Etxeko danak barriz ipiñi gorturik,
Ordu erdian alkar aditu eziñik;
Izan bere eztarriz, zolia da bera,
Agaitik premia aurtan dau atera;

Ill бага luzaroan baldin bada bizi,
Joakin ez da izango aurrera aiñ gaizki.

Baña, zeñek ez dakus orain garbi oso,
Bera ta zelan Txomiñ direan tranposo?
Agirian daukagu dirala aixeri,
Ez bata ez bestea lazurako erbi;
Tellape baterako, o! ze familia!
Bakea gozetako, ai, ze desgrazia!

* * *

Txomin eta Joakiñen kontu aiñ polita,
Albait ondoen orra bertsotan jarrita;
Nai neban ikustea letraz ipiñia,
Askorentzat dalako ispiliu garbia;
Zeinbatek euki arren ugari gauzea,
Bestenaz ez dabe nai aprobetxetea?
Guzurra ta abarra asmaurik zelan bait,
Eraginik sarritan auzokoai gogait?
Alantxe diralako Txomin zinda Joakin,
Eta besterik izan orrelan ez dediñ;
Jakin eragiteko gure *Errebistan*,
Ejenplugarri edo ikasbide gisan;

Kontu au Krispin kalek igaz esan eustan,
An aurkitu zalako bera ordu atan;
Berak entzun zituzan astoen arrantzak,
Berak irurai artu ardureaz antzak;
Berak ezautu ziur danen garrasiak,
Ziralako beragaz sarri ibilliak;
(Egia da ikusi begiz ez ebezan
Zergaitik zarraturik kortetan egozan),
Baña, entzunagaz bat, personea berban,
Ezagututen ez dau belarriak nor dau?
Ez dago bada emen, dudaren apurrik,
Ak esango ebalá bapere guzurrik;
Alan bere formala balitz Krispin *Kale*,
Ez eban jakin bear gauz au batek bere;
Baña, zorionean da kale zalea,
Ez dabelako jan nai taloaz esnea;
Barii bi batu eta amabi zabaldu,
Brometan beti bera da danbolinteru;
Ai! Komediantea izan balitz Kale,
Atxurlaria baño askotxo zan obe!

Alan Txomiñenetik urten ebanean,
Eskuan makilleaz, pipaz ezpaneán,
Tretxo bati legetxe eriola keia,

Errira egitean bertatik bidia;
Geratu egin jakon siku eztarria,
Baña, jakiña gaitik nun zan iturria;
Sartu zan ardau ona saltzen zan tabernan,
Eta eun gizon topau egiñ arren bertan;
Abiau zan kontetan guztien aurrean,
Berak daukan grazia ederraz miñean;
Aiñ ondo eiñaz Txomiñ ta Joakiñen plantak,
Ezin eta obeto astoen arrantzak;
Malkoak bota arte, eragiñaz barre,
Naiz da gizon bi itxi, bertan kreitu bage.

*Ze ederto dagozan esaera zarrak
Jarriak antxiñako euskaldun asabak
Guzurra esan arren gizonak mendian
Bera baño len dala elduten errian.*

MEDIKU GIXAJOAK!

*Ardiaren utsak,
Pagau bildotsak.
(Esaera zarra)*

-On Pedro, kalietan aiñ goix zek darabill?
-Puntuan ill dan andra bategaitik nabill.
-Ill al da *Buruariñ* Feliparen ama?
-Bai, Praixko, gaur larogei urte jaio zana.
-Mediku txotxoloak osaturik Juana,
Eun urte erañegun bete dituana,
Zergaitik ez dau Mari *Buruariñ* ala
Urteak gitxiago ogei zituana?
On Pedro, zelan ez dot esango egia,
Berori izan arren Barberu zolia?
Dala bat osatuten bere alegiñez,
Eta ez medikuak dauken albidadez?
Edo fortunaz legez beñik beiñ gaurkoak,
Direala sendatzen miñdun gisajoak?
Zer balio dau bada, mediku izateak,
Diruaz tituloaz Madrillen artzeak?
Eta, zer barberuak eiñ arren lagundu,

Egunero ikusten baldin baditugu,
Zarrak osatu eta, illik gazte asko
Geratzen emen triste, ainbeste guraso?

* * *

Larogeiko bat ill dau... eunekoa salbau...
Kontu barregarri au, nok daike aprobau?
On Pedro, ez alabau gure medikua,
Erdia zoroa da, edo da lelua...
-Praixko ezabiltz ondo, bear da lenengo,
Jakin motiboa ta berba egin gero;
Ez dakizu ondo zuk sei urte osuak,
Juanagaz dituala pasau medikuak?
Ez dakizu bi milla bizitatxo kosta,
Jakola, ta Mariri lau ein arren ozta,
Ez dala orren errez geixo bat osatzen,
Alboko miñ zorrotzak baldin badau artzen?
Eta, ez aldakizu zelan dan otzana,
Medikuen esanak egiteko Juana;
Bear dan orduetan erremediua,
Artu dituzalako eurak aginduak,
Orain aurkitzen dala dana gazteturik,
Eun urtegaz errian zarrena izanik?

* * *

-Ola! On Pedro, zer dau esan nai orrelan?

Denporaz dala eltzen pikua arbolan?

Edo bai, ez balitza Mari ariñ ariñ juan,

Eta eun urteraño bizi izan bazan,

Gazte legez jarririk seian medikuak,

Amalau eukazala atzetik sanuak?

-Praixko, guztiz ei zara eizari ederra,

Biotz erdian joten ei dozu eperra,

Baña gaur orren ondo ez dozu tiratu,

Lumatxo baten bere ez dozu aurkitu.

Ez dozu Mariagaitik iñok entzun ezer?

Zelako atsoa zan zuzen edo oker?

Bera zala neskaxa, bera etxeoandra,

Bere bearra ondo egiña bakarra?

Bera urduri edo ipurdikarea,

Gauza danetan palta ebana epea?

Praixko entzun egizu, berak zer ein daben,

Berba gitxitan esan, gura deusut emen;

Jakizu, zerbait jarri ezkeru buruan,

Ondo zeñ txarto eiten ebala beinguan;

Jakizu, geiso jarri zala eguntxo bi,

Izan orduko dala ogei bider jagi;
Jakizu, medikuak topau arren oian,
Nik topetan nebala etzanda lurrian;
Oraiñ kulparik, zeñek leikio ezarri,
Marik berak eukita, mediku janari?
Esan egidazu zeuk, ez da pikardia
Jakitun bati alan sartzea ziria?
Au, ez da Judas baten legea berbera
Aurrean batera ta atzetik bestera?
Ill bada bere ondo *Buruariñ* da ill,
Ez eukan obeditzen izan baño umill,
Gaur ondo pagauko dau Purgatoriuari,
Medikuen esanak ein eza munduan;
Neuk eneuke beiñik beiñ, orrelan ill gura,
Eroan ez dagidan ariman bildurra...
-On Pedro, alan bazan Mari *Buruariñ*,
Izen ori ederto jarri eutsen egiñ;
Eneban sinistuko alakoa zala,
Berori ezbalitza ondo dakiana;
Jesus! Jesus! jarten naz gauzokaz ikara!
Noz uste ete eban artzea pixua?
-Praixko, entzuizu baña, txarrena oraiñdik,
Ezin artu erazo geuntsan botikarik;
Eta naiz noz erautsan bizkotxoa jaten;

Baita errantzioa *txurku txurku* edaten,
Zeñek osatu leike geixorik orrelan,
Uraren ordez arda gozoa nai beban?
Felipak bere ez dau erratu gitxi or,
Erak egiñ bai, eta egiñ ezaz gogor;
Agaitik bat batean bart egin da mudau,
Denporea baño len tripeak galdu dau,
Ai, Marik zaindu baleu zintzo dietea,
Eunda ogei urtean eukan bizitzea!
Zorionean gauz au neuk baño ez daki,
Zer leuskigu On Justok esango baleki?

* * *

-Nik ez dakit, On Justok zer esango leuken,
Nik neuk On Justo banitz bai, zer eingo neuken,
Jarriko nintzateke asarez sututa,
Begiok oñaztuak legetxe biztuta;
Odol guzti guztia igorik burura,
Arturik amorratu dan baten itxura,
Iragoko nituke jan bagarik gaizki,
Gitxienez eguna zazpi edo zortzi;
Bestegaitik artzea alako portua
On Pedro elitzake sentidutekua?

Auxe da nik jatorriz, dodanjenia,
Ama bizia bazan, aita txit berua;
On Justo medikua, bada ni lakua,
Eta jakin ezkerro Mariren kontua;
Eneuke egon gura nik bere onduan,
Otzitu arte piskat aste bat osuan;
Amatetan dalako nire garra baño,
Larra iger sutu bat askoz lasterrago:
Izango al da arren biotz mantsokua!
Ez polbora ni legez, ixiotzekua;
Jarraituko al dau fiñ, geisoak osatzen!
Zergaitik ezpaneban bere len sinistzen,
Orain dakit millatik bat ez dala illten,
Medikuak esana danean egiten.

* * *

-Praixko, orixe da bai, egia benetan,
Askok ezpadau bere emen sinisketan,
Esan dozun legetxe lenengo berbetan,
Zarrak itxita doaz gazteak askotan;
Baña, ikusi dozu zer dan motibua,
Engañuz dago oso mundu au galdua;
Au gaitik On Justori, Mariren kontuak,

Eragingo leuskioz ez gauzasantuak;
Geixo batek alantxe burla egitean,
Bakit zer egiñ eban juan dan urtean:
Eskandalu andi bat emonaz errian,
Emon ez dau lango bat gure gizaldian,
Buruko kapelea (kolpatua bera)
Eun erreal kostea botarik lurrera,
Makallu me me baten, antz antzean bardiñ,
Anka peian zapalik itxi eban ariñ.
Gero berealaxe eskuaz artuta,
Legua erdi bidean erre kara bota. Ai!
Ez dakigu asko noz gagozan ondo!
Plagea baña, iñoz oian ez dago lo!
Eta bai, zoli zoli, alako eretan,
Lazuak ibillten da txoriai prestetan,
Lastima arima bat oraiñ dana uso!
Litzake deabruak artutea preso!!!
Ez al da alakorik egingo gertatu,
Damuz gero On justo ez dedin geixotu.

* * *

-Jesus! Jesus! Jesus! bai!
Mariri parkatu! Jesus!

Ez al dau eingo On Justok pekatu!
Ill zana joan dala, onek ondo daki,
Baki betiko agur ebala emeti;
Baki alperra dala ekitea ari,
Eziñ giñaikeleko atzera ekarri;
Baki, Marik eukala buruan aixea,
Ez eukala garaunez, aiñ ondo betea...
(Eta egi guztiok baleuz gomutauko)
Ausaz ainbesteraño litzake sutuko?
Nik beintzat len agertu arren aserrea,
Obe dala deritxat dana parkatzea;
Zergaitik *Buruariñ* zala jaiotzati,
Faltaduna puska bat munduak badaki;
Osteruntzean on bat izan da benetan,
Zorrik ez eban izten sekula dendetan:
Gañera nik nekusan beti errezetan,
Ordu erdiak naiz jo zeñ da osuetan;
Eta goix guztietan entzuten meza bi,
Kanpora urteteko begoan aterri;
Orregaitik uste dot, arek pekaturik,
Jakinda ez ebala bat egin bakarrik;
Iñozentea barriz dudatxo bat bage,
Beste munduan, ez da infernutik libre?
Mariren arimeak, On Pedro, oraingo,

Aingeru batek legez zeruradatu igo.

* * *

Ojala! alan balitz, Praixko, diñotsut nik;
Iñoren gatxaz ez dot artzen atsegiñik;
Alanbere nai deutsut esku emotean
Esan, euki daizula kontua miñean;
Jakizu, uste baga norbait bada illten,
Guzur asko errian dala zabalduen;
Botarik ezjakintzat mediku argiak,
Kulpak eukiagaitik geisoak guztiak;
Gaur legez ez dagizun bada zuk erratu,
Larregiraño miña eginda luzatu;
Onena dala azkenez, esango deutsut nik,
Gauzak jakin artean egotea ixillik;

*Ardiaren pekatu erratu ta utsak
Erru bagarik pagau ez daizan bildotsak.*

LINO ANKABAKAR

Mari Anton...

Bataren gatxa besteren on.

(Esaera zarra)

- Zer esaten deustazu Kubagaitik Lino?
- Tratu txarrik ez dala danentzat Faustino;
Ez dozuz zeuk ikusi gaur ferian bere,
Batzuk triste ta beste batzuk alegere?
- Zer esan nai deustazun zipladokaz niri,
Gura legez igarri ezin deustut zuri.
- Zipladok esan gura dabena Faustiño,
Baldin ezin badozu aditu garbiro;
Istoria luze bat deustut azalduko,
Eta garbi beragaz dozu adituko.

Enaz ni emengoa ta bai kanpotarra,
Ziburutik etorri nintzan Españara;
Eta orain berrogei bat urte dirala
Frantzesak joan giñan gerran Rusiara;
Eta an gertatzen zan gauza bat polita,
Esatera noatzu soseguz jarrita.

Faustiño, ez dakit nik iñongo gerretan,
Gurean gertau zanik gertatu ete dan;
Jakizu zelan Jefe gure aldekoak,
Muniziñotan ziran dollor ta zintzoak;
Erraziñotan barriz amarna jan arren,
Arpegi txarrik iñoz ez ebela jarten;
Baña beti fusillak egiela baru,
Nai eben, tripetatik etzeitezan galdu;
Jarritu egiela ez jan, eta ez lan,
Ez da milagro gerrak irautea alan;
Nok sinistu kaboak kartutxo bi bada,
Egunero emoten utsik euskuzala?
Nok uste leike baten eskaturik amar,
Purrustakada asi jatala su ta gar?
Nok asmau nik barriro eginda tematu,
Berba txarrakaz alkar gendula lotsatu?
Eta au ikustean gure kapitanak,
Jeneral egiñ naiaz gerran ebillanak;
Ni joteko goratu ebala sablea,
Eta artu nebala galanta tundea?

Alperrik esan neutsan, «entzun begit Jauna,
Dan edo ez justoa eskatzen dodana;

Nik gura dot gerreau laster amaitzea,
Eta milla bat bala goisetan artzea;
Bota daidan bakotxaz lurrera bat beti,
Eta sarri askotan baita bere zazpi;
Egundaño zergaitik etxatan txoririk,
Biziagaz geratu jaurti ezkerro nik;
Orra bada ze laster, emengo gerrea,
Akabauko neukean balitza neurea;
Baña alan bagabiltz Jaungoikoak daki,
Noz etxeruntz urtengo dogun Rusiati,
Augaitik amar bala eskatu arren nik,
Ausaz kapitan jauna egin dot okerrik?». .

Oneik dira Faustiño, nire ango berbak,
Umilldade guztiaz esan nituenak;
Oraiñ zeuk ikusizu errazoia bazan,
Kapitanari garbi nik neutsana esan;
Baña, arek estimau egiñ bearrean,
Erantzuera artu neban bizkarrean;
Emon eustazalako amabi sablazo,
Agindurik gañera beste lau balazo;
Urrengoan ixillik kaboak esana,
Egiten ezpaneban bereala dana;
Ondo esanik dago! «Soldau errasuak

Direala amaren seme sobraduak».

* * *

Baña, aurrera bere asko irunsi nik
Neban, sentigarriak gerran ikusirik;
Zergaitik letradunak gabetik goixera,
Perretxikoak azten direan antzera;
Gaur zireanak kabo, eta besterik ez,
Agertzen ziralako biarko alferez;
Ni barriz euskaldun ta eskola bagea,
Bakarrik nekiana neure euskarea;
Errasu joan nintzan, txarrago etorri,
Bestela begiratu ankara Liñori;
Auxe da irabazi neban medallea,
Eskumako oñagaz utsik geratzea;
Granada zital batek zergaitik ezkerra,
Jota eroan eustan beragaz batera;
Ordutik deitzen deuste Liño *Ankabakar*,
Arrezkero pauso au bota oi dot kaskar;
Egurrezko ankeaz nakutsun moduan,
Nekez nabil kalean, ez ondo basuan;
Baña, kopla bat dago jarria euskaraz;
Gomutetan nazana oraintxe beragaz;

Ez da esaera bat aintxiña aterea,
Pobrearen oñean beti arantzea?
Sekula beintzat niri etxat falta narra,
Daukadalako beti sufridu bearra;
Lenengo pobre jaio, gero pobre azi,
Granada batek gero anka bakar itxi,
Lau urteren buruan etorri etxera,
Ama sentimentuaz illten ikustera;
Añ pena andia ze, nigaz eban artu,
Zortzi egun baño len eben lurperatu;
Orduan bai orduan nintzala geratu,
Aide bat eneukala nogana urreratu!
Zurtz, soill, deslai nondik al, biziko banintzan,
Eskean asi bear Liñok neban izan.

Zelan esan ez bada barriro bere nik,
Danentzako ez dala iñoz tratu txarrik?
Liñok ankau galduta urten arren gaizki,
Gradudunak ez eben asko irabazi?
Bat gure kapitana Jeneral egiñik,
Parisen ez da bizi gaur diruz josirik?
Komandante egiñik barriz milla kabo
Gitxienez dirala dudarik al dago?

Orra bada esanik nire istoria,
Arrildu ta torapill baga ipiñia;
Oraiñ zeuk begiratu begozan egoki,
Aurrenengo bertsoak erantzunak zuri;
Baña, puntadak zelan sartzen etxatzuzan,
Zabal jarri deusudaz aditu daizuzan;
Oraiñ, zer diñostazu, orain zer Faustiño,
Rusian errazoi az etzan penau Lino?
Errazoi ez eukan kejak agertzean,
Gerreak irautea nai ez izatean?

* * *

-Errazoi zeunkala Liño, dot ikusten,
Errazoi az zenduzan balak eskatuten;
Baña, besteak bere errazoi eukan,
Drogea gura beben amaitu etzeiten;
Baña, españatarrak, egin jatzu aztu,
Melillan zelan eben bertatik amaitu?
Izan arren txarrenak munduan moruak,
Ipiñi eutsezala apalik buruak?
Entzun dot nik sarritan, antziña gerrea,
Frantzesentzat oi zala gorako bidea;
Baña gure Jefeak, noz zuenak legez,

Amak nai dabez euki luzaro negarrez?
Batek bere gura dau gerrak irautea,
Eta anaiak alkar illten ibilltea?

Ez; Eta auxegaitik burua postura,
Eingo nuke baketu laster baietz Kuba;
Eta badatozala mutillak etxera,
Gabonak aitamakin pozik egitera;
Gerreagaz gradurik ein ez arren geitu,
Diralako bakeaz Jefeak kontentu.
Eurak gaitik ez daigun kantau «*Mari Anton,*
Bataren gatxa oi da bestearentzat on».

ON LUIS GORENGO ETA ANDRES BERENGO, KAFEAN

Izen bi aldrebes

-Kale garbitzalla bat emen aurkitzean,
Ez dakit zer irago jatan biotzean.

-Millagroren bat al da gaur, On Luis *Gorengo*
Ni emen aurkitzea berorrek lenengo?

-Millagrorik asko da, kafean sekula
Ez dodalako entzun nik zure estula,

Katillua ustuta, aurrean kopea,
Gitxienez dozula birritan betea;

Purua musturrean dariola keia
Mira eretxiteko au ez da gauzia?

Andres *Barrengo*, nor da beste bat zu legez
Erri onetan bizi? ain ondo bat berez.

-Ja! ja! On Luis *Gorengo*, nire inbidia
Badauka berori da errukigarria;
Suerteaz berori ezpada kontentu,
Zer esan lei ni legez bizi danak estu?

Berorrek ez al daki sekretarioa
Kontzejukoa legez bardin juzgaukoa,
Itz baten esateko, erriko burua,
Obeto aditzeko, danoen maisua,
Dalako, deutsalagula deituten Gorengo?
Bizi arren Zerutik onuntz neu lenengo?
Dogun aldea On Luis, ain al da txikarra?
Lau pisu ez ditugu bitartean bada?
Bai, ikasteko da bai, ofizio ona,
Munduan bizi dedin soseguz gizona.

-Ez orrenbesteraño esan, Andres, Andres,
Larregiraño egiñ ez egizu ames,
Gibelean ez dozu sekula zuk arrik,
Ez ta errian bere ikusi eziñik;
Txakurrak badakizu tokian, tokian,
Dirala, ta naukela ni dongak erdian;
Kaleak garbituaz zu zabiltz kantetan,
Paperak zelan loitu ni beti penetan;
Danakaz euki nairik errian bakea,
Ta onen onenean sortzen jat gerrea;
Ez dakit ze denpora direan gaurkoak,
Alkar aditzeko len ziran obagoak;
Gaur gizon danak dauka bere eretxeia,

Balitza legez bera fedeko egia;
Ta zelan ezin nazan danakin ezkondu,
Andres sarri askotan loa dot zek kendu.

-Ola! On Luis al ditu, gabak bere galtzen?
Nik ez dot egun on bat beiñ bere billatzen;
Isuskiaz aurkitu ditut asko poltsak,
Eta guztiak dira beti izan utsak,
Baña korotz pilooak atsa dariela,
Burkadak batzen ditut goixetik gabera;
Berori barriz bapo, kontzejuko gelan,
Neguan epeletan, kerizpetan udan,
Bizi da irabazten nik lako amabi,
Alan ezpada esan berorrek bei garbi;
Familiarik ez dau, zintzoa andrea
Bankuan dauka bere dote eskergea;
Eta nik ditut Jauna umeak bedratzi,
Nausienak urteak ditu amazortzi,
Bost erreal jornala, Andrea biguna,
Begira kurutze au ezpada astuna.

-On Luis, txakur goseak ames okelia,
Egiten badau bere, ez da errazoa?
Nik bere egiñ arren enpleo obe bat,

Orregaz pekatu egiñik badaukat?
Ai! berorren lekua lako bat baneuka,
Eun otsok egiñ arren inguruan zaunka!
Enintzake biziko orduan guardillan,
Ta bai berori legez lenengo bizitzan.

-Baña, berorrek baki inarra sortea,
Ez dala ain eder zein da luma berdea,
Ez dala Obispoak dakarren purdoia,
Aiñ gitxi Jeneralen borladun bastoia;
Eta azkenez beki bere probetxua,
Ez dala egunero kafea artzekua;
Baña kalerik kale dabillenentzako,
Txakurren kontra ezer, oberik al dago?
Kurutzerik ezin dau plageak ikusi,
Ta nigandik, ez doaz txakurrak igesi?
Gaur bere artu arren amaseik erdian,
Ez deuste laster alde kilometro bian?
Danak abiau arren batera ausika,
Ez dabe bertatik ux agoak itxita?
Ez dabe ariñ egiñ al eben lekuruntz,
Ipiñi dodanean isuskia goruntz?
O! zeinbat bidar gaurko ninduen galduko,
Noz gura ebelako nigaz bazkalduko!

Onezkero ninduen azur ta mamiñ jan,
Isuskia ezpaneu neugaz beti izan!
Bizi dedilla bada, alako arinea,
Kale garbitzallentzat ezin da obea...

Ai! pobreak bere bai, bear dauz bentajak,
Lasterregi ez gaizan ill gu zorigatxak;
Alan pentsaurik ez dot On Luis, ernegatzen,
Ez ta txakurrak gaitik lorik bere galtzen;
Eta baldin berorren txakur aiñ gaiztoak,
Ankabidunak legez balira laukoak,
Bereala neuskioz egabanatuko,
Eta berori nasai neu legez jarriko.
On Luis, beste ditxa bat bere badot ona,
Ni lako aberatsai zeruak emona;
Ez daukat inguruan inbidiadunik,
Eleixan dodalako partea bakarrik,
Ez dot beste etxerik, ez ta lurrik bere,
Neure familiaren bakarrik naz jabe;
Ez daukat zorrik iñon, ez ta antzekorik,
Ez dot iñogaz euki kontu erraturik;
Onelantxe bizi naz, neure miserian,
Pobre baña maitatzen nabela errian;
Enpleau guztiakaz ondo naz konpontzen,

Alkateak eskua sarri deust emotren;
Eskandalurik ez dot sekula zabaldu,
Aingeru Goardakoak beti deust lagundu,
Orra iragarrita bigarren bentajak.
Parkatu izan arren neure alabantzak.
On Luis berori beian, ni iya tellatuan,
Zein ete gara bizi ondoen munduan?

* * *

-Andres sinistuten dot oraingo zuk nonbait,
Entzunda daukazula «*nun nai dago zerbait*»,
Dirutzetan ez dago gure zoriona,
Gitxigaz ondo bizi leiteke gizona;
Zuk dozu osasuna, biotza zabala,
Arimea prestua, baperez zitala,
Txantxetan daroazuz egunak kalean,
Diñozunez ondo lo egiten gabeen;
Espiriturik zara aiñ alegerea,
Dirudizu udako gois laño bagea;
Eta ni zelan nazan Luis tripa errea,
Ez dakidan bat zelan eiten dan barrea,
Deitu lekit negua, ta zuri udea,
Beti daukazulako ona umorea;

Augaitik bear neuke nik zure izena,
Eta nik barriz zuri jarri eutsuena;
Ez da ardura bizi arren zu guardillan,
Andres *Berengo* deitu agaitik kuadrillan,
Ez ta ni bizi arren lenengo bizitzan,
Zuk uste dozun legez aberatsen gisan;
Gurean bardin dira egunak ta gabak,
Domekak, jaiak eta astegun diranak;
Neu berba gitxikoa, andrea isilla;
Txori bat badogu ta bera da okilla;
Beti bizi naz Andres, aste santuetan,
Zu beti Pazkoa jai alegerietan;
Iñok ez lako soñu ederrak gozetan,
(Ez pentsau diñodala guzurrik onetan)
Dituzu lau kaiola kanpora begira,
Eta ango txoriak neureak balira,
Saldu baño lenago ni erdi gosean,
Egongo nintzateke iru bat urtean;
Euren musikea da gitxiren lakoa,
Zergaitik dirudian Paradisukoa;
Aurten gure kalea igazkoa ez ta,
Egunero diruri bertako fiesta;
Derautselako zure txoriak kantuan,
Udazken, udabarri, udan zeñ neguan.

* * *

Baña oraindik ez dot azaldu onena,
Zure gozotasunik zoragarriena;
Nok litukean Andres dituzun umeak,
Obe neuke banitu erdiak neureak;
Eurak abietean drogan ta olgetan,
Aingeruak oi diran legez zeruetan,
Orduan oi dituzun barre karkaxadak,
Ez dira diruagaz erosten diranak;
Zenbat bider nagotzu adi balkoetik!
Zizpuru egiñagaz sarri biotzetik!
Esanaz neure kautan, alabit ixilltxoen,
«Enpleauetan enaz ni bizi ondoen
Andres bizi da pozik guardillan pobrezan,
Luis lenengo bizitzan dirutzan tristezan»
Alantxe ikustean zure atsegiñak,
Pobre onentzat jaunak apropos egiñak;
Bakar bakarrik deusut zuri inbidia
Zergaitik ez daukadan zuk dozun gloria;
Agaitik guk izenak ditugu *aldrebes*,
Ni naz *Berengo* eta zu *Gorengo* Andres.

JUAN, JUANA ETA JUAKIÑ

*Senar emaztien artean
Ez sartu atzik, egon bakean.
(Esaera zarra)*

Juan zan su-gizona ta, Juana joskillea;
Juakiñ euren otseña Juanaren nebea;
Irurak bizi ziran batera etxean,
Jaten ebela naste danak mai batean;
Baita Juan eta Juakiñ egunez lanean
Batera sutegian jarduten zirean;
Koñatu izan arren bata besteakin
Biotzez bizi ziran alkargandik urrin,
Juakiñ biguna legez, Juan zan ain gogorra,
Gerran edan ebana etsaien odola;
Au gaitik aurkitzen zan galdurik ondrea,
Deitzen eutsela danak, Juan *Odolzalea*
Lantzea beiñ oi eutsan andreak igesi,
Zergaitik lauorrian ikaraz zan bizi,
Zenbat bider Juakiñek besotik oratu
Eutsan Juani, ta egiñ eskua geratu!
Zazpi bat zurraterdi astean astean,
Bestela bazituan Juanak bizkarrean.

Onez gañera eukan, baita jenioa,
Munduan gizon askok daukan antzekoa;
Eukiten ebalako beti ixill poltsa,
Zeiñ oztu eutsen beiñ ta galdu jakon poza;
Au gaitik esan eban bazkaltzean maian,
«Lapurtxoren bat bada gure familian,
Baldin baneki nor dan alako txoria,
Laster egingo leuskit munduko aldia;
Baita aginduten dot, norbaitek baleki,
Eta probauko baleust testigu ta guzti,
Emongo neuskiola saritzat erdia,
Lapurrari kendurik ontzako gorria».

* * *

Diruak zelan danok gaituan poztuten,
Juakin bere asi zan zerbait autortuten;
Esan eban: «garbiro ezin nei agertu,
Txoria bakit baña nik nor dan ziertu;
Testigu baga baña jakiñ arren ziur,
Salatuten bear dau batek izan bildur;
Gañera ez dot nai nik neure arrebea,
Kreitu baga senarra legez ikustea;

Juan odol zale dala, andrealapurra,
Esan dayten errian ez dot iñok gura;
Egia da, letorkit gaur ondo dirua,
Baña ez dot disputan sartu nai burua;
Obe da pobre eta bakezko mundua,
Ez diru pizkat gaitik jarri inpernua».

* * *

Onen bestegaz urten egin zan kalera,
Ordu batak jotean, sartu bearrera;
Eta mutu egiñik geratu zirean,
Juan eta Juana berriz maian suetean;
Baña gauza bat dago erabagi бага,
Orduan sukaldean jazo egin zana;
Iñok ez daki Jaunek zergaitik luzatu,
Eban besua maira, ta kutxilloa artu;
Baña, Juanak barruan zelan pekatua
Eukan laster egiñik saiu txar gaiztua;
Oñaztu baten gisan urten zan kalera,
«Ill nau! Ill nau senarrak!» ulu egitera,
Eta zer gertatzen zan sustoz auzokuak,
Erlautsetatik legez erle bildurtuak,
Kanporatu zirean, baña lenen Juakiñ,

Zeñek Juanari eutsan gelditu eragiñ...

Baña, ez eutsanean ikusten zauririk,
Ez eutsanean jausten ikusten odolik;
Itandu eutsan: «Juana, Juanek, al deutsu miñ?».
-«Miñ ez, baña ak gura ninduan ill egiñ;
Kutxilloa eskuan artu dabenean,
Igesi ezpaneutsa aide gogorrean;
Onezkero, ai, Juakiñ joanda nenguan,
Ez dakit ze lekutan an beste munduan!».

* * *

Ur tantak arriari ekiñ eta ekiñ,
Zuloa oi badeutse denporeaz egin!
Akuloak kiñadak emonik zarratu,
Idirik astunenak oi badauz bizkortu;
Ta txitarrak badaki erri bat sututen,
Itz miñok Juakiñegan, zer egingo eben?

Au zelan aurkitzen zan oso aseturik,
Koñatuen gauzakaz gañez eragiñik;
Kontua garbiago Juanek jakin baga,
Ikusitean Juana ill gura ebalá,

Kabelai bat legetxe txoritxoagana,
Erpeakaz arturik irunstera dana;
Alantxe negarrez atzetik ebala,
Tximistea duiñ ariñ Juanen sukaldera,
Sartu zan atzamarrak saman ezartera.

* * *

Kaleko jente dana, o! baña ze larri!
Juakiñen asarreak ebala ipiñi!
Zek urtengo ete eban egozan ikara,
Esaten eben dana: «Juan gaur galdua da».

* * *

Au da baña andia, siunistzen, ze gatxa!
Munduan gertatzen da amaikatxo gauza;
Au jakitean zurtzen ez dana guztia,
Diñot ez dala gizon, dala mugarria;

Ez al jakon abiau Juakin errietan,
Baita besoa zerbait goruntza altzetan;
Bestetara jarririk Juanak beletea;
Bere senar Juanegaz arturik partea,

Mutill gisajoari biak eutsen ekin;
Zurrau zurrau eginda oian eben etziñ.

* * *

Eta noz arteraño an egon zan Juakiñ...?
Urte bian ta iñok au ez eban jakiñ.

* * *

*Senar emaztietan atzik ez sartzeko
Esaerea da ta ez da aztuteko.*

KITU

Juantxo soldau zailla zan lanean alperra,
Zeiñ zan gerrara joan alderdi batera;
Matxiñ, bere anaia bera duiñ nagia,
Baña, a bere soldau guztizko zolia.
Bata alde batean, bestea bestean,
Izan ziran kapitan zazpi bat urtean;
Juantxo jende gitxigaz urten ei zan baten,
Matxiñek au jakinik asko ditu artzen;
Pentsetan ebalako erdian artzea,
Eta guarniziñora lotuta ekartea;
Baña ak igarririk Matxiñen asmoa,
Bretxea urraturik ertz batetik eurai;
Deitu ei eutsan laster, anaia koldarra,
Nora ua igesi, ollu ori ala?
Ez al dok batidu nai arerioagaz,
Ibillirik erronkak beti boteagaz?
-Au ez dok koldar eta ollo izatea,
Au dok erretiretan ondo joatea;
Erretirada on bat askozaz gatxago,
Batidu baño dala jakinda ez ago?
Zer egiñ euan bada ik beste batean,

Zuek gitxi gu asko gintzuazenean?

-Euk orain oi duana gitxi gora bera,

Atzea emon eta ankakaz aurrera;

Zergaitik jausi baño zuen eskuetan

Iltea obeto dan bat erretiretan.

-Txotxo eureztat izan ezpazuan txarra,

Zergaitik deitzen deustak ollo ta koldarra?

Aldana egiten jok dagoanak estu,

Ta, zergaitik etxuat nik egingo kitu?

Zeiñbatek gura geunke libre guretzako,

Dan gauzea katigu balitz bestentzako!

Baña nor berak legez bear dauz besteak,

Gozau eskubideak emonak legeak.

LOTSARI BAT

-Mari, sei konbidauri
Tripak betetako,
Esan dot imin-erdi
Baba baltz jarteko;
Eta eskutxo bete
Uragaz bakarrik,
Ipiñi dozulako
Nago lotsaturik.

-Orregaitik etzaite
Lotsatu senarra,
Seirentzat imin-erdi
Bakit jasto dala;
Esku bete ur utsaz
Gaur nik jarri arren,
Igaz agaitik gatzaz
Imiña ja eben.

AURREKO FAROLAK

-Egiten dozulako
Limosna geiegi,
Peru, esan nai deutsut
Eretxi bat garbi;
Obeto etzenduke
Itxi azkenean
Zabaltzeko, mundutik
Zeu zoazanean?

-Mari, nik ez dot gura
Argi illunean,
Egin daiden atzetik
Noiala bidean;
Izan daitezana nai dot
Oraingo limosnak,
Mundutik noianean
Aurreko farolak.

ZORIGATX BI

Bata da negargarri

Bestea bildurgarri.

-Urjola andiakaz, domeka egunean,
Zetan zabiltz Juan Pedro ibai egalean?
Errekara begira orren arduratsu,
Arraiñen batzuk gura al dituzu artu?
-Ene Jose Prantzisko! artu nai dodana,
Da gure Usola gaur ito egiñ dana.
-Ixillik egon zaite, nun ta ze modutan?
-Diñoenez an beko arri pausoetan;
Zubitik bide piskat eite ezagaitik,
Etxat bada atsoa aldendu mundutik?
Neuk esan arren garbi denpora beukala,
Neuk esan bedratziak baño etzirala,
Neuk esan oraindiño meza nausitara,
Amarrak baño asko len elduko zala;
Ta alan da guzti bere irago mezea
Ez ekion, Usola eperik bagea,
Ez da arrietatik bada asi pasetan,
Atertu egiñ ez da sei egun oneetan?

Baña, zanean zala, buruan jarria,
Egiteko zalako beti berekoia,
A-or, zelan galdu daben gaur bere burua;
Artute ezagaitik nire kontsejua.
(Etxekoai emonik bazkari ederra,
Alan bere grazian, illgo al zan bera!)
-Etzaita ainbestean Juan Pedro estutu,
Zergaitik ez dakizun ito dan ziertu;
Etzaita barriz joan orretara goruntz;
Urak doazalako beti itxasoruntz;
Supitoan artzean aiñ barri tristea,
Dazaut errazala dala burua galtzea;
Baña kontura zaita, aurrera begira,
Zelan ez doian urik igoaz mendira;
Eta zuk igo arren bere puntaraño,
(Au da urak jaioten diran lekuraño),
Ez uste billatuko dozula andrarik,
Beruntz datoza urak goruntz eroanik;
Ez uste iñoz egiñ ez daben gauzarik,
Urak eingo dabela zuretzat bakarrik;
Zoaz gisajo ori jausi dan tokira,
Eta antxe lenengo jardunik begira;
Iruntsi daizunean aurkitzen ez dala,
Jatsi zaita beruntza uraren erara;

Ausaz ibilliko da bazterren batean,
Munara igo nai ta igo eziñean;
Baña goruntz bazoaz billatzera ala,
Zoratuta esango dabe zagozala.
-Ez dauke esan baño nazala zoratu;
Baña egingo dabe orregaz erratu,
Jose Prantzisko, nabil ni bene benetan,
Ito dala Usola badakit uretan;
Baña orregaitiño ikusi nai neban,
Noruntza azkenean egiñ ete eban;
Ez ebalako arek sekula bizitzan,
Besteren kontsejurik ontzat aurtu izan;
Alan da guzti bere gure Usola,
Uragaz nasi joan bada itxasora;
Barru au egingo jat puska bat nasaitu,
Azkenean dalako errazoian sartu;
Ta zerbait, noz edo noz egitea ondo,
Jose Prantzisko, ez da baten berez baño?
-Bai, obe da noz baiten ondo egitea,
Bai, obe beiñ edo beiñ zentzuna artzea;
Bai, obe azkenean alan umilltzea,
Bai, bai, tematu baño bakean illtea.
O! baña, o! Juan Pedro zuk ondo bazenki,
Ni bere zelan nazan andreagaz bizi;

Ez daki iñok ondo nor dan gure Iñazi;
Aren senar ez dana ez da bizi gaizki;
Mukertasunean da bardiñik bagea,
Santatxo bat izan da Usola zurea;
Txarrerako ez eukan sekula griñarik,
Eta gure atsoak ez dauka besterik;
Entzun ez dozu iñoz tigre ta legoiak
Prantzesak dituela eziten guztiak?
Baña, gure Iñazi ezi daikeanik
Iñon al da prantzesik edo ingelesik?
Itz onak balio ez, aiñ gitxi indarrak;
Alperrak izan dira egiñ alak danak,
Lenen lenengotik da ezigatx mukerra,
Amar illabetegaz jaioa da bera;
Ez deutsa kausiñorik iñoz eiñ legeai,
Bakar bakarrik bere buruko aixeai,
Jakin baneutsan nor zan, beragaz neu batu?
Ez beintzat, bai lenago mutill zar igartu;
Beragaz eninduen aiñ errez lotuko,
Urkatzea lenago neban esleiduko;
Etzan ez millagroa, bizar banakea,
Okotz ta ezpaneanean ari ernetea;
Eta baldin da baldin jaio balitz mutill,
Kirrilloak urratzen bearko eban ill;

Bai, zenbat bider prakak tatxapela jantzi,
Eta gizontzat pasau egiñ da Iñazi!
Alakoxea dauka arpegian antza,
Pipea fumetako iñon ez da lotsa;
Baña oraindik entzun piskat zer dan bera,
Prueba bat ohea noatzu jartera;
Nai dot nik iragarri ak zer egiñ daben;
San Anton egunean Urkiolan aurtan.

* * *

Amazazpi kandelaz igo eban ara,
Santuari jartera esanda joiala;
Eta, zer dala uste dozu eiñ ebana?
Sekula Urkiolan gertatu ez dana;
Ipiñi bearrean San Anton Abati,
Jarri eutsazan bere arerio bati;
Zeiñdan oiñpean daukan deabru gaizkiña,
Zazpi buru daukazan etxura ezaiña;
Eneban sisnistuko ainbesteraño nik
Euskaldun andra batek egin leikeanik;
Itandutean bada zelan zan ibilli,
Urkiolatik jiran zanean etorri,
Bapere lotsa baga eta arro arro,

Erantzun eustanagaz bildurturik nago:
Azaldu eustan berba zorrotzakaz garbi,
Deabrua ebalatzen argitan ipiñi;
Santuak ez daukala kandela bearrik,
Arek ez dakiala artzen bengantzarik;
Baña deabruagaz bagenbiltzan txarto,
Zorigatxa etzala etxean paltako.
Ea, neuk ez dakidan lau bei ta sei txarri,
Galantak igaz zelan ill deuskuzan guri;
Zortzi urteterdian ea, ez dakidan,
Zelan Urkiolara bera ez dan izan;
Eta iñoz ez dodan entzun plageari,
Kandela bigaz bear jakola eiñ argi;
Eta jarri beutsazan berak amazapi,
Izan zala zor zarra pagetea gaiti;
Baña, oraiñ urtero ipiñirik bitxo,
Egon gura dabela deabruaz kito;
Ez dakigun gertatu igazko antzean,
Amar buru illtea geiago etxean...
A-or, irurogetasei urteko atsoak,
Lotsa bagarik bota eustazan bertsoak!

* * *

Orañ, zer diñostazu zer dala Iñazi?
-Sorgiñaren izena aurki dau merezi,
Usola azkenean zuzendu dau urak!
Iñazi, kastigauko urrean dau suak!

Gureko zorigatxa bada negargarri,
Zuenekoa, ez da oso bildurgarri?
Errezki zabal eta nasai naz jarriko,
Entzunik zure kejak gaur Jose Prantzisko!

MUTILL-ZAR

*Artzeko ustez egazti andia,
Ez itxi galtzen eskuko txoria.*

Jose, mutill zar bere kulpaz aurkitzen zan,
Pobreagaz ezkondu zerren nai ez eban;
Bizi zan etxearen zalako jaubea,
Nai eban dote asko aukana andrea;
Diruduna ez eze, nai eban langiña,
Baita izan zedilla zolia ta fiña;
Bigun, leial, sotill ta umill ta apatza,
Itz baten esateko on ta aberatsa;
Azkenez ez eban nai etxean errana,
Izan zedin guraso zarrentzat arrana;
Ezpada konpondurik aserrerik бага,
Izan balitz legetxe etxeko alaba;
Entregaurik zar biai ekarren dotea,
Bizi modu eder bat laurak egitea.

* * *

Orretara oi eban Josek ames asko,
Baña ustel urteten ziran beretzako,
Zergaitik andia zan ak eukan faltea,
Alan etzan millagro ori gertatzea;
Jaiokeratik eukan begi bat okerra,
Zuzena gerran eutsan baleak atera;
Zeiñtzuk gaitik arpegiz Jose zan itxusi,
Naiz da begi okerraz naikoa ikusi;
Zeñbat baño geiago nai eban bestea,
Kristalezko bategaz disimuletea!
Baña zelan ez eukan tokia egoki
Jarri ezinda eutsan bertan bera itxi;
Orregaitik Josegaz iñor aberatsik
Errian ez egoan ezkonduko zanik;
Alperrik pauso asko berak eban emon,
Gaztezero guztia atan jua jakon;
Amabost urte santu eta oso osoak,
Pasau zituan lotsaz artzen ezezkoak;
Eta zitualako berrogei lepuan,
Bizarra zurutua erdia mosuan;
Azkenez gobiernu txarra zelan eukan,
Amar urte geiago iruditzen eban.

Orregaitk *mutill zar*, eutsen danak deitzen
Arpegia eutsela orregaz gorritzen;
Ez da arritzekoa bizitzea ala,
Larogei urtekoa eukalako ama;
Eta bera zalako aiñ zantar, zitala,
Neskatxarik etxean gura ez ebana;
Jose, aurkietan zan zeñbat maizter baño,
Etxejauna izanik askoz okerrago;
Lan asko, txarto janda; jantzita ez ondo,
Neu enintzan mutill zar a legez egongo;
Bai, ekarzan gaur praka zar zar zulatuak,
Biar modu txarrean berak konponduak;
Alkondara zurian bardin botoi baltza,
Josek garbiro eukan mutill zarren antza;
Ez egoan ibilli zetan itanduten,
Bere taiuan eban zer zan azalduten;
Bere artean barriz, o! zeñbat alditan!
Ibillten zan bakarrik onelan berbetan!

«Euki dot eskuetan sarritan txoria,
Naiz da ez izan neuk nai besteko andia;
Au da enebalako iñoz nai pobrea,
Oraiñ mutill zar naz ta biar agurea;
Eta aguratzean, zer jat gertatuko?

İňok bere enau ni ikusi gurako;
Orduan izango da, nirea tristea!
Deituko deustelako *mutill agurea*;
Eta gaur bizi banaz ganorarik baga,
Zer izango da nigaz zartzaroan bada?
Mutill zar nazalako banaz barregarri,
Ez dot izan bearko gero negargarri?». .

Orra Jose zetara mutill zar zan bizi,
Bere erruz naikoa eginda ikusi;
Zorioneko edo gaiztoko dirua,
Gitxiago maite dau askok Jaungoikua
Geiago dabelako zeñbateg sinistzen,
Zoriontasun dana an dala aurkitzen;
Baña diruan balitz utsik zoriona,
Zelan bizi alegre pobre dan gizona?

Alan bere intxaurra austeko arria,
Aurkitu oi dalako nun nai egokia;
Josentzat oraiñdio bazan andrageia,
Bete ez arren diruz eukan egarria;
Zeñi deituten eutsen Juanatxo Erlea,
Fintasunez berakatz bardiñik bagea;
Gañera kristiñau on, zoli ta noblea;

Aberats asko baño Josentzat ohea;
Noren aita ta amak barriz zelan eben,
Jose mutill ondraztat beti ezaututen;
Pentsau eben eurentzat suiñ egitea,
Juanatxo Erleagaz bera ezkontzea;
Eta alabea zelan beti zan otzana,
Egiteko aita ta amaren esana;
Ekialako barriz Jose mutill zarrak,
Zer nai eben Juanaren aita eta amak;
Mandatutxo bat egin ezker txoria,
Esku eskuan eukan naiz izan txikia;
Alantxe euki oi dauz gure Jaungoikuak,
Ordenaurik gizonen estadu moduak;
Berak Joseri bere eutsan lagun egin,
Ordenauta eukanaz bai, ezkondu zedin;
Ara bada, non eta zelan erabagi,
Eban Juanatxo zala beretzat konbeni,
Ara, zelan eutsazan idigi begiak
Oraiñ eskribiduko dodan istoriak.

* * *

Feriara auzoko Pedro eta bera,
Joan zirean baten salbenta ikustera;

Pezeta zuri bana arturik etxean,
Afaria tabernan jateko ustean;
Plazara jatsi eta ganauai begira,
Luzaro ebiltzala jira eta bira;
Errifa-errifa! joian erren bat deituaz,
Eskumako besoa goruntza jasuez:
Eskuko billetea nori enpleauko,
Prediketari ebalatu onelan ederto.

-Bosteun, bat gitxiago ditut bereala,
Saldu, eta bat daukat oraiñdik eiñ baga,
Eta beronentzako gaur da suertea,
Tontakeria bat da au ez erostea;
Ea, norbait alimau bedi artutera,
Osteruntzean ni neu, noa jaubetzera;
Eta gero alajak neuretzat guztiak,
Izango dira danak andi ta txikiak;
Alperrik artuko dau askok sentimentu,
Neu izango naz baña, poz eta kontentu;
Peseta bategaitik ez da, ez txantxea,
Millaka erlen gauzak puntuan artzea;
Amabi kutxillo ta amabi kollara,
Amabi lauortzeko guztiak zidarrak,
Salako erloju bat, sei poltsikokoak,

Baña euren artean iru urrezkoak;
Baita diamantezko belarritakoak,
Erregiñak daukazan baño obagoak...!
Nor arrapauko alan uluka joiala,
Albotik Pedrok urten eutsan bereala:

-Txotxo, obe dok beti eskuan txoria,
Gordetea seguru naiz izan txikia;
Largau bagarik egan doiala aidean,
Andiagoa dan bat artzeko ustean;
Ire peliguruan sartu egin bage,
Poltsan obeto juat pesetea gorde;
Norentzako alajak urtengo direan,
Nok jakik suertea ikusi artean?
Ori dakiana dok gure Jaungoikua,
Ez, i lako barbari eta barritsua;
Neure peseteagaz apaldu tabernan,
Obeto juat egin bapo illunkeran;
Baña Jose zelan zan erreza sinistzen,
Ondasunak larregi ebana poztuten;
Pesetea poltsatik egiñik atera,
Billetearen truke emoten dau bera;
Baña, beretzat izan ete ziran prendak,
Kantetan eban legez kalean errenak?

Arek bat esan eta, urten beste batek,
Eginda, artu eban petardua Josek;
Fortuna jausi jakon lumero biari,
Bosteunegaz erratu iya bereari;
Orduan esan eban: «Pedrok errazoia,
Euki dau, gordetea poltsan pesetia;
Egingo dabelako apaldu tabernan,
Ura bearko dot nik iturrian edan»;
Azkenez esan eban zizpuru artean:
«Geiago nekau baga, aberats atzean,
Obe dot emaztetzat Jaunatxo Erlea,
Pobre on bat dalako neuretzat artzea;
Ez dakidan gertatu errifeaz legez,
Pesetea galduta prendaarik artu ez».

TXOMIÑ-NAGI

Gipuzkoako euskeran

Mondragoiko uri noble ta euskaldun garbiari

Anbotoko beleak

Anboton gura.

(Esaera zarra)

Anbotoko beleak, beti bertan bizi,
Nai izatean ez du arrazoi an gitxi;
Baña, ez iritzirik nik orri egoki,
Nere erria emen bertan bera utzi,
Ta ama alargunari erantzunda txarki,
Amerikara nuen gaztetan igesi.

Ogeitamar urtean leku urrutian,
Bizitu naiz ni beti erdi miserian;
Biotz onek zuela arantza erdian,
Onuntza abiatu artean ontzian,
Eta bart sartutzean nere baserrian,
Esan zidaten «ama illa da aspaldian».

Ai! nere ama ona sentimentuz ill zan!
Soill geratu zalako bere alarguntzan,
Noren kartak len artzen nituen sarritan,
Erantzuten nagia baña, nola nintzan,
O! zeinbat pena eman nizkion bizitzan!
Beti nitzaiolako seme muker izan!

Baña, etzaizkit aztu aren kontsejuak,
Berak gañean daukan lur bedeinkatuak,
Goizetik ikusi nau isurtzen malkuak,
Begiok jarri arte oso gorrituak,
Busti nairik amaren ezur legortuak,
Ni gatik bear baño len lurperatuak.

Orrela pagatu det zor bat txit justua,
Zeiñ dan biziak illai lagundutzekua;
Arkitzean ixillik toki aiñ santua,
Izketan neri baña asi zait barrua,
Eta billox jarririk bertatik burua,
Ama gatik euskaraz eiñ det erregua.

Andik urrena gero sartu naiz elizan,
Euskaldun fededunak bear duen gisan,
Jaunari orazio lenengo eginikan,
Gero ikusi det non batiatu nitzan,
Iñon geratu gabe andik irtenikan,
Bisitak egin ditut amar baserritan.

Bai, nere erritarrak dakuskigu omen,
Paseko egaztiak joan da etortzen,
Alaxen *Txomin-Nagi* etorri naiz aurten,
Uda ta negu asko kanpoan ein arren,
Eta nola onuntza nitzan alderatzen,
Zijoakidan biotz estu au lasaitzen.

Bilbotik netorrela atzoko trenean,
Ai, Udalatx txuntxurra begiaz jotzean,
Ez dakit zer pasatu zatan biotzean,
Gogoraturik nola aitz orren oñean,
Denborarik onena nuela lurrean,
Igaro ait-amakin ume nitzanean.

Billatutzean gero nere baztertxuak,
Lenago bezalaxen txit gobernatuak,
Aritz, pago, gaztañaz, jantzirik basuak,
Arto, baba ta gariz, aberats soruak,
Esan nuen «ementxen nere gurasuak
Bizi ziran igaro gabe itxasuak».

Ikustean azkenez euskal-baserriak,
Gure oitura eder garbien tokiak,
Eta len bezelaxen gaur nekazariak,
Botatzen dituztela beren izerdiak,
Esan nuen oraindik euskaldun ernaiak
Bizi litezke ondo, ez baña nagiak.

Ni desengañatuta gaur nator onera,
Nere baserriaren jabe egitera,
Non bizi nai nukean ill arte aurrera,
Ikusitzean berriz erri au onela,
Pakez danak anaiak balira bezela,
Nola igexik egiñ emendik atzera?

Ez da orrelakorik berriz gertatuko,
Beste beiñ lotsari au ez det nik artuko,
Lengo bizimodura enaiz biurtuko,
Zergatikan lanean naizen saiatuko,
Nola ditudan berriz lur onak ta asko,
Bizimodua, ez det samur aterako?

Nere eskuan daukat ori egitea,
Badaukat osasuna, gañera pakea,
Urtero beti daukat dirua artzea,
Zartzarorako diña laster pillatzea,
Eukirik jatorririk aulako etxaldea,
Nola igex ein nuen billa suertea?

Ni naiz ori eindako lelo aiñ andia,
Txomiñ Nagi geiegi kalera jetxia,
Ni makurze ez arren lurreruntz gerria,
Artu nuena oso asmo galgarria,
Amari utzirikan nere baserria,
Probatzera joana mundu bat berria.

Baña gura nuena eitean probatu,
Laster igerri nion nuela erratu,
Ala ere gaixoak, egiñik sendatu,
Oi badu biotzeko poza kanporatu,
Ez det orain egingo nik ere agertu,
Aiñ urrutitik banaiz ondo erriratu?

O! urte miñ garratzak ziñaten bukatu,
Agur! zuekin ez det gura gogoratu,
Agur! bai, Amerika zuk jakin ezazu,
Enazula geiago eingo arrapatu,
Nere errira atzo nitzanean sartu,
Zerutxo baten antza niolako artu.

Etzuen asko uste onelako festak,
Emen arkitutzea ez nere biotzak,
Nork pozik dakuskien euskaldunen gauzak,
Makilla dantza eta bertsozko jolasak,
Ta ainbestek dituztela ganadu galantak,
Ez gitxik, premioak artzeko esperantzak.

Pozik ikusten ditut nere erritarrak,
Zuek erriagatik egindako lanak,
Gloria merezi du gaur gure Euskarak,
Olo batek bezela txitotxo laztanak,
Dituelako gorde oitura on zarrak,
Bere erraietako umeak diranak.

Zoro bat izan nitzan ni gazte denboran,
Igaro nuelako guztia kanpoan;
Bizi bear nuena amaren onduan,
Lagun egiñarekin bere zartzaruan,
Euskaldun seme onak oi duten moduan,
Illtzean arkiturik oiaren albuana.

Diru goseak nindun emendik eraman,
Berau gatik itxasoz, o! zeinbat dijoan!
Emen nai duenari lurrean egiñ lan,
Arako kontsejurik ez diot nai eman,
Zergatik ez dakiten zeinbat gisajo an,
Txarki bizi ta nola txarrago illtzen dan.

Esango det oraindik egi bat tristea,
Izozturik topatu nuela an Fedea,
Beroagoa ere, ez Karidadea,
An triste bizi oi da suerte gabea,
Ugari badute ere gaur libertadea,
Obe lukete utsik Kristoren legea.

Beste gauza bat ere orain *Txomiñ-Nagik*,
Esango det iñori egin gabe gaitzik,
Ameriketan dabiltz txakurrak oiñ utsik,
Gosea padezitzen ez dutela gitxik,
Onela egin badet gezurrakin itzik,
Esan beza nerekin etorri dan Patxik.

Urrutiko intzaurrak asko ta andiak,
Esaerau dakite gaur iya guztiak,
Billatuko balira naiz izan erdiak,
Izango luke zerbait itxura egiak,
Baña, topatutzean urri ta txikiak,
Ez ditu zabalduko gizonak begiak?

Ez diot kendu gura iñori kreiturik,
Geiegi ez altxatu baña Amerikarik,
Aberastzeko ez da arako bearrik
Emen ere billatu ditudalako nik,
Len pobre ziradenak aberats egiñik,
Arriskuan buruak ipiñi gaberik.

Altxatuko det goren Euskaldun Erria,
Ni jaio ta azteko izana kabia;
Mundu guztian onek geien du grazia,
Intza oi dan bezela Zerutik jetxia,
Au ez da iritzia, ezpada egia,
Ta egiak non nai dauka garbi arpegia.

Antziñako esanak, geienetan egi,
Irtetzen dira, zeren ondo ziran jarri,
Ez det nik izan gura utsik bertsolari,
Baizikan itxuari egin ere argi,
Ez dedin ni bezela lazoan erori,
Gorputza ta anima ipiñirik larri.

Zor diot duda gabe Jaunari eskerra,
Zergaitik bere eskuz ni nauen onera,
Erakarri aitonen euskaldun lurrera,
Nere ezur gogorrok deskantsatutzera,
Aien ondoan sartu nazaten lurpera,
Pakean lo dezadan berakin batera.

Orregatikan, nai det nik erri onetan,
Nere bizi laburra azken arte eman,
Bere arkaitz ta mendi eta ibarretan,
Bizirik gurasoen oitura zarretan;
Iraunik beren fede ta siniskeretan,
Bildu nadin berakin gero zeruetan.

* * *

Ai! baneuka oraindak eztarrian boza!
Entzun dezaten denak nere itzen otsa!
Diot berru-barrutik enaizela lotsa,
Agertzeko argiro gaur nere biotza,
Txomiñ-Nagik gaur artu emen dedan poza,
Albalitz eun urtean nai nukela goza.

Diot berriro po au, andia dedala,
Euskara degulako oraindikan Ama,
Bere seme on beti bagera gu ala,
Elkarturik anaiok gaur geran bezela,
Sendaturik aspaldi daukan zauri zarra
Fueroakin oraindik biziko gerala.

Nik beintzat Euskarakin nai det bizitzea,
Baita berau sendatzen nekea artzea,
Euskaraz euskaldunai beti egitea,
Naiz izan aberatsa, oro bat pobrea,
Bizi dakigun emen euskaldun fedea,
Erdarak dakarrena baño txit ohea.

Nik ez det oraindikan oberik billatu,
Lur asko egin arren munduan aratu;
Gure euskal-fedea au dezagun maitatu,
Bestekin egin gabe sekula trukatu;
Euskaldun sabelean nola giñan sortu,
Euskaldun besoetan gaitezen amaitu.

* * *

O! belea, zuk ere ill arte Anboton,
Jarrai, ez dezulako lur oberik iñon,
Amerika zaleak an bitez an konpon;
Perun, Buenos-Airesen, Chilen zein Mejikon,
Guri oi digulako lur onek utsik on,
Zuk Anboto bezela, nik nai det Mondragon.

MANU-ZANTARRA

Manu-zantarrak baten galdurik poltsea,
Periara joiala ontzako betea,
Praketan aurkitzen zan estu eta larri,
Eta errian eban laster iragarri;
Topauta eroaten eutsanari zintzo,
Ontzako bat saritzat eutsala emongo.

Eta *Martinek* zelan topau eban bera,
Periara joiala *Manuren* antzera,
Iñoz ez lako poza sarturik barruan,
Barreka ziarduan egun ososuan;
Baña poltsa kontua bertatik auzuan,
Ebillan zabal zabal, lekuan lekuan,
Ekiela guztiak *Manurena* zala,
Eta sari ederra eskintzen ebalá;
Au gaitik joan jakon bereala *Martin*,
Amaseiko gorria artze arren arin.

Baña, Manuk abegiz artu bearrean,
Poltsea utsiturik laster mai gañean,
Banan banan asi zan diruak kontetan,

Eta kontaurikoan onelan berbetan:
«Amaseikoak ziran ogei ta amabi,
Baña, guztiak emen ez dira agiri,
Emen billatuten dot nik bateren utsa,
Beragaz nor bait dago pozik jaubetuta;
Martin, onexegaz naz oso arrituten,
Ez dakit au onelan zelan jazo leiten;
Saritzat ontzako bat emon nai nebana,
Plagaren batek ostu bera deusku bada;
Poltsa barruan ziur ogei ta amabi,
Dakit periarako nituala jarri».

Martinek ezauturik Manuren asmua,
Zelan etzan besterik ezpada marrua;
Diño «*Manu*, nai ditut neuk barriro kontau,
Iya dagozan ondo nituzanak topau,
Bereala egingo neuk dot pruebea,
Eroan daian zuzen egiak berea;
Eta sartuagaz bat diru danak poltsan,
Musturreraño zelan guztia bete zan,
Diñotsa, nonda emen lekurik geiago,
Ogei eta amaika sartuteko baño?
Ba zureak beukazan ogei ta amabi,
Ez dala zure poltsa, au dakusgu garbi;

Alan beran artuta banoatsu *Manu*,
Billatzera al badot zuk dozuna galdu». *Geiago ez da baña, Manuren aurrean, Poltseagaz ikusi Martiñik lurrean.*

* * *

Bai, ordurik ona oi dau Manuk buruan atz,
Martiñ barriz bizi da arenaz aberats.

*Dana gura dabena guztiak galduten
Manu legez munduan asko da ikusten.*

SEME ON BAT

Praisko otzara-giña zan seme bat ona,
Bere guraso zarrak maite ebazana;
Ama ill eta aitaz zanean geratu,
Denpora gitxi barru egin zan ezkondu,
Baña, aurrera bere bizitza barrian,
Gazteak zarraz ziran bizi armonian;
Itzal andi bat artzen eutsela berari,
Jaten emonik ondo, jantziagaz garbi.

Baña, zelan oi diran emen gora berak,
Orregaitik bardiñak ez dira denporak;
Zorigaiztoan sortu egin zan gerrea,
Zorigatx guztietan bardiñik bagea;
Eta bear guztiak orduan amaitu
Zirealako Praisko egin zan larritu;
Jatorduan sei lagun batzen ziran beti,
Aita, bera, andrea, iru seme txiki,
Eta zelan ez eukan irabaz-biderik,
Praisko ipinten eban onexek tristerik;
Au ikustean bere aita zan estutzen,
Egunik egunera baita joian galtzen;

Eta semeak eban laster erabagi
Topetea leku bat ohea berari.
Euki agian antxe falta baga zer jan,
Zerren gosea zek ill etxean ez eukan.

Arturik damuz bada astelen batean,
Goixetik aita zarra bere bizkarrean,
Abiau zan bidean ospitalerantza,
Bere biotzarentzat naiz izan garratza;
Gañera zelan bizi ziran baserrian,
Erritik apartetxo egoan tokian.
Atsedean bearrean Praisko zan aurkitu,
T'arrizko zubi baten zirean gelditu,
Non aita zarrak eutsan kontau semeari,
Gertaldi bat bardiña jazo berari;
Esanaz: «neure seme, gaur berrogei urte
Dira egin nebala beste orrenbeste,
Zuk ni legez nekarren aita bizkarrean,
Zeu legez nekau nintzan ni bere bidean,
Eta petril onetan giñan bere jarri,
Azkenegoko berbak egiñaz alkarri;
Emen neban nik aita azkenez laztandu,
Emen ak egin eustan barrutik zizipuru,
Emen bota zituzan erreka negarrak,

Etxataz bere aztu ak emenesanank:
Ospitalera bera nik eroatea,
Izan zan egun atan bizia kentzea,
Urrengo egunean egin zan lurpetu,
Lenengo arratsean zalako amaitu...».

Au entzutean Praisko ulleak zutitu,
Eta arri egiñik oso zan gelditu;
Eta jarri zanean bere konortean,
Aita zarra arturik laster bizkarrean,
Berealaxe eban etxera biurtu,
Berari ez ekion kontu au gertatu;
Andik gero luzaro aita bizi arren,
Topau eutsan zer jana an, or, edo emen;
Azkenez besoetan ill jakon etxean,
Larogeta amabi eukazan urtean;
Eta Praisko egin zan bera bere zartu,
Iru semeak ondo eginda lagundu.
Zeintzuk barriz gaur dira aiñ ederto bizi,
Eurak ditugu bada errian nagusi;
Lenengoa abade, bigarrena juez,
Gazteena alkate danen borondatez.

*Zeure gurasoakaz zer dozun egiten,
Pagu bardin bardiñak deitsu itxaroten.*

PEDRO OGIGIÑA

*«Jaungoikoak etxea egiten ezpadau
Izerdiak alperrik botako dira».*

Dabiden 126en Salmoan.

«Jaungoikoak nai badau au edo bestea,
Pedro, nik gura neuke aurten egitea»;
Au da gure Petraren betiko kantea,
Neuri gogoan sartzen etxatan koplea.
Neu beintzat aberastu egiñ naz lanagaz,
Eta ez goitik jausi oi dan iñontzagaz;
Gau ta egun ekiñik beti ogigiñan,
Bestelan Petra ta ni gaur ezer ez giñan.

Betse bertso bat bere Petrak dau kantetan,
Aserratzen nabena ni bene-benetan;
Gizonak asmau arren gauzea batera,
Zentimo izateko egin dana jaio,
Pesetea sekula ez dala izango;
Eta ni jaio arren oso miserian,
Zelan bada gaur nago leku eregian?
Petrak aitatu arren beti Jaungoikoa,

Alegiña etxaku guri Jaunbekoa?
Nik esango dot beti egiñik al dana,
Aberastuten dana; aberastzen dala,
Diñot zentimo jaio egin izan dana,
Dirudunak peseta egin leikeala;
Diñot dakusdazala nik mundu onetan,
Pobre jaio ziranak illten dirutzetan;
Ez dakusguz garbiro dabenak eredau,
Kale onetan bere aberasturik lau?
Ez baleutsez benturaz senideak itxi,
Ondasunak jausiko jakezan zeruti?
Aberastu al ditu orreik Jaungoikuak
Ala aide aberats eta dirutsuak?
Jaungoikoa ondasun kontuetan sartzen
Dala, ezelan bere nik ez dot sinistzen.

* * *

Onelan zan Pedroren betiko semoia,
Petrak baña emoten ez eutsan fedia;
Bakotxak jarraiturik beti bere teman,
Jatordu guztietan ebiltzan demandan,
Arritzeko kontua baña da benetan,
Ikusten dan aldantza sarri gizonetan,

Nok sinistu gaur pentsau egiñik onelan,
Biar egin leikela guztia bestelan?
Zeñek esango leuke minututxo bian,
Pedro aldatu zala bere eretxian?
Zelan ta nok aditu munduko kontuak
Ezpadira ikusten gauza ezkutuak?
Auxe gertatu jakon Pedro ogigiñari,
Munduan jakon legez gertatu askori.

Bazan bere berekor eta zailla teman,
Birtute bat begoan ederra Pedrogan;
Seme ta alabarik ak zelan ez eukan,
Limosnak egiteko guztiz prestua zan;
Bere biotza berez zan argizagia,
Ikusitean pobre errukigarria,
Zeintzuk esaten eben Pedro ogigiña,
Bilbo guztian zala lenengo ongiña;
Alantxe bizi zala fama andiagaz,
Ondasun asko eta osasun onagaz.

Sarritan oi dan legez munduan jazoten,
Negargarri bat Pedrok bere dau izaten,
Uste uste bagarik bere arrebea,
Antoni aurkitu zan senarrik bagea;

Obra barri batean goi goitik jausirik,
Juan Jose geratu zan lurrean ill otzik.

Orduan bai, Pedroren biotz ain noblea,
Aibeste gura eutsan Antoni maitea,
Iru seme alaba gaztetxoren ama,
Alargun ikusirik naigabetu zala!
Ze laster gogoratu jakon arrebea,
Bertatik zerbaitegaz sokorrietea;
Ze bearrekoa zan ari laguntzea,
Ogi bat bazan bere sarri emotea;
Eta bere emazte P bere zelan,
Egoan bera legez eretxi orretan,
Ogi bat egunero agindu ei eutsen,
Familian goserik euki ez egien.

Baña ogi bategaz Pedro zelan etzan,
Nasaituten, ezpada geiago nai eban,
Ogiaren barruan iñok jakin baga,
Abiau zan dirua bialduten bada;
Bost pezetako eder zabala ixillik,
Ogi danetan eutsan ipinten sarturik.

Baña asteak joan asteak etorri,

Zelan bizkortzen etzan bapere Antoni,
Egun baten kalean tope egitean,
Itandu eutsan zelan aurkitzen zirean,
Pentsaurik erantzungo eutsala barreka,
Antoni asi jakon baña, zizpuruka;
Esanaz biotzetik, «ai! neba maitea,
Asko estimetan dot zure mesedea,
Zure ogiagaitik gu gagoz bizirik,
Bestelan gaur gengoan mundutik joanik;
Bera pezeta baten plazan dot salduten,
Eta erreal bigaz artoa erosten,
Enparetan danagaz sarritan babea,
Eta beste askotan dakargu esanea,
Ona gaurko artoa ta esnea bere,
Pozik nire umeak jan egingo dabe;
Alantxe bizi dira Pedro, zure llobak,
Juan Jose izan zanak itxiriko lorak».

Pedrok entzunagaz bat ain berba samurrak,
Iruntsiteko latzak zirean ezkurak,
Gañera ikustean beraren asmuak,
Oker zirala urten ta galdu diruak;
Aldendu zan egiñik agur bat tristea,
Ikusirik Antonik eukan suertea;

Esanaz bere kautan ixillik barruan,
Petraren berbak zeintzuk eukazan goguan:
Gizonak asmau arren gauzea batera,
Goikoak erabagi oi badau bestera,
Zentimo izateko egin dana jaio,
Pezetea sekula ez dala izango.

Andik aurrera barriz ordu guztietan,
Etxean zein kalean ak eban kantetan:
*«Petrak diñoan legez nik leku altura,
Igo dot Jaungoikoak ebalako gura;
Utsa dala bakarrik gure alegiña,
Sinistzera jarri da Pedro ogigiña».*

JULIAN-ARGIÑA

Orañ berrogei urte Jualan bizi zan
Bilboko etxe baten lenengo bizitzan;
Argiña izan arren aberats moduan,
Nai ebalako bizi eroso munduan;
Eta zelan zan bera puskat bertsolari,
Alper jokulari ta baita barregarri;
Gañera bakotxari emoten berea
Beti beti izan zan ardura bagea;
Errentak bere danak zelan zituan zor,
Etxe-jaubeak eutsan baten egin gogor,
Esanaz: -ara jakin egizu Jualan,
Enozu ikusiko geiago aurrian.
Ditudalako iya pare bat zapata,
Gitxienez urratu zugana jiraka;
Orregaitik daukadaz tripok irakiten,
Alan bere zuk barre deustazu egiten,
Ez al daukazu lanik aurtengo urtean,
Niri ez pagetako sei illabetean?
-Don Kosme egunero bearrean nabill,
Baña ugazabetan dirurik eztabill;
Aurtengo alogerak ditut kobretako

Kobretean gogoaz zorrak pagetako;
Baña zelan ekian au zala guzurrea,
(Zergaitik Don Kosme zan zolia ta zurra)
Erantzun eutsan onek: - obe da Julian
Etxe au libretea zuk biar goixian,
Eta baldin egiten badeustazu ori,
Pozik nik parkatuko deustut zorra zuri,
Ta biok adiskide apartauko gara,
Gizonak itz obeto ezin leike bada.
Etzenduke obeto etxe bat merkea
Billaturik errentak zuzen pagetea?

-Ez Jauna naiago dot kargau errentea,
Ta gaur artean legez emen bizitzea;
Eta berori egin arren asarratu,
Asarrea egingo nik deustsat parkatu;
Ta alkarri parkaturik nik eta berorrek
Etxe merkerik ez dau bear Julianek.

ANTON-UME

Anton zalako nano ta txiki gelditu,
Anton-Ume jenteak eiten eutsan deitu,
Ez dakigu ze neurri berak eukan ziur,
Baña, bai, kaneari emon eutsala ur,
Zergaitik Anton Ume etzan iñoz neurtu,
Orduan talletarik etzalako usu:
Baña askotan ziran ipiñi posturak,
Alde bitan jarririk sendo ondasunak,
Kana bat baietz, ezetz, *Antonen* gañean,
Baña geratzen ziran danak len añean;
Zalako beti beti *Antonen* esana;
Kaneak ez ebalá egiten gizona,
Ezpada bear zala jaritxi ondrea,
Gizona geien jantxi oi daben lorea;
Luze, labur, erdiko, andi eta txikin,
Jaunak guztiak ondo ebazala egin,
Orregaitik neurtzera ezin eben jarri,
Ogei milla erreal eiñ arren eskiñi,
Ez eban ezelan nai ze altura eukan,
Paperak zabaltzerik bazter guztietan,
Munduak egin eion burla eta barre,

Baño gurago eban beti izan pobre;
Osterantzean Anton ona zan benetan,
Aberats zeñ pobreak danak serbietan,
Zalako kristiñau bat leial ta justua,
Zintzotasunez barriz inor ez lakua;
Baña gisajoari zer gertatu jakon,
Iragarri nai neuke egun baten Bilbon;
Sekula iñoz ez da orduan tabernan,
Gosearen goseak *Anton* sartu eban,
Non peseta batena egiñik gastua,
Deskuiduz emon eban peseta bikua;
Errakuntz ori baña, ak eban gabean,
Ezautu poltseari begiratutean;
Orduan ak ez eban sei gautan begirik,
Itxi barru estua nasaitu eziñik.
Ta zazpi garrenean auzoko Peruri,
Tabernetan sarritan jaten ebanari,
Azaldu eutsan bere biotzeko miña,
Zeñek osatzen eutsan egin alegiña.

«Ez estutu bapere esan eutsan *Anton*,
Fama guztiz andia artu dozu Bilbon,
Peseta bat gastua beste bat propiña,
Diño e dala ori *Antonek* egiña,

Gastua pagau eta bakarrik doiana,
Zuri ur emoteko ez dala gizona,
Nik bada lo egin dot bart zure tabernan,
Non zure alabantza asko entzun neban,
Danak kantetan eben bizi bedi Anton!
Laburra izan arren dalako gizon on,
Berari deitu arren *Anton-Ume*, danak,
Gizona ez dabela egiten bi kanak,
Andiak bota arren kerizpe geiago,
Txikia leitekela izan gizonago;
Anton ez dala izan sekula umea,
Agirian dogula bere pruebea,
Bete daiala, zein ez neurrian kanea,
Beintzat bete dabela gizonen legea,
Gorputzak ez dakala barriz zer ikusi,
Gizona oi dabela obrak erakutsi,
Orra peseta batek Anton zer dakarren,
Penok botarik egon zindekez pozarren...».

* * *

Orduan Anton-Ume jarrita poz pozik,
Etzalakoan bera besteko gizonik,
Oeratu zan laster apalduta arro,

Ur tragu bat edanda egitearren lo.
Sentimentuz sei gautan len egin ezarren,
Gero aste osoa ein eban lo baten.

BIZIMODU MERKEA

Paulo aurkietan zan igazko neguan,
Ur utsaz illabete santu ta osuan.
Beste gauzarik artu ezin da bizirik,
Alan bere pentsetan ez eban illterik;
Eta ezin asmauta zelan zan gauz ori,
Itandu eutsan zer zan mediku bateri,
Zeñek erantzun eutsan baña bereala,
Berba guztiz gitzitan esaten eutsala.
-Paulo zuk daukazuna kalenturea da,
Bizitzeaz luzaro alan zaukazana,
Berak dirautsun arte etzara illgo zu,
Janariak legetxe serbietan deutsu.
-Jauna, eskerrik asko, on da jakitea,
Obeto dudetatik barriz urtetea,
Eta zelan dan berau bizitza merkea,
Beste mesedetxo bat nai dot eskatzea,
Berorrek daki erraz jarten personea,
Kalenturaz erretan zarra zeñ gaztea,
Beragaz jarri beidaz andra ta umeak,
Bestelan illgo deustaz biarko goseak;
Gañera jakin begi gu gara amabi,

Amaika ditudanak zer jan ez da larri,
Eurak kalentureaz baleustaz jarriko,
Negu au ill bagarik geunke iragoko. Ai!
Ori eingo baleust diñotsat benetan,
Eukiko neukeala nik beti gomutan!

* * *

Ez dakit egin eutsan mesede aiñ andia,
Beiñtzat bizi da Paulo baita familia,
Seme alabak amar aita ta ama bi,
Konponduten dabela guztiak amabi.

ARABAR BI ABADIÑON SAN BLASEZ

San Blasez urte baten *Txanton Arabarra*,
Bere zaldi txarragaz joian periara;
Zeiñ izanik gizon bat guztizko lodia,
Erren, makal ta zarra, eroian zaldia;
Au gaitik astiro ta nekez nekez joian,
Danak barre egiñik bera ikustian,
Eldu zan Amaitermin inguruan noizbait,
Ordurako egoan baña einda gogait;
Non jaritxiten daben bere lagun batek,
Zaldi galantaz joian auzoko Matxiñek;
Onek zelan zan oso biotzez prestua,
Gorputzez bazan bere txiki ta nanua,
Bere auzotarrari berbetatik eutsan,
Borondate eder au agerturik esan.

-*Txanton*, etzoaz ondo aiñ zaldi txarrean,
Zergaitik pisu asko dozun gorputzean;
Nai bazendu emongo neuskizu neurea,
Niretzako dalako naikoa zurea.
Gura dozu trukea biderako egin?

-Bai pozik zelan bere adiskide *Matxin*
Aldaturik zaldiak bereala bertan,
Bajoiazan bidean aurrera aukeran;
Eldurik Abadiñon peria lekura,
Zaldietatik jatsi zirean sorura;
Non bertatik diñotsan *Matxinek Txantoni*.

-Eutsi au, eta betor neure zaldi ori,
Salmenta ontxo bana egingo bageunke,
Pozik etxeratuko gabeau giñake.

-Ze zaldi ta zaldi zain dakartzu nigana?
Txantonek erantzuten deutsa bereala.
Matxiñ kolorgatu zan, eta ikaratu,
Aiñ esker txarraz *Txanton* zanean azaldu
Eta diñotsa: ausaz neurea eskatu...
Arren egiten zara, *Txanton*, aserratu?

-Bai aserratuten naz, zaldi au neurea,
Dalako beti izan, eta ez zurea.

Orduan asi ziran goian beiañ biak,
Alkarri atereaz deadar andiak;

Baña *Matxiñek* zelan ziñoan egia,
Kontaurik dana zeatz jazo zan guztia;
Txantonek eutsalako guztia ukatzen,
Pillatu zan jentea dudan zan aurkitzen.
Zek bear eban urten ez da bai artatik;
Baña ezagutu zan egia bertatik.
Eukazan bada manta ta kapea biak,
Bizkarrian jarririk *Matxiñen* zaldiak,
Eta berealaxe kapea arturik,
Beragaz zaldiari mosua tapaurik,
Txantoni egin eutsan dearrez itandu,
-Zein begi jakon igaz zaldi oni galdu?
Eta zeln erantzun zerbait bear eutsan,
-Eskerrekoa, eutsan bada ezpadan esan,
Orduan jenteari *Matxiñek* bertatik,
Zaldiari kapea kenduta burutik,
Deitu eutsen guztiai, ikusi egien,
Ea, beukan faltarik ak begien baten;
Ta danak ikustean eukazala biak,
Begi zintzoak eta on eta argiak;
Deadar egiñ eben zala *Matxiñena*,
Zaldia, ta iñondik bere ez *Txantonena*,
Guzurraz nai eutsala ak *Matxiñi* oztu,
Eta lapurtzat egiñ bear zala lotu;

Eta beingo batean ez nondik ta nora
Ezkutau zan igesi egiñik basora,
Zaldia plazan bertan itxi eban deslai,
Txanton bera gaur kuban ei dabil aldarrai,

*Esaera zar bat da guraso zarrena,
Laster jausten dirala guzurra ta errena.*

URRIÑEKO INTXAURRAK

Askotan agertzen dau goix ona zeruak,
Egun argi bat gozau dagian munduak;
Lorarik lora egan dabilnaz poz pozik,
Mitxeleta arroak jantzita politik,
Eta mutikotxoak deutse jarraituten,
Eskuak zabaldua arrapeta arren.

Zelan daukezan urre antzeko egoak,
Diruriela gauza balio andikoak;
Baña artuagaz bat, batek eskuetan,
Auts biurtu oi jakez ego areik bertan,
Orra mutillen pozak zetara datozen,
Gaur eder baten jaube ustez egiñ arren.

Eguzki argiagaz urrin landa baten,
Ikusten bada zerbait islea egiten;
Lora guztiak baño au da ederrago,
Bertara joan eta, baño an zer dago?
Ez lora pitxi eder, zoragarri danik,
Ispillu zatitxo bat sarritan bakarrik.

Urietan piestak dirala ederrak,
Kantetan dabe beti urtero paperak;
Ikustera joanda o! zenbat alditan,
Pentsetan zan lakorik etzan aurkietan.
Diru asko gastauta tamalaz etxera
Etorri oi da sarri joana ikustera.

Bizkaian nik entzunda emendiko gauzak,
Zoro zororik egin nituan amesak;
Ona etorten daukat neukana gastaurik,
Non ez dodan billatu pentsetan nebanik,
Sinisten nebalako neke asko baga
Dirua Amerikan irabazten zala.

Ai! baña eroan dot engaño osoa,
Zoratzen ninduana zan ispillutxoa;
Mutitxoen antzera mitxeleta atzean,
Iragorik arrisku andiak bidean,
Itxasoz onagiño nago iragorik,
Ta antzera biurtzeko ez daukat dirurik.

Baña alper alperrik gaur daukat damua,
Izan nintzan garbiro Txoriburutxua;
Iñok gura ezpadau nik legez erratu,
Esaera zarrenak, gazteak sinistu,
Urriñeko intxaurrek ots andiak daukez,
Bertara eldu eta benturaz baperez.

GAUTXORIA

Gregorio ta Markos ogeiko urtean;
Sarturik Durangoko ostatu batean;
Jarri zirean maian umore onagaz,
Apariteko guztiz gogo andiagaz.

Asi zirean laster jan eta edaten,
Neskatxeak eutsena aurrean ipinten;
Sopa, txuleta, bildots, illasko samurrak,
Lebatz, angira, barbu eta txorikumak.

Baña txorikumetan zelan azkenean,
Jateko aurkitzen zan battxo platerean;
Gregorio lotsa zan eskua ezarten
Markos modu berean etzan azartuten;
Baña, pentsau ta pentsau Gregoriok asmau
Eban bear ebala argia amatau;
Baita laster ill eban agoaz einda putz,
Baña atzamarragaz txoria eban uts.
Nok egiñ ete eban bada bera bete?
Markosek ein ebala egin leike uste,
Argia biztutzean zergaitik zan palta,

Garbi egoalako plater aiñ galanta;
Ta zelan etzan sartzen oiñ otsik sentidu,
Gregoriok salea eiñ arren illundu,
Duda bagarik zala Markos kazaria,
Durangoko erriak dauka eretxia.

Bai, ak ei eban ereiten beti arto gitzi;
Kamarara pilatzen baña ei zan nausi;
Eta sobrea zelan udan eban saltzen,
Markosi *Gautxoria* izen jarri eutsen.

ZANTZO BAT

Irurogei urtean etziran ikusi,
Gaztetako lagunak Lorentzo ta *Patxi*;
Non da San Antonioz Urkiolan aurten,
Uste uste bagarik alkar dabe joten,
Eta dinotsa laster batak besteari:
-Lorentzo, aguratu egin az oso i,
Zertatik buru ori egin jak zuritu?
Edurpean duala ein leikek sinistu.

-Mutill ni zartu banok i ago gazterik,
Oraindiño ullea dok jaio bagarik,
Ta arek urten artean, beti az umea,
Deitu arren jenteak, *Patxi agurea*;
O! nik izan banaioke ire *suertea*,
Urteak euki arren nintzoan gaztea,
Zelan egin jaikeat *Patxi buruargi*
Edurrezko txapel au betiko erantzi?
Ainbeste aguratu ein badok Lorentzo,
Zeñek gorago egin gura dok guk zantzo?
Orduan geratu zan Patxi muturik,
Jenteen barreakaz lotsaz gorriturik;

Eta Lorentzo txaloz eben zeruratu,
Ta aren zantzoak eban Urkiola gortu,

*Zelan ikusten dira besteren buruan
Urteak oi dabena egiten munduan!
Nor berenean bere eiten dabe bardin,
Denporeak guztioi oi deusku eragin.*

ANDRA BARRITSU BI

Askotan andrai jake deitzen barritsua,
Eurak giza semeai legetxe astua;
Oneik euki leikie izen au ederto,
Baña emakumeak bestea obeto;
Diralako askoren miñak ain zorrotzak,
Alderik alde dabez zulotzen biotzak;
Jostarratzen puntea, zer da bardintzeko?
Andrearen izpia bada bat illteko?
O! ta zenbatek daben alkar laztanduten
Ta alkarrengandik alde eitean salduten!
Egia da ez dira andra danak alan,
Jaungoikoak ona ta ohea bestelan;
Baña, zelan ikusi nebazan lengoan,
Alkarrengandik alde eginda beingoan;
Beste lagun banagaz Praiska ta Juakiña,
Azurrik ez daukanaz eiten alegiña;
Juakiñak Praiskarenak, Praiskak Juakiñaren,
Gauzak aomiñean erabilte arren;
Ordu bian etziran beñik beiñ aspertu,
Baña, zutik egoten egiñik nekatu;
Largau zituen bada beste baterako,

Zergaitik larregiak ziran ordurako;
Alan biamonean iturri bidean,
Seiretan asi eta amarrak artean,
Juakiñaren kontuak guzur edo egi,
Praiskak kontau eutsazan Mari Iñaziri;
Oraindiño Juakiñak barriz Praiskarenak
Zelan daukazan utsik esanda laurenak,
Bear ei ditu ondo zortzitxo bat ordu,
Kontetako astiro (eta zelan modu)
Gutziz ederra daukan berbetan miñean,
Itxaroten ei dago astitu artean;
Amaituteko lana joan dan astean,
Antonigaz asia kale kantalean.

*Zeñek emon al leike edertzat gauzea,
Lagun on bat legetxe emen laztantzea,
Eta itzuliaz bat bizkarrak alkarri,
Izen ona galtzea bata besteari?*

JUAN ERREN

Erromeriara beiñ niñoala oñez,
Zentimo txiki bana pobrei emonez,
Juan *Erren* urten jatan mutiko bat legez
Ai, ene zer jazo jat! esanda negarrez;
Eta itandu neutsan: - Juan *Erren* gaixua,
Zer dozu matrallara jasorik eskua?
Erantzun eustan: - galdu dot txakur nausia,
Eta begietatik asi jat euria;
Eta zelan ez dodan pañelotzo bat nik,
Eskuaz emen nabill sikatu eziñik.
-Eutsi txakur nausia, galdu aren laiña;
Negarrik ez dau bear gizonak eiñ baña...

Etxera nendorrela erromeriatik,
Barriro urten jatan goixeko lekutik;
Orduan bere zelan erautsan negarrez
Esan neutsan beingoan baña irri barrez:
-Geiago etzengian zuk egin negarrik
Ez deutsudaz len emon amar zentimo nik?
-Jauna, egia diño, eta parkatu bei,
Galdua topau baneu, ai, neukazan ogei!;

Ta ogei zentimogaz erosi ardaoa
Eingo neban; ogia, dot bada naikoa...
Arek nai ebana zan beste bat nengion
Goisean neutsan legez arrasteian emon.

Gizonak euki arren jateko lainñ ogi,
Beste gauzaren baten, nor ez da egarri?
Esan nei erratuko dodan bildur arren,
Mundu guzia dala orretan Juan *Erren*.

TOMAS DEABRU

Markes baten usoa zergaitik ill eban,
Tomas Deabru eben bein sartu karzelan;
Multea pagetako zelan zentimorik
Ez eukan, jarri eben kirriloz loturik;
Gañera zelan bota eutsen kastigua,
Zan zortzi aste oso an egitekua;
Iruntsi ezin eta esan eta esan,
Gau ta egun erautsan beti bere kautan:
Ez ete da sekula munduan parkatu,
Gizonak egin arren ainbeste pekatu?
Uso ziztrin bat gaitik lau ormen artian
Eukitea al dator ondo errazoian?
Egunik egunera joiala sututen,
Tomas asi zan barriz biraoak botaten;
Markes, Juez, Alkate, kartzela zaiñari,
Al eban beste korotz jaurtirik danari;
Baita zelan ikusten daben goix batean,
Txoritxo bat kaiolan aurreko etxean,
Ari bere diñotsa: «Txotxo i arbolan
Agoala jirurik eta ez kaiolan,
Zelan ik kantetan dok or egonik preso,
Ni banok aurkietan tripak jaten oso?».

-«Tomas, erru bagarik kaiolan nago ni,
Ta baldin banakusu poz pozik kantari,
Jakizu zergaitik dan beinola basuan,
Zure tiroak bete egin eninduan,
Eta tiratutea orduan katigu,
Ondo baño obeto zala badakizu
Oraiñ zu lako gizon txarretatik libre
Nagoalako bizi gaur naz alegere,
Bildurrik eza baño, zer dago oberik?
Bakeaz bardintzeko non da ondasunik?
Tomas, zuk bizi bear zenduke kantetan,
Dozulako multea kartzelaz pagetan;
Eta tripatzarrori dubarik betetan,
Iya gitxienetik sei aste onetan,
Baña, neu izan banintz epai emollea,
Seguru biurtuklo eutsuen samea;
Zeuk orrenbeste maite badozu bizia,
Jaungoikoak egiña ez al da txoria?

Legeai ez deutsanak makurtzen burua,
Askotan izango dau ankan kirrillua;
Obeditzen ikasi zergaitik ez eban
Tomas sarri egon zan gaiztoen kaiolan.

AMA JUANA

Iru txori koitadu igazko neguan
Andra Juanak ebazan ikusi ortuan;
Gosez egozalako, ze soli ebiltzan
Euren erpatxoakaz azterka edurtzan,
Baña, eskukada bat gari ak botarik,
Aldendu egin ziran ustez dana janik;
Alan bere garaun bat ebelako larga
Beragandik zirean erne eun landara,
Eta aiñ ondo zelan zirean burutu,
Eun buruak egin dauz abuztuan batu,
Baita adiskideai pozik erakutsi,
Errukior izaten dagien ikasi;
Eta azkenez bere seme ta alabai
Ingurura deiturik bereala danai,
Esan eutsen: «umeak Karidadea da,
Zuen ni nazan legez, pobrearen ama;
Berak jantzi oi ditu ume koitau zurtzak,
Berak al daben añañan poztu alarguntzak,
Berak osatu sarri geixo eta gatxak,
Bigundu zeinbat biotz direanak atxak;
Karidadeak eingo ezpaleu bearra,

Lurreko soñu dana litzake negarra;
Begira txoriakaz nik egin nebana,
Baita ikusi batu gaur egin dodana,
Ona limosnearen irudi ederra,
Ispillu bat edo nok ikusi daikena,
Limosnea da azi oso segurua;
Zentimo bat ereinda eun emotekua,
Busti-leorak iñoz ez dabena galtzen,
Azpitikoak bere iñoz bere ez jaten;
Ez da ardura ereiñ arren au munduan,
Frutuak diralako elduten zeruan».

Auxe zan andra Juanak eindako sermoia,
Zeñetarako daukan auzoko doia,
Biotza zelan daukan argizagizkua,
Limosnagintzarako zabala eskua,
Dalako prestu, apatz, errukitsu dana,
Eskekoak deituten deutse, ama Juana.

MARIA MARTIÑA

Esaten dabe askok Maria Martiña,
Neskatxa bat nazala arpegiz ezaiña;
Bekokian alako oreiña dodala,
Ta errian neskatxen atzena nazala,
Baña nik zelan uste oi dodan bestera,
Ezaiñaren lekuan nazala ederra;
Ikusi arteraño ez dot sinistuko,
Ta bai, neure aurrean beti jarraituko.

Maria martiñaren berbetea au zan,
Ezaiña izaterik zeñek nai ez eban;
Baña elduten jako nozbaiten eguna,
Ikusiteko bere bekoki illuna.

Zergaitik ispillu bat erregalau eutsan,
Pepak, gitxientik nok zazpi eukazan;
Non Maria Martiñak bere arpegia
Ikusitean zelan aiñ zan itxusia,
Indarragaz lurrera bertatik jaurtirik,
Geratu zan sei zati bertantxe egiñik;
Baña atzera seiretan ikustean bardiñ,

Izerdi larri otzak emon eutsan ariñ;
Konorte baga bertan jausirik lurrera,
Egun bian biurtu etzan zentzunera.

*Egia iruntsiten sarri da samiña,
Onen lekuko bat da Maria Martiña.*

MODESTA

Modesta zan neskatxa guztiz moduzkoa;
Umill, leun, argi eta beiñ bere ez arroa,
Begiraturik bere arpegi menera,
Zirudian eukala aingeruarena;
Baña beste neskatxa batek inbidia
Eutsan zalako danak ondo ikusia;
Zeiñek sarritan eutsan amari itauntzen;
Zergaitik dau Modesta jenteak maitetzen?

-«Juan Anton bere aita guztiz da okerra,
Prantziska ama barriz zital ta mukerra,
Senarrak egunero au badau zurretan,
Zelan dau alabea oso alabetan?».

-«Zitaltasuna baño bai, ene umea,
Jakizu zelan obe dan umildadea;
Modestak modu onaz bendau badau aita
Prantziskak aserratu oi dau agiraka;
Agaitik Juan Antonek laztan alabea
Beti dau, eta zurratu oi dau emaztea,
Ondo egiñaz ontzen elefantea da,
Makillaz eskuratu iñoz ezin dana».

JUSTO MARTIREA

Justo ill eta zuzen zeruko atera
Igo eban bertatik oles egitera,
Eta leio txikira urtenik San Pedrok,
Itandu eutsan laster: zer eskatuten dok?
-Zer eskatuten dodan? barrura sartzea,
Arren zabaldu begit mesedez atea.

-Au zabaldu terako bear aut ikusi,
Zerurik ete duan beian irabazi,
Ezkondua izan az ala mutill zarra?
-Ezkondua ta euki dot andrea txarra.
-Zetarikoa izan dok bada andrea?
-Alper, zital, da ordi parerik bagea.
-Urte askotan egin az beragaz bizi?
-Berrogei bat beñik beiñ egiñ doguz nasi.
-Ola! berrogei urte andra aiñ txarragaz,
Ez dok gitxi eroan bizitzan beragaz;
Ator ordu onean, ator gisajoa,
Edozeiñ andra badok Purgatoriuua,
Bajakiat irea zala Inpernua,
Ta ondo irabazi duala zerua;

Duda bagarik i az Justo Martirea,
Aspaldian bajuat ire entzuerea,
Eutso koroï au eta palma bat andia,
Ara an goian daukak jarteko aulkia,
Berrogei urte egiñ arren beian gaizki,
Zeruan biziko az oraiñ ondo beti.

*Koroiaz da palmeaz an ei dago Justo,
Andreaz eroana milloë bat susto.*

TOMAS ETA TOMASA

Tomas eta Tomasa, senar emazteak,
Ezkonbarriak ez da, aiñ gitxi gazteak;
Zelan dauken etxea trastez jantziteko;
Sarritan erabagi dabe erosteko;
Ogei garrenaz dira, irago dan udan,
Bilbora izan eta lenengoko dendan,
Tomasek esan eutsan laster Tomasari:
Ementxe dagoz gauzak onak ta ugari,
Sartu gaitez an eta jakin daigun zegan,
Guk bear doguzanak emon nai dabezan;
Emeretzi urtetan ortxe gara asi,
Ta baten bere ezer ez dogu erosi.
-Tomas enoa orra, zergaitik euskeraz,
Batek bere ez daki, ezpada erderaz;
Baña euskaldun dendan, ete dauz Tomasak
Erosi espaldian nai dabezan gauzak?
Erosiko ebazan Tomasak poz pozik,
Euki al izan baleuz diruak osorik;
Baña ogei garrenez tripan zeinbat gura,
Bilbotik gastau baga ekarri dau ura.

SIMON MAKILLA

Esan giñai Peru, non jaio dan gizona,
Zelan izango daben baña ez azkena;
Ez da gauza andia fortuneak joten,
Dabezanak sarritan direala illten?

Ez dakizu goixean zazpiterdian,
Jazo jakun kontu bat guretik berpertan?
Oian ez dogu bada geuk billatu illa,
Gaur loteriak urten da Simon Makilla?

-Santa bere andrea egun guztietan,
Lau bidar makilleaz ebana zurretan?
Ill da beraz alako gizon borrarua,
Erren, begi ezkel ta lepo makurtua?

-Peru, axe berbera, ez Jesus ta Amen,
Geratu da otz otzik beingo beingo baten;
Santa asi danean barandatik deika,
Lau gizon joan gara arin bai, arinka,
Eta loteriako listez eskuan,
Ez dogu bada topau bizi zan moduan?

-Seguru atsegiñen andiz ill da Simon,
Agaitik alegere Santa leike egon...

-Askok diñoenetik ei dago poz pozik,
Urten deusuzalako loteria on bik,
Batetik joan jakoz gaur ogi bildurrak,
Bestetik Simon illaz, ill betiko zurrak.

JOSE AIXERI

Ze deabru ein dozu zartzaroan Jose?
Lagun on batzuk topau etzenduzan obe?
Zeugaz eroan бага lagun ain kokoak,
Lan orretan ikasi egin bagakoak?
Beiñ asiko larogei urtegaz lapurren,
Ta bertan sarietan alan zara jausten?
Ni birritan egiñik enakutsu libre,
Zibillak zuri legez iñoz eldu bage?
Egin bear ei dozuzu kartzelan urten bi,
Orra, zer buruari deutzazun ekarri.

-A! Lorentzo! Lorentzo! zu orren kokorik
Egongo ziñeala eneukan usterik;
Pitxarrak badabiltza sarri iturrira,
Noz edo noz ausiten guztiak ez dira?
Irurogei urtean arri labanetan,
Dabillana jausteak zau ikaraketan?
Ez dakizu txoria zirrika zepoan
Badabil jausten dala nozbait lakioan?

-Enekian Jose nik alako gauzarik,
Enekian iñori kentzen zenkianik;
Uste neban oraintxe zala lenengoa,
Lapurretorri zala asierakoa;
Oraiñ baña, nik dakit Jose zu maisua,
Orretan zareala eta ez kokua;
Dakust zelan millagro ez dan jausitea,
Ezpada jausi baga, gaur arte irautea;
Parkatu egidazu neure saio txarra,
Esango dot Jose nik dala lapur zarra;
Eta berari deitu eutsanak *Aixeri*,
Nik baño aurrerago eutsala igerri.

KRISTOBAL ZIRI SARTZALLEA

Juan Kruz, sinisten gatx da, diñotsut benetan,
Zertzuk jazoten diran gure egunetan;
Onetariko gauzak nauke arriturik,
Egia izan arren ezin sinisturik;
Begiakaz ikusi iñoz bere alkar,
Ezin daben persona bi Paula ta Kaspar,
Entzun dot direala ezkondu goisean,
Batak bestea maite dabenen antzean.
Alkar ezin ikusi dabena aurrean,
Zelan bizi leitekez abia batean?
Zer diñozu ezkontza orregaitik Juan Kruz?
Frutuak ikusiko bertatik ez doguz?
Ezin leikela bada orretariko bik,
Juan Kruz ez deritxazu bizimodu onik?
-Kristobal, ez dazaudaz Kaspar eta Paula,
Ezkondukerik bere eneuke nai ala;
Baña, entzunda daukat, Paulatxo izena,
Daukan itsu bat dala neskatilla ona;
Kaspar bere ez dazaut, baña dot ustea,
Izango dala bardin bistarik bagea;
Bestelan nai ta nai ez, ikusiko eban,

Andra geia Eleixan ezkontzeko eran;
Baita bere badakit ikusi ta miña
Artzea, zelan ez dan ikusi eziña;
Kaspar legez baziña zeu bere itsua,
Ikusiko zenduke begiz andratxua?
Orregaitik ez dago zertan esan gaizki,
Alkar ezin badabe bisteaz ikusi;
Ez asi bada emen atzeaz aurrera,
Gizon ziri sartzalla diranen legera;
Zuriari emonik kolorea baltza,
Edo santuai bardiñ deabruen antza;
Ezer eskutau baga, esan lei egia,
Garbi erakutsirik bere arpegia;
Alan askok gauzeak badaukaz alde bi,
Agertzen dabe eurai jakena konbeni;
Baña, deutsudalako nik zuri igarri,
Sagartzat patatarik ezin sartu niri.

PAULOLO

Patxi eta Paulolo lantegi batean,
Ibilten diralako beti bearrean;
Inozente eguna igaz eldutean,
Euren lanera zintzo goix batu zirean;
Baña, zelan da *Patxi*, guztizko arroa,
Paulolo dan legetxe puskat kokoloa,
Onen lepotik barre albadai eragiñ,
Egun danetan sendo ak oi dau alegiñ.
Zelan direan barriz Patxiren asmoak,
Deabruren batetik sortuak lakoak;
Inozente eguna da bere zerua,
Ziria sartuteko dalako jaiua.

Baña, *Paulolo* zelan dan gatxik bagea,
Ez dakiana zer dan burla egitea;
Alan bere itaune zalea dalako,
Berbetan izan arren ganora bagako;
Inozente goixean lanean abiau,
Eta Patxiri eutsan egin itaune au.

-Gabon arratsaldean bazkaldutakoan,
Ikusi zindudazan Patxi lau orduan;
Edarrakada urak bi oso edaten,
Eta lotsatu nintzan ezer aitaututen;
Baña oraiñ itandu bear deutsut zuri,
Nondik arrano zeunkan ainbeste egarri?
-Paulolo, itxaso, ez dozu ikusten,
Ez dala geratuten sekula edaten?
-Bai, segurua, zergaitik a dagoan beian,
Eta dagozalako mendi danak goian.

Ez gizona, zergaitik itxasoak gazi
Dagoalako, urak oi dauzan eratsi;
Ta nik bere makallau andi bat errerik,
Bazkaldutean zelan jan neban bakarrik,
Neure gazitasuna eta neban illten,
Ekin neutsan ainbeste ur tripara sartzen;
Zerren gazitasunak daukan egarria,
Bota egiten deutsa urari begia.

Alan ez da millagro, itxaso andiak,
Beraganatutea erreka guztiak;
Zergaitik berak daukan erasteko doia,
Ta asarratuten bada eiten dau orroia,

Alan bere ezinda sekula tripea
Gasatu, dalako makallauz betea;
Beti dabil artega, beti da egarri,
Baña, nok kendu leio au oso berari?
Paulolo, ari jakoz ibai ta errekek
Gureztat diran legez eurizko tantakak.

Patxi orrelan bada, ni itsu nengoan,
Zenbat nire antzeko ete da munduan!
Baña, zelan egun au gaur dau Inozente,
Ez deusut sinistu nai dinostazun beste;
Zergaitik deitu arren Paulori *Paulolo*
Ez dalako aurkitzen orrenbestean lo.

ESTEBAN

Zeinbat eta personak bizi urriñago,
Euren faltak ikusten doguz gitxiago;
Urrin len bizi zan bat, zelan gaur urrean,
Daukadan berba nai dot eiñ bere gañean;
Dalako bera gizon guztiz plantosoa,
Berbari ederra ta prestu antzekoa;
Errazoiak emoten beti bera nausi,
Gizartean gaurdaño dodana ikusi.

Alanbere osoro ezautzen eneban,
Urrin bizi zalako guretik Esteban;
Guztiz nuekan ondreadu eta beargintzat,
Eneukan ezetara bera dan lakotzat;
Baña, bizi dalako gaur gure kalean,
Geure etxetik iru garren dan atean;
Arotz bat izan eta berandu urteten,
Kalera zelan dodan goixetan ikusten;
Amarrak inguruan atzo berberari,
Esan neutsan: «Esteban, oraiñ zara jagi?
Jagiera orreikaz naukazu zurturik,
Zelan bizi zarean Bilbon ez dakit nik».

-Martíñ, nazan bestean enozu ezautzen,
Goixetan legez gabaz enozu zainduten;
Ikusiten banozu noz nazan etxera,
Etorten, gaurko gizon barrien antzera;
Nire jagierakaz zareana zurtu,
Erretiroak eingo zaitue arritu;
Egizu ardureaz zoli pruebea,
Frutatik ezautzen da zer dan arbolea;
Baldin zaintzen banozu gabetan obeto,
Gero esango dozu zer nazan ederto.

-Alantxe da Esteban, gizona eikerak,
Esaten dabe nor dan, ez berba ederrak;
Nik bere len zintzotzat, zu lako bat neukan,
Eta gaur pentsetan dot ustela ete dan.

BOTOZKO FERIA

Gipuzkoako euskeran

-Zer esan nai ote du *Joxe liberalak*?

-Nere ustez frankoak diradela danak.

-Orduan diputadu ez doa irtetzen,
Karlitarik batere emendikan aurten;

-Ez seguru karlistak zergatik dirua
Nai duten orain artu, saldurik botua;
Ta gaur bear dana da poltsa bai erantzi,
Ta karlistak nai dute boto-diruz jantzi.

-*Joxe* ez dakit bada, *liberalak* ere,
Ote diran iñori diru emangure;
Egia da zabalik dakarde agua,
Baña, gaurdaño danak itxirik eskua;
Ta obeto liteke mingaña euki geldi,
Eta zabal eskua diruz erabilli.

-*Patxi*, zaude ixillik, keia tximinian,
Agertzen bada, sua dago sutegian;
Euki azkeneraño ferian txikoa,
Bezela, sokarekin loturik botoa,
Ematen dizunari gizenena poltsa,

Egin zaiozu ari zuk botoa bota;
-Eta zer egin gero oponioari?
-Itxi alde batera maketo danari;
-Zeiñ da oponioa maketo eztana?
-Jaungoikoaz batera euskal-lege zarra.
-Argatik gure aita ez da liberala,
Eta karlista ere ark dio eztala;
Zergatik batzuek, ta zergatik besteak
Dio dizkigutela ekarri nasteak
Eta naste oriek ipiñi burruka
Gure lege zarrakin geienok aztuta.
-Orduan enijoa botorik ematen,
Ez danari Euskaldun uts utsik agertzen.
-Ondoen eingo dezu gaur orixe Patxi,
Eta lege zarrari zintzo zintzo eutsi;
Eta karlistak eta berdin liberalak
Bijoaz Ebrotikan aruntza dandanak;
Ez degulako emen bitzuen faltarik,
Euskaldunen odola bageunka garbirik;
Eta orregatikan danak Foru-zale,
Diate diradela lotsrikan gabe!
Baña beren temakin bitzuak naiago
Dutela irtetzea, ni orretan nago.

FORTUNA

Gipuzkoako euskeran

Fortuna nola beti dan errukiorra,
Bizidun guztientzat iñoiz ez gogorra;
Orregatik baten zan agertu onera,
Premiadun guztiai gusto ematera;
Ete dei egin zuen: O! premiadunak,
Dituzutenak kejak edo bai utsunak,
Atozte neregana arin, baña arin,
Neregandik guztiok artzeko atsegin;
Naizelako ni gaitzen erremedia,
Nai norentzat zerutik dakart kontentua;
Ez det nik nai negarrez iñor ikustea,
Ezpada bizidunak pozez eukitzea.

Fortunaren dei eder au entzundakoan,
Txitak olloagana bezela beingoan;
Inguratu zitzaion jentetza aundia,
Agertze arren danak zuten egarria;
Ta asi zan bakoitzari eskatzen zuana,
Ematen ama baten gisa bereala;

Bertsolariai eman zien etorria,
Mamoak ziradenai buruko argia;
Pobreari nai zuen aña ondasuna,
Zenbat nai gaiztoari ere ontasuna;
Erramu orriz jantzi baita gerrariak,
Poztu zituan berriz txit errukarriak,
Edertasuna eman ziranai itxusi,
Zergatik danak ziran inbidiaz bizi;
Gaixoai osasuna animoa zarrai,
Eman zien eskatzen zutena dan danai
Baña oraindik falta an ziran gizon bi,
Zeintzuk gatik Fortuna aurkitzen zan larri;
Zergatik gizon aiek zutena eskatzen,
Fortuna emateko etzan allegatzen;
Nai zutelako biak bai partidu baten,
Kortietan jarteko diputadu irten.

Larri aldi onetan, zer zezaken egin?
Fortunak gizon andi aiñ aberatsakin?
Bizi ziradelako urrezko errekan,
Uger edo igeri euren dirutzetan?
Nekaturik piska bat Fortunak burua,
Eman zien kontseju bete betekua;
Esan zien: gizonak dirua geiegi,

Emanik daukat asko, antzina biori,
Orain zeñek geiago zabaldu al dezan,
Aretxek diputadu bearko du izan.

ANTON ZOLI

-Anton, erruki zaitut, ai, ondo bazenki,
Zuregaitik zeinbateg gaur diñoan gaizki,
Juana ill da, alargun geratu ziñala,
Diño e oraindiño illa bi eztala;
Eta zoazalako biar ezkontzera,
Bota gura zaitue oso ezkerrera;
Enozu ni ikusten iya lau urtean,
Alargun, ta alargun illteko ustean?

-Martin, guztiz errez da iñor juzgetea,
Alan balitza ori ondo egitea,
Bakotxak berak daki norberaren barri,
Iragarri ez arren batek auzoari;
Zuri, ezpadatortzu ondo ezkontzea,
Niretzat ondo dator zure abarkea?
Zuri andiarentzat enplastu txikia,
Ez datorrela ondo au ez ta egia?
Badakit barritsuak, ez gitxik auzoan,
Derautsela nigaitik gaur modu gaiztoan,
Bearra eragiten azur bageari
Laguntzera ezpajat bere bat etorri;

Badakit esamesak geienez ezkontzak,
Sortuten dituela baita eriotzak,
Iraun baneu alargun beste urte bian,
Mutu egongo ziran miñ txarrak errian?
Mai batek, zeinbat anka Martin bear ditu?

-Gitxien gitxienaz bai beiñik beiñ iru,
Neuk daukat koskortxo bat, ta da biribilla,
Iru anka zabalez aulkitzat egiña.

-Gurekoak baña, lau bear ditu Martiñ,
Lau aldedun dalako zutik egon dediñ,
Eta zelan dituan orain bakarrik bi,
Beste bi ipintera beartuten naz ni;
Baldin, egingo baleust betiko lurra jo,
Barritsuak leuskide zutik ipiñiko?
Lagundu bearrean, da ikusten dana,
Ni legez geratuak jausiten dirala;
Iñoren ardurea pago adarrean
Dagoala, esan zan nozbait nonbaitean,
Eta esan zalako egi au egoki,
Euskera dan artean egingo da bizi;
Martin, ura joanda egiten preseaa,
Ez dakizu alperrik dala asitea?

Agaitik urak iges eiñ baño lenago,
Presea egitea deritxat obago;
Kokotzat daukat bada trokara menditik,
Jausten dana auzoko barriketak gaitik;
Eta besteren miña mutu eukitea
Benturaz ez al da iñok al leiken gauzea?

-Anton, nik baño dozu zuk buru ohea,
Bakotxari bai, emon bekio berea;
Ez dira bardin nire ta zure geixoa,
Zurea da nigandik alde andikoa;
Nik daukat umetxo bat, aita ta ama biak,
Zuk daukazuz bost ume guztiak txikiak,
Gañera guk daukagu etxalde ederra,
Eta zelan zarean zu barriz maizterra,
Zetarikoa daben gizonak zauria,
Atarikoa bear dau osagarria;
Ezin eta obeto agaitik Antoni,
Anton deituten deutse ta ganera *Zoli*.

IRAKURGEIAK

JAUNGOIKOAREN PROBIDENTZIA

Saritua izan zan 1883an Markiñan

Gaizki dabilena

Gaizki amaitzen da.

Ondo bizi dana

Ondo ill.

(Esaera zarra)

Maiatzak oraindiño
Eguntxo bat eukan,
Erretxiñolak pozik
Kantetan erautsan,
Lorak egozan arro
Zelai ta landetan,
Soñera barriakaz
Lurra agiri zan
Iturritxoetan,
Ura murmurketan,
Ibai garbietan,
Zeruak barriz ziran
Bizirotan pintetan.

Arpegia añ argi
Eukan eguzkiak,
Begiratuteko duiñ
Etziran begiak,
Artuko eutsezala
Inguru guztiak,
Iñok ez eban uste
Añ laster odeiak,
Baña pilla andiak,
Baltz eta zuriak,
Añ izugarriak,
Laster burrukarako
Zirean jagiak.

Peru agura zarra
Pobretxo jantzirik,
Edur gisan burua
Oso zuriturik,
Ezin eballa bota
Oñkada ariñik,
Egoalako urtez
Guxtiz astundurik,
Urbiñan urtenik,

Goisean goisetik,
Bizi zan etxetik,
Arantzazura doa
Promesa egiñik.

Eguzkia gorde zan
Alako batean,
Estalgi baltza jakon
Jazarri aurrean,
Peruk zelan ez eukan
Etxerik aurrean,
Mendian aurkitzen zan
Igo bearrean,
Sasoi ederrean
Larogei urtean,
Bizita lurrean,
Elgean goruntz doa
Baña aldatsean.

Trumoia asitenda
Burruka soñuan,
Tximista bat jaustenda
Peruren onduan,
Aretx bat birrintzen dau

Sarturik barruan,
Gizona larriturik
Jausten da soruan,
Añ une gaiztuan,
Eta txit estuan,
Al eban moduan,
Birjiña Arantzazuko
Deitzen dan beinguan.

Elorri batera zan
Nekez urreratu,
Bere anparupean
Jarrita geratu,
Arria zan bertatik
Goitik abiatu,
Orri eta erramak
Ugari apurtu,
Aiseak azkatu,
Euren putzak txistu,
Odeiak urratu,
Errekak euriagaz
Bertatik gañeztu.

Batetik zarra eta

Bestetik sustua
Errukari egoan
Peru gisajua,
Egun artan baraurik
Tripea ustua,
Komulgetako ustez
Garbirik barrua,
Berorik burua,
Leorrik aua,
Gorputza oztua,
Promesa betetako
Baña piñ gogua.

Zaldun bat agertzenda
Goian atertzean
Gordin osagillea
Zana Barrundian,
Peru gisajoaren
Tokira jastean,
Nai nok esango leuke
Alan ikustean,
Añ taju tristean,
Bakartasunean,
Leku urriñean,

Lagunduko eutsala
Al eban añean.

Euria ebalako
Barriz abiatu,
Zalditik an jatsirik
Gordin zan geratu,
Baña eskurik onek
Ez eutsan luzatu,
Ezta begi onakaz
Bere begiratu,
Añ gitxi lagundu,
Ikusirik estu,
Noz eban atertu,
Agurrik egin baga
Gordin zan aldendu.

Zaldira zelan igo
Munatxo batetik,
Asten jako lau oñan
Arinka bertatik,
Gordiñek bridai sendo
Tiratuagaitik,
Aberea gelditzen

Etzan orregaitik,
Doa arri artetik,
Naiz sastraketetik,
Zeñ bide ertzetik,
Bota arte nausia
Lurrera gañetik.

Entzuten da bertatik
Dei bat añ estua,
«Neure gogortasunen
Au dot kastigua!».
Arritzen da onegaz
Peru gisajua,
Karidadez bizturik
Ikustera dua,
Txit errukitua,
Oso samurtua,
Gordin arrizkua
Troka baten jausirik
Dakus zelaitua.

Berak gura ebana
Egiñ ebanean,
Tximista legez iges

Zaldia bajoian,
Egon arren añ makal
Peru gorputzean,
Laguntzeko usteaz
Al eban añean,
Erripa añ txarrean
Leku labanean,
Arrisku artean,
Pozik aurkituten zan
Beeratu zanean.

Baña Gordin egoan
Lekura eldurik,
Dakus au pultsu eta
Arnasa bagarik,
Burua arri ertzak
Erdi bi egiñik
Azkenetan dagola
Oso sinisturik,
Txito samurturik,
Belaunikoturik,
Jaunari gogotik,
Erregututen deutsa
Arimeagaitik.

Erregu txit luze bat
Egin ebanean,
Oitura dan legetxe
Kristinau legean,
Illa bertan larga ta
Aldats garratzean,
Igo ezinik dabil
Atx mutur artean,
Eta goi aldean,
Begiratutean
Txakurraz nastean,
Bigun eizaria dau
Ikusten bidean.

O! Bigun eizaria!
Eutsan laster deitu,
Zurturik ots onegaz
Ezin zan geratu,
Peru nozbaiten jakon
Nekez urreratu
Puskaten atsedean ta
Berbaz abiatu,
Zearo autortu,

Zer zan an gertatu,
Damua agertu,
Gizon bat añ dongaro
Zalako amaitu.

Bigunek eutsan dana
Entzun arduriaz
Errukitutzen zala
Osalarri illaz,
Eta mirariturik
Peruren fediaz,
Bujakan erabillan
Jateko gauziaz,
Ardao ta ogiaz,
Gaztai ta aragiaz,
Al eban guztiaz,
Indartu eban Peru
Galdua gosiaz.

Azkenez esan eutsan
«Jaunak nai izan dau,
Gaur zure birtutea
Peru ondo probau,
Bere Probidentzia

Egizu alabau,
Berak oi gaitu bada
Guztiok gobernau,
Beragaitik dirau,
Ta dabil mundu au,
Berk ekarri nau,
Estutasun onetan
Zaidazan anaparau».

EUSKELDUN BATEN GOGORAZIÑUAK

*Zeruko egi ta argiaren arerioa
da inbernuko illunpe guzurtia*

Argia ta illuna iñoz bat ez dira,
Adiskide bein ere ez, gaba ta eguna,
Egiak arerio beti dau guzura,
Ta sekula anaia onak ez dau txarra,
Zuzenak okerra, otzanak mukerra,
Sotillak zantarra,
Justuak kontra beti gaizkille zitala.

Alan gabak nai leuke eguna azpiratu,
On ta argi zaliak danak illunpetu,
Txarrerako gaiztuai lotsa ona kendu,
Agaitik Eguzkia oi da aserratu,
Errañuz agertu, su ta gar jarraitu,
Tximistak tiratu,
Illun baltza betiko albalei amaitu.

Argitzen dauz gizon on gabak itsutuak,
Illunak gordetako nai leukez zokuak,
Eguzkiak begiztau ezin bestekuak,
Baña nun topau leikez orren ezkutuak?
Ai! baña gaiztuak daukez billatuak,
 Eta gertutuak,
Lendanaz lurprietan nun egon lekuak.

Eguzkiak artzen dau zeruaren goia
Ikuste arren ondo sorua guztia,
Baña gaba lurpian dago estalia,
Ezarri ez dagion ak goitik begia,
Dau ardura andia ikara larria,
 Bildur ez txikia,
Galduko ete daben betiko auzia.

Eta asiagaz bat eguna beeruntza,
Nasaituten duako gabari biotza,
Ikusten dabelako zabaltzen keriza,
Zeñek emoten daben illunaren antza,
Au dalako motza, motel eta otza,
 Gabaren laguntza,
Norentzat pozgarri dan beti gauza baltza.

Begietatik zelan jua Eguzkia,
Alan kerizpetuten da lurra guztia,
Illunak zabaltzen dau laster arpegia,
Balitz legetxe barau garaitzalaria,
Errege andia, Munduko nausia,
 Ta agintaria,
Artu daioen danak obedientzia.

Eguzkia jua dok, alde egin egunak,
Goian an gure izar begi txikidunak,
Gañera illargiak zabal errañuak,
Orrexek dituk argi guretzat naikuak,
Eukazan kantuak ta ulu senduak,
 Baten mosoluak,
Gabaz betete arren gurari gaiztuak.

Gabari eldu jakok nai eban eria,
Egunagaz batian jua dok lotsia,
Argiak baño onek jakak lege obia,
Zertarako juogu asaben fedia?
Ta kristandadia, eta Eleisia,
 Ta bere legia?
Guk biak doguna dok gaur libertadia.

Bildur ziran abere ta egazti onak,
Txistuka gautxori, ta sagusar zantarrak,
Otso ta aiseriak barrezko algarak,
Ipurtargiak uste zirala izarrak,
Ango diadarrak, biba gu gautarrak!
 Gu gaituk azkarrak,
Mundu barrian orain zoliak bakarrak.

Ollarra ots orreekaz laster iratzarri,
Lotan beguan legez entzun dana ak zoli,
Arbola adar baten eguan au geldi,
Eta zelan amaitu sermoia ontzari,
Ixillik bertati, dinotso olluari,
 Urtxo eukanari,
Zoratu jakola uste dot mosoluari.

Zer uste al dan gabak edertuta antza?
Eruango deutsalala egunari baza?
Illargi ta izarren argia ta otza,
Ipurtargia barriz ar txiki ta baltza...
Ezain eta utsa, eta barriz ontza,
 Argitan da lotsa,
Illunpetan bakarrik dauka ak biotza.

Noz ebiltzan guztiak jolas onenetan,
Biba, gure eguna! Dau ollarrak kantetan,
Argia datorrela onek dau sometan,
Bildurra sartu eutsen txarrai biotzetan,
Zer izango ete zan egunez euretan,
 Jarririk argitan,
Gordetan ez baziran laster zokuetan.

Urten zan andik laster goizeko izarra,
Onek jarri zituzan izu ta ikara,
Iruntsirik eguna oso ill etzala,
Eska eutsen ontzari uste bat on zana,
Esan egiala, berak eritxana,
 Zeñek beriala,
Esaten deutse danai gorde zeitezala.

Otsua basuan i, koban aiseria,
Zuluetan sagusar, ta i gautxoria,
Sasipetan ezkutau ari ipurtargia,
Ta nik eleis-kamaran bajuat tokia,
Or nire eretxia, ta erabagia,
 Ustez egokia,
Itxaron eldu arte era on barria.

Illuna bakar triste itxi eben danak,
Orduan, ai, zer pozik, ollo ta ollarrak!
Ixildu ziralako aiseri algarak,
Kukurrukuka sendo ango diadarrak,
Buruak zuzenak eregita danak,
 Ta arro gangarrak,
Ixillik zokuetan gorderik gautarrak.

Gabak legez guzurak artuta egiantza,
Zenbat eruan oi dauz bere alderuntza?
Egiten diriala milla oker gauza,
Galdurik arima ta askotan gorputza,
Ai zer zorigatxaga! Illun guzur utsa,
 Da askoren poza,
Txar mueta guztiak ori dabe maita.

Guxtiz antxiña onek asi eban gerra,
Zeruan baña laster bota eben beera,
Infernutik bere au igo zan lurrera,
Gizonak eukan ona ziero galtzera,
Illunpetutera, bere biziera,
 Argi ta ain ederra,
Zorioneko toki lur au zan bestela.

O errakuntza baltza! Gizonak laztandu,
Munduak egi ontzat sarritan dau artu,
Nok zeruko argia nai daben lañotu,
Lurretik albaleike baita desagertu,
Baña alper nekatu, utsian saiatu,
Ezingo dau goitu,
Zeruko Eguzkia gaur dago indartsu.

Argi ta egia da gure Jaungoikoa,
Kristinau-Eguzkia Ebanjelioa,
Bere zale ez dana gau-batzarrekoa,
Mosolo ta lagunen banderapekoa,
Bardin judegua, ainbat paganua,
Maometanua,
Protestantia zeinda masoi artekoa.

Zergaitik bizi diran oneek illunpian,
Zeruko argiari sendo gerra giñan,
Alperrik baña dabiltz ez dabe lurrian,
Jaditxiko garaitzau eta azkenian,
Lotsa gogorrian, etsaiok azpian,
Eleisa gañian,
Ikusteko ustia daukat biotzian.

GIZONAREN ZORIGATXA

Saritua izan zan Beran 1880an.

Arroztuta gaur dago lurrian gizona,
Narraz billan ezinda bere zoriona,
Adanek, Jaungoikuak emonik eukana,
Erraz eta bertatik ak galdu ebana,
Au ez da esana, egiaz izana,
 Ai ezbalitz ala!
Ipuiñ kontagarri bat besterik ezpada.

Gizonak jaiotzatik obira artian,
Gauza baten damua dakar biotzian,
Jatorriz argitzia emen lazerian,
Zoriontasun utsez jaio biarrian,
Agaitik lurrian, dabill au lanian,
 Arrastaka artian,
Poz oso baten billa bizitza guztian.

Amaren sabeletik ozta da agertzen,
Negar eta garrasiz bertati da asten,
Zer zorigatx dakarren ezautu ezarren,
Baña aren señaaliak laster dauz emoten,
Baldin bada azten, ta aguratuten,
 Beti uts ikusten,
Biotzian zulo bat ez dana betetzen.

O biotzaren zulo ezin dana itxi!
O! atsegiñ ez dana sekula jeditxi,
Galdu zanik geiago ez da, ez ikusi,
Alperrik orren billa burua asko ausi,
Naiz juan urruti, itxasoz ibilli,
 Jira munduari,
Urten zanian legez zulodun etorri.

Gizon baten gatx ori giz-arraza danak
Jatorritik jatorri, daruaz negarrak,
Sortalde, Egoa, Ipar, nai Sartaldetarrak,
Gaurko eguneko ta lenagoko zarrak,
Izan zirianak, izango diranak
 Bizi garianak,
Zoriondu bagarik duaz emen danak.

Gizaldik gizaldira bidazti bat legez,
Giza-arrazia dua aurrera juanez,
Orain sei milla urte artu eban bidez,
Makurtu da guztia doialako oñez,
Ogia jan nekez, gerretan bildurrez,
 Bakerik iñoz ez,
Geiso izurriakaz asko illten gatzex.

Atsedengarri oia dauka lur sorua,
Begiakaz bakarrik ikusten zerua,
Dirudi alan Job bat, zar ta aguratua,
Irurogei gizaldiz sarnaz estaldua,
Dana gaixotua, eta zauritua,
 Zikiñ atsitua,
Satstegian etziñik errukarritua.

Ez dago Jauregi ta ez ta txabolarik,
Ez uri eder eta ez baserririk,
Nun iñoz entzun ez dan negar kurriskarik,
Bazter guztietara dago zabaldurik,
Aiñ barru sarturik, erruak botarik,
 Susterrak arturik,
Zokorik gordienak daukaz billaturik.

Ez alzenduan egin, ene Jaungoikua,
Gizona zure antz ta bai irudikua?
Bakarrik berau baño obia Aigerua,
Beste guztia egin zeuntzan beeragua,
Eta mendekua, zelan zerukua,
Alan lurrekua,
Emonik jarlekutzat mundu bat osua.

Eguzkia emon zeuntsan argi egiteko,
Illargi ta izarrak gabez poztuteko,
Aixe gozo bigunak atseginduteko,
Negua ta udia ez gogaituteko,
Sua berotzeko, ura edateko,
Ogia jateko,
Abera ta pistiak bera serbitzeko.

Lotan egoanian gorde Eguzkia,
Zeru urdiña loraz goigoitik begira,
Pistia okerra bere bakian guztia,
Beste ainbeste txori eta egaztia,
Auntza naiz ardia, bior ta zaldia,
Baia zeñ idia,
Iratzarri ezedin euren nagusia.

Baita bere emon jakon arima argitsua,
Gomuta, borondate ta adimentua,
Burura koroia ta eskura zetrúa,
Purpuraz egindako Errege mantua,
Doez apaindua ta bedeinkatua,
 Zan ikustekua,
Bigarren bazan legez berau Jaungoikua.

Ortu zoragarrian atsegiñ artian,
Gozotasun osuan bizi zeitekian,
Usain eztsuetan atsedeen gabian
Zoriontasun danak eukazan aldian,
Nausi zan lurrian, anditasunian,
 Zein eskubidian,
Nai eban arbolatik noz nai jan eukian.

Jaunak adierazo eutsan ari baña
Arbola batekua jan ez egiala,
Onik ak ez ebalá gaiztuak ezpada,
Alan gorde zedilla ill ezedin bada,
Zergaitik bestela, galduko oso zala,
 Alanbere baña,
Nai ta ez orretara biartzen etzala.

Orra bada gizona zein gora jasua,
Oinpeian eukalako mundu bat osua,
Jateko nai zer fruta, gañera eskua,
Abere guztietan barriz agindua,
Naiz izan gaiztua, zein otsan mansua,
 Edo zelakua,
Ugazabatzat bera zan ezagutua.

Andia zan benetan bere Jauntasuna,
Alan arrotu Adan doe askoduna,
Agaitik egin eban oker aian astuna,
Zeinen arraza txarra gaur bere ezagunda,
Jaunaren esana, ustzat bota dana,
 Eta fruta txarra,
Ona bazan legetxe jan bildurrik baga.

O! aokada gaizto madarikatua,
O! Adan gure Aita zorigaldukoa,
Nun dozu bada orain jantzi urreztua?
Nun dozu arua ta nun dozu zetrua?
Zakustaz gaisua, oso billostua,
 Eta mutilldua,
Ortu zoragarritik bere arroztua.

Lorategi au gero baso zan biurtu,
Pistia len otzana kontra amorratu,
Jaungoikua zeruan barriz aserratu,
Bertatik Adan eban ak madarikatu;
Lurra zan dollortu, zer jana ukatu,
 Alperrik nekatu,
Asko ereinagaitik, puzkat nekez artu.

GANBOA TA OÑEZ

Saritua izan zan Arantzazun 1886an

*Errodrigok Birjina Arantzazukok,
eta Errodrigoren aitak*

ERRODRIGOK

Lengo aldian bati
Entzun neutsan, aita,
Etxe asko erre, ta
Zituela bota;
Batalla andiren bat
Or Bizkai aldean,
Diñoen, izan dala
Askoren kaltean.

AITAK

Errodrigo maitea,
Aññ dira andiak
Gutzizko luzaroan
Euskeldun-erriak
Daroazan zorigatx,

Damu, ta negarrak,
Gerrak daukezalako
Ondorengo txarrak.
Gizaldi erdi bat da
Erdibitu zala
Ulibarrin euskeldun
Erri on au ala.
Banda bat da *Gamboa*
Ots egiñikoa,
Oñez deitzen dabena
Beste aldekoa.
Arrezkero dabiltzaz
Beti emen gerran,
Ez dakit, noz jakuzan
Jarriko bakean.
Amaika etxe dabe
Biztuak ondatu,
Laboreak ugari
Erre, ta kizkaldu.
Beste guraso askok
Euren bizitzea
Galduta itxi dabe,
Ume zurtz etxea.
Gu emen atx arteetan

Bizi gara ondo,
Orrelako negarrik
Eldu ez dalako!

ERRODRIGOK

Aita, kantau oi dabez
Batzuk, ta besteak
Euren aldeko garaitz
Gloriaz beteak.
Baña, nik kantetan dot
Aloñan bakea,
Bertan irago gura
Neuke denporea.
Ene artaldeari
Jaramonik ondo,
Ene txabolatxoan
Gabez eginda lo.
Taloa, ta esnea
Jan arren bakarrik,
Besterik baga bizi
Naz pozez beterik.
Ez alda etorriko
Araño gerrea,
Ondatu ez daiguen

Gure artaldea.
Zerren gerra zaleen
Tronmpetaren otsa,
Nire txistuagazko
Oso da garratza.
Nire soñuak poztu
Oi dauz arditxoak,
Gerrarien tronpetak
Larritzen gaixoak.
Aita banoa, bada,
Orain eurakgana,
Zergaitik zaiñ bagarik
Egin daben gaba.
Badakizu nintzala
Bart Baltzategira
Etorri talogeitzat
Urunaren billa:
Eta gaur Domekea
Zalako gaeñra,
Jasteko entzutera
Mezea kalera.
Bestelan Aloñan nik
Nai dot bada bizi,
Kalerik ez dot gura

Aldala ikusi.
Antxe daukadalako
Naikoa pozgarri,
Landa zabal berdeak
Naitean jazarri,
Kerizpeak aukeran,
Ditudaz topetan
Urak zelakoak nai
Iturritxoetan.
Txirritxirrien soñu,
Txorien txistuak
Orreek dira entzuten
Ditudan kantuak.
Txabolako atean
Jarririk gabetan,
Ikusgarri ederrak
Ditut zeruetan.
Illargiari beti
Deutsat jaramoten,
Egunik egunera
Ze alde dakarren,
Baita izar batzuri
Oi deutset igarri,
Nundik, nora, ta zelan,

Oi diran ibilli;
Eta adoraturik
Euren Egillea,
Zein dan Jaungoiko
Naurririk bagea.
Beragan neure uste
Dana ipiñirik,
Neure kamañatxoan
Jarten naz etzunik.
Agur, aita maitea,
Domekara artean,
Ez aldozu izango
Okerrik astean.

AITAK

Zorionekoa da
Gizona munduan,
Bizi bada asabak
Zirean moduan;
Euren lurrak landuaz
Euren baserrian
Euren oitura zar, ta
Siniste garbian;
Munduko andikien

Egarri bagarik
Iguiñ бага etxeak
Dakarrena janik,
Izan ez arren gauza
Urian lakoak
Osasungeitzat, baña,
Dira obagoak.
Noberen artaldeai
Eginik jaramon,
Gizendurik urtean
Txarri, edo zekor,
Taloa ta esnea
Urdai, ta aragia,
Naikoa bada ez da
Txarra baserria.
Gañera laboreai
Gagoz gu begira,
Adurra darigula
Ontxoak badira.
Ez daukagu munduko
Andien amesik,
Abere ta lurrakaz
Bizi gara pozik.
Goixetan egiñagaz

Geure erregua
Jaunari eskiñiaz
Egun zabaldua.
Berari opaturik
Geure neke lanak,
Gaberaño izaten
Ditugun dan danak.
Errosariotxo
Gabeen gabeen
Errezaurik uts baga
Apari ostein
Etzatzera goaz gu
Biotz zabalagaz,
Eguna ondo jua
Jakun usteagaz.
Alantxe bizi gara,
Ene semetxo,
Jaunari zor deusagu
Eskerra naikoa.
Izan zaite, bai, izan
Baserri zalea,
Maitetuten dozula
Zeure txabolea,
Diñozun legez antxe

Bizi zara ondo,
Iñon bere etzara
Obeto izango.
Zoaz ordu onean,
Domekan etorri,
Lagunduko deusut nik
Mezatara zuri.

ERRODRIGOK

Jaungoikoak dizula
Aitatxo egun on,
Domekea baño len
Ona, emen nator.

AITAK

Zetan zatoz semea
Zapatua izanik
Orrelan arnasarik
Bere artu eziñik?
Zer gertatuten jatzu
Ze barri dakazu?
Esan egidazu.
Agur zuk etzenduan
Domekara arte?

Biyar arte semetxo
Etzinduan uste.

ERRODRIGOK

Etzaite ikaratu,
Aitatxo maitea,
Barri eder bat dakart,
Zeruko gauzea.
Jakín egizu, jakín,
Zelan gaur goixean
Gezaltzatik aurrera
Ardien atzean
Niñoala santa bat
Billatu dodala,
Ain eder, ain galanta
Ikusteko dana.
Andra guztizko bat da
Umeaz besuan,
Jantzita Erregiña
On baten taiuan.
Aranz arbola baten
Ain bakartokian
Errañua botiaz
Dago agirian.

Dala, diño, Artzaiña
Ama Erregiña,
Eta txabolatxo bat
Dabela premiña.

AITAK

Zelan izan ete da
Alan agertzea,
Askorentzat izango
Da gatx, sinistea;
Baña, zelan daukadan
Nik sendo fedea
Jaunarentzat ez da gatx
Nai zer egitea.

ERRODRIGOK

Aita neuk bere ezin
Eginmda sinistu,
Ikusi arren bere
Dudan naz aurkitu;
Mirarien bat zala
Ziertu izango,
Umill umill jarririk
Azartu natxako.

Berbaz al dan ondoen
Egiñaz berari;
Baña, berak obeto
Erantzun deust niri.
Entzungo dozu laster,
Zer erantzun deustan
Baña nik neuk lenengo
Auxe deustat esan.

* * *

Nor zara o! Andrea
Umeaz besuan?
Nundik sortu zatxakuz
Emen eremuan?
Nundik agertu zara
Oren miragarri
Erregiña andi bat
Dozula irudi?
Buruan koroia ta
Purpuraz soiñean,
Ezin asmaurik nago
Nor ete zarean,
Al zara artzaiñen bat

Baña, nor zaintzeko
Ezpadozu ardirik
Begiratuteko?
Badazaut zareala
Seme orren Ama,
Arpegiz dozulako
Beorren antz dana.
Eta noren Erregiñ
Izan zindekez zu,
Basoan nok adarau
Iñor ezpadozu?
Eta toki oberik
Zuretzako etzan,
Aukeratu bagarik
Orrelan arantzan?

BERAK ERANTZUN DEUST

Iru gauza orreek naz,
Errodrigo ona,
Ama, Erregiña, ta,
Gañera Artzaiña,
Jaungoikoa da nire
Seme, ta Bildotsa;
Zeru, eta lurrean

Neuk daukat agintza.
Orra zelan ni nazan
Iru gauza orreek,
Munduan ainbat doe
Ez dauz beste batek.
Umilla nintzalako,
Jaunak nindun egin
Gizon danenetzat Ama,
Artzain, ta Erregiñ.
Berak dauka emonik
Niri ardurea
Zuen guztioena
Oso ta betea. Errodrigo etzaite
Alan ikaratu,
Onezkero nor nazan
Dozu ezagutu.

GERO NEUK ESAN DEUTSAT

Badazaut zareala
Zeruko gauzen bat,
Ikusiaz batera,
Au gogoratu jat.
Ez dodalako iñoz
Aiñ andra ederrik

Munduan ezagutu
Gaur arteraño nik.
Dirudizu Eguzki
Goixetik jagia,
Alegeretuteko
Euskeldun Erria.
Berau dagoalako
Aspaldiko urteetan
Gorrotoan sarturik
Gerra gaiztoetan;
Eta zelan dagoan
Artzen kastigua,
Deritxat errukitu
Jakola zerua.
Uste dot, o! Andrea,
Bien bitarteko
Jainko, eta gizonen
Zareala izango.
Asarrez ez deusku, ak
Bialtzen euririk,
Agorrez bizi gara
Danok erdi illik;
Eta baldin bazara
Zu Jaunaren Ama,

Euria zeuk jaditxi
Zengi bereala.
Gure Artzaiñ, Erregiñ,
Ta Ama bazara,
Euskal-lurra artu-izu
Zeure ardurara.

BERAK ERANTZUN DEUST

Jakizu Errodrigo
Ene gogokua,
Euskeldunetan zaitut
Zu aukeratua.
Adierazoteko
Gauza oneek zuri,
Ta nai dot igarri
Daiozun aitari
Beti izan dodala
Zuen ardurea,
Eta gura dodala
Emen txabolea.
Bertatik zainduteko
Erri euskalduna,
Zein dan niretzat jente
Laztan ta kutuna.

Baña, alan bearrez
Gaur zorigaiztuan
Aurkietan da agorraz
la ondatuan.

GERO NEUK ESAN DEUTSAT

Banoa arin-arin
Aitari etxera
Emen jazoten dana
Iragarritera.
Erregutuko deutsal
Laster txabolea
Egin bear jatzula,
Amatxo maitea.
Bestela ez dozula
Egingo euririk,
Geratu etzaitean
Oso ondaturik.

* * *

Auxe da, ene aita,
An dana gertatu,
Zuri esan artean

Etorri naz estu.
Goazan, arturik laster
Alditugun zurak,
Sentigarri liztake
Busti daian urak,
Nire ustean dauka
Ak erabagia
Artuta bereala
Eiteko euria;
Eta zuk badakizu
Eurien premiñan,
Zelan gaizki gagozan
Emen aspaldian.

AITAK

Goazan, ene semea,
Dagoan lekura,
Zergaitik ikustea
Nik bera dot gura.
Jaungoikoaren Ama
Ziertu dalako,
Txabolatxo bat baño
Geiago zor jako,
Goazan Errodrigotxo

Goazan bereala,
Ondrau daigun, mirariz
Agertu dan Ama.

ERRODRIGOK

Etorri zaitez aita
Neure ondorean,
Neu joango natxatzu
Aurretik bidean;
Zergaitik bear dogun
Guk toki txarretan
Irago atx arte ta
Leku labanetan;
Baña begiratuaz
Astiro astiro,
Elduko gara miñik
Egin baga ondo.
Goazan an agiri dan
Artalde azpira,
Eta andik garbiro
Tokia agiri da.
Goazan egonagaitik,
Aldapa gogorra,
Alimo, ene aita,

Igo arte gora.

AITAK

Arañoko bidea
la ez da asko,
Bildur naz, baña, ete dan
Andik ikusiko.

ERRODRIGOK

Ara, ara, an aita,
Ara nun dagoan,
Antxe arako sasi
Andien alboan.
Ez dozu begiztetan
Arantza gañean
Esan deutsudan legez
Zeuri len etxean?
Begira egiozu
Dauka artzaiñ antza,
Arpegiko azala
Baltzerana dauka.
Baña, ederrez zelan
Dan paregabia,
Dударик bapere da

Birjiña Maria.

AITAK

Goazan aguroago,
Adoradu daigun,
Mirari bat dala au
Garbi da ezagun,
Gero joan bearko
Dozu Oñatira,
Alperrik erreguka
An neketan dira,
Ez dabe ez euririk
Au ikusi arte,
Zerutik eratsiko
Ezetara bere,
Lenengo bear dabe
Onaxe etorri,
Ama-Semeok zelan
Dagozan ikusi.
Eurok adorau, eta
Gero txabolea
Bearko deutse egiñ,
Semetxo maitea.
Baña, geuk aurrenengo

Daiozun erregu,
Pekatoriokgaitik
Daitez an bigundu.

ERRODRIGOK

Zeuk ala neuk asiko
Dogu erregua?
Asi-zu zeuk zergaitik
Zara gurasua.

AITAK

Asi zaite lenengo
Zeu ene semea,
Zarealako bere
Aurkitutzallea.
Belauniko jarririk
Berorren oñetan,
Abe Maria asi
Zaiten errezetan.

ERRODRIGOK

Agur, Agur Maria
Graziaz betea,
Jaungoikoa da zugaz,

Birjiña maitea,
Andra danetan zara
Zu bedeinkatua,
Ta Jesus zure sabel
Dontsuko Frutua.

AITAK

Pekatoriokgaitik,
Jainkoaren Ama,
Erregutu egizu
Orain arren bada;
Eriotzako orduan
Begiok gugana
Zuzendu, ta eroan
Gagizuz zeugana.

ERRODRIGOK

Amen.

ANTXIÑAKO DENPORAN

Saritua izan zan Iruñan edo Panplonan 1883an

*Urkiolako bentan Abenduko gau ekatx
andiko baten batu zirean sei bersolariak*

LENENGOA: OLETAKO BIDARI BAT

Gaur eldu jaku gau bat, aiñ otz eta tristea,
Odei pillo arreak dabiltez batuten,
Gorde dau Illargiak arpegi zurbildua,
Zeruan izartxo bat ez da agertuten.

Len erdi entzuten zan aiseen durundua,
Oiz aldetik orra, orra nun datorren,
Troketan jausten diran ur minduak ez dira
Aiene, ta aiene, txilioz ixilltzen.

Illen zelaiko zugatz orriak ikaraka
Aiserik bere baga daukazanagana,
Ontz bat uluka joian, zerren bere azpian
Gizonen bat lurpetu ei eben bein bada.

Gañera ikusi dot Anbotoruntza egan
Joiala azurruts bat koraña bategaz,
Eta desagertu jat oñeztu bat legetxe,
Norbaiti ekitera uste dot goguz.

Beintzat txakur auziak, Atxin baño gorago
Txabola baten ziran estu ta larriak
Duda bagarik esan nai ebela uste dot,
Nausia ill jakola, aren intziriak.

Aise putzak txistuka, pago erramatzarrak
Baibenka darabillez ausi agiñean,
Soñu orreek entzunaz otso bat topau neban
Lotan ta korrozaka baten adarpean.

Bidariak ezin lei biderik billatu gaur,
Zerren zeru ta lurrik etxakon agiri,
Bildur ikaraz dabil, lokatz ala arritzan,
Egingo ete daben ankea ipiñi.

Bardin sartzen da nartzan, bidetik aldendurik,
Bardin zelaian bere labandurik jausi,
Erreken murmulloa entzun gura leukela,
Nun doian jakite arren dabil barregarri.

Tope egin ez daian mugarritzarren baten
Eta bertan ez dedin ill otzik geratu,
Gura leuke odeiak, burrukan egiñagaz,
Oñeztuak baleiez sarri sarri sortu.

Mamu bildurgarriak ara ona dabiltzaz,
Arreak, zurbillak ta zuri eta baltzak,
Gaba gabekoentzat, gizonenetzat eguna,
Niretzako ez dira illunezko gauzak.

Orañ ulu triste bat, orañ ixilltasuna,
Orañ sunbil bategaz bildurtuten nintzan,
Illak obietatik urtenik dabiltzala,
Gabetan uste dot nik deslaituten gisan.

Nekez emen eldu naz, benta onetara gaur,
Gaban edola bere bertan egitera,
Errukitu zakidaz zerren galdurik nator
Ostatu onetako ugazaba jauna.

BIGARRENA: ATXARTEKO EIZARI BAT

Goietan aiseak indartsu ebiltzan,
Euria jausten zan geratu baga,
Mendi-megopea Atxaretn ebillan
Batetik bestera egan jiraka.

Bere ots eskergak, trumoien antzera,
Bildur ta ikaraz bat eben jarten,
Atx arrien batzuk jausiko ete ziran
Neu beiñik bein asko nintzan izutzen.

Urakan gogorrak mendi goietatik
Beor eta beiak bota dauz beera,
Eurien euriaz otzak kilkildurik,
Gaisoak joiazan atxpeietara.

Errekaka sendaro bitza dariela,
Doaz zuzenduta amorraturik,
Ez da azartuko saltoz iragoten
Arriskurik baga ni lako zarrik.

Atxarten dagoan txabolatxo atan,
Eizariak gara sustoz esnatu,
Aise putz zorrotzak zerren irrizkitu
Guztiak zituzan laster askatu.

Danok asi arren bedar ta orbelez
Zarratu gurarik arrapataka,
Txarko bat sarturik uste uste baga,
Bear izan dogu urten karraka.

Illinti igarrak euki arren surtan,
Bat batean zeatz deuskuz amatau,
Biar ezingo dau ara eltzen danak
Eurakaz sugarrik samur barriztau.

Artzain gisajoak atxera igo dau,
Berak an dakian koben batera,
Gabau joan arte beraren barruan,
Aldaben modura atsedetera.

Nire laguntxoak artzaiñari deutse
Jarraitu atzetik toki atara,
Ez nebalako nai arei jarraitzerik
Bentaria nator Urkiolara.

IRUGARRENA: ZAIPEGIKO IKAZKIÑ BAT

Mendietatik aiseak beeraturik zakonera,
Ikazkiñai loak artzen ez euskuen itxiten,
Alako baten tantai bat ondotik ausi dabe ta,
Gure txabolea joaz ondoan jaku jausten.

Ordu erdi tertzioan txabolatik ni urtenik
Pago zugatz arro baten gorde bear izan naz,
Gau guztia iragoko bertantxe poz pozik neban,
Galduko nintzan bildurra euki ezpaneu otzaz.

Zaibegiko tontorrean lañoz erdi estaldurik,
Illargia agertzean arpegi motelagaz,
Gauza txarrik uste бага, bideari ekitera
Damutuagaitik gero gisajo au asi naz.

Ekatxen iragarlea zala laster ezautu dot,
Oñeztu, trumoi, trujuak, laster dira abiau,
Arnasaz bete ezinik ito bear ninduala,
Aldi baten erabili bisutsak dongaro nau.

Zeru goian eralgiten ziran odeizko armadak,
Or emen zituezala bitarteak jareiten,
Euretatik begi oneei pozgarritzat nozian bein
Izartxo bat edo beste eutsen erakutsiten.

Espiritu ekatxgiña ikusi dot aiñ asarre,
Belea baño baltzago aiñ illun, aiñ itzaltsu,
Illargi motela zelan mendi ostetik agertu,
Ikatzeko kapeagaz bereala dau batu.

Onagiño igotea, bizia salbeta arren,
Gura neban bentazaiña gaur al neban moduan,
Emen nozu errukarri, ill ez nadin otzen otzaz,
Errezki artuko nozu zure benta barruan.

LAUGARRENA: MANDAZAIÑ BAT

Amaitu, ziran ekatxak danak,
Ez datoz, atzera geiago,
Garbitu, zerualdea da ta,
Indriskak, zirean irago.
Izarrak, argi dira ikusten,

Ez dira, len lako erdi illak,
Zeruak, ondo bizirik daukaz
Beraren, begi biribillak.
Odeiak, eurakaz bat aiseak,
Emendik, badoaz igeska,
An goian, orain Iratargiak,
Barreka, arpegia dauka.
Errekak, asi dira makaltzen,
Arbolak, dagoz aiñ geldirik,
Bakean, zerua eta lurra,
Dakustaz, adiskideturik.
Gaba len, ezaiña bazan bere,
Ai oraiñ, guztiz da ederra,
Askotan, mandazaiñentzako au,
Eguna, bera baño obe da.
Mamurik, ez da iñon agiri,
Ontz danak, jarri dira lotan,
Gautarrak, eta sorgin guztiak,
Ostendu, ziran zuloetan.
Zerua, ara zeñ ederra dan,
Mendiak, orra Illargitan,
Zutinik, orra atxak dotore,
Soldadu, zaintzalleen gisan.
Zeintzuek, ixillik egon arren,

Arre nik, badot dei egiten,
Mandazaiñ, balira legez eurak,
Bertatik, *arre!* dabe esaten.
Ai baña! Neu eta bai manduok,
Aurkitu, baten txarto gara,
Ez neban, bizirik urtetea,
Sinisten, Garaitorren bada.
Gerreak, baña zelan atzetik,
Seguru, dakarren bakea,
Denporak, modu berean dakar,
Txarretik, onaren tandea.
Bildurrak, iñoz baño geiago,
Irago, zelan gaur ni naberen,
Lo puzkat, egitea nai neuke,
Ostatu, zaiña orain emen.

BOSTGARRENA: ALTUNGO ARTZAIÑ BAT

Egia da bai, gaba puzka bat dala argitu,
Baña alanbere ez da zerua oso garbitu,
Odeizko bealk Iratargiak daukaz oinpean,
Keiak legetxe igo dabeenak Gorbeia aldean,

Baita izarrak apurka apurka doaz estaltzen,
Zeru zabala geldi geldiro ezkutaturzen;
Mendi, atxak ta ibarrak dagoz oraiñ itxusi,
Illuntasunak iya guztiak dituz iruntsi.
Ollarrak zelan ots egin daben «badoa gaba»
Iratzarri naz lo nengoana bere kantara,
Eta txabolan illda egoan sua dot biztu,
Autsen azpian obipeturik zana aurkitu.
Eizari batzuk an itxi dodaz jana prestetan,
Egunerako geli trontzuak surtan erretan;
Txakurrak bere gelditu dira an jolasean
Estu egozan urten gurarik eizen atzean,
Baña oraindik nire usteen luze da gaba,
Ez dot sinisten urtenik dala izar goistarra,
Bada ezpada agaitik nator Urkiolara,
Kamañan egon gura ez neban gois arte ala,
Ekatzak baldin asten badira lengo ganoran,
Ezin leiteke busti bagarik egon txabolan.

SEIGARRENA: OSTALARIA

Zer deusku guri eguraldia
Bildurgarria,

Izanagaitik kanpuan,
Ona badogu barruan?

Zer deusku guri, gura badabe,
Naiz ezpadabe,
Jausi edurtza andiak,
Bardin edarraz euriak?

Zer deusku barriz orain aiseak,
Txistu tristeak,
Jo arren eta landarak,
Triskauagaitik dandanak?

Zer deuskun dinot, baldin bagagoz,
Ogi ardaoz
Gertaurik urdai ta babaz,
Zezin, arto ta gaztañaz...?

Jausi beitekez ekatx indriskak,
Edur zurizkak,
Andi naiz pixkak,
Mamuak bebiltz aidean,
Gura badabe lurrean,
Eurak nai daben aldean.

Dantzau begie atso sorgiñak,
Tximur ziztriñak,
Akelarreko zelaian,
Gau lenean zeñ amaian,
Eurak nai daben garaian.

Dantzau guk bere bagendu gura,
Aren modura,
Etxean bada txistua,
Ederra txilibitua,
Obea danbolintxua.

Baita alboka entzungarria,
Zoli zolia,
Polit txikia,
Adartxo bigaz egiña,
Joten nebana antxiña,
Nintzan sasoian artzaiña.

Mari zuk egin bizkor taluak,
Ez mordolluak,
Ta bai meetxuak,
Ostriaren antzekoak,

Arintxo erretakoak,
Esnetan ondo itorik,
Jan dagiezan gozorik,
Arrotzok pozez beterik.

Ik bitartian jo tuntuntxua,
Txomin gaisua,
Peruk txistua,
Prais kok alboka zolia,
Juanak atanbor barria,
Txilibitu txikia nik,
Jolas aldi bat egiñik,
Emendik puska batera,
Goazen guztiok oera,
Lo apur bat egitera.

URI BATEKO ORDU LARRIA

Ez dantzuzue sutunpen otsa
Mingotz garratza?
Ez dakutsue ikaraz
Lurra guztia dardaraz?

* * *

Ez aldozue entzuten emen
Zelan datorren
Tronpet-otsen durundua,
Zein dan gerrako soñua?

* * *

Jente pillo bat an deadarrez,
Asko negarrez,
Okerren emakumeak
Eurai eldurik umeak.

A! Egi-egiaz dago esana,
Bazetozala,
Arrotzak gure lurrera,
Danok menpean artzera.

Ia nik beintzat dot sinisturik,
Au ikusirik,
Mugatik dirala pasa,
Laster dirala onuntza.

Ara!... Agura zar bat miñduta!
Guri uluka:
«Erdue gazte ta zarrak,
Dandanak artzera armak.

»Milla arraioa! Ez ikaratu!
Ill edo goitu
Bear da arerioa,
Naiz izan demonioa...».

Ta or zelan diran trintxerak bete,
Berealaxe,
Jente gazte armaduez,
Ekin naian amorruez.

Muru sendoaz barriz erria
Dago itxia,
Ez daukagu ardurarik,
Etsairik okerrenenik.

Garealako gaur illgo emen,
Emon baño len
Iñori gure erria,
Kutun aiñ maitagarria.

Alperrik daukez buruak zurrak,
Astiñ muturrak,
Guk bere erkiñaguak
Ez doguz mutur-buruak.

Alperrik datoz erabagirik,
Amorraturik,
Arrapetako ustean
Uri au beingo batean.

* * *

Ez da ardura, bardiñ eundaka,
Zeinda millaka,
Badatoz bere milloiak,
Gizonen ordezt legoiak.

Zeiñbat geiago datorkigula,
Guk ori gura,
Emon daiegun saria
Daukena irabazia.

* * *

Ez dira agiri, nun ete dira
Ainbeste milla?
Zer ete dabe legoiak
Ixillduteko orroiak?...

A! jakin dabe gure agiñak
Dirala miñak,
Apaldurik belarriak,
Aruntz jarririk begiak,
Igeka doaz guztiak.

* * *

Nozko dozuez musikariak
Soñu-jokiak
Bizi zoliak?
Urten zaiteze bertatik,
Zabiltze kaleetatik,
Uri barru ta kanpotik.

Pasko-goixa duiñ alegerea
Da gaur gurea,
Pare bagea;
Dabiltz tximistaz kanpaiak,
Inok bultzatu bagiak,
O! zeñ mirari aundiak!

Izarretara dira iguak
Etxapleruak,
Emen sutuak,
Kontetan dabe zeruan
Zer gertatu dan soruan,
Usterik etzan orduan.

Argizko lora, o! zeñ zuriak!
Urdiñ gorriak!
Berde oriak!
Polito polito beera,
Jatsiten dira lurrera,
Barri onak emotera.

Pozarren dira andrak erotu,
Edo zoratu,
Batzuk geixotu,
Atsegiñez gañeztuak,
Agurak eta atsuak,
Dantzan dabiltz gaztetuak.

Ordu txar baten ondoan alan,
Ez dakit zelan,
Etorria dan,
Illentzat biztugarria,
Larrien nasai aldia,
Libertade aiñ aundia.

Dana da oraiñ soñu jotea,
Ai eleixea!
Argiz betea!
Ikusteko dago duiña,
Altaran Ama Birjiña,
Zeru lurren Erregiña.

Goazen guztiok agurtera;
Ama ederra,
Dalako bera,
Guretzako anparoa,
Oraiñ len ta betikoa,
Maria loi bagakoa.

Bere oñetan auspez etzunik,
Makur makurrik
Umill umillik,
Emon daiogun biotza,
Arimea ta gorputza,
Kantau asko alabantza.

* * *

Gloria zuri eta eskerrak,
Ama eta Dontzellea,
Zara parerik bagea,
Garailari eskergea,
Uri onentzat beti zaitugu,
O! Maria, zu jaubea!

Gloria zuri Jaungoikoaren,
Ama, alaba, esposea,
Kristau erriko ondrea,
Eta euren jagolea,
Arerio ta etsai zitalen,
Bildur ta uxatzallea.

Gloria zuri gure uriak,
Emoten deustu Andria;
Aurkitzen danak larria
Zugan dauka pozgarria,
Agaitik zaitu mundu guztiak
Laztan ta maitagarria.

Gloria zuri mundua ez eze,
Infernu goitutzallea,
Guretzat nasaitzallea,
Premiñan laguntzallea,
Ordu estu ta larrietatik
Zatzakuz libratzallea.

AMES BAT

Amesetan beiñ aurkitu nintzan pozik basuan,
Larratuagaz artaldetxo bat ene inguruan,
Usterik antxe bizi nintzala libertadean,
Pentsaurik dontsu utsik nintzala mundu danean,
Kanpo guztiak nekusan oso orriz jantziak,
Urak arraiñez, larrak aberez, txoriz abiak,
Eguzkia lo, Illargia ta izarrak garrez,
Ta itxasoak, o! zirudian zelai bat gabez.

Pago arbola bateko kopan zan aurkietan
Arrano guztiz bildurgarri bat, arro benetan,
Joben oñetan begoan legez erpe biakaz,
Tximista edo oñaztarri bat artuta eurakaz,
Zeñek ziñoan: «nun da nilako beste bat bada,
Egazti danak erregiñatzat auturik ala?
Lurrera jatsi baldin nai badot beingot batean
Zeartu oi dot goi ustegia beingo batean
Nire egoen burrundareak aberetzarrak
Ipinten ditu ikaraturik bildurrez danak,

Eta nai badot gora ta gora zeruan igo
Eguzkiagan begiak dodaz josi egingo,
Bardin gizona larritzen daben odei illuna,
Oinpean dakust darakustala umilltasuna».

Arbola aren azpian bere ipurtargia,
Aurkietan zan arro, naiz izan zizitryn txikia,
Bardintze arren arranoagaz arek doaiak,
Alabetan dauz modu onetan bere emokaiak.

«Zeruak emon eustazan landa gozagarriak,
Loretan dodaz gura lakoxe bizitokiak,
Aise bigunak deustez erara ondo zabaltzen,
Ta eguzkiak tintaz edertu, intzak galantzen,
Bedar arteetan abere legez naz larratuten,
Egoak bere egazti gisan nik astinduten,
Baita gabetan dabillanari deusat serbitzen,
Izarrak baño obeto askotan argi egiten».

Bitarte atan bazijoaz euren bidean,
Argikariak oi daben legez izar errian,
Lotan legetxe, lurra egoan ixill ixillik,
Itxas urdiña erriberetan geldi geldirik,
Baña aixeak puz bat eginda ikaratua,

Asten da egan iges egiñaz arrano arrua,
Eta orritxo batek jausirik ipurtargia,
Autspean sartu eban bertatik dana guztia;
Nun esnatuta ni bere nintzan bertatik jarri,
Eta ames bat zala guztia neutsan igarri.

O! Zenbat aldiz egon oi doguz guk bai, amesak,
Zelaiak uste billatu, eta aurkitu lezak;
Eta andia uste dabena sarritan dala,
Ikusi oi da ipurtargia ein zan erara.

PROMES BAT

On Antonio Arzac jaunari bere egunean

Ez dakit zein urtetan, gertau zan jozoerau,
Onelakoak asko, baña nik benetan,
Uste dot direala jazo, eta jazoko
Fededunak direan euskaldun onetan.

Bagillaren amabigarrena zan beiñik beiñ,
Noz kanpoa egoan berderik jantzia;
Gari-buru mardoak, perla zuriz disdiska,
Intz naikoa edanda artoa azia.

Itxasoa bakean, lotan legetxe ixill,
Bagak egiten eben aiñ ikara gitxi;
Sabel-una bagako zelai bat zirudian,
Aiñ otzanik gitxitan egin da ikusi.

Bertako egaztiak ebiltzan jira biran,
Urak egalez joaz, jolasean pozez;
Edo pikutxoagaz eurai bitza ostuten,
Batzuk usteko eben ebiltzala gosez.

Oraindiño ez eban Eguzkiak osoro,
Mendi osteetatik jaso arpegia;
Baña duda bagarik ekarren loirik baga,
Udan oi daben legez gar baten guztia.

Zergaitik agiri zan aiñ urdiñik zerua,
Orbanik iñon bere etxakon ikusten;
Itxasoak ta berak ezin jakon igarri,
Alkarregaz bikoia nun eben egiten.

Eta Ondarroako baserri zar batetik,
Aurkitzen zan ama bat ur-zelaira urriñ
Begira; eta dakus ontzi bat etorrela,
Bela zuri zabalez uso bat duiñ ariñ.

Baita bere bekusan Gipuzkoatar asko,
Bizkairuntz etorrela bidean zantzoka;
Zarrak zentzun onagaz; baña gazteak asko,
Txilibitu soñuan dantzan ta saltoka.

Kantetan eben batzuk: «Urkiolara goaz,
Naiz da bidean egin zapatak urratu
Atzetik beste batzuk egogi erantzunaz:
Aita San Antoniok berriak eingo-itu».

Ontziari barrero begiraturik diño
Amak, ai, baletorke ene seme Praisko,
Zeñek aintxiña iges eustan begietatik,
Aberastu gurarik Amerikarako.

Ordu bete baño len, orra nun daben oles,
Atarian egiten barrura sartuaz;
Eta nun trilletan dan sukaldeko atea,
Zabaltzera joakon amatxo atsuaz.

Aurkieta orregaz ikaratu zan oso,
Ta semeak dirautsa: -ama, nun da aita?
-Seme, Urkiolara lagunakaz joan da,
Gaberako eltzeko emen gois jagita.

Eta zuk, zer dakatzu ogeigarren urtean,
Euskaldun antz bagarik aiñ bizar luzeaz?
Orren soñeko zarras, orren arpegi baltzaz,
Orren gomuta gitxi, zergaitik etxeaz?

-Errazoa daukazu, zergaitik ez deutsudan
Karta bat bere egiñ; baña, ama, parkatu,
Aberastu gura ta ez egiteak ezer
Beti eskribitzeko ni nau atzeratu.

Diru billa itxasoz, ara ni joan nintzan,
Aita ta zu negarrez ementxe itxita;
Gazte zoroak legez ori nik egin neban;
Baña oraiñ naukazu kontuan jausita.

Ama, biurtuten naz gure baserritxora,
Zuri lagunduagaz bizi izatera;
Agur, bai, Amerikak, enozue ikusiko
Itxasoa zeartzen orrako ostera.

Gure asabak eben emon zorionagaz,
Emen diru gitxigaz euren denporea;
Ezagaturik nator, euki arren dirua,
Ez daukela dontsua danak bizitzea.

O! zenbat aldiz nintzan baserri zar onegaz,
Zugaz ta nire aitaz ama gomutetan;
Aita San Antonio! Bizkairatu nagizu,
Beti gois eta gabez neban errezetan.

Alan Urkiolara promes bat dot egiñik,
Aurten San Antonioz nai dot betetea,
Biar dalako bere egun gloriosua,
Eneuke nai ezelan utsik egitea.

Emon dagiodazan esker ta alabantzak,
Ekarri nabelako Euksladun errira;
Erri parebagako menditsu onetantxe,
Oraindiño gizona ondoen bizi da.

Ze poza artu dodan! Itxasotik ikusi
Dodazanean gure ain mendi politak,
Eta erromeriak egiteko doguzan,
Asabak jarritako bertako ermitak.

Federik galdu baga etorri zan semeak,
Biotza erdibitu eutsan ama ari;
Gosaria emonda, bialdu eban laster,
Promesa betetara San Antoniori.

ONTZIA

Esperantza, barriz puztuta,
Zoakuz zoroa, pozez urera?
Biurtu zakiguz, biurtu,
Urten egin dozun lekura atzera.

Ez dozu gomutan lengoan,
Estutu zinduzan ekatx gaiztoa?
Fortuna atzean barriro,
Zoakuz orrelan, ontzi gaisoa?

Ondarrezko menditzarrakaz
Beterik dagotzu urezko landa,
Nai ta ez damutuko jatzu,
Basoaz jarraitzen aurrera bada.

Zoroa, erdu bai atzera.
Oraindik denpora zuk badaukazu,
Oraindik emen dabiltz bagak,
Kontxakaz egiten ondo jolastu.

Bertatik doaz ekitera,
Boladak atx mustur onei pelean,
Neptunok ikusi zagizan,
Triskanta zatika uren gañean.

Daukazu edertasun orrek,
Ekatxa bapere ez dau bildurtzen,
Asi da tronpetea joten,
Urrindik durundu otsa bialtzen.

Balio al dabe Euroren
Kontra gaur dituzun zure indarrak?
Naiz euki ustez piloto ta
Mariñel besoz azkarrak?

Jakizu, Eurok zelan daukan,
Kristalez egiña bizi tokia,
Goixetan errezibitzeko,
Eguzki ederra urrez jantzia.

Jakizu, elan dan altsua,
Oitua izaten bai, agintari,
Zu lako ontzitxo bat gaitik,
Gitxitxo ardura jako berari.

Jakizu, zelan atzo bere,
Ontzi bat zu legez zeñ geiagoan,
Aixeaz abiau zan eta
Orra, gaur galdurik zelan dagoan.

Len eukan fama aiñ andia,
Galduta, aurkitzen da lotsagarri,
Or dago itxas bazterrean
Atx kontran eginda erdi erdi bi.

Trumoia urrerago da ta
Etzaitu bapere atzeratuten?
Zabalago belok jarrita
Lurretik zoakuz urriñagotzen?

Erdu bai,erdu bai, maitea,
Zatoz bai, zatoz bai, kaiara laster,
Eguzki errañuz betea
Lotara etzanda, gorde baño len.

Begira zati bat zerua,
Soñeko baltzagaz eginda jantzi,
Odeiak badabiltz gertetan,
Burrukan nai dabe asi.

Ontziak berea aurrera,
Odeiak burrukan abiau ziran,
Boladak indarrak artuta,
Ekatzak artuten dabe erdian.

Nok librau arrisku artatik?
Nok poztu orduan ontzi tristea?
Laguntzen ez balitza jatsi,
Zerutik kristauen gordetzallea?

Jatsi zan guztioen Ama,
Jatsi zan Dontzella Ama Maria,
Nok daukan bere otzeñetan,
Kontuta ardura andia.

Gordeizu modu berberean
O! Ama euskaldun gure ontzia,
Ekatzex aurkitzen dalako,
Barru eta kanpo dana josia.

Ez dakust iñon pozgarririk,
Ezpada zuregan Ama maitea,
Bakarrik zu zara ostarku,
Daikezuna jatsi zarren bakea.

UDAKO GAU OSGARBI BAT

*Neure adiskide On Jose Artola
bertsolari gazteari*

I

Zeruak zabaltzen dau
Gabeko estalkia,
Izarrezko lorakaz
Ornidu ta josia;
Erregiña bat legez
Burdian illargia,
Doa uts urdiñean
Zidar urrez jantzia;
Ederra ete daukan
Ikusteko arpegia,
Billatu nairik dabill
Ibai sail bat geldia.

Firi firitxo dator
Aixe zirimiria,
Zizpuru bigunakaz
Esnatzera orria;
Eta lorea pozik
Andia zein txikia,
Dago atsegiñetan
Edanaz intz ezta;
Egunak deutsalako
Emoten egarria,
Eguzkiak sartzean
Izpi zorrotz gorria.

Naiz da goisetan izan
Barritsu bat andia,
Abian dago lotan
Gaututean txoria;
Urtenda bere etxetik
Barriz ontz itxuxia
Uluka ta uluka,
Dabill errondaria,
Eta entzun orduko
Aren zantzo zolia,
Sasi-pean izartzen
Da ariñ ipurtargia.

Mendiko txarkotxoa
Añ da murmularia,
Gabetan ak dirudi
Jende pillo andia;
Eta erretxiñolak
Baldin iratzarria,
Badago, ta badauka
Kantetako aldia,
Itxita epeltxorik
Lo egoan abia,
Alegeretu oi dau
Ingurumai guztia.

Ederra da benetan,
Zeruan illargia,
Ederra duda бага
Izarren arpegia;
Ez da bere tristea
Ontzen ulu zolia,
Naibagegarri bere ez
Ipurtargi txikia;
Erretxinola azkenez
Kantuz bada asia,
Miragarritzat daukat
Udan gau osgarbia.

II

Biotzean dau sartuten
Gabak berez tristurea,
Zeru lurak egon arren
Ondoen apaindurik;
Naiz da sortitzak agertu
Berak al daben galea,
Baña norbera badago
Baso baten bakarrik,
Samurtzen da arimea,
Gaba dala jakiñik.

Izar zuri zurbiltxoak
Uts-urdiñ zabal orretan
Erratu batzuk legetxe
Ibilli oi diranak;
Dirudie lur au largau
Eben espirtu onak,
Emengo presondegitik
Askatu ta joanak,
Jauna billatu eziñik
Zeruan dabiltzanak.

Ainbeste zuzi suturik
Zeruan dakusguzanak,
Illargiak eurakaz bat
Illunpeko lur oni;
Bialtzean errañuak
Esan leike direala,
Zoriondunen begiak
Edo nundik beroni,
Begiratu nai deutsenak
Gizon lo datzanari.

III

Aiñ dira enkantugarriak,
Gabak dituzan ezkutapenak,
Arima zoratu oi dabe
Jaunaren alako bear eskergak.

Euretan arritu egiñik,
Neurtizgei ederrak ditut billatzen,
Jeoba adorau egiñik,
Ixillik aurrean natxako umilltzen.

Lirea jausten jat lurrera,
Begiak orduan jaso zerura,
Biotzak al baleit bertatik
Urtenda araxe egatu gura.

GAZTEA ETA AGUREA

Nere adiskide Jose Zapirain eta Irastorzari

Egun sentiak Maiatza dituzu
Gutztiz atsegin, txito gozuak;
Ikutuaz bat goixean goixetik,
Eguzkiaren errañutxuak;
Zelan direan alegeretuten,
Oian dagozan mindun gaixuak!
Eta ze zoli jagiten direan
Bearrerako osasuntsuak!

Bizitzan bere, ze gozoak diran
Gazteen egun Maiatz argiak!
Zelan geroko esperantza onak
Poztzen dituan biotz guriak!
Izar orretan josirik zintzoro
Ekarten dabez euren begiak,
Naiz da geienez esperantzok izan
Ames uts edo zorakeriak.

Zelako doe ederrak isurten
Sortitzak ditu gazte denporan,
Ze ikusgarri benetakoia dan
Aurkitzen bada bakotxa loran;
Ai ez balitxat aldi ori baña,
Zelan agertu alantxe joan,
Atzo ni izan arren lora arro,
Ona gaur zelan zimel nagoan.

Ze alegere len bizi oi nintzan,
Beti barreka negar bagea,
Bizkortasuna gorputzean neukan
Ta biotzean jolas gurea;
Soñularia bere ni banintzan,
Gozetan neban beti udea;
Baña Maiatz au atsotu dan legez
Ni bere nago gaur agurea.

Agur betiko aurtengo Maiatza,
Ta nire egun gaztetakuak,
Agur zure gois txorrotxiotsuak
Ta nire lengo kanta soñuak;
Sortitza laster abiauko jaku
Egunak moztzen, luzetzen gauak,
Edurtu baña, burua eustala,
Denporea da niri Neguak.

Antxiña iges eban niretzako,
Uda barritxo atsegindunak,
Ai, ene orain, emon Abenduan,
Bearko ditut oñatz astunak;
Enituan nik gaztetan ikusten
Zelan zirean zarren egunak,
Gaur dakust negu gogorak dirala
Ta gazteenak Maiatz bigunak.

PELEGRINO BAT

*Ene adiskide abade jaun
On Damaso Bernaolakoari*

Gabon gabeen beti, apaltzen genduala,
Entzun neutsan amari, urtean urtean,
Kontutxo bat polita, zein noian ipintera,
Entzuniko moduan, orain paperean.

* * *

Agertuten da baten Gabon gaba tristerik,
Izarrik bere baga guztizko itsua;
Aise eta bisutsaz bidean ibilteko,
Gitxitan ezagutu oi dan legezkoa.
Bere etxe torrean su andiaz berotan,
Zaldun bat familiaz egoan apaltzen,
Baita pobre bat larri etxe aren kanpotik,
Danba, danba, atea makilleaz jotzen.
Alako baten, «nor da?» itauntzen dau otzeiñak;
Kanpokoak diñotsa: «eskeko triste bat,
Bidea erratuta onaxe orain jo dot,

Norbait etxe onetan errukitzen bajat».

-Zoaz Jaungoikoagaz, beste leku batera,
Baserri bat or dago zuek lakoentzat,
Emongo deusuela badakit leorpea,
Guztiak ezbaditu loak artu beintzat.

-Alderdi onetako barririk nik ez dakit;
Jauna, jakin dagizun naz peleginua;
Jerusalendik nator, Santiagora noa,
Indazu biyar arte emen ostatua.

Sukaldetik zaldunak diño: «betor aurrera,
Ze gizon berori dan gura dot ikusi».

Pelegriñoak uste eban iya seguru
Gaberako lekua ebaia jadtixi;
Eskatzera doa, pozturik esperantzaz,
Adierazotera etxeko Jaunari,

Bere egoerea ze negargarria zan,
Asi jakon azaltzen zearo ta garbi:
«Jauna, ikusi naizu iya otzak illean,

Onetara luzaro ezin nendi bizi,
Goixetik ona ez dot agoan ezer sartu,
Otzaz ez eze nago goseagaz gaizki».

Nok ez dau sinistuko autormen au eginda
Etxakola auzitu egingo biotza?

Txisillutik jagita errazoe txarrakaz

Gisajoa etxetik, baña eban bota,
Esanaz arrabioz: «alde nire etxetik,
Zek zakaz zikin ori gureko txakurrak,
Iratzarri ta euren zaunkaz ume koitauak,
Negarrez ipinteko arturik bildurrak?». Buruari eraiñaz jarri zan txisilluan;
Pobreak umill umill diño: «agur, Jauna,
Ni gora bera gozau begi familiagaz,
Atsegiñez beterik aurten Gabon gaba»;
Sueteko atetik urten zan, zizpuru bat,
Larri garratz ta miña egiten ebalá,
Zaldun ta familia alkarri begiraka,
Aren zotin tristeak ipiñirik dana.
Otzeiñak esaniko baserrira badoa,
Billatzera al beban iya aren baten,
Eta argitasuna dakus ez urriñean,
Leio txiki baterik zelan dan urteten.
Abietan da puskat ibiltzen ariñago,
Baña kana betean beukan edurtzea,
Zelan bait egin eban nekezka bazan bere,
Bide laburra, baña arentzat luzea.
Elduten da argia egoan lekuraño,
Baña etzan etxea, ta bai ermitea,
Lanparan aurkitzen zan orioa gastauta,

Agonian legetxe bertako metxea.
Lanparearen gisan pelegriñoa bere,
Egoan ukatuta, adore bagarik,
Odolak otzitua, bealunak ikaraka,
Agiñak dardaraka iye amaiturik.
Begira jarriten da ermitatxo barrura,
Leioaren burdiña erreja artetik,
Eta dakus altaran Santo Kristo andi bat,
Kurutzean josita besoak zabalik.
Gomutetan da zelan beragaitik egoan,
Jaungoiko gizondua josia kurutzan,
Baita gomutetan da Belenen zelan jaio
Ein zan, gure amorez abereen kortan.
Gogarteok egiten asi zan, baña zelan,
Otzak eta goseak eukan aiñ galduta,
Jausiten da lurrera, eta emon bertantxe
Azkenengo arnasa desanparaduta.
Baña mundutik euki ez arren laguntzarik,
Kurutzeko Jesusek eutsan bai, lagundu,
Zerura arimea eregi eutsan, eta
Antxe beti betiko eban zoriondu.

UDAKO ILLUNKERA GOZO BAT

Egunez eginda neure bear aldia,
Apalduta bertatik naz atera egin,
Zugatz azpi baten billatu dot aulkia,
Arria izan arren emen dot atsegin.

Sart-aldera nago esnetan ni begira,
Itxasoa urdiñik aiñ dago ederra;
Txalupak alkarren atzean asi dira,
Beterik arrañagaz urreratutera.

Urriñ urriñean, guztizko arin doia,
Ontzi bat eskergea gorde agiñean,
Bertatik urteten daben lurrun ta keia,
Desegiten dirala lañoen antzean.

Goixean aiñ arro egiñ jakuna jagi,
Esan leite uretan doa itotera,
Errañu punta bat nik dakutsat berari,
Eta au bere doa desagertutera.

Ausaz, nai ete dau orretan iruditu,
Gure bizitzearen iraute laburra?
Jaio ta bertatik oi dalako amaitu,
Emonik illteraño eriotzak zurra?

Enaz estututen, zergaitik gure Febo,
Beti betiko ez dan ondatu urean,
Zerren kanta ori, ak daukan egunero
Jaio zanetik ona gabeab gabeab.

Egia da kanpai, triste bat dantzudala;
Baña ez dau esan nai; ill da Eguzkia,
Ta bai, erregutu kristiñauak daiala,
Arimak gozau daien betiko gloria.

Illargia talo bat legeaz agiri da,
Kopla zaleak daukaz estu itxaroten,
Emendik nagoka begira bai, begira,
Mendi baten ostetik zelan dan jasoten.

Ondo etorria, izan bekigu ona,
Odeiak zidar, urrez, poli polituaz,
Igo begi igo, bai, igo gora gora,
Izar erregeari zintzo jarraituaz.

Arnasagarririk diño e ez daukala,
Ezta lora bat bere bere mendietan,
Ango ibarretan iñor ez dabillala,
Jaunaren gloriarik gu legez kantetan.

Orregaitik bere, ditu erabiliten,
Itxaso orretako urak gora beera,
Bertan doazanai baita erakutsiten,
Bildurrik baga nundik jarraitu aurrera.

Zelan ak agertu gabea arpegia,
Basoan nazanean bakarrik aurkitzen,
Zabaldurik laster neure barru larria,
Jaungoikoari biotz, au deusatz jagiten.

Gaur bere artzean ak mendiaren gaña,
Egin badira bere txoriak tristetu,
Alegereku da patin tristea baña,
Illargiaz beragaz dalako galantu.

Zuloetan zapo triste bizi ziranak,
Abiau dira klonk, klonk, musikea jotzen,
Gabak poztzen ditu, argiz triste diranak,
Egunez nik soñurik ez deutset entzuten.

Kar kar, kar kar, dira ugaraxoak asi,
Nok baño nok obeto derautse kantetan,
Sinistu ezin dot, zeñek poztu erazi,
Gabak zelan dituan zoro biurketan.

Onek beste baukaz, beronen obariak,
Egunak utsik ez dauz edergarri danak,
Ara an zeruan an zelako bitxiak,
Mantu aren urdiñak daukazan izarrak.

Baita itxasoak, dakarren aixetxoa,
Egunezkoa baño eztiagoa da,
Eurokaz gozauta, orain oera noa,
Zerren lo egiteko egiña dau gaba.

AURTENGO UDA IYA BUKATU DA

Gipuzkoako euskeran

Neure adiskide Iguarango On Gillermo jaunari

Ikusten nuen Gillermo,
Aitzeneko Maiatzean,
Iturritxo bat jaiota
Ibairontza jetxiten;
Suge bat zirudiela
Ese asko egitean,
Emen salto, an erori,
Arontzago ixilltzen;
Noizbait zuela izarra,
Ispillu baten antzera,
Eguzkiari begira,
Bizi iduritzen.

Inguruko loretxoak,
Ark botarik otz biguna,
Bañu batek beziñ ongi
Zituen txit guritzen;
Zipristiñezko perlakiñ,
Erregiña bat egiñik,
Galanki eta dotore
Giro giro ipintzen;
Eta jakiñ nai bazuten
Zeñ poliki jantzi ziran,
Urera begiraturik
Antxe zuten ikusten.

Pago mardul azpietan
Zijoan marmario otsez,
Kabiatik txoritxoak
Zutela begiratzen;
Beste batzuek zioten
Errametatik kantatzen,
Beste askok egarria
Bere urakiñ kentzen;
Aize firi-firi ots ta
Lorien lurriñ artetik,
O! zeñ pozik iturria
Korrika zan jetxiten!

Nork ez artu inbidia
Gillermo ari begira,
Gaztetasun ta bizia
Bazizkigun pintatzen?
Orduan beziñ indartsu,
Orduan ainbat berritsu,
Orduan bezela biztsu,
Orain ez det billatzen;
Argaitik orain dakuskit
Eguzkia berotuaz,
Egunetik egunera
Ibaiak txikitutzen.

Uda berria joan zan,
Bere kuku soñuakiñ,
Udau aurrera dijoa
Txirtxirrak ixillduaz,
Txorikumatxo berririk
Iya etzaigu jaioko,
Kanpoak gorriz jantzirik
Txandan txandan dijoaz;
Ardiak dira antzutu
Oro bat iturritxo au,
Gillermo dudarik gabe
Djioa antzutuaz.

Betiko gauzarik ez det
Mundu onetan ikusten
Guziak egiten dute
Bukatzerontz bidea;
Gaur jaioa, bigar gazte,
Etzi piska bat zarrago
Etzi damu nire gisa
Zar eta agurea;
Iturri au bezelaxen
Bukatzerera denok goaz,
Bukatuko zaigun eran
Laster uda maitea.

TXOMIÑ ETA PREMIÑ TRABENAN BERTSOETAN

Gipuzkoako euskeran

LENENGO JARDUN ALDIA

Txomiñek

Izate arren iztun, ernai ta trebea,
Ai, banitza abade, edo bai prallea!
Jaiotzaz ni naiz, Premiñ, pobreen umea,
Eskolarikan ere ikasi gabea.

Premiñek

Ni ere gaztetatik langille naiz izan,
Artzaiñ, serrari eta gaur nekazaritzan,
Ni lakoak, non egiñ egoki itzikan?
Obe eneuke egon mutu baten gisan?

Txomiñek

Ala ere zu zera kantari yaioa,
Orregatikan dezu estimazioa,
Sarritan izaten zu zera motiboa
Alegratzeko triste zegoan auzoa.

Premiñek

Txomiñ, zorionean gaur gera juntatu,
Bestela eneukan nik norekin kantatu,
Zu ikustearekin asko nazu poztu,
Au lako umorea beti zait gustatu.

Txomiñek

Burrukarikan ez det, iñoiz deseatzan,
Alako gauzik Premiñ, ez det ondo artzen;
Baña bertsolariaz banaiz peleatzen,
Ordu luzeak pozez ditut igarotzen.

Premiñek

Bertsolari ederra, nonbait zerade zu,
Leku askotan Txomiñ ala det aditu;
Arrazoiakin ote zaituzten famatu,
Piskabat nai zinduket nik ere probatu.

Txomiñek

Zenbaitek dute maite pelotalekua,
Beste askok kafea, ez gutxik jokua;
Gizon danak daukate norberen gustua,
Premiñ, proba nazazun bota zuk bertsua.

Premiñek

O! baneuka oraintxe askoren grazia
Perrando amezketarrak bezelakoxia
Ixuelaren gisa ona etorria!
Pasatzeko zurekin aste bat guzia!

Txomiñek

Munduan doatsu da, kantuan dagona,
Errukaritzat daukat triste dan gizona;
Alegrantzia daki nork nai dala ona,
Bestela, zertan dago gure zoriona?

Premiñek

Nor bizi da obeto txoritxo bat baño?
Au kantatzen ari da goizik gaberaño;
Alferrik txingurria izan langillago,
Onen kantarik, zeñek entzun du gaurdaño?

Txomiñek

Ori da ori Premiñ, bertso egokia,
Ortarakotxe dezu zere etorria;
Mingañian dakazu ugari eztia,
Txori ez izan arren zera kantaria.

Premiñek

Txingurriak, beti du egiñ alegiña,
Txoria da alferra, ta burur ariña;
Bizi oi dala ondo da gauza jakiña,
Aiñ ondo ez dalako jazten erregiña.

Txomiñek

Nik ere txoritxo bat badaukat etxean,
Kantatzen dakiena ederki goizean;
Baña kantatzen dezu zuk berdiñ gabeen,
Ego gabeko txori zerade lurrean.

Premiñek

Zeruan ondo eta osoro egoki,
Kantatzen dute Txomiñ arira ederki;
Aditu nai nioke aingerutxo bati,
Orandik ikasteko kantatzen obeki.

Txomiñek

Zer da gauza oberik jardueran baño?
Auxen da atsegiñen niretzat gaurdaño;
Aditze arren bertso zureak, noraño?
Joango nitzake ere Amerikaraño.

Premiñek

Landu gabe soroak ez digu ematen,
Ez da nekatu gabe bertsorik ipintzen,
Itz ederrak dituzu zuk ere billatzen,
Noiz bait saiatu zera zu ere ikasten.

Txomiñek

Bertsoak ez dirate ematen ogirik,
Baizik askotan kalte egiten bakarrik;
Lo egin bearrean zenbait gabetan nik,
Denbora pasatzen det kantari alferrik.

Premiñek

Nik bada, inbidia det kantariarena,
Naiz jakiñ artarako jaio enaizela;
Ekarri ezagatik ezertxo etxera,
Beñik beiñ pasatzen da umore ederra.

Txomiñek

Ez daukat lotsarikan iñon esateko,
Zurekin enaizela kantuz berdintzeko;
Lenengotik egon naiz beldurrez asteko,
Zu zera zu, gizona, erria onratzeko.

Premiñek

Jaungoikoak gizonok, ez ginduen egiñ,
Asmazioan eta adimentuz berdiñ;
Bertso onak moldatzen zuk dituzu ariñ,
Erdi bat asmatzeko nik badet zeregiñ.

BIGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Premiñ, zu esku utsaz, eta nik txisteraz,
Zerbait esango nuke onela bentajaz,
Baña, berdiñean nik, nola joka zuzaz?
Egiñ arren zertxobait gitxiago danaz?

Premiñek

Saka orren urruti, botatzen badezu,
Errestatzeko diña Txomiñ, ni enazu;
Erruki piskatxo bat arren arzadazu,
Zergati aspaldian ez dedan jokatu.

Txomiñek

Ezingo det atera gaur andiagorik,
Zergatik eztarria dedan zerraturik;
Lenaz auxe nai nuke ipiñi garbirik,
Orretarako zerbait edan bera det nik.

Premiñek

Orra, nere basotik Txomiñ, zazu edan,
Bertsolari bezela nai dizut nik eman;
Badakit andien bat nonbait nola zeran,
Gaur zaude kantatzeko sekulako eran.

Txomiñek

Eskerrak borondate eder orregatik,
Edango det piska bat baso orretatik,
Urrengoa edango zuk dezu niretik,
Biok izan gaitean adiskide gaurtik.

Premiñek

Probetxo on deizula dizut deseatzten,
Iñoren gauza txarrik ez det nik esaktzen;
Nai nuke piskatxo bat pizkortu zaitezen,
Umore on batekin jostatu gaitezen.

Txomiñek

Premiñ, ardoa baño obe nuen ura,
Zergatik ez dakian egiten burura;
Ardoarekin asko munduan galdu da,
Moskorraz eroririk bideetan putzura.

Premiñek

Gauza guztiak daude merituz beterik,
Jaunak alaxen dauzka denak orniturik,
Gaixoa pizkortzeko ez dago mutillik
Ardoaz berdintzeko lurrean besterik.

Txomiñek

Premiñ, uraz bururik ez da iñoiz galdu,
Ardoak askorekin kalte egin aldu,
Norbaitek nik bezela nai badu argaldu
Ardoa utzi eta urakiñ apaldu.

Premiñek

Ardoak ere baitu ugari bentajak,
Urak ez ditu bear danak alabantzak;
Ardorik ez balitza, agur, gure kantak,
Agur erromeriak, trabena ta plazak.

Txomiñek

Ardo eta ogirik iñoiz jan ez arren,
Familia ederrak baditugu emen,
Mutillik ederrenak, non dira azitzen?
Artoz mantenduetan nik ditut arkitzen.

Premiñek

Artoaren aldean garia nagusi,
Ogi gabe gizonik ondo ezta bizi,
Naiz ogi zaleari deitu begi zuri,
Artoak arpegiak, ez du jartzen ori?

Txomiñek

Ez det txarrik esango garien gañean,
Gizonik altuenak ez dira kalean,
Jigante bat izan da euskaldun lurrean,
Bera Altzon jaio zan baserri batean.

Premiñek

Egia da artoak mutill morroskuak
Azitzen dituala, ikaratzekuak;
Baña ogiz balira izan mantenduak,
Menturaz asko ziran Sanson añakuak.

Txomiñek

Ardo ta ogizale nola Premiñ, zeran,
Orregatik maiz zaude onela trabenan,
Andrea umeakin negarrez etxean,
Zeralako emendik irtetezen goizean.

Premiñek

Besteren paltak Txomiñ jartzen platerean,
Abia zera noski ikusi ditean;
Ez da utsik gabeko gizonik lurrean,
Danok degu zer eman kontu azkenean.

Txomiñek

Egia esan dezu oraingo bertsoan,
Baña danak dakite nor zeran auzoan;
Joan dan igandean karobi zuloan
Nola erori ziñan jakin zan beingoan.

Premiñek

Gaur ez dago besterik, iñor juzgatzea,
Ta norberen burua santu egitea,
Esana ez da asko, bear izatea,
Umillak gorde nai du bere birtutea.

Txomiñek

Arrazoia daukazu, ni ere onenean,
Zu bezela nijoa zabuka bidean,
Erortzen baldin banaiz zuloren batean,
Lagun zadzu Premiñ, zutitu naitean.

Premiñek

Alprojetan gaur dira paltak erabiltzen,
Projimoen guztiak aurrean ipintzen,
Norberenak atzean estali ditezen
Argatik gaur mundua da gaizki ikusten.

IRUGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Izan gaitean Premiñ, beti kristau umill,
Iñor juzgatze arren kantuan enabill;
Pekatu egin baño obeki degu ill,
Burlakin farrarikan ez det nai eragin.

Premiñek

Bibersioz nai nuke, nik eman denbora,
Iñor ofendi gabe pasarikan broma;
Alabagarria da egitea orla,
Bestelako konturik ez det nai iñola.

Txomiñek

Banitza zu bezela etxejaun andia,
Izan gabe maizter bat errukigarria;
Orduan zure gisa munduko aldia,
Emango nuke noski kontentuz guztia.

Premiñek

Nola sinistu Txomiñ gaur zure negarra?
Ez dezu artzen sendo arto ta sagarra?
Errenta idukirik osoro kaxkarra
Ez dezu azi ere famili azkarra?

Txomiñek

Nekazariak bear luke obeto jan,
Zergatik beragatik denok bizi geran,
Baña ark egin arren guztientzako lan,
Gaizkien ez du jaten, ta txarkien edan?

Premiñek

Esan dizut len ere Txomiñ, lagun zarra,
Ez dezazula gaur jo, aiñ triste gitarra,
Askok balu zuk dezun etxe ta baztarra,
Lasa botako luke tirri nola tarra.

Txomiñek

Egia da, bai, Premiñ, ni gizon pobrea,
Naizela baña, ez aiñ tristuraz betea,
Baizikan bertso onak kantatu zalea,
Naiz izan beti maizter dirurik gabea.

Premiñek

Txomiñ, ez det esango nor dan aberatsa,
Ondo erabakitzen au ez da erraza,
Ez da premiazkoa euki asko gauza,
Alegrentzia gabe bizia da latza.

Txomiñek

Nere aita lanean beti izan zan ari,
Baña etzuan poltsa iñoiz izan lodi,
Pobrezan zuelako ark beti igari,
Orain Zeruan dauka gloria ugari.

Premiñek

Ni ere bizi arren, nere baserrian,
Enaiz aberastuko soroko lanian,
Goizean goiz jaikita berandu gabean,
Probetxu gitxirekin etzaten naiz oian.

Txomiñek

Bearrakin gitxi da Premin, aberastzen,
Ez badu beste tratu onen bat billatzen;
Eta nik nola onik ez dedan ikusten,
Erremedio gabe pobre noa illtzen.

Premiñek

Pobreak ere ziran nere gurasuak,
Eta pobreagoak aien aurrekuak,
Baña, pobreak dira zorionekuak,
Badituzte onean artzen trabajuak.

Txomiñek

Gauzarik onena da konformidadea,
Naiz izan aberatsa, naiz izan pobrea;
Auxe da birtute bat parerik gabea,
Zuzen billatutzeko zerura bidea.

Premiñek

Ai! banengoke antxen ondo bizitzeko
Baña, beldurrez nago beti ni illtzeko,
Eta ill egin bear ara igotzeko,
Usa nai nuke izan bizik egatzeko.

Txomiñek

Au da gauza aundi bat, nik ez det ikusi
Mundu onetan guztiz ondo danik bizi,
Danak billatzen ditut nonbaiten negarti,
Laster egin dezagun emendik igesi.

Premiñek

Ikusten dira emen aberats ziranak,
Egun batik bestera pobreturik danak,
Guztiok baditugu bizitzeko lanak,
Bakarrik ondo daude ondo ill ziranak.

Txomiñek

Aspaldian nola ni naizen gurasua,
Zartzean ezagutu det piskat mundua,
Gazte denboran neukan aizezko burua,
Illea zuritzean bete zait kaskua.

Premiñek

Broman dagoenean piskaten gizona,
Dago alegere ta dauka umore ona,
Ongi litzake beti bizitzea orla,
Baña bueltaka dabill au dalako bola.

Txomiñek

Premin, bene bene benetan bola da mundua,
Jira egiñaz berau aurrera dijua,
Udaren ondorean badator negua,
Baña ez da biurtzen denbora galdua.

Premiñek

Orixen da egi bat dudarik gabia,
Geienoentzat ere da negargarria,
Ez dalako ezautzen bere baloria,
Zeñekiñ berdintzeko utsa dan urria.

LAUGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Zertako bertsoetan ote diot ekiñ?
Beldurtzen naiz zoratu ote naizen egiñ;
Non daukat ikasia? Noiz det asko jakiñ?
Nola jokatuko det zulako batekin?

Premiñek

Aditu eta ondo zerorren bertsoa,
Txomiñ, erantzuteko prestatzera nua;
Baña zure aurrean nastzen zait burua,
Ala ere jo zazu nai dezun puntua.

Txomiñek

Kukuak baten zidan jo puntua *kuku*,
Erantzun nion ez dek jan naikoa zuku;
Baña joten badezu zerorrek *ujuju*
Zeñek adituko du nere *kurrukuku*?

Premiñek

Zozo lelo batek beiñ, niri ere *zorzor*,
Jo arren, esan nion gezurra diok or;
Ordia, nola egin zuri orren gogor,
Indarretan zuretzat ni ezpanaiz iñor?

Txomiñek

Txiboak beste baten deitu zidan *txio*,
Isilldu nuen laster esanaz *adio*;
Baña zuk nola dezun jotzen *txorrotxio*;
Errebuiltako nik ez det balio.

Premiñek

Neguta zirzill katek asi arren egiñ,
Bertsorikan ez daki bukatutzen Txomiñ;
Baten kantatu zidan, bakar bakarrik *Txuiñ*
Txuiñ, O! baña negutakiñ zu etzera berdiñ!

Txomiñek

Loro berritsua da beti izango loro,
Erdia bada zintzo, beste erdia zoro;
Zu berriz zeralako beti birigarro,
Kantatzen dezu Premiñ, naste gabe klaro.

Premiñek

Txirrimirri zatar bat, txit zait tentalari,
Baña farra egiten utsik diot ari;
Txomiñ, zerorren gisa balitza kantari,
Ipiñiko ninduke lotsatuta gorri.

Txomiñek

Zekor kopeta beltzak, niri bein puntua,
Jorikan altu, jarri ninduen gortua,
Baldin eiten badezu zuk aren orrua,
Zekorrak lakoakin kantuan enua.

Premiñek

Erle batek eginda ni nor nitzan jakiñ,
Burrin burrun erronkaz laster zidan ekiñ;
Izpiz arek bezela eiten badezu miñ,
Igesi bearko det zuk baño len egiñ.

Txomiñek

Astoak egiten dit sarritan arrantza,
Baña kantuan ari falta zaio gatza;
Premiñ, zuk nola dezun kantarien antza
Biok egingo degu bertsoan jolasa.

Premiñek

Kirkirtxo batek burlaz bein egin zidan *kir*,
Oiñpean zapalkduta utzi nuen umill;
Sentimentua daukat nuelako nik ill,
Bengantzarik enion egin bear Txomiñ.

Txomiñek

Txakurtxo batek niri ekin zidan *txautxau*
Jarraituta ortzakin baita urratu prakau;
Nik ere aserreaz jasorikan ank au,
Jota bota niozkan ortzik onenak lau.

Premiñek

Ardi mantsoak beti kantatzen dit *bee, bee,*
Erantzun oi diot nik zu zaitut txit maite;
Izan gaitezen Txomiñ alaxen be-zale,
Umillak zeruetan jasoko dirade.

Txomiñek

Egazti ta abere askok oi nau tenta,
Danai eman oi diet, baña errespuestya;
Gaurko oni ematea orren errez ez ta,
Naikoa lan darabilt billatutzen beta.

Premiñek

Atzo ibilli nitzan ni berriz basuan,
Txori bat arrapatzen iru bat orduan;
Azkenez ere etzan erori lazuan,
Gaurko au ezingo det nik artu zepuan.

Txomiñek

Premiñ, enaiz kantari baña bai eiztari,
Eskopeta det ona, kañoiak ditu bi,
Zuzen apuntatuta, o! nik zenbait txori,
Mokua ebakita mutu dedan jarri!

Premiñek

Zenbat ateri nik ots, ainbat maratilla;
Topatzeko ederra Txomiñ, da mutilla;
Enekian ziñanik zu orren abilla,
Beste bat zu lakorik ez det iñon billa.

Txomiñek

Bertso batzuek nekez ditut borobildu,
Buruko matasa gaur egin det arildu;
Orain nai eta nai ez bear det isilldu,
Nekatu naiz iya ta nereak egin du.

Premiñek

Saltoa nik ere det asko biotzean,
Ikusirikan jende aundia aurrean;
Utsegiñ baldin badet iztxoren batean,
Barkazioa nai det sosega naitean.

BOSTGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Obe zan ezbanitza abia kantari,
Ala izatekotan danen farragarri;
Erregalorik iñork ez digu ekarri,
Kalte egiñ bearko diogu poltsari.

Premiñek

Zertatik inbidia det kantariena?
Enitzake biziko obeki bestela?
Trabenetan askotan jardunik onela,
Makal ipintzen badet poltsatxo gizena?

Txomiñek

Nik ere poltsa gaur det ekarri txikia,
Iñoiz iduki arren sendo ta lodia;
Ta bera nola dedan leortua iya,
Kontua jakiñ arte nago txit larria.

Premiñek

Txomiñ, ezpadaukazu diña pagatzeko,
Nereakin uste det degula beteko;
Onekiñ ezpagiña berriz iritxiko,
Txamarra nago ni prest prendatzat uzteko.

Txomiñek

Ez da gauza ederra, ala lotsarian,
Gizona arkitzea aulako tokian;
Askotxo bizi arren nere inbidian,
Beti nabill ni ere bajutxo neurrian.

Premiñek

Txomiñ, nik ere ez det sekulan beldurrik,
Iñoiz sartuko danik gurean lapurrik;
Familia azteko besterik ez det nik
Baba, arto ta urdaia, etxean bakarrik.

Txomiñek

Irabazia nola alaxen gastua,
Duenak eramaten lasa du mundua;
Egin nai lukeanak gustora pausua,
Zapata bearako du oña aiñakua.

Premiñek

Gauzarik onena da beti dezentzia,
Ondasunen neurrian jartzea jantzia;
Askok iduki arren markes iduria
Ez gitxik etxeetan dute miseria.

Txomiñek

Iya mundu au dago lujoaz galdurik,
Ez da gaur ezagutzen morroi ta nausirik;
Neskameak dabilta etxekoandreturik,
Ez da erraz billatzen ezkongai bat onik.

Premiñek

Zenbait etxe diraden beren kulpaz galtzen,
Txikiak izan eta aundiai jarraitzen;
Ni beiñik beiñ enoa orrela izaten,
Zorrak paga ezinda lotsatu enaiten.

Txomiñek

Gaur arte, nork jakin du zer dan *uelgea*?
Enredo zalez dago mundua betea;
Nik nai det osasuna, lana ta pakea,
Engañu gaberikan denbora ematea.

Premiñek

Ardorik ez badet nik, edan oi det ura,
Orregatik gerrarik iñoiz ez det gura;
Pazientziaz nola goazen zerura,
Piskat sufritu arren ez dio ardura.

Txomiñek

Ni ere anditze arren enoa iñora,
Lorik ez det galduko igo nairik gora;
Nagusi izan baño mendeko da oba,
Naikoa det nik banaiz guraso bat ona.

Premiñek

Milla esker zor diot nik berriz Jaunari
Zeren emzte ona eman zidan neri;
Zintxoa oso eta lujoz ez geiegi,
Dotriña irakasten onena umeari.

Txomiñek

Bai, Premiñ, bizi zera ondoen auzoan,
Atzo esaten batek ala ziarduan;
Zu lako batek palta eiten du onduan,
Estutasun gaizto zeñ, premia orduan.

Premiñek

Txomiñ, emaztea det osoro prestua,
Erremediatzeko beti beartsua;
Igaz izanagatik urte eskastxua,
Amaikatxori dio zabaldu eskua.

Txomiñek

Orlakoen bitartez Jaunak gobernatzen,
Ditu pobreak ere galdu ez ditezen;
Egaztiak baditu ederkiro jazten,
Gurekiñ, nork sinistu txit dala aztutzen?

Premiñek

Berberak dio Txomiñ, eska dezagula,
Jotzeko atea ta entzungo zaigula;
Fedea ezpagendu piskat otzituba,
Erneguz, zeñek luke galduko buruba?

Txomiñek

Jakin bear genduke kontentu osuan,
Ez dala bat arkitzen naiz egon tronuan;
Ez dala gure ditxa lurreko diruan,
Jauna laztan badegu, bai beste munduan.

Premiñek

Txomiñ, nik oi det koplan kanta beti beti,
Aberats enaiz baña, aiñ gitxi negarti;
Nere aldean daude dirudunak gaizki,
Arrosak bizi dira arantzakin nasi.

SEIGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Lau bertso bota ditut, orra bost garrena,
Ez dakit au dan txarren, ala dan onena;
Mingañ au ez det zorrotz, balitza eztena,
Elitzake kantuan izango motzena.

Premiñek

Abo itxitik ez da, eulirikan sartzen,
Mutuak ez du iñoiz izketan erratzen;
Iturrira dabillan txarroa bada austen,
Ni ere bertsoetan laster naiz erortzen.

Txomiñek

Ez da Premiñ, uts ori, ain sentigarria,
Lanak dakarrelako bakarrik ogia;
Bertsoak gatik illko litzake guztia,
Gosez baldin balego nire familia.

Premiñek

Itzezko iturri bat dezu iruditzen,
Zure agotik pozik Txomiñ det edaten;
Poto txiki bat baño ni nola enaizen,
Iñork edan ezkeru, leor naiz gelditzen.

Txomiñek

Ez det iñoiz ikusi au lako ibairik,
Ezin dedalako gaur zuretzat presarik;
Ni naiz txirriotxo bat, mendian jaiorik,
Arritxo batek gero bidea galtzen dit.

Premiñek

Ez det ekarri ona. aiñ sare txikia,
Arrapatzea gatik legatz bat aundia;
Ez dedala artuko, nago igarria,
Zerekin Txomiñ egin bigar bijilia?

Txomiñek

Niri ere gustatzen asko zait arraña,
Baña, danen artetik, geien amorraña;
Nola arrapatzeko, palta dedan maña,
Nik beintzat makallauaz bearko amaña.

Premiñek

Txomin, nire aldean zu zera trebia,
Kanturako daukazu bakana dan doia;
Zera kanarioa, ni ontz bat tristia,
Ez det kaiolan iñoiz merezi jartzia.

Txomiñek

Astoak pentsa arren, dala zamaria,
Eta ariñ egiten bera nagusia,
Premiñ, da Premiñ, zaldi galopalaria,
Ni jarrai ezin dedan belarri andia.

Premiñek

Bene benetan ori, ori da egia,
Atzekoak aurrera, balitza guztia;
Erbiai deitu arren, zuk gaur aizeria,
Noiz kendu die onek olloai bizia?

Txomiñek

Erbia beti izan, da gaitzik gabia;
Ark ez dakielako zer dan malizia,
Aizeria bestera, dana da tranpia
Gizona engañatzen dakian pistia.

Premiñek

Tranpian ere dakust oraintxen mirua,
Jate arren otan lo zegoan ollua;
Baña, ollo lekuan billarik katua,
Bizirik nekez egan irten da gaixua.

Txomiñek

Nik berriz berdiñ dakust, arroturik arza,
Zergatik uste duen arrapa bildotsa;
Luzatua gatican erpe txit zorrotza,
Uts egin da, galdu du sekulako poza.

Premiñek

Auxen da mixeria, auxen da bai pena,
Topeka narabiltzu ari bat bezela,
Txomiñ, baña bakizu bildotsa naizela,
Oraindikan jateko, ez oso gizona.

Txomiñek

Premiñ ni naiz nanoa ta zu jigantea
Nola naizu pele au nik irabaztea
Ez bildurtu naizela Dabid profetea
Lurrera zelaitzeko Goliat fuertea.

Premiñek

Orañ obeki dakust ezpata ederra
Txomiñek dakarrela illteko zezena
Adarrok zorrotuta noa prestatzera
Bestela ementxe da gaur nire azkena.

Txomiñek

Itxuen errian da tuertoa alkate
Aintzakotzat errian ni ere naukate
Enaizelako kantuz zu zeraden beste
Banoa itxuakin bizitzera naste.

Premiñek

Eninduten sartuko aiñ errez gaur plazan
Jakin banu zertako berau egiña zan
Banderillak gorderik zuk ederki kapan
Sartu dizkidatzu bai noizik bein espaldan.

Txomiñek

Eguzkia danean zeruan agertzen,
Izarrak alster dira lotsaz ezkututzen;
Premiñ, nola eguzki, dezun iruditzen,
Banoa gordetzera lotsatu enaiten.

Premiñek

Ezkillak jo dezake nere agonia,
Beldurrez jarri nazu erdi illik iya;
Pultsurikan ez daukat, otza izerdia,
Kukurruku jo zazu Txomiñ, kantaria.

ZAZPIGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Jaiotzaz badakizu, dirudit mosolo,
Gabez errondari naiz, egunez oi det lo;
Premiñ, ontzen lekuan, jaio banitz loro,
Kaiolen baten nitzan biziko gozoro.

Premiñek

Ez naiz erretxiñola, ez kanarioa,
Ni ere naiz obeki, ontzen antzekoa;
Baña, bizi dakigun euskal-zortzikoa,
Kanta dezagun Txomiñ nere gogokoa.

Txomiñek

Euskaldunak nai badu jarraitu euskaldun,
Onelatxe kantuan bear du ezagun;
Neurri au gurea da, berez, nere lagun,
Eta atsegingarri aire au da nai nun.

Premiñek

Leku danetan jaio, oi dira umiak,
Amak egiten ditu non nai bai semiak;
Lur onetara baña aparteko doiak,
Zerutik bota ditu Jaungoiko guriak.

Txomiñek

Non da beste lekutan emengo fedea?
Au bezaiñ beste lur bat aiñ alegerea?
Nork dauka Gernikako Arbola gurea?
Igartu arren zarra ez degu gaztea?

Premiñek

Txomiñ, non da emengo udako aizea?
Itzalpetxoetako gozo eta mea?
Non lekuan lekuan bañuen etxea,
Osasunaz jartzeko gaixo dan tristea?

Txomiñek

Premiñ, baita ditugu asko ikusgarri,
Palankan nagusiak, onenak dantzari,
Zenbait ditugun berriz emen pelotari,
Mundu danak daki ta ez galdetu neri.

Premiñek

Udetan dator ona, argatik jendea,
Berau dalako bazter parerik gabea;
Emen da zer jan ona, zuria oiea,
Ostatua garki ta kalean pakea.

Txomiñek

Bazter onetan ez da lapurren beldurrik,
Orretan ez da senti iñoiz euskaldunik;
Ateak egon arren gabetan zabalik,
Lo egiten da lasa naiz egon bakarrik.

Premiñek

Nola kantatu Txomin emengo gloriak,
Izarrak bezelaxen badira uagriak?
Nai dituenak jakin letu istoriak,
Gogoan eukitzeko dira geiegiak.

Txomiñek

Milla euskaldun dira andiak gerrari,
O! zenbait itxasgizon, zenbait bertsolari!
Izkribatzalle asko, oneneak kantari,
Atzera eragiñak mundu guztiari.

Premiñek

Nere adiskidea, iya degu asko,
Bertsoetan naikoa egin degu gaurko;
Utzi dezagun lan au beste baterako,
Kopla obegoak gorde ordurako.

Txomiñek

Benetan jardun degu asko bertsoetan,
Geiago enuke nai segi gaur onetan;
Gizona aspertzen da gauza dan danetan,
Aixago sari gabe badabil kopletan.

Premiñek

Emen bukatzen ditut, Txomiñ, nik gaurkuak,
Begiak isten dizkit piskatxo bat luak,
Gorputzak bear ditu bere deskantsuak,
Gabon digula danoi gure Jaungoikuak.

Txomiñek

Agur, jende noblea, urrengo artean,
Bizi zaitezte ongi osasun pakean,
Ikusten ezpagera beste egun batean,
Jaunak batu gaitzala zeru zabalean.

Premiñek

Oraindikan munduan bilduko algera,
Pasa dezagun berriz ordu bat ederra,
Bertsoetan egiñaz gaur degun bezela,
Antziñako euskaldun garbien antzera.

Txomiñek

Ainbat lenen nai nuke au lako eguna,
Gozatzeko umore bat atseginduna,
Maiztxo bear genduke gaur lako jarduna,
Bizi dedin Euskara, baita euskalduna.

Premiñek

Bizi dedilla, bizi, Euskara maitea,
Izkuntza antziñako parerik gabea,
Berau illtzen bazaigu, joan zan gurea,
Erdarak digulako jarriko legea.

Txomiñek

Euskaldun jaio eta, berdin gera azi,
Zeren titiaz edan bera degun nasi;
Mundua dan artean ez dakigun jausi,
Seme danok batera dizaiogun eutsi.

Premiñek

Bizkaia, Gipuzkoa, orobat Araba,
Nafarroakin emen lau anaia gara;
Frantziko irurak ta gu biltzen gerala,
Zazpirok bear degu salbatu Euskara.

MARI ANTONI ARAMAIOARRA

IRAKURGEIA

*1899ko Bertako euskal-jaietarako
egilleak atondua*

*Zolia danari goixetan,
Jaungoikoak deutsa lagunketan.*

Araba izan arren oraiñ Aramaio,
Bizkaia iruditzen onek dau geiago;
Daukalako ghuraso zarren berbetea,
Bizkaitarrena bardin Foruko legea,
Ta berau izan arren urte askoduna,
Oraiñdik ez dau galdu euskelduntasuna,
Zeruak nai izanik da leku polita,
Ainbeste baserriz da eleixaz jantzita,
Jaungoikoak eginik oso da malatsa,
Iturriz zugatzez da mendiz aberatsa,
Neguan epeltxoan udan ez beroa,
Eguzkiak lerregi erre bagakoa,
Bioleta bedartzan legez eskuetan
Erri auxen dalako mendi artietan,

Emon gura neuskio datorkan ondrea,
Dalako Euskalerra erdiko lorea,
Deiturik, erri bakar gaur Arabakoa,
Erdera naste baga euskaldun osoa,
Ta Euskera zainduten legetxe alegin
Bere oiturak gaitik dabelako egin,
Biotzetik agurtzen gaur dot Aramaio,
Erri aukeratutzat au zalako jaio;
Berau da bada ibar zintzo ta leiala,
Atxak solo biurtu egin dituana,
Saritu eragiñik izerdi andiak,
Boteak bere ume zailen bekokiak;
Eurenez naiz da izan gorputzez txikiak,
Beargin zintzo beti dira txindurriak;
Baña Aramaioar zarrak zein gazteak
Niri eresten jataz dirala erleak,
Ezpadauka lorarik erleak urrean,
Zelan ibilli oi dan billa urriñean,
Alan ikusi oi dot aramaioarra,
Etxean amaituten jakonean lana,
Dirudiala erle zintzo ta langiña,
Doiala erbestera bearraren billa;
Bata badoa ezti geia ekartera,
Bestea pillatzeko dirua etxera,

Agaitik erlearen izena betean
Aramaioarrentzat dator nire ustein.

Ez dot nik esan gura txito ta osoro
Akats bagakoa dala Aramaio,
Alan bere bakigu oneitan ardiak
Esan leikela danak dirala zuriak,
Bat edo bat aurkitzen noz bait bada baltza,
Berak dauka librako barbantzen antza;
Alan erleak bere dan danak zintzoak
Eztira zerren batzuk direan mamoa;
Bai, onak utsik dagoz an goian Zeruan,
Txarrak bere on baga beian Inpernuan,
Baña gitxi-gei emen lekuan lekuan
Txar ta onak gabiltzaz nastean munduan;
Antxiña entzun neban nai dozun errira
Zoaz; baña txakurrak an bere badira;
Au gaitik Aramaion bat edo bat alper
Izan arren ez deutsa orregaitik ezer,
Alan ez dot bardindu nai paradisuaz
Lurrean non nai oi da bat edo bat Judas.

Esan dot asieran jaunak lagunketan
Deutsa zoli danari jagiten goixetan,

Alan bada nai neuke azaldu zearo
Neskatilla bategaz beiñ zer zan irago,
Nor zan Mari Antoni Aramaioarra,
Benetan beargiña, gañera goixtarra,
Gari epalla bere benetan azkarra,
Amagaz Arabara sarritan joana;
Esan dodan legetxe erlien antxera,
Etxerako onera zerbait ekartera;
Baña, ama ill jakon, ta beste urtean
Igitaldia eldu egin jakonean,
Auzokoak zituzan eroan lagun bi,
Bata zan Juana eta bestea Iñazi,
Zarrena Bitorian gazteena Bilbon,
Serbitzen luzaroan zireanak egon;
Orregaitik egozan uritar egiñik,
Eta baserriari iguiña arturik;
Garbiro esateko erdi nagiturik,
Erderaz autortzeko señoritaturik;
Baña, zelan egozan orduan etxean,
Ta Mari Antonigaz Kutunak zirean,
Asmau eben beragaz nasi Arabara
Joan bear ebela biak igitara,
Erromeriara asko joan oi dan legez,
Lan eiñ baño geiago olgetako ustez.

Izarrak zoli zoli egozan zeruan,
Ixillik illda legez jentea auzuan,
Ollar eta astoak bere lo oraindik,
Ezer bere entzuten etzan eurakandik;
Ontzen uluak zerbait sometan zirean,
Zeintzuk ziran jaioak baso urriñean,
Erlojuak amabi ots ditu emoten,
Esanaz; domekea oraintxe da illten,
Baña jote orduko amabiterdiak,
Neskatillak egozan irurak jagiak,
Ordu batak jo baño len barriz etxetik
Urtenda Miñanora elduta goixetik,
Iru gari arlogaz Araka gañean
Ebagiteko laster berbatu zirean;
Eta bardin samarrak izanik arluak,
Juanari emon eutsan bertatik buruak,
Bakotxak bere sailla ein bear ebala,
Gura zan orduetan egiñagaz lana,
Jardun baga iraunak alkarri emoten,
Batak aiña besteak ez ebala eiten,
Alperrak asmo asko, da esaerea,
Eta egia dala baukat sinistea,
Osterantzean laster dogu ikusiko,
Itsuak bere zerren deutsan igarriko.

Egia da Iñazi eta aizta Jauna
Ez egozan premiñan joateko ara,
Etxejaunak zirean euren gurasoak,
Aramaion banakak zirean lakoak;
Bata eta bestea baña, domeketan
Kalera apaindurik jasten ziranetan,
Nok esan jakin ezik Juana eta Iñazi
Baserrian zirala jaio eta azi?
Zorionean urten zirean kanpora,
Jantzian igoteko ainbestean gora;
Bai, arrotzen zituzan euren dote onak,
Baña ez ete eben bear euren gonak?
Ez ekarden aririk etxaguntzarako,
Euren egarria zan dana kalerako,
Ez eben ezetera gura eguzkirik,
Baltzitu ez eioen berak arpegirik;
Billdurrez orregaitik kapela zabalak
Egalik egalera kana bat ziranak,
Eroan zituezan igitara biak,
Arriturik ikusten eutsezan guztiak;
Ez, etziran eurakaz errez baltzituko,
Eta euriaz berez ez asko bustiko,
Damugarri zan bada alako lora bi
Baltzituta etxera egitea etorri.

Etzan, ez areentzako egin igitea,
Gogokoago jaken biai kerizpea,
Edo intxaur azpian josten jardutea,
Arturik ipar aixe gozo eta meia;
Eztiñot zireala neskatilla txarrak,
Etxeko gobernuan eukezan bizarrak;
Eurak nai ebena zan erosotxo bizi
Soloko lanetatik eginda igesi;
Eta egoanean nonbait fiestea,
Antxe apainduenak biak agertzea;
Baña Mari Antoni zelan zan pobrea,
Eta buruan bere kukutsik bagea;
Etzan sekula bere fiestan ikusten,
Etzalako auzotik iñora urteten;
Zan bakar zalea ta, zan jaungoikozkoa,
Arrokeria zer zan ezautu bakoa;
Oso galant gorputzez, ederra ariman,
Aingeru baten antza eukan arpegian;
Bai, arbel asko eta gauz ona gitxitan
Aurkituten dan legez emen lurpietan,
Mari Antoni lako neskatxik errian
Beste bat ez egoan beraren aldian.

Zirudian enparau danen ispillua,

Birtutez beteriko lora sortatxoa;
Ain zan garbi, ixill ta aiñ zan zentzunduna,
Etxakona aztuten amari entzuna;
Jaungoikoak deusala beti lagunketan
Jagiteko zolia danari goisetan,
Eta artu dedilla suertea nai noz,
Ona bada berandu ezalako iñoz,
Orregaitik jagiten a zan iruretan,
Juana eta Iñazi nekez zazpiretan,
Au gaitik egin eban lau egun lenago
Arloa, beste biak eiñ zituen baño;
Guraiña lo eginda, aiñ berandu jagi,
Igitiaia astiro gero erabilli,
Kantau asko egin da lekaixoa sarri,
Nekau baño lenago eginda jazarri,
Ta onen onenean aretx azpi baten,
Dantzan bere ebela ordu bete galtzen,
Lau eguneko lanaz emotea zortzi,
Nori ein bear jako gaur mira eretxi?
Egiñak esaten dau zer dan egillea,
Ona, erdiko edo ete dan dongea;
Landarea jatorriz baldin bada urra,
Ezin emon lei berak alea intxaurra;
Agaitik geienean zelakoak amak,
Bere iskuten dira dirala alabak.

Nagusiari bere ein jakon damutu,
Arei saillak emonak, baita aserratu,
Bera zalako beti goix jagi zalea,
Atsegintzen jakona neskatx langillea;
Eta doe guztiak Mari Antonigan
Berak nai legez zelan aurkituten ziran,
Abiau zan pentsetan semearentzako
Etorrela andragei ezin da obeto;
Ziñoan bere kautan; ondo da dotea,
Baña, lendik aberats daukagu etxea,
Nik gura neukena da ixilla errana,
Ez nagi, loti eta ain gitxi arrana,
Eta Mari Antoni berba gitxikoa
Dalako guretzat da alagalakoa;
Arakako auzoa dana da neurea,
Jaubegeirik bat daukat, bakarrik semea,
Gañera diru puskat umegiñan daukat,
Urtero geitzen deustaz beintzat milla dukat,
Alan guk daukagunaz beste ezer baga
Bizitzeko geiegi ezdaukagu bada?
Naiz izan aberatsak Juana eta Iñazi,
Orreen aldean bauka arek zer ikusi,
Mari Antoni soillik orreik biok baño,
Edozetarako da askozaz geiago;

Orreik legez ak euki ez arren doterik,
Naiago dot guretzat goneaz bakarrik;
Gorputzez da arimaz, nor bera lakorik?
Ez dakit topau leiten Araban besterik,
Etxe bat ondretako da emakumea,
Dontsua da gizona ona bada andrea;
Eztiñot txarra dala andra aberatsa,
Baña, nik naiago dot langin ta apatza;
Aberats, eder, ona, iru gauzak baten,
Kantetan da errezak ez dira billatzen;
Baña Mari Antonik onak badaukaz bi,
Ederrez eta onez santa bat dirudi,
Ta aberastasunik ak euki ez arren,
Eskatzen dodana da birtutea lenen.

Onelantxe kontuak eginda atera,
Neska mutillai biai deiturik aurrera,
Agertu eutsen bere barruko gogua,
Ta euren baietzagaz aurrera arloa,
Eroanda, *brebeaz* zirean eskondu,
Eta euren bizian etxaken damutu.

Bai, Mari Antoni zan egiñ andra andi,
Juana ta Iñaziren inbidiagarri,
Zeintzuk umill umillik saillak amaitzean,

Biak laster etxera biurtu zirean,
Eguzkiak bapere ein baga baltzitu,
Baña lotseak ondo eginda gorritu,
Mari Antoni barriz poz pozik Arakan
Geratu zan amaren bertsoak kantetan:
«Jagiteko zolia danari goixetan,
Jaungoikoak zerutik deutsa lagunketan,
Eta suerte ona datorrela nai noz
Ez dalako berandu beretzako iñoz».

EUSKALDUN BIOLETEA

ARAMAIORI GORATASUNA

*1899ko eukal-jaietan Aramaion
saritua izan zan*

Anboto, Udalatx eta Murugaiñ,
Goiok gorago eregi,
Ta begiratu zuek gordetan
Dozuen ibar oneri;
Euskaldun lorategi eder bat
Beronek badau irudi,
Bioletaren izena ondo
Eletorkio danoni?

Bioletea izanik berez
Be-zale umill benetan,
Bedar artean lotsaz legetxe
Dana, albadau gordetan;
Bertsolariak, baña alan bere
Umilltasuna goietan
Ez dabe jarten euren kankaz
Lekurik ederrenetan?

Ta bioleta be-zaletxo bat
Ibar au mendiz gorderik,
Irudituten bajat, nik, zelan
Itxi gaur jaso bagarik?
Zelan Araban berau izan da,
Euskaldun utsa bakarrik,
Bertan lorarik ederren dala
Ez dot kantauko emen nik?

Kantauko dot nik ibar au dala
Arabar danen ondrea;
Kantauko dot nik berau gaur dala
Euskaldun bioletea;
Kantauko dot nik dala pitxi bat,
Motzak ezaindu bagea,
Euskal-usaiña baño besterik
Jausten etxakon lorea.

Kantauko dot, bai, kantau gizaldi
Asko ein arren munduan,
Garbia dala au oituretan,
Bertako erreken moduan;
Mendi ederrez inguraturik
Ementxe bakar lekuan,
Lan egunez da, gabez lo einda,
Euskera Amaren altzuan.

Onek dirudi Euskerearen
Alaba berarizkua,
Pitxiletakaz dabena jazten
Txukun txukunik burua;
Dalako berau milla abia
Zuri zurien lekua,
Eta ainbeste santutegien
Esparru eder dontsua.

Toki autua benetan zara
Ainbeste eleixaz jantzita,
Ibar malats bat zu Aramaio,
Etxalde ederrez josita;
Murugaiñdik nik zuri begira
Kerizpetxotan jarrita,
Zeiñbat alditan esan ete dot
Zu zareala polita?

Damugarria litzake baña,
Gozetan dozun gloria,
Ikusitea dana galduta
Zu buruz bera jarria;
Damugarria izanik zu gaur
Euskaldun bizitokia,
Amai edaten gero ikustea
Umeak erdal titia.

Damugarria litzake bada,
Osasunagaz Euskera,
Zugan gaur bizi eginda, biar
Bialdutea lurpera;
Baña, mendiok zutik badagoz
Lotsa bagako erdera,
Azartuko da, o! Aramaio
Zure izketau illtera?

Orretariko arerio ta
Etsa aiñ gerralaria,
Sartu eztedin inguru inguru
Jarri egizu esia;
Orren azpira makurtu baño
Lenago erabagia,
Artu egizu, zein azpiratu
Jokatuteko bizia.

Zure erripak, zure aldatsak,
Zure tontorrak euskeraz
Zainduten dabez euren izenak,
Aldatu baga bestegaz;
Eta iñozko alditan deitu
Egin baño len erderaz,
Jausi zaiteze txuntxurrok danok
Arroetara tuterras!!!

Ez Aramaio, ez orrenbeste,
Jarraitutea euskaldun
Nai dozulako, euskal-jaiokaz
Eiten zaitue ezagun;
Kantau daikezu: arabar izan
Arren enaz ni erdaldun;
Ze odol dodan beti euskeraz
Autortuko dot edonun.

Oraindik zure iturriok nai
Dabe jarraitu batera,
Lorik ein baga kantetan beti:
«*Bizi bekigu euskera*»;
Baita mendiok berdez nai dabe
Jantzi urtero aurrera,
Igartu eta esan eztedin
Egin dirala Gaztela.

Kantau begie «Anbotok zarden
Gordetan badau burua,
Baita Aramaiok ondo zaiñduko
Dau Euskera Ama atsua;
Atsoa izan arren Euskera
Dalako garbi, gozua,
Ez dakiana iñoz loituten
Jaunaren izen Santua».

O! Ama maite Euskera zarra,
Jaungoikoaren izena,
Mundu guztiak ondo esaten
Zu zara jakitunena;
Zergaitik goian bizi dalako
Jabea guztionena,
Beraz arentzat non da izenik
Euskalduna duiñ ederra?

Bene benetan beretzako da
Egokien Jaungoikua,
Bere Erreñu berarizkoa
Zergaitik jakon zerua;
Eta zerua izarrak baño
Dalako goragokua,
Nondik ta nora deitu eikeon
Euskeraz jaun bat bekua?

Dalako goiko Jauna, deusagu
Jaungoikoa emen deituten,
Beste izenek baño geiago
Berak gu gaitu poztuten;
Berak *Diosek* baño geiago
Biotza deusku samurtzen,
Samurtasunez euskera bestek
Eztabelako bardintzen.

Argizagia bera baño da
Euskera apatzagoa,
Eztia bera dan baño bere
Gozo ta eztiagoa;
Dontsua ume ama daukana
Euskaldun garbi osoa,
Titiaz naste edan dagion
Berbeta jaungoikozkoa.

Emen alantxe orain arte da
Oiñetik oiñera edan,
Euskera utsik, ta berau gaitik
Bizi da bizi dan eran;
Zorioneko jaio ziranak
Eta ill euren Euskeran,
Eztabe oraiñ damu izango
Ez bizi izana Gaztelan.

Ainbeste milla urtetan eben
Emen alantxe jarraitu,
Eta gu bere bide erdian
Ezgaitezen gaur geratu,
Euskal-azia ereiten arren
Danok gaitezen dendatu,
Eta euskaldun semeak jaio
Egingo dira ziertu.

Bai, Aramaio gura badozu
Izan zorionekua,
Maitetu zeure guraso zarren
Berbeta garbi gozua,
Gordeizu arren ill arteraño
Euskera bedeinkatua,
Nok dirudian Paradisura
Zerutik jatsitakua.

**KANTU ERDERATIK
EUSKERARA BIURTUAK**

EKATXA

Zorrilla jaunak erderaz egiña

Zer nai dabe uts urdiñ argi iraztekoan
Odeiok pillaturik asarrez gaur ala?
Egiñik Burzerua onenean estaldu
Burrukarako legez gertetan dirala?

Ze zanez arrastaka daroaz osarteetan?
Ze indar ezkutukok deutse bultzatuten?
Zeru zakon zelaiak argitzalkla bagarik,
Zearka ibilliaz dabezala isten?

Ze biskor, ze agudo direan metatuten!
Banandu alkargandik baita bereala,
Izar-erria dana osoro illundurik,
Urdin pozgarrikoan ipinirik gaba.

Mendien gañetatik laban labanka doaz,
Itxas orroetsuruntz astiro ixillik,
Illunpez upaturik zero alderdi biak,
Lurra euren barruan zarratu egiñik.

Iges iges badoa, igesi Illargia:
Iges iges izarrak doaz ezkutetan:
Agintzen osarteetan odeiak utsik dabe,
Izar-erririk oztaz dogu begiztetan.

Alperrik nekatuko gara ikuste arren,
Eun baltz izugarriak gorde dauz atzean,
Zeinbat nekatuago zulatzen ein begiok,
Ainbat jarriten jakuz odeiak aurrean.

Eurak bakar bakarrik geroago geiago,
Mundu lo dagonari datorkaz gañera,
Berau bere bidean doian ots bakotxean,
Besteak inguruak doakoz artzera.

Oñeztuen argira esan lei direala
Odeizko metak mendi ikaragarriak,
Garra darioenak euren erraietatik,
Beste batzuk zaldizko armada andiak.

Beste batzuk esan lei piñuidak dirala,
Desbardiñak dituez kopa ta kanpuak,
Koloreak beingoan barriak aldaturik,
Dabiltzaz aruntz onuntz ezin geldituak.

Ze besok, ze megopek bultza ta zuzentzen dauz?
Nok euren erraietan diardu berbetan,
Urrumaka doiala osti burrundaria,
Trujua euren barrutik baita arinketan?

Ausaz danen erditik Egilla altsua doa,
Lurraren ertz bazterrai begiratutera,
Ete doian mundua oñetatik galdurik,
Aurkitzen dan lekutik alde egitera.

Edo doakon nago burdiaren ondoren
Txerren zital erkiña jarten illunpean,
Meteturik odeiak aren gloriaren ta
Beronen zorigatx ta illturen artean.

Benturaz euretatik, ete da bat edo bat
Kerizpetu ebana Sinaiko mendia,
Ezkutapen gartsuak argitzen ebanean
Bertara igo eban igarla andia?

Edo ausaz ete da euren artekoren bat
Sodomara ebana sugarra isuri,
Edo itxasoetan mundua ondatzeko
Urjol gei andiren bat dabena iruntsi.

Izarraturik gabak urriñetatik diñost,
«Ara an zure Jauna, an ezkutau jatzu»,
Gau odeitsua barriz deiez deiez dagokit,
«Jaungoikoa urrera oraintxe datortzu».

Bazatozkit, o Jauna, zure mantuko orlok
Suzko odei artean ditut begiztetan,
Tximistaka zeruan zearka zoazala
Arpegi txit dontsua deutsut ezauketan.

Dazaut zure kerizpe doiana kolortzaka,
Igerian odeiak dabiltzala pillak,
Dazaudaz lurrun ketsu ugarien erdian,
Danielen amesak ta mamu zurbillak.

Dazaudaz zure oñatz ezin nik ikusiak,
Ostien amorruzko erroien artean,
Zure burdiko txinpart biziak tximistetan,
Dazautsut arnasea Akilon aixean.

Airean zear doian lasto igar bat baño
Jauna, zure aurrean besterik zer gara?
Zu barriz begiz egun, kerizpez goi urdiña
Putzaz sortitza eta Betikoa etzara?

Bazaudaz, o Jauna, nik, adorau gura zaitut,
Espirituaz auspez nagotzu oñetan,
Miña dot mutu zerren ez daben adietan,
Jeobagana eltzen diran kantuetan.

Uso ibar zaleak, urruok ekatzuez,
Surrumurru samurra baita iturriak,
Baso berdeak zeuen murmullutxo gozoa,
Jaunari kantetako batera gloriak.

Zuen otsa baletor oraiñ nire arpara,
Berotzen banau Jauna zure espirituak,
Igarlearen sua biotz au gorituta,
Nire kantak litzakez bardinm bagakuak.

Orritxoena baño eztiago litzakez,
Alperrik Aprillean arena da gozo,
Fenisari atzea emongo leuskioe,
Erretxiñola lotsaz leukee gorrituko.

Kantu aiñ eregiak urrin itxiko leuke,
Eremu luzeetako korront ots apatza,
Baita baletor bere txirringolan txirrinkaz,
Irrintzaka irradan itxas truju latza.

Lira onegaz baña makurtu bear dot nik,
Odeiez apaindurik zakustazanean,
Illten jat eztarriau bozau indarrik baga,
Oñeztuka zeruan Zu zoazaneana.

Azken bagako zure espiritua doa,
Begi leusotuok naiz ondo ez ezautu,
Arima onek zurturik jarririk belauniko
Odeien kolkoetan adoretan zaitu.

LEPANTOKO GARAIPENA

Herrera jaunak erderaz egiña

Jaunari kantau daiogun itxas zabal zelaian
Traziar txarra oinpera zelan sartu eban:
Gure guraso, beso, eskuma. gloria, osasun
Eta Jaungoiko zarealako batalletan;
Zuk, Faraonen bekoki astun eta armadak
Itxi zenduzan triskau, zetu ta birrindurik,
Noren prinzipiez, itxas zakona zenduan bete,
Arriak legez ondarretara ondaturik,
Lasto igar bat suak desegiñ oi daben legez
Zeuk asarrean danak itxita iruntsirik.

Ontzidiagaz zeken, artoa, oso puztu zan,
Bere izanak ainbesteraño ziralako,
Eta gureai lepoa lotu baleutse legez
Beso altsuak jasoten ditu agintzeko:
Lurreratzen dauz beingo batean goienetako
Zedrurik sendo, indartsu eta zuzenenak,
Oinperaturik zugatz argalak, aurrera dator,
Edanaz urak, izanagaitik iñorenak,

Geure lekuak zapaltzen deuskuz azartasunaz,
Danak guztiak baziran legez berarenak.

Txikiak dira anabasturik ikaratuten,
Bere asarre tximistatsua ikusirik,
Jaun Jaungoikoa, zeurorren kontra eregiten dauz
Arpegi eta bularra biak arroturik,
Bere besoak armaz jantzirik zabaltzen ditu,
Sama zardena alboetaruntz biurtuten,
Itxas-urakaz ezotzen diran bi Esperiai
Biotz edendu zitala deutse agertuten;
Zugan zergaitik itxaropena ipinten daben,
Zure fedezko armaz zergaitik diran jazten.

Erremuskadaz lotsa bagarik onelan diño
Ez al dazaubez lur oneik nire tripa erreak?
Ungriatarraz batuagaitik, noz azpiratu
Egin ebezan nire Asaba errimeak?
Zeñek libradu egiñ ebazan Dalmazia ta
Rodastarrakin euki zituen gerretatik?
Zeñek libradu Austriar eta Jermaniarrak
Artu zituen ainbeste tunda letzetatik?
Ausaz gaur euren Jaungoikoak dauz librauako barriz
Nire eskuma onen indartsu eskergatik?

Euren Erroma bildurrez etaumillik dago,
Bere kantuak negarretara dauz biurtu,
Bera ta bere semeak dagoz gaur lau orrian,
Sumiñaz eingo ete ditudan auts biurtu;
Frantzia dago ezdabaidakaz erdibiturik,
Eta banderan jarten dabenak Illargia,
Oso birrindu ez daian dauka España larri,
Orrexegaitik oraintxe dogu guk aldia,
Baña Españak ezpaleu bere alako gatzik
Zeñek, bai, zeñek emongo leuskit arpegia?

Erri altsuak burua umill makurtzen deuste,
Buztarria neuk euren kaltean deutset lotu,
Eta biziak salbeta arren euren eskuak
Koldar gaixoak egiten deustez neuganunztu,
Euren argia bera jausiaz doa illuntzen,
Euren muruak danak lurreruntz, or badoaz,
Euren dontzellak katigu dagoz ene mendean,
Euren gloriak geuregandurik danak goaz,
Nilon asi ta Eufratesetik Istro otzera,
Eguzkiak gaur dakutsazanak artu dodaz.

Jauna, ez dozu iruntsiten zuk zeure ondriarik
Lapurtu daian orrelan iñoz anditsuak,

Nabarmen onek, begira barriz zelan dituan
Arrorik loitu zure altara aiñ santuak;
Ez egizuz zuk arren orrelan zapaltzen larga,
Ez bitez izan onak pistien iñoz jaki,
Ez begi Jauna, onen odolik arerioak
Sekula bere probau, edan ta ez iruntsi,
Diñoalako: Nun da gaur orreen Jaungoiko ori
Eta zertako orren gorderik jake bizi?

Zuri zor jatzun gloria andizko izenagaitik,
Zure jenteen bengantza zuzen aregaitik,
Euren zotin ta negar, zizpuru, tristen alde,
Jaso izu jaso, zure besoa berbertatik;
Gizon bere gaur nai ez dabena izan, o Jauna,
Zeure ondreaz jarri egizu lotsaz gorri,
Iru eta lau bider agertu egiozu zeuk,
Zeure kastigu gogor garratza etsai orri,
Berorrek egin deutsun iraiña zeurorren kontra,
Bera illteko ezpata zorrotz izan bedi.

Zure izena zapaldu nairik eregiten dau
Buru altsua, eta biltzen dauz albokoak,
Gu galdutea erabagirik batzarre atan,
Entzuten jakoz deadar, ulu ez gozoak:

«Goazen agudo, goazen bai itxas zakon erdiruntz,
Odol gorrizko osiñ biurtu au dedilla,
Arrain jakitzat, aren arraza zantarra arren,
Milla arranoa, arras gaur arren; itxi illa,
Deslai geratzen direan gauzak, geuk zatiturik
Etorri bedi gura dabena euren billa».

Batoz Asia eta Ejipto izugarritik,
Arabiar ta Afrikatarrak alkaturik,
Batoz Greziar euren aldera urten dabenak,
Sama zarden ta oso zuzenak goraturik,
Batoz altsu ta ezin kontala direalako,
Erabagirik desegitera gure asmuak,
Batoz illtera zearo gure gazte guztiak,
Euren burdiñak jarri ta ondo zorroztuak,
Batoz umeak preso artzera, eta dontzellak
Ipinitera gloria baga illunduak.

Itxasoaren kolkoak artu laster ebebzan,
Lurra egoan ixill ixillik bildurtuta,
Gure errutsu, biotz andiko, adoretzuak,
Egozan mutu, zer egiñ eziñ asmaduta;
Baña asmaurik eukatselako dana aldabenak,
Txarrai gerra bat euren glorien galgarria,

Alan bearrez, austriatar bat jarkiten jake,
Eta beragaz gure España gerraria,
Ez ebalako Jaunak nai izan Babelek preso,
Euki egian Sion, zeñ jakon bere Erria.

Legoia egon oi dan erara eiza artzeko,
Dongak egozan katolikoai itxaroten,
Oneen jagola ziñealako baña zu, Jauna,
Biotza jake bildur jantzitik billostuten,
Goiko arnasa pozgarriagaz zuk sendotuta
Adoreturik sartu zeitezan batalletan,
Euren eskuak baita besuak zuk, zeuk, deutsezuz,
Galtzairu-arku zaill zaillen gisan gertaketan,
Ikusi zedin zeure ezpata zelan ebillan,
Euren eskumen arma zorrotzen zirtzartetan.

Arritzen dira anditzat ara joan ziranak,
Sendoak eta bioztu danak ikaratu,
Burpill goiena oi dan erara beruntz itzultzen
Zuk gure Jauna, txarrak zenduzan azpiratu;
Gure bateri milla igesi urrin doakoz,
Lasto bat zelan aixe putzetan dan joaten,
Mendi txuntxurrak diran legetxe gorri jarriten,
Inguru danak su eta garrak badauz artzen,

Modu berean inguraturik zure sumiñak
Areen arpegi arroak dira lotsatuten.

Zatitu zeuntsan dragoie gogor ari burua,
Ebagi ego ezaiñ ta beso indartsuak,
Aiñ mutilldurik ikusitean bere burua
Eskergak ziran aren orroi ta txiliuak;
Eskutetan da lurpeko leza itsu batera,
Txistuka bere suge lagunak doaz ara,
An lau orrian illunpeetan dagoz gaixoak,
Zerren legoiak sarturik euken larri ikara,
Nok Españatik urtenagaz bat atera eban
Orroiak, emon eutsen lenengo bildur txarra.

Euren giari gizatxar areik au ikusirik
Bere begiak biurtzen ditu lurreruntza,
Eta Zu, Jauna, izan zinean gora jaso,
Eldu zalako zeurorren egun latz garratza;
Martizdi ondo armaduaren Jauna, zara zu,
Zara Tiroren idun zardenen mostutzalle,
Zara beraren zedro zuzenen menpelaria,
Zara beraren mendi altuen Jaun ta Jaube,
Bere torreak, bere muruak, bere ontziak,
Zureak dira bereiztu baga battxo bere.

Babilonia eta Ejipto izango dira
Zure lantza ta zure suaren oso bildur,
Ze ke moltsoak igoko daben egun argitan!
Txarrak dirala egiten oso zur eta lur,
Arpegi illunaz leku ezkutu poz bageetan
Negarrez dabe irago bear lotsaria,
Zure tristea Grezia bere zarealako,
Ejiptotarren laguna eta pozgarria,
Jaungoikoaren bildur santua botarik, zerren
Jarraitu dozun euren bandera galgarria.

Nasaikeria zale orregaz, zelan zenduzan
Lotsagarriro zeure alabak jantzi loraz?
Zure frutuak ezaindu gura ebezanakaz
Euren oiñkada iguiñgarri jarraituaz?
Eta sekula ez dozulako negarrik bota,
Garbietako egin zenduan dongarua,
Jaunak berberak bere asarrez bengauko deutsu,
Ebagiagaz iduna zuri, o gaixua!
Eta nok barriz bigundu daike ezpata miñaz
Berak jasoten deban besotzar indarsua?

Zeure ontzidiz puztu ziñean zu bere Tiro,
Itxasoetan baziñan legez zeu nagusi,
Baita lurraren ertzetaraño zeure gerrakaz
Bildur larria zeuk bazenduan sar erazi;
Zuri bere, nok kendu eutsuzan al izateak
Zeñek armadu eutsun dakusun lotsaria?
Zeñek ipiñi taiu orretan gloria baga?
Zeñek ekarri orrenbesteko lazzeria?
Nok gautu zure gerrari orren pare bageai
Lenago euken izen argitsu eregia?

Negarrez ito zaiteze itxas-ontzi arroak,
Zuek zenduen argia dago amataurik,
Iratargia banderan jarten dozun orri, nok
Baña artuko? nok deutsu oraiñ errukirik?
Nasaikeria zale zarean Asia loia,
Nok artu daike zugaitik damu puskaren bat?
Nok erregutu daike zugaitik, zeñak eskatu?
Zeñek bazeunkan zeure burua Jaungoikotzat?
Jaunak bengetan badeutsuz bere zeure okerrak,
Eurok kastigu eske dagokaz zeurorrentzat.

Ikusi ziran zeure besoak erdibiturik,
Urak ibilten zure piñurik battxo baga,

Zeintzuk lenago poto ta lanak loitzen bebezan,
Ikusiagaz gero betiko ill ziñala,
(Esango dabe galdupen orrek ikaraturik)
Indartsu ori, zeñek ete dau azpiratu?
Jauna bera da bere prinzipe fededunaren
Eskuz dabena bere eskua argiratu,
Bere gloria andiagaitik, zeñek nai eutsan
Gure España oni garaitz au eskuratu.

Bedeinkatua, Jauna, zeurorren anditasuna,
Ainbeste kalten, ainbeste gatxen ondorean,
Gure erruen kastigu latzak zuk bota arren,
Arerioa jarri zenduan ankapean,
Arrokeria antxiñakoa birrindu zeuntsan,
Betiko sutan kondenadurik bizi bedi,
Zure esleidu danak adorau zagiezala,
Zeru guztiak zeure izena jaso begi,
Zu zareala gure Jaungoiko poztutzallea,
Ao betean lurrak guztiak kantau legi.

GUZMAN ONARI

Quintana jaunak erderaz egiña

Lira gozozko soñu ta kantuz badot jaso
Edertasuna, alaba galant zero goikoa,
Orain gauza bat, baña barria dot jaso gura,
Egan egiñik Famak goietan daukan tenplura;
Berak deitzen deust, berak bular au ixioketan,
Satsa besterik agiri ez dan soru onetan,
Jatazalako oso nekatu emen begiak,
Topau ezinda kantagarritzat gei egokiak.
Zer ete da zer, zeren gañean kantau bearra?
Pirineoko mendietako gure nagarra?
Mabortek baten au emon euskun ordu zantarra?
Edo igesi egin ebalá beiñ billdurturik,
Gure eskuadrak bretañatarrak ikaraturik,
Jakozalako oneek murrustu su ta gaturik?
Ez dira oneek ene España, jaioterria,
Ez da betiko ordu txar areen gomutgarria,
Estaldu daizun baltzez arpegi orren argia.
Best egun batzuk kantauko dodaz askok obeak,
Noz azpiratu zenduzan etsai aiñ errimeak,

Ereñotzakaz lagunduteko zu koronetan,
Zergaitik jaio ez ete nintzan egun areetan?

Orduan ziran Alfonso gerran adoretsua,
Jimena eta Errodrigoren seme errutsua,
Mauruentzako nortzuk zirean bi oñastarri,
Zerren trisketan zituelako nun nai ugari;
Nok kontau daikez euren garaitzen gloria andiak
Zeinbat zelaitza, ainbat mendiska gorritz jantzia
Izan baziran baten etsaiak oiñperatuak,
Euren odolaz gero etziran loibagetuak
Zenbat lekutan egiten eben azarkeria,
Ainbat tokitan artzen ebela duiñ zan saria
Josirik bertan izentxoren bat barribarria?

Agaitik egin ots eban baten Arabiarrak,
Erdue arin, arren Agarren seme azkarrak;
Guk lotu geuntzen buztarritzarra bota gurean,
Or nun dabilzan buztarpetuak alegiñean;
Edan giñaike euren burla ta barre algara?
Ez deabrua, ontziak artu, goazen gerrara,
Europa eten Libiaz egin eban lekua,
Salbau dagigun, naiz da burrukan itxi narrua,
Gure gorroto, iguiña eta kastigu miñak,

Ezpañarentzat izate ez arren leun atsegiñak,
Jota ebagi, aurrera, aurrera, ea mutillak!
Artu Tarifa, eta artu Kalpe, geugandu biak,
Edo kiskaldu, erre ta austu, alako uriak.

Zorionean, Julian etzan gordelaria,
Edo Tarifa zaintzen egoan agintaria,
Ondraz, adorez, baita biotzez askoz obeak,
Lotzen ebazan bere giltzakaz ango atepak;
Ondra, adore ta bioztsuak batzen badira,
Nor sartuko da orreek gogortzen diran errira?
Birtute oneek zaintzen dabezan torre-muruak,
Iñoz ez dira saldukeriaz eskuratuak,
Orrexegaitik zure izena ez da aztua,
Numanciatar Tarifa uri dontsu, santua,
Antxiña bere birrinduteko erromatarrak,
Euren arrano, euren itxaso, euren indarrak,
Zeñek zinduzan zeure iraupen sendoak baño,
Egiñ libre ta bildurgarria izateraño.

Jagola dozu gero beste bein Guzman azkarra,
Eragozteko zugana sartzen mauru zakarra,
Zugandik artu eban jipoi ta tunda garratza,
Etxakolako izan uste duiñ gozo apatza,

Bere garrasi, bere deadar, bere uluak,
Zirealako andiakazko eta arruak,
Diño sututa entzun dagian areriuak:
«Gizontxo batek ete nau gaur ni atzeratuko?
Uste nebana ez ete dot nik eskuratuko?».
«Entzun nai badok Guzman, zelan nik dodan mendean
Ire seme bat ill daikedana nai dodanean,
Alanbearrak eustalako au emon eskura,
Eta aterik zabaldu laster ezpadok gura,
Berau ill arren, urrean iri ez deusk ardura,
Bada kenduten oni bajeutsat gaur bizitzea,
Eu izango az emonikoa eriotzea».

Andikeriaz gaiztakeriak itz egin eban,
Bakezaleak zeñek ipiñi zituzan gerran,
Baña alperrik mintzatu egiñ an zan orrelan;
An birtutea, an bereala, an zan atera,
Mauru maltsiñen arrokeria lotsatutera;
Birtutez Guzman an argitu zan, an zan bizkortu,
An etsaiari ezin obeto jakon autortu:
«Baldin ezpadok ezpatarik or naikoa danik,
Nire semea itxi dagia bizi bagarik,
Plazea largau baño lenago or dok neurea,
Botaten deuat zatitu daia ene semea,

Ene erriaren altaran ori illten ikusi,
Naiago juat jartea baño ni neu itxusi».

Larrituten da kanpo guztia zotin eginda,
Zer jazoten zan illtekoagaz asmau ezinda,
Nogan galtzairu punta gogorra zala estaldu,
Entzun orduko Kalpek damua eban azaldu.
Lausotzen jakoz gerrariari begi sutsuak,
Bere arpegi zurbilla busti malko beruak;
Azkortu zaite baña naibage askodun aita,
Zeure Españak zaituzalako ainbeste maita,
Bialduten dau Fama tronpeta zolienagaz,
Arritu dedin mundu guztia Guzman zaillagaz;
Eguzkiaren jagi lekutik sartu tokira,
Legetxe egan Ipartokitik Eguerdira,
Doa zarataz: beste Guzmanik iñon ez dala,
Onen mallara sekula iñor igo etzala,
Leialtadeak bere altzoan goian daukala;
Ulu eskergau maomatarrak antzundakoan,
Arin arinka igex ux eban egin beiñgoan,
Arerioa beban legetxe orpo ondoan,
Ur zabaletan tximista legez ugar doiala:
«Goazen emendik (diño) ondartzza geureetara,
Arranoai artu dabena erpe artean,

Nungo otsoak kendu leikeo egan aidean,
Odeiez gora nai nundik zabal dabillenean?». Ikaraturik euren zetroa badoa beera,
Euren tronua eroan eban euren lurrera,
Eta godoak zelan erautsen sendo gerraka,
Afrikan zear mauru kikillak doaz karraka.

Musulman dongak orretaraxe doaz emetik,
Biraoz, etsita gure gerrari zailen aurretik,
Zitala utsik zelan isurten eutsen aoak,
Nai nok esango eban zirala deabruskoak.
Uste al eben gure legoia buztarripean
Erabiltea nai eben gisan euren menpean?
Alperrik onek eratxo baten iraun ixillik,
Begoan legez otzandu eta umill umillik,
Alako baten zardentuten dau bere burua,
Erakusteko erregetzako zala jaiua;
Bere mendean dagozan legez mendi basoak,
Ikaraz erri auzoko eta urriñekoak,
Agaitik lotu daian baño len iñok iñola
Dabela emongo biziaz naste bere odola;
Ta iraun daian libre lokabe beti Españak,
Zoli dagola zatituteko arrotzen mañak.

BERNARDOA

RONZESBALLESKO BATALLEA

Balbuena jaunak erderaz egiña

Andiustea jaioten joian egunerako
Urrezko klarin batek beiñ eban iratzarri,
Askorentzako azken eguna izango zala
Onek begia zabalduaz bat iragarri,
Tronpetearen durundu otsa ugar ebillan,
Alderdi bitan indarrak ziran metan jarri,
Izarren jarrai etorren ordu aiñ odoltsuan

Galtzairuz gogor egite arren miñ alkarri.
Aixe bolada puztsuak sua zabaltzen eban,
Igar, leorrik aurkietan zan basartera,
Ango lexarren erre zarata eskergea zan,
Eltzen zalako leku asao ta urriñera;
Izerdiz bsuti egin zirean ereñozdiak,
Bedarra zeatz bajoian dana austutera,
Ixioturik kiskal kiskalik garrak isten dauz,
Larrak tutarras, laster alderik aldenera.

Atabal eta tronpeta soñu garratz artean,
Aldapan zear goruntza doaz arnas oska,
Atx arte ete erripa bildur garrietatik,
Franziatarrak guztiz ugari ta pilloka;
Pirineoko piñoak eta mendiskak ori,
Ikusitean jarriten dira dar dar loka,
Ibarrak bere larritzen dira zirealako,
Eurai lekua egiteko duiñ naiko ozta.

O! Pirineo agura zar ta buru makurra!
Erreñu andi bien oiñkaden lokarria,
Zeruak berak emonik dozu beso sendo bat,
Erreñu bioi jarri daiezun ebagia:
Izan bazara gaur arteraño, beti ta beti,
Bakegintzako mugarri altu eregia,
Gaur alde biok zure gañera; baña jo dabe,
Oso galtzera zeunkan lo gozo onegia.

Alan diñozu minberaturik zeure barruan;
Nok galdu deusku emen genduan bake ederra?
Bertako zirku zurkuluetan, ze deabruzko
Asmaziñoek zortuta dogu oraiñ gerra?
Nire kolkoan nundik ta nora ainbesteraño
Billatu dabe armak sartzeko une ezkerra?

Ainbeste ospe baralla eta astrapaladaz
Ekarriteko uste bagarik saill okerra?

Abiau ziran alkarreganuntz urreratuaz,
Sua daroe amorraturik barruetan,
Zorigalduzko menditzarraren mugetan barriz
Etortekoen larritasuna zan sometan:
Gertetako ta jazo bearrik aurkitzen zana,
Adu tristeak gorderik euken biotzetan,
Oña aurrera baña bitzuak botaten dabe
Dudazko bide laban lañotsu illunetan.

Zugaztietan inoz badira irudituten,
Lantza ta kasko antzeko taiu berezkuak;
Modu berean ango armadak bere zirean,
Zugatz askoko baso arloen antzekuak;
Eta Eguaki izpiak jota galtzairuetan,
Sortzen ebezan tximista bizi disdistsuak,
Uste zeikean zirala nartza eta sastraka,
Norbaitek suaz erre zeitezan ixiotuak.

«Gudan gudara gudazaleak» tronpetak diño,
Eta bakotxak bere aldetik baderautsa,
Ronzesballeko mendi guena negarrez dago,

Zotinka, aienez, illetaz eta zizpuruka,
Galtzairu otsak dira urrindik zirt Zart entzuten
Pirineoren belaunak dabiltz alborunzka,
Auzoetako ama samurak euren kolkoan
Gordetan dabez umeak besoz estutuka.

Doaz, badoaz Durandartegaz Oton Rainero,
Anselmo, Alardo, Kaiferos eta Abibio,
Kodofrerekin eskuadra bat eginda sendo,
Turpin, Ricardo, Belengero ta baita Naimo,
Españatarren saldaudiari esetsiagaz,
Euren galtzairu zorroztuakaz ill da erio,
Amaikatxori artzen dabeezan zaurietatik
Iturri baten gisan odola badario.

Zenbat birrindu, triskau, apurtu ta zatituten,
Dituezala doaz bideak edegirik,
Gizon mordoak arnasa baga bertan itxita,
Bizidun asko gelditzen dala erdi illik;
Batak bularra ezpataz dauka iragotua,
Besteak lantzaz saiets artea ebagirik,
Or bat, an bi ta, bestean amar, aruntzago eun
Kanpo guztia ill ta zaurituz estalirik.

Beingo batean zelan zirean anabasitu,
Areriozko soldadu aldra ta pilluak,
Ezin ezautu zeikean meta berarizkorik,
Ebiltzalako ganora baga banatuak;
Naiz zaldizkoak, zeñ oñezkoak, giak galduta,
Itsumendiak oso eukazan opillduak,
Martek daukazan gerrako lege eta neurriak
Danak aztuta, andik egozan urrinduak.

An ez egoan bururik eta zuzentzallarik,
An arteztzeko euren soldaurik ordenara,
An ari puskak zelan nolanai batzen direan,
An zan matasa arildu ezin egin zana;
An errutsua eta koldarra nastu zirean,
An normandiar, godu, prantzes ta españarra,
An noble zana, zein ta etzana, goi ta bekoa,
An nastu ziran armaduna ta ezeukana.

Beietan barriz ezpata soñu eta zaratak,
Burrundarakaz jotorriak dauz enrantzuten,
Aixe nastuak durundu miñez ezin egonda
Auzoetara daroez miñok zabalduten;
Troketan barriz odol erreken artean datoz,
Armak, kaskoak, gerrako tresnak amilduten

Ibarretaruntz, nun gorputz illez danak ereiñik
Begi biziak beste gauzarik ez ekusen.

BERNARDO ETA ERROLDANEN ARTEKO JAZARRA

Balbuena jaunak erderaz egiña

Jetuliako mendiska arteetan oi da legoia,
Ardi taldetan naikoa illda nekaturik,
Asiten bere bularra eta erpe miñ zorrotz
Odoleztuak miñagaz isten garbiturik;
Dragoeren bat, baña badator urreratzera,
Illteka eukan ardia bertan largaturik,
Abietan da laster beragaz zeñ azpiratu,
Zarden jarrita griña luzeak astindurik.

Modu berean biotz andiko españatarra,
Anglante Jauna begiztetea etorkala,
Onen arma leun eta argien dizdizetara
Suak artuta urteten jako bereala;
Mindurik oso bere lekusu galdu zanagaz,
Naiz da prantzesen Martek irudi nausi zala,
Bestea bere biotz azkorraz aurkezten jako,
Zergaitik uste eban goituko ez ebala.

Baña prantzesak lenago diño bular sutsuaz:
«O españatar mundua apurtzen abillkuna,
Nok eta zeñek aterako au nire eskutik,
Naiz ik agertu orren arrorik altasuna?
Ill bear aut, ill, gaur neure eskuz jaditxi daidan
I bengetea edo len neukan goitasuna,
Ik emoniko nabagearen ordaiñ ederra
Etxatalako billatutea gauza astuna».

Auxe esanda dragoetzar bi diran erara,
Marteren kanpo edo zeian deutse ekiten
Pozoi zitala agoetatik darioela,
Zugatz sutuen irakin otsa dala entzuten;
Eskamadunak, itxaso munak, baita goiunak,
Dira negarrez sentimentutan abiatuten,
Eta ondartza erreak dira atx arriakaz
Ostendu, estaldu, desagertuta, ezkutauten.

Deragoioe, badiardue, baderautse, bai,
Zauriz, eratziz, eta ebagiz odolduak,
Aur ta atzeraka, beso luzaka, ezpatadaka,
Osotasuna galtzen dabela galtzairuak;
Jarrai jazarran, jarrite arren jargoi jagian,
Naiz sarri jarri, jarkien jarkiz jausituak,
Jarein bagarik jarduten dabe jardunen jarduz,
Jadisteraño austea arnes ta ezkuduak.

Alako baten Orlandok emon eutsan bat ona,
Leongoari esku biakaz ezkudian,
Burdiñ ez motzak, mee miñ zorrotzak gordiñ mingotzak,
Inkau bagarik ez eutsan itxi ikutuan;
Nun gorri gorri biurtu jakon kotamallaea;
Godu odolaz rosikleraren antz moduan,
Beingo batean alderik alde eutsalako egin
Ebagitzar bat ezpateagaz jot orduan.

Au ikustean ezin geiago ixiotuta,
Kendu bearrez Erroldaneri bizitzea,
Nor bazan bere besoz indartsu iñor ez legez,
Eregiten dau baita Bernardok ezpatea;
Eta bularra jagi jagirik ipiñi eta
Ain modutan, ze bialtzen deutsa kinkin meea
Zeñek bertantxe itxiko eban erdibiturik
Enkantuduna izan ezpaleu biserea.

Mendiak laster erantzun eben jotorriakaz,
Kobetan bere arri biziai jake entzuten,
Eta kaskoak igarteraño jote aregaz
Ber birtute gordeak ditu erakusten;
Baña Erroldanen armak len beti biziran bere
Ausiezkor ta zallentzat nun nai ezaututen,
Sekula baño bigun, samur ta baratuago,
Egun onetan beñik beñ dira agertuten.

Zerren kukutsa Bernardok kendu eutsan kaskotik,
Zerren sorbaldan zauri bat egin errimean,
Nun Erroldanek lenengo aldiz isuri eban,
Bere gerretan orduan odol tantakea;
Nun ta gañera ikusitean bere bururan,
Sekula izan ez eban lako suertea,
Golpeak baño sentimentuak geiago eutsan
Galdu erazo zentzuna eta konortea.

Begiak geldi jarri jakozan, ulleak zuzen,
Odol, izardi larriz egoan izoztua,
Bere lenkusu illdakoaren sunbill illuna
Agertu eta laster jarri zan bizkortua;
Baita abiau erretuago barrien barri,
Itxi al beian Bernardo bertan saritua,
Eun ta milla aldiz luzatu eutsan galtzirua ta,
Mirariz legez etzan geratu amaitua.

Pabeseak bai, ikusten ziran jausten edo nun,
Gerrari biak ebela egiten egiñala,
Erruz burruka, txit murrutzuta, alkar galduka,
Zeñ azpiratu, nok gaña artu, ebiltzala;
Eta zaldirik zelan ez eben ondo zuzentzen,
Nai zan lekutik euren gogo ta aukerara,
Besoz alkarri eldu eutsen ta bien burlarak,
Egin zirean estu estuka, malla malla.

Zaldiak bertan jausten dirabai, lurra jo arte,
Baita gañetik besteak bere salto, danba,
Baita, baita bai, oñez ekiten irakiñago,
Artu ta emoka, nor jota bota, dibli dabla;
Estutu ziran esetsiteko estutuago,
Ondreak eutsen betetan biai une zana,
Zerren ondrea galtze ez arren eragiñ eutsen,
Ago zorrotzai al zaneraño al zan dana.

Baña Bernardo prantzesak zauri bat egin eta
Ipiñi ebansorbalda baten desarmauta,
Iturri gisan txirrioz jausten jakon odolak,
Isten ebala lurra guztia gorrituta;
Illtera nai nok esango eban joiala, baña
Oraindik bere ekiten deutsa bizbiztuta,
Eta Erroldan bernardok bota laster eban ta,
Aratinik bai, aurkietan da zelaituta.

Lekurik bere emon bagarik ezetarako
Esku biakaz gora daroa mee luzea,
Eta buruko kasko leunera zuzentzen jako
Aidez dakarren indar andi ta errimea;
Ausiten deutsa zartada onek zelada eta
Inguruetan dantzue ots añ eskergea,
Kondea ez eban otsak otzitu osoro baña
Galdu erazo eutsan oso bai konortea.

Errukiturik largau nai eban bizitzeagaz,
Baña sunbill bat dakus aidean itz bagea,
Bere lenkusu ill zana zala gogoraturik
Gogortu jakon ostera bere arimea;
Eta dirautsa: «ez dok beugatz au naikoa, baña
Gura joat bai, al dodan aña bengetea
Lapur kruela, ill adi emen neure eskutik,
Zerren biziaz merezidu dok pagetea».

Eta azkenez eregiten dau besoa gora,
Eta epaiki ertz biziduna jaurtigiten,
Buruko kasko ta bekokia biak lau zati
Eginda deutzaz golpe bategaz ipiniten;
Erroldan illik an geratu zan; baña izena
Ezillkortuta beti betiko da gelditzen,
Bere arimak ux egin eutsan; baña gorputza
Bernardok dakus bere oñetan eroriten.

**BESTE KANTU
ERRIKOI BATZUK**

ASPE ETA PEREZ

Bilboko «Centro Vasco» deritxon laguntegiari.

Ezautu neban Bilboko etxe andi baten,
Zaldun bat bere zazpi semeai erakusten;
Zeiñ banderatan pelean utsik bear eben,
Euskaldun onen antzera bizi gura beben.

Berak umeai esaten eutsen Lege zarra
Gaurko barri au baño ohea genduala;
Lenago zabal emen bizitzen gineala,
Ez geunkalako geure gañean Gaztelarra.

Euskara dala euskaldunaren izatea,
Jaungoikoa ta zarren oiturak bizitzea;
Zeñen bandera egiazkoa Arbolea,
Gernikan beti adarau dogun Landarea.

Ze gurasoa izan zan Aspe agurea!
Erakusteko semeai euskal-dun bidea,
Ai! alakoak bagiña danok, Euskerea
Izango geunke beti emengo berbetea.

Baña bizi zan arerio bat bere urrean,
Jaiorikoa Ebrotik aruntz, beste aldean,
Perez izena eukan ta zeñek bein kalean,
Asperi esan eutsan gorrotoz gizartean.

Zertako zabiltz gizon zoroa, orren gogor,
Euskera gaitik artzen ainbeste neke ta lor?
Ez aldakizu gazteak zelan entzunda gor
Egingo daben ezdaukelako gogorik or?

Ez aldakizu gaur erdaldunak daroala
Sailla aurrera biderik iñon galdu baga?
Ta Foru illak zuk ezin biztu ziñaizala
Makatz ustelik zeñek osatu leike bada?

Baña, bertatik erantzun eutsan Aspetarrak,
Erakutsirik lotsarik baga bizartzarrak,
Esanaz: baukaz seme zintzoak gure Euskarak,
Erdaldunakaz iñoz usteldu ez diranak.

Jakizu, Perez, usteldu arren madaria,
Usteldu baga dagoan arte askazia;
Erein bedi au lur samurrean ta barria
Erneko jaku laster landara pozgarria.

Ez dozu perez, Gernikan bertan ikusiten,
Azia ereiñ zalako zer dan gaur jazoten?
Gure Arbola gazte ederra zuzen zarden,
Aitaren orde zelan indartsu badatorren.

Au entzutean bertantxe Perez zan mututu,
Ta Aspe Jaunak ill arte euskaldun dau jarraitu,
Noren semeak arrorik dabe gaur esaten:
Euskaldun gara jatorriz eta itz egiten.

Euskaldun gara, ta Foru zale biotzetan,
Aitak ereinik dogu azi au erraietan;
Eta odol au daukagun arte guk zanetan
Peleau gura dogu Bandera zar onetan.

Eurak diño: izango gara euskaldunak,
Ill bai, baña ez, geure bizian erdaldunak;
Auxe agindu euskun bai aita on laztanak,
Zazpi semeok egin nai doguz ak esanak.

Bai, Aspetarrak dira landara indartiak,
Euskaldun zazpi probintzien antz irudiak;
Euskaldun sortu, euskaldun jaio, eta aziak,
Eurak Asaba zarren seme on ta garbiak.

Agaitik aren legeak gaitik gaur zazpiak
Galtzeko dagoz gertu gertu ta prest biziak,
Erein daiguzan guk bere euskal askaziak,
Iraun dagian euskaldun beti gure Erriak.

ZUGATZAK

Bilboko «Centro Vasco» deritxon laguntegiari.

Domekea zan, eguraldiak
Eukan arpegi ederra,
Ta Eguzkiak barreka egin
Eban goixetik urteera;
Geratu baga mendi gañean
Joian goruntza aurrera,
Eta ni barriz aldatsa bera
Jatsiaz kale aldera;
Lenen lenengo mezea albazan
Eleixan jaritxitera,
Nai nebalako albait lasterren
Biurtutea etxera.

Meza amaituta, beste erregu
Batzuek egindakoa,
Etxera eldu nintzenerako
Gosaria prest egoan;
Bera jatean pipa motxagaz
Ketuten banierduan,
Eta bertatik gogoraziño
Au sortu jatan buruan,
Aspalditxoan enabalako
Jirarik egin basuan,
Geure zugatzai bear neutsela
Ikusi bat eiñ orduan.

Gora ta bera nekatutean,
Aretx zar baten azpian
Etzan nintzan da, adar me baten
Txori bat jarten jat goian;
Loak bertatik eldu eustan da,
Ames bat orduterdian
Egiñagaz ni an egon nintzan,
Pozez atsegiñ andian;
Edo obeto esate arren
An egon nintzan glorian,
Alako orduterdirik ez dot
Gozau nik neure bizian.

Egazitxo ak bota ebazan
Bertsoak geure legera,
Gure aldean baña oso leun
Aingeru baten antzera,
Eta euskeraz zelan ak esan
Egin zituen gañera,
Eretxi jatan, gure albistari
Euskaldun garbi batera
Bialdutea, eta orra or
Alde batetik bestera,
Irakurteko zelan zan kantu
Txoritxo polit arena.

«Txoria naz ta, ni kantetako
Etorria naz mundura,
Eta kantari albait onena
Gaur neuke izan nik gura;
Kantetea oi dalako txopri
Guztien egikizuna,
Kantetea bai, dalako bere
Gure atsegintasuna,
Kantuan atzo lorak eregi
Nik banebazan zerura,
Gaurko kantuan goratu nai dot
Zugatzen anditasuna.

»Zugatzak gaitik gauza andiak
Kantuz leitekez aitatu,
Euren gañean zerren gei asko
Aurkitzen dan zer autortu;
Paridisuan lenengo eta,
Gero Golgotan oartu,
Egin ezkerro, nori etxako
Barrua egiten samurtu?
Eta azkenez Euskalerrian
Gernikan zanaz gertatu,
Nori etxakoz negarrez emen
Begiak eiten gorritu?

»Ernetan diran landara artean,
Zugatza geien da azten,
Eta keriza ederra bere
Eurok deutsue botaten,
Ta ikustean gozau dagien
Dana gizonai eskinten,
Ta ikustean ainbeste tantaik
Buruz odeiai ikutzen,
Eta azkenez ikusitean,
Goiak ta beiak apaintzen,
Oneik daukezan ondasunakaz,
Nor ez da mirarituten?

»Itzik ez dabe, baña begira
Euren onbide andia,
Egilleari berdetasunaz
Emoten deutesen gloria,
Baita oi dabe adierazo
Gizona dala txikia,
Aurreratuaz bera doiala
Naiz izan egi andia,
Zerren jaritxi ez dan egingo
Beraren jakituria,
Egiteraño iñoz orri bat
Aiñ gauz ezerez gitxia.

»Baita zugatzak agertzen dabe
Zurrunbilloen artean,
Iraupenaren doe ederra
Gizon askoren aldean;
Zer gertetan da bada gizonaz
Sarri askotan lurrean,
Andik emendik aixe gaiztoak
Esetsi eta jotean?
Zugatz sendoak iraunagaitik
Euren lenengo oiñean,
Zeinbat alditan besteak jausten
Diran etsaien mendean!

»Au gaitik Jaunak gero zugatzai
Leialtasun aiñ ederra,
Sarituteko bialtzen deutse
Iparrik eztitsuena;
Bere arnasa me ta leunean
Ze poza orritxoena!
Dantzan dabiltzan gaztetxo batzuk
Biziro dirudiela!
Eta gizona aurkitutean
Gaur zu zagozan antzera,
Pozgarri ez da euren zarata
Aixetan eiten dabena?

»Maitetuten dauz Zugatzgilleak
Bere zugatzak munduan,
Euriaz ase ase eginda,
Egarri diran orduan;
Zelan guraso onak daukazan
Beti umeak goguan,
Arek zerutik zainduten ditu
Udan legetxe neguan;
Orrexegaitik irauten dabe
Musalalenen taiuan,
Askok sendaro gizaldietan
Jaio zirean lekuan.

»Maitetu-izue, o! euskaldunak!

Landara danen Errege,
Berak egiten deusuelako
Ezin kontala mesede;
Zeinbat lan andi egiten dirau
Zugatzaz badakizue?
Zeinbaten ale gozo gozoak
Sabelak egiten bete,
Askoren suster-lorak osatu
Eiten badabez ainbeste
Zugatzen etsai benturaz iñor
Lurrean izan leiteke?

»Bai, antxiñako zuen asabak
Zugatza eben maitetzen,
Ardura on bat eurai eukirik
Geituaz joan zeitezen;
Eta euskaldun lege zar batek
Au gaitik eban agintzen,
Landarak beti ipinteko bi,
Zugatza bat bazan botaten,
Ondasun asko zugatzetatik
Ebezelako jaristen,
Bear gitxigaz dirututeko
Ze asmo ona ekarreen!

»Eta azkenez Gernikan bere
Dozue Aretx gaztea,
Aita igartu baño lenago
Jarriagaitik semea;
Gorde egizue alantxe beti
Zeuen asaben legea,
Gurasoa ill baño lenago
Jarrita ordeko berea,
Izan daitean Euskalerria
Oitura onen jaubea,
Zugatz bategaz zalako izan
Dontsutasunez betea.

»Bai, Gernikako zugatz atantxe
Nik bere daukat abia,
Zerren jatorriz nazan txori bat
Euskaldun garbi garbia;
Banaz bere ni egazti gisan
Zugatzen maitelaria,
Gernikakoan baña, nik daukat
Neure gloria guztia,
Dakarrelako eunkietako
Aitak legetxe bizia,
Bere besanga-pean artzeko
Kerizpez Euskalerria».

* * *

Orreixek dira amesetan nik
Entzun nebazan bertsuak,
Ezti ez titan an nindukala
Ipar aixetxo gozuak;
Ikutu baga Eguzkiaren
Erraño zorrotz mintsuak,
Baña itzartu ninduanean
Izpiaz erlabioak,
Bertatik pipa motxa sututa
Ausnartu entzunikoak,
Egin nebazan buruan oso
Geratu arte sartuak.

Jarraitu daigun neure anaiak
Euskaldun zarren legean,
Barri bi jarri zugatz zarren bat
Bere oñetik kentzean;
Jarraitu daigun baita zintzoro
Beti asaben fedean,

Iraunik zutik zaill eta gogor
Aise biurren artean,
Iraupenaren sari ederraz
Zugatz sendoen antzean,
Bizi gaitezen Asabak legez,
Oraiñdik geure lurrean.

AZKENA

EUSKALDUNTASUN EGIAZKOA

Amaierea emoten deutset kantui bada,
Amaseidun bat jarten dodala azkenean,
Loraz, irudiz jiraka luze len oi nebana,
Billox, garbi, lau, orain kantaurik laburrean;

Lenengoa da zeruan sartu eingo bagara,
Eleixearen semetasuna sinistean,
Bere mendean umill biziten gu gareala,
Bere altzoan Asabak legez ill gaitean.

Bigarrena da lengo bizitza, zeñ jaristeko
Zarren legeak gaitik eitea danok mindu,
Euren Foruak, euren Batzarre illak biztzeko,
Pillo batean anaiok utsik einda bildu,
Bizkaia, Araba, Gipuzkoa ta Naparroarik
Ai, Gaztelarrak ez dagiguen erdaldundu,
«Euskaldun gara» ots beti egin bildur bagarik,
Txikia andiak indarrez ez bei beragandu.